

PRZEMYSŁAW ŻUKIEWICZ

RADOSŁAW FELLNER

**POLSKA
POLITOLOGIA
W OBLICZU
WYZWAŃ
NAUKI CYFROWEJ**

PRZEMYSŁAW ŻUKIEWICZ

Dr hab. nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Autor pięciu książek i kilkudziesięciu artykułów naukowych. Specjalizuje się w problematyce przywództwa politycznego, systemów politycznych państw Europy Środkowej i Wschodniej oraz polityki transportowej. Kierował projektami bądź uczestniczył w realizacji grantów Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Laureat nagród Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych: pierwszej nagrody za najlepszą rozprawę doktorską w zakresie nauk o polityce (2011) oraz wyróżnienia w konkursie na najlepszą książkę politologiczną roku (2014). Bloger, czechofil i miłośnik kolei.

RADOSŁAW FELLNER

Magister politologii związany z Centrum Kształcenia Kadr Lotnictwa Cywilnego Europy Środkowo-Wschodniej oraz Katedrą Technologii Lotniczych Wydziału Transportu Politechniki Śląskiej, gdzie prowadzi zajęcia w zakresie prawa lotniczego i procedur operacyjnych. W obszarze jego zainteresowań znajdują się: polityka lotnicza, prawo lotnicze, innowacyjność w lotnictwie cywilnym, a także zagadnienia związane z wykorzystaniem bezzałogowych statków powietrznych. Odbił staż w Parlamencie Europejskim. Przygotowuje rozprawę doktorską pt. „Wpływ polityki państwa na rozwój transportu lotniczego w Polsce i jego innowacyjność (2002–2014)”. Członek Polskiego Klubu Lotniczego oraz zespołu Sky Team RPAS. W latach 2010–2015 dziennikarz związany m.in. z Radiem ZET, TVN24, TVN24 Biznes i Świat.

PRZEMYSŁAW ŻUKIEWICZ

RADOSŁAW FELLNER

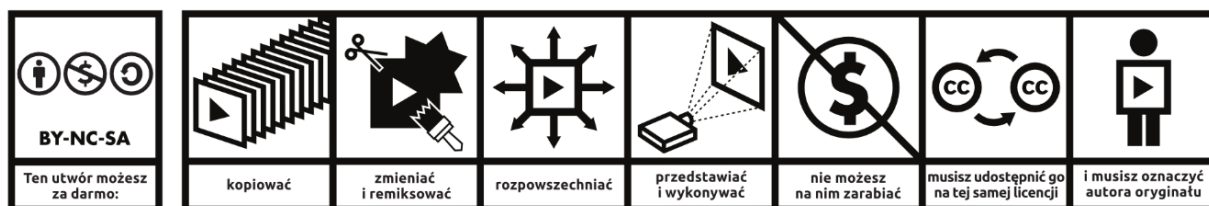
POLSKA
POLITOLOGIA
W OBLICZU
WYZWAŃ
NAUKI CYFROWEJ

RECENZENCI: dr hab. prof. UJK Agnieszka Kasińska-Metryka
dr hab. prof. USz Łukasz Tomczak

WYDAWCA: Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego

ISBN: 978-83-934585-0-9

LICENCJA: Creative Commons 3.0 Polska

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/>

MIEJSCE I ROK WYDANIA: Wrocław, 2015 (wydanie I)

SŁOWA KLUCZOWE: nauki o polityce, politologia, internet, cyfrowa nauka

PROJEKT OKŁADKI I SKŁAD: Magdalena Powalisz

PATRONI PUBLIKACJI:

POLSKIE TOWARZYSTWO NAUK POLITYCZNYCH

AUTORSTWO:

Przemysław Żukiewicz (rozdz. I: pkty 1, 2, 3.1, 3.2; rozdz. II; rozdz. III: pkty 1, 2, 3, 4.1);
Radosław Fellner (rozdz. I: pkty 3.3, 4; rozdz. III: pkt 4.2; część II).

Monografia powstała dzięki wsparciu finansowemu ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich (decyzja nr 5492/E-344/M/2015; projekt wewnętrzny nr 1376/M/IPol/15).

Stan prawny i faktyczny na dzień 30 listopada 2015 r.
Zdjęcie na okładce: Unsplash.com – licencja CC Zero.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	8
--------------------	----------

CZĘŚĆ I

Polska politologia w obliczu przemian – wybrane problemy teoretyczne i praktyczne

ROZDZIAŁ I ZMIANA MODELU PROWADZENIA BADAŃ NAUKOWYCH A WYZWANIA DLA POLSKICH POLITOLOGÓW	16
---	-----------

1. Upowszechnienie dostępu do wiedzy i zmiana statusu naukowca	17
2. Ekonomizacja myślenia o uniwersytecie	20
3. Wyzwania dydaktyczne stojące przed współczesnym uniwersytetem.	25
3.1. Ewolucja form kształcenia.	25
3.2. Spór o kompetencje poznawcze pokolenia Y	26
3.3. Możliwości zastosowania nowych technologii w politologicznej praktyce dydaktycznej.	29
4. Nowe wyzwania etyczne stojące przed naukowcami	39
4.1. Etyczne zasady prowadzenia badań naukowych.	40
4.2. Otwartość nauki jako problem etyczny.	45
4.3. Etyka badań naukowych w aktach normatywnych	51
4.4. Aktualne problemy praktyczne związane z etyką prowadzenia badań naukowych.	53

ROZDZIAŁ II POLSKA POLITOLOGIA W ZMIENIAJĄCYM SIĘ OTOCZENIU	61
--	-----------

1. Polskie naukowe ośrodki politologiczne – liczba i potencjał	61
2. Podział dyscyplin naukowych	66
3. Zmiany w ofercie dydaktycznej polskich naukowych ośrodków politologicznych	74

4. Stosunki pracy w ramach uczelni	86
4.1. Prekaryzacja zawodu naukowca	86
4.2. Zanik praktyki wieloletowości	90
5. Ścieżka awansu naukowego w dyscyplinie nauk o polityce	93
6. Politolodzy w nowym systemie grantowym	
– raport z badań	115

ROZDZIAŁ III POPULARYZACJA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-

-DYDAKTYCZNEJ W ERZE NAUKI CYFROWEJ..... 136

1. Narzędzia cyfrowe w pracy naukowca	140
2. Założenia systemu „publikuj albo giń”	145
3. Polskie naukowe czasopisma politologiczne	148
4. Polska politologia w internecie	159
4.1. Aktywność internetowa polskich naukowych ośrodków politologicznych	159
4.2. Aktywność internetowa polskich politologów	165

CZĘŚĆ II

Indeks politologicznych źródeł cyfrowych

1. Instytucje i organizacje politologiczne	179
2. Prywatne portale politologiczne	182
3. Analizy i wyniki wyborów	183
4. Parlamentarne ośrodki badawcze	184
5. Bazy danych statystycznych	185
6. Naukowe serwisy społecznościowe.....	189
7. Administracja publiczna w Polsce	190
8. Instytucje Unii Europejskiej	194
9. Parlamenty na świecie.....	198
10. Konstytucje wybranych państw	202
11. Partie polityczne i ruchy społeczne.....	203
12. Międzynarodowe organizacje, stowarzyszenia i porozumienia	204
13. System Narodów Zjednoczonych.....	205
14. Think tanki, organizacje III sektora, watchdogi	206

15. Bazy i repozytoria umożliwiające wolny dostęp do źródeł i materiałów	215
16. Bazy czasopism i repozytoria o ograniczonym dostępie	219
17. Katalogi i wyszukiwarki	220
18. Ośrodki badania opinii publicznej	221
19. Indeksy i rankingi	222
20. Słowniki	224
21. Varia	224
ZAKOŃCZENIE.....	226
BIBLIOGRAFIA	230

WSTEP

Zmiany społeczne i instytucjonalne obserwowane na przełomie XX i XXI wieku znacząco wpływają na sposób uprawiania nauki i styl pracy naukowców: zarówno w aspekcie dydaktycznym, jak i badawczym. Niniejsza praca powstała, ponieważ ciekawi byliśmy tego, jak polscy politolodzy zareagowali (i wciąż reagują) na te zmiany. Zauważalny był dla nas następujący dysonans: z jednej strony problemy demograficzne oraz reformy administracyjne wywołały ogromne poruszenie, a niekiedy nawet mobilizację środowiska studentów i uczonych (vide takie ruchy, jak: [Obywatele Nauki](#) czy [Komitet Kryzysowy Humanistyki Polskiej](#)), z drugiej zaś strony – naukowcy „podporządkowali” się nowym regułom gry, uczestnicząc aktywnie w rywalizacji o granty, tworząc sylabusy zgodne z wymogami Krajowych Ram Kwalifikacji oraz dostosowując swoje strategie publikacyjno-organizacyjne do zmodyfikowanych kryteriów związanych z uzyskiwaniem stopni doktora oraz doktora habilitowanego, a także tytułu profesora.

Wyraźnie także dostrzegamy swoisty opór przed wykorzystywaniem przez kadrę naukową nowych technologii oraz sceptycyzm wielu naukowców wobec praktyk szerokiego upowszechniania wyników swoich badań (zwłaszcza w formule wolnego dostępu – *Open Access* – na takich platformach, jak [Platforma Otwartej Nauki](#) lub [Otwórz Książkę](#)) czy wobec aktywności popularyzatorskiej na forum internetowym.

Zadaliśmy sobie zatem następujące ogólne pytania badawcze:

1. W jaki sposób polskie naukowe ośrodki politologiczne reagują na zauważalny spadek zainteresowania politologią wiązany z przemianami na rynku pracy oraz z problemami demograficznymi?
2. W jakim stopniu zmiany instytucjonalne w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego w ostatnich pięciu latach wpłynęły w Polsce na dyscyplinę nauk o polityce?

3. Jak intensywnie polscy politolodzy oraz polskie naukowe ośrodki politologiczne wykorzystują nowe technologie do komunikowania wyników badań oraz popularyzacji swojej działalności naukowo-dydaktycznej?
4. Jakie zasoby internetowe mogą być szczególnie przydatne we współczesnych badaniach politologicznych?

Każdemu ogólnemu pytaniu badawczemu towarzyszyło kilka pytań szczegółowych.

Ad 1:

- 1.1. Jakie jest społeczne tło instytucjonalnych zmian, które wpływają na funkcjonowanie polskich naukowych ośrodków politologicznych?
- 1.2. Jakie kierunki i specjalności zostały w ostatnich latach uruchomione przez polskie naukowe ośrodki politologiczne?
- 1.3. Jakie wyzwania dydaktyczne stoją przed polskimi naukowymi ośrodkami politologicznymi w dobie rewolucji cyfrowej i społeczeństwa informacyjnego?
- 1.4. Jakie nowe wyzwania etyczne stoją przed polskimi politologami w dobie rewolucji cyfrowej i społeczeństwa informacyjnego?

Ad 2:

- 2.1. Jak zmiany instytucjonalno-prawne zainicjowane w 2010 roku wpłynęły na środowisko pracy polskich politologów oraz na postępowania awansowe prowadzone według nowych zasad i zmodyfikowanych kryteriów oceny?
- 2.2. Jak polscy politolodzy wykorzystali możliwości zmodyfikowanego w 2010 roku systemu grantowego?

Ad 3:

- 3.1. Jak w ostatnich pięciu latach zmieniła się oferta polskich naukowych czasopism politologicznych (traktowanych jako podstawowa platforma wymiany informacji o wynikach prowadzonych badań)?
- 3.2. Jak funkcjonalne są strony internetowe polskich naukowych ośrodków politologicznych?

- 3.3. Czy polskie naukowe ośrodki politologiczne aktywne są w mediach społecznościowych?
- 3.4. Jak często polscy politolodzy korzystają z nowych mediów: prowadzą blogi, posiadają konta na portalach społecznościowych, mają własne strony internetowe?

W ramach prowadzonych badań weryfikowaliśmy następujące hipotezy badawcze:

- (H1): Polskie naukowe ośrodki politologiczne w ostatnich pięciu latach poszerzyły znacząco swoją ofertę dydaktyczną zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym.
- (H2): Reformy systemu nauki i szkolnictwa wyższego zainicjowane w 2010 roku w sposób istotny wpłynęły na dyscyplinę nauk o polityce poprzez:
 - a) rozproszenie zasobów wiedzy i wpływu związane z nowym podziałem dziedzin i dyscyplin naukowych;
 - b) wzmocnienie potencjału badawczego silnych ośrodków dzięki wsparciu grantowemu;
 - c) zmianę strategii publikacyjnych przyjmowanych przez poszczególnych naukowców związaną z nowymi zasadami oceny parametrycznej jednostek naukowych.
- (H3): Polscy politolodzy wykorzystują narzędzia związane z upowszechnieniem nowych technologii, ale czynią to w sposób niewystarczający: polskie naukowe ośrodki politologiczne posiadają strony internetowe oraz są aktywne na portalach społecznościowych, natomiast działalność indywidualna badaczy wciąż nie znajduje odzwierciedlenia w ich aktywności internetowej. Znacząco poprawiła się natomiast liczba i dostępność internetowa polskich naukowych czasopism politologicznych.

Odpowiedzią na czwarte z postawionych pytań badawczych nie jest kolejna hipoteza, ale indeks politologicznych źródeł cyfrowych. Podjęliśmy próbę stworzenia swoistej bazy danych, którą politolodzy będą mogli posługiwać się w trakcie prowadzonych przez siebie badań, a która może być także – taką mamy nadzieję – przydatną pomocą dydaktyczną dla prowadzących seminaria licencjackie, magisterskie czy doktoranckie. Nadmiar informacji, który staje się bolączką współczesnych użytkowników internetu, przyczynia się bowiem do

tę, że istnieje coraz większa potrzeba selekcjonowania źródeł i sprawdzania ich wiarygodności. Zdajemy sobie oczywiście sprawę z tego, że wielu naukowców samodzielnie na własny użytek organizuje tego typu zbiory danych, niemniej jednak praca nad ich wielokrotnym uaktualnianiem zajmuje zwykle cenny czas, który można poświęcić na czynności koncepcyjne czy analityczne.

Nasze badania prowadziliśmy, wykorzystując – na różnych ich etapach – wiele klasycznych metod badawczych. Zmiany instytucjonalne rekonstruowaliśmy, bazując na dogmatycznej analizie aktów prawnych. Aktywność internetową polskich naukowych ośrodków politologicznych badaliśmy, wykorzystując metodę analizy zawartości (poszczególnych witryn internetowych oraz profili w portalach społecznościowych), a także nowe narzędzie służące do pomiaru stopnia jasności tekstów – [aplikację Jasnopis](#) powstałą w ramach projektu badawczego zrealizowanego przez zespół pod kierunkiem Włodzimierza Gruszczyńskiego. Analizę postępowań habilitacyjnych oraz konkursów grantowych opieraliśmy głównie na metodzie ilościowej, stosując w niektórych miejscach elementy analizy statystycznej. Nie ukrywamy także tego, że niniejsze badania prowadziliśmy, będąc jednocześnie aktywnymi uczestnikami analizowanego systemu instytucjonalno-społecznego, stąd warto podkreślić jest wykorzystanie elementów metody obserwacji uczestniczącej dla uzyskania miarodajnych wyników niniejszego badania. Incydentalnie korzystaliśmy także z metody historycznej, przeprowadziliśmy również kilka wywiadów nieustrukturyzowanych z ekspertami.

Pierwotną wersją opracowania jest wersja cyfrowa. Przyjęliśmy takie założenie celowe: chcemy bowiem na bieżąco „opiekować się” wnioskami płynącymi z badań i co najmniej raz w roku aktualizować dane, które zostały zgromadzone w niniejszej pracy. Jesteśmy także przekonani, że otwarty i darmowy dostęp do monografii przyczyni się do poszerzenia grona potencjalnych odbiorców, którymi staną się nie tylko przedstawiciele środowiska polskich politologów, ale także studenci i doktoranci, naukowcy reprezentujący pokrewne humanistyczne i społeczne dyscypliny nauki oraz parlamentarzyści i pracownicy administracji publicznej odpowiedzialni za określanie ram prawnych, w których

polskie naukowe ośrodki politologiczne i zatrudnieni w nich naukowcy prowadzą swoją działalność.

Chcemy wierzyć, że nasza praca zostanie potraktowana jako swoisty suplement do kanonicznych opracowań, które przygotowały w ostatnich latach zespoły badaczy: z Uniwersytetu Jagiellońskiego pod przewodnictwem Barbary Krauz-Mozer (Krauz-Mozer, Borowiec, Ścigaj, 2011; Krauz-Mozer, Borowiec, Ścigaj, 2012) oraz z Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem Wojciecha Jakubowskiego (Jakubowski, Załęski, Zamęcki, 2013). Wymienione prace – określające aktualny stan prawny i faktyczny dyscypliny nauk o polityce – nie były rzecz jasna jedynymi, z których korzystaliśmy. W ujęciu historycznym polską politologią zajmowali się m.in. Czesław Mojsiewicz (2005), Teresa Sasińska-Klas (2008) czy Karol B. Janowski (2011). Powstawały także prace zbiorowe poświęcone tej problematyce. Redagowali je Edward Olszewski (1997) oraz Teresa Łoś-Nowak (2001). Trudno natomiast – niestety – nie zauważyć swoistego regresu, jeśli chodzi o monografie poświęcone dydaktyce studiów politologicznych. Zarówno w latach 90., jak i w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku problematyce tej poświęcono niewiele miejsca (wyjątki od tej reguły: Ryszka, 1991; Żukowski, 2006). Warto podkreślić, że w pracy nie podejmujemy fundamentalnego tematu wpływu narzędzi cyfrowych na metodologię badań politologicznych – nie dlatego, że uważamy ten temat za niewart uwagi, ale dlatego, że naszym zdaniem wymaga on odrębnego potraktowania.

Chcielibyśmy, by niniejsza praca była „żywa” – by zmieniała się wraz z kolejnymi zmianami instytucjonalnymi i technologicznymi. Dlatego z wielką wdzięcznością i życzliwością przyjmujemy wszelkie uwagi dotyczące zaprezentowanych poniżej treści. Być może dydaktycy akademicki uznają, że warto podzielić się z innymi koleżankami i kolegami po fachu swoimi doświadczeniami w aplikacji nowoczesnych rozwiązań technologicznych na zajęciach; być może wybrane ośrodki politologiczne poszerzą swoją ofertę kształcenia o kolejne ciekawe propozycje, które mogą stać się wzorcowymi dla innych ośrodków; być może wreszcie badacze natkną się na wymagające korekty błędy rzeczowe, których zapewne – pomimo dołożenia wszelkich wysiłków na rzecz zachowania sta-

ranności i rzetelności – nie uniknęliśmy przy generowaniu i agregowaniu dużej liczby danych pochodzących z różnych źródeł, a za które ponosimy pełną odpowiedzialność. Korespondencję dotyczącą części I można kierować na adres: przemyslaw.zukiewicz@uwr.edu.pl, dotyczącą zaś części II (indeksu) – na adres: rfellner@wp.pl.

Ostatnie uwagi dotyczą kwestii terminologiczno-formalnych. Po pierwsze, zdecydowaliśmy się na zapewne kontrowersyjne, choć w naszym mniemaniu uzasadnione, rozróżnienie pojęć „nauk o polityce” oraz „politologii” – pierwsze z nich rezerwując dla rozważań na temat dyscypliny naukowej, drugie natomiast dla rozważań o dydaktyce. Wyjątek od tej zasady uczyniliśmy tylko w tytułach, konsekwentnie posługując się terminem „politologia”. Mamy pełną świadomość stanu debaty terminologicznej, jaka wciąż toczy się w środowisku politologów w odniesieniu do tych pojęć, nie było jednak naszym celem dołączanie do grona dyskutantów i opowiadanie się po którejkolwiek ze stron sporu. Po drugie, w pracy konsekwentnie stosowano styl cytowania APA 6th – wciąż rzadko spotykany w polskich pracach politologicznych, natomiast będący popularnym formatem w rozprawach i czasopismach zagranicznych.

CZĘŚĆ I

**Polska politologia
w obliczu przemian
– wybrane problemy
teoretyczne
i praktyczne**

ROZDZIAŁ I

ZMIANA MODELU

PROWADZENIA BADAŃ NAUKOWYCH

A WYZWANIA DLA POLSKICH POLITOLOGÓW

Wiele procesów społecznych, które naukowcy obserwują i objaśniają w ostatnich latach, wpłynęło i wciąż wpływa na zmianę modelu uprawiania nauki. Najczęściej wymieniane są w tym kontekście: globalizacja, rozwój technologii oraz mobilność społeczna (Huff, 2011; Wendt, Renn, 2012; Harris, 2006). Część z tych procesów będzie przedmiotem naszych rozważań, część będzie stanowić zaledwie ich tło, ponieważ dotyczą zasadniczo innych aniżeli nauki o polityce dziedzin nauki. Warto jednak podkreślić ich ogólnoakademicką doniosłość, zgadzając się z Bronisławem Siemienieckim, który stwierdza, że:

Współczesny uniwersytet, wchodząc w erę społeczeństwa informacyjnego, staje przed wyzwaniami, jakich w jego historii nigdy nie było. Dokonujące się zmiany w nauce, kulturze i społeczeństwie powodują, że tradycyjne funkcjonowanie uniwersytetu zderza się z rzeczywistością, co w efekcie daje dynamicznie przebiegający proces różnorodnych przeobrażeń. Pojawia się coraz większy dysonans pomiędzy funkcjonującymi przez wieki strukturami uniwersytetu a naporem nowego. Poznanie owych zmian ma istotne znaczenie dla ograniczenia destabilizacji systemu uniwersyteckiego (Siemieniecki, 2014, s. 319).

1. Upowszechnienie dostępu do wiedzy i zmiana statusu naukowca

Jednym z najważniejszych efektów wspomnianych procesów globalizacyjnych okazało się upowszechnienie dostępu do wiedzy. Obecnie wciąż bywa on uzależniony od posiadanych zasobów materialnych, ale coraz bardziej śmiało żądania publikowania w formule wolnego dostępu wyników badań finansowanych ze środków publicznych (zob. rozdz. I, pkt 4.2.) pozwalają sądzić, że w nieodległej przyszłości i ta bariera zostanie – przynajmniej częściowo – zniesiona (co nie będzie wszakże oznaczało, że każdy na świecie będzie miał równe szanse do śledzenia postępów w interesującej go dziedzinie nauki – wciąż od zamożności oraz poziomu kapitału społecznego i kulturowego będzie zależał na przykład dostęp do nauki języków obcych czy też do internetu).

Upowszechnienie dostępu do wiedzy powoduje nie tylko zmiany w sposobach uprawiania nauki (piszemy o nich w kolejnych podrozdziałach), ale także zmianę statusu naukowca (uczonego) w społeczeństwie. Kiedy możliwość dotarcia do źródeł pisanych lub prowadzenia eksperymentów mieli wyłącznie wybrani, tworzyli oni swoisty krąg elity społecznej. Nie bez przyczyny klasycy teorii elit wymieniali elitę uczonych jako jeden z typów elit społecznych, obok takich typów, jak elity polityczne, elity biznesowe czy elity wojskowe (Lasswell, Kaplan, 1965, s. 208–214). Elitarność kręgu uczonych wzmacniana była przez rozmaite elementy symboliczne oraz instytucjonalne: tytuły naukowe tworzyły swoistą hierarchię (wskazującą na „kręgi wtajemniczenia”), a symboliczne emblematy pracowników uniwersytetu upodabniały ich do osób sprawujących władzę oraz wskazywały na daleko idącą autonomię uczelni (berta, łańcuchy, pierścienie, togi) (zob. Henry, 2008; Principe, 2011).

Gdyby ową elitarność zawodu naukowca postrzegać wyłącznie pozytywnie, należałoby stwierdzić, że uniemożliwiano w ten sposób (instytucjonalnie i funkcjonalnie) zajmowanie się kwestiami naukowymi przez laików. Jeśli z kolei chciałoby podkreślać negatywne aspekty elitarności wiedzy, należałoby zwrócić uwagę na ryzyko kostnienia elit uczonych oraz zaburzone mecha-

nizmy kooptacji elity, powodujące nierzadko nadmierny konserwatyzm oraz skłonność do bezkrytycznej obrony teorii i prawideł uznanych za powszechnie obowiązujące.

Pomimo tego, że dawniej uczony był traktowany jako przedstawiciel świata elit, nierzadko zależał od członków innych elit, a jego zakres wewnętrznej autonomii ograniczony był warunkami materialnymi. W dobie wzrastającej kosztowności badań oraz żądań podniesienia nakładów na naukę i szkolnictwo wyższe rzadko przypomina się fakt, że naukowcy jeszcze kilka wieków temu uprawiali swój zawód głównie dzięki wsparciu mecenasów i traktowano ich – w tym konkretnym kontekście – na równi z artystami (Mannheim, 1974, s. 120). Do nierzadkich przypadków należeli uczeni, którzy mogli się poświęcić pracy naukowej tylko dzięki temu, że urodzili się bądź wychowali w bogatej i arystokratycznej rodzinie (Monteskiusz pozostawał przykładowo pod kuratelą swojego wuja, po którym następnie odziedziczył znaczący majątek – zob. Shackleton, 1961).

Elitarności uprawiania nauki sprzyjał dawniej powszechny analfabetyzm. To, że znaczna część społeczeństwa nie potrafiła czytać i pisać, powodowało, że krąg osób, które mogły znaleźć się w elicie uczonych, przez długi czas pozostawał bardzo ograniczony. Ale fakt tego typu ograniczeń nie niwelował wcale niebezpieczeństw związanych z tradycyjnym uprawianiem nauki. Uczeni za swoje poglądy nierzadko byli powszechnie krytykowani, zwłaszcza wówczas, gdy ich teorie bądź argumenty kwestionowały przyjmowane prawidła i wykraczały poza horyzont wyobraźni ówczesnych społeczeństw. Naukowcy od wieków poddawani byli także politycznym naciskom (zob. Lindberg, 2008; Dear, 2009).

U progu XXI wieku elitarny model uprawiania nauki ustąpił miejsca powszechnemu dostępowi do wiedzy. Jak już wspomnieliśmy, złożyło się na to bardzo wiele istotnych procesów społecznych, spośród których jednym z ważniejszych jest upowszechnienie mediów masowych, w tym także upowszechnienie dostępu do internetu. Powoduje ono, że osoba, która interesuje się rozwojem określonej

dziedziny nauki, ma praktycznie nieskrępowane możliwości śledzenia postępów w pracach badawczych oraz dyskusji naukowców. Ewentualnymi barierami pozostają w tym kontekście jedynie bariery: językowa (współcześnie w przeważającej części dziedzin nauki za *lingua franca* uchodzi język angielski), technologiczna (w wielu państwach świata powszechny dostęp do sieci internetowej wciąż nie jest standardem) oraz ekonomiczna (wiele źródeł naukowych wciąż pozostaje płatnych). Ta swoista emancypacja i demokratyzacja dostępu do wiedzy doprowadziła w niedługim czasie do wyodrębnienia nowej kategorii osób parających się nauką, a mianowicie – ekspertów. Na potrzeby niniejszej pracy przyjmujemy, że ekspert to osoba posiadająca duży zasób informacji dotyczący określonej dziedziny nauki, ale niezwiązana formalnie z tradycyjnymi instytucjami naukowymi: uczelniami, centrami badawczymi czy instytutami naukowymi.

Coraz powszechniejszy udział ekspertów w debacie akademickiej (stymulowany dodatkowo przez ustawodawcę poprzez system zachęt do zatrudniania ich w ramach uczelni na stanowiskach dydaktycznych), a nawet szerzej – publicznej, wywołuje dwojakie reakcje. Z jednej strony środowisko uczonych wyraża zaniepokojenie tym, że za równoprawnych uczestników tej debaty uznaje się tych, których – przynajmniej formalnie – nie obowiązują zasady przyjmowane powszechnie jako kanoniczne podczas prowadzenia badań naukowych; niektórzy wyrażają wręcz obawy tożsame z obawami Andrew Keena, o których pisał on w pracy „Kult amatora”: obawy o poświęcenie jakości na rzecz atrakcyjności i widzialności efektów badań (Keen, 2007, s. 68–69). Z drugiej strony nie ulega wątpliwości, że uczeni tradycyjnie związani z instytucjami nauki są poddani kontroli już nie tylko wzajemnej (od dawna przyjmującej postać recenzji naukowych czy dyskusji toczących się na łamach czasopism lub na konferencjach i seminariach), ale także kontroli ekspertów, którzy są w stanie krytycznie analizować i dyskutować publicznie dostępne wyniki badań, nie legitymując się przy tym stopniami bądź tytułami naukowymi.

Warto zauważyć, że zjawiska globalizacyjne (łatwość i szybkość kontaktu, możliwość porozumiewania się w języku angielskim) oraz upowszechnienie dostępu do internetu zrewolucjonizowały nie tylko sposób uprawiania nauki,

ale wpłynęły także na zmiany w obrębie innych zawodów. Dobrym przykładem jest tu dziennikarstwo – dawniej zajęcie czasochłonne, wymagające dużych nakładów czasu oraz środków finansowych, zarezerwowane dla osób o wysokich kompetencjach językowych i analitycznych, natomiast współcześnie profesja, w której coraz mniej liczy się warsztat pracy i pogłębiona analiza, a bardziej: sensacyjność, skrótowość i dążenie do informowania „jako pierwszy” (nawet kosztem jakości wykonywanej pracy) (por. Keen, 2007, s. 70–71).

2. Ekonomizacja myślenia o uniwersytecie

Przywodzi to na myśl kolejną konsekwencję procesu upowszechnienia nauki – a mianowicie ujawnienie się sporu o sens jej uprawiania w dotychczasowej formule finansowania oraz o cele, które powinna realizować w społeczeństwie. Z jednej strony apologetci neoliberalnej wizji państwa i stosunków społecznych uznają, że brak jest podstaw do powszechnego finansowania z budżetu państwa zarówno badań naukowych, jak i dydaktyki. Skłonni są co najwyżej zgodzić się na jakąś formę dofinansowania prowadzenia badań mających bezpośredni wpływ na wzrost wartości indeksów wskazujących na rozwój ekonomiczny państwa (co zresztą prowadzi niektórych badaczy do zakwestionowania sensowności opozycji prywatne–publiczne w odniesieniu do dyskusji o uniwersytecie – zob. Szadkowski, 2015, s. 81). Z drugiej strony zwolennicy interwencjonizmu państwowego uznają, że doniosłość społeczna uniwersytetu wymaga od władz publicznych transferowania znaczących środków budżetowych służących rozwojowi i prowadzeniu badań, nie przeciwstawiają się przy tym możliwości udzielania wsparcia poszczególnym ośrodkom badawczym przez prywatnych przedsiębiorców.

Zwolennicy urynkowienia usług szkolnictwa wyższego często sprzeciwiają się dotowaniu wszystkich kierunków studiów i kształceniu w ich ramach, sugerując, że każdy dorosły człowiek powinien samodzielnie ponosić koszty swojej edukacji na poziomie wyższym. Przytaczają przy tym argumenty wspierające hipotezę, jakoby fakt indywidualnego ponoszenia ryzyka miał powodować, że potencjalni studenci, kierując się obawą o brak zatrudnienia, wybiorą wyłącz-

nie ścieżki kształcenia dające im przydatne na rynku pracy umiejętności, natomiast skłonni będą rezygnować ze studiowania dziedzin niegwarantujących uzyskania konkretnych (zwłaszcza „twardych”) kompetencji, a nastawionych na kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia i spojrzenia na rzeczywistość społeczną z szerokiej i wieloaspektowej perspektywy. Tego typu argumentacji użył między innymi japoński minister edukacji, który w 2015 roku zaapelował do władz uniwersyteckich o lepsze dostosowanie nauk społecznych i humanistycznych do potrzeb społeczeństwa, co spowodowało *de facto* ograniczenie naboru lub likwidację niektórych spośród tego typu kierunków na ponad dwudziestu uczelniach w tym kraju ([Jenkins, 2015](#)).

W ostatnich latach przedstawiciele polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) wielokrotnie przekonywali o konieczności zreformowania systemu szkolnictwa wyższego właśnie w kierunku modelu neoliberalnego – zarówno w kontekście naukowym, jak i dydaktycznym (zob. [Kudrycka, 2012](#); Antonowicz, 2015, s. 289 i n.). Wyjątkiem w dążeniu do tego celu miało być utrzymanie zasady finansowania kształcenia na poziomie wyższym przez państwo, choć i w tym przypadku próbowano ograniczyć zakres tego finansowania do jednego wyłącznie kierunku studiów w toku edukacji (ograniczenie to miało nie dotyczyć 10% studentów osiągających najlepsze wyniki na pierwotnym kierunku). Takie rozwiązanie spotęgowało problemy demograficzne, z którymi borykały się jednostki prowadzące studia stosunkowo rzadko wybierane jako priorytetowe.

Najgłośniejszym echem odbił się w skali całego kraju przypadek kierunku „filozofia” na Uniwersytecie w Białymstoku (UwB), który to kierunek na wniosek Rady Instytutu Socjologii oraz Rady Wydziału Historyczno-Socjologicznego UwB miał zostać zamknięty z uwagi na jego nierentowność. Sprawa ta stała się na tyle bulwersująca, że wywołała protest intelektualistów, którzy wystosowali do MNiSW list otwarty w obronie białostockiej filozofii. Podpisali się pod nim nie tylko przedstawiciele tej właśnie dyscypliny nauki, ale także historycy (Jerzy Jedlicki), politolodzy (Antoni Dudek, Andrzej de Lazari), socjolodzy (Zdzisław Krasnodębski, Jadwiga Staniszkis, Jerzy Szacki, Andrzej Zybertowicz) czy ekonomiści (Ryszard Bugaj). Ostatecznie Trybunał Konstytucyjny orzekł ([Wyrok TK](#)

z dnia 5 czerwca 2014 r. Sygn. akt K 35/11), że pobieranie opłat za studiowanie na drugim kierunku studiów jest niezgodne z obowiązującą konstytucją, natomiast władze Wydziału Historyczno-Socjologicznego UwB podjęły się uruchomienia nowego kierunku studiów: „filozofia i etyka”, który zastąpił dotychczasowe studia filozoficzne na poziomie licencjackim (Krzemińska, 2014).

Te pozytywne – z punktu widzenia kierunków uznawanych za „niszowe” – rozstrzygnięcia nie spowodowały jednakże odejścia od zarysowanego kierunku zmian w systemie kształcenia wyższego i nauki, zwłaszcza w odniesieniu do dydaktyki. MNiSW wprowadziło wiele rozwiązań, które – przynajmniej w założeniu – doprowadzić miały do „zbliżenia” uczelni do rynku pracy i zagwarantowania studentom zatrudnienia po ukończeniu studiów.

Sztandarowym projektem mieszczącym się w tym neoliberalnym duchu było uruchomienie programu kierunków zamawianych – MNiSW ustaliło listę kierunków studiów, które powinny być dodatkowo stymulowane poprzez przyznanie studentom specjalnych stypendiów motywacyjnych w wysokości 1 tysiąca złotych miesięcznie. Miało to skutkować wzrostem zainteresowania tymi dziedzinami nauki i obniżeniem ryzyka braku zatrudnienia po ukończeniu studiów (w zamyśle MNiSW na stypendia zasługiwali studenci kierunków gwarantujących pełne zatrudnienie). Na liście kierunków zamawianych znalazły się kierunki matematyczne, przyrodnicze i techniczne, takie jak na przykład: matematyka stosowana, ochrona środowiska, biotechnologia, informatyka czy budownictwo. Środki na finansowanie programu kierunków zamawianych pochodziły z funduszy unijnych (Program Operacyjny Kapitał Ludzki, działanie 4.1, poddziałanie 4.1.2). Kontrole osiągnięcia celów programu przeprowadzone przez niezależnych audytorów, a także przez Najwyższą Izbę Kontroli, dowiodły tego, że nie przyczynił się on do wzrostu poziomu zatrudnienia absolwentów kierunków zamawianych, skutkowało natomiast licznymi patologiami, takimi jak to, że studenci rezygnowali ze studiów, nie ponosząc tego żadnych finansowych konsekwencji (NIK, 2015).

Wykorzystanie przez uczelnie określonych mechanizmów rynkowych samo w sobie nie jest niczym nagannym. Wiele badań prowadzonych w różnych

dyscyplinach nauki współfinansowanych jest przez prywatnych przedsiębiorców, zasadnicza część nauk stosowanych musi brać pod uwagę potrzeby odbiorców rynkowych. Jeśli proces ów nie jest jednak regulowany przez państwo, a budżetowe dotacje nie wystarczają na zaspokojenie podstawowych potrzeb jednostek naukowych, następuje stopniowe uzależnianie się postępów badawczych od finansowania płynącego z sektora prywatnego. Pojawiają się tu zasadnicze kwestie związane z etyką prowadzenia badań naukowych (czy ich wyniki są w istocie rzetelne, czy może są odpowiedzią na zapotrzebowanie zamawiającego) oraz z czerpaniem korzyści z patentów oraz innych materialnych efektów badań (zob. [Filisiuk, Gołąbek, 2015](#)).

Problem dywersyfikacji źródeł finansowania nauki i dydaktyki dotyczy jednak przede wszystkim badań podstawowych, w przypadku których bezpośrednie zastosowanie efektów prac badawczych nie jest możliwe – stanowi dopiero początek określonego cyklu wdrożeniowego – oraz kształcenia na kierunkach humanistyczno-społecznych, których absolwenci są wyposażani przede wszystkim w aparat wiedzy ogólnej, pozwalający następnie na krytyczne podejście do rozwiązywania określonych problemów.

Sami zresztą pracodawcy zdają się odchodzić od ścisłego trzymania się kanońów i podziałów wiedzy, uznając, że otoczenie, w którym funkcjonują, zmienia się na tyle szybko, że potrzebny jest im taki pracownik, który nie tyle posiada określone kompetencje i umiejętności (do wykonywania pewnych czynności), ile potrafi szybko adaptować się do zmieniających się okoliczności, dostrzega ważność procesu uczenia się przez całe życie oraz nie obawia się nowych wyzwań. Te umiejętności są niezależne od nazwy oraz rodzaju studiów. Takie przekonanie wyrazili niedawno menedżerowie znanej międzynarodowej korporacji, *Ernst & Young*, którzy stwierdzili, że poziom wykształcenia nie wpływa na wyższe prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesów w pracy zawodowej, dlatego kandydatom do pracy w korporacji zaprzestali zadawania pytań o uczelnię, którą ci ukończyli ([Sheriff, 2015](#)). Nawet jednak w tych firmach, w których prestiż ukończonego kierunku wciąż jest znaczącą wskazówką dotyczącą wiedzy i umiejętności kandydatów do pracy, osoby odpowiedzialne

za rekrutację weryfikują nie tylko „twarde” informacje dotyczące przyszłego stanowiska pracy, ale sprawdzają także poziom wiedzy ogólnej i przyglądają się zainteresowaniom kandydatów (Śniegocka, 2009).

Większość polskich naukowych ośrodków politologicznych proponuje swoim studentom atrakcyjne praktyki zawodowe i pomoc w kontaktach z potencjalnymi pracodawcami. Wbrew powszechnym opiniom – wyrażanym kilkakrotnie przez byłego premiera Donalda Tuska, a także przez byłego ministra finansów i byłego prezesa Narodowego Banku Polskiego Leszka Balcerowicza – kierunki politologiczne nie są „generatorami” bezrobotnych absolwentów. Politolodzy radzą sobie – w porównaniu ze studentami, którzy ukończyli inne kierunki humanistyczno-społeczne – całkiem nieźle, znajdując zatrudnienie w jednostkach administracji publicznej, organizacjach pozarządowych, korporacjach międzynarodowych, partiach politycznych, związkach zawodowych i służbach mundurowych (Krauz-Mozer, Borowiec, Ścigaj, 2011, s. 206–210). Badania przeprowadzone w województwie pomorskim w 2012 roku przez tamtejszy oddział Głównego Urzędu Statystycznego oraz Wojewódzki Urząd Pracy dowiodły, że zdecydowanie większy problem ze znalezieniem pracy mieli absolwenci takich kierunków, jak: pedagogika, psychologia, geografia, historia, chemia czy technologia ochrony środowiska (WUP Gdańsk, 2014, s. 41–42).

Rację ma zatem Witold Zontek, który podkreśla konieczność zachowania umiaru w krytyce:

Amerykański komik Andy Samberg w 2013 roku w swojej humorystycznej mowie do absolwentów Harvardu powiedział, że dla absolwentów nauk humanistycznych nie ma miejsca na świecie, chyba że przekują je w aplikację na iPhone’a. To jedno ekstremum – można by rzec „twórz innowację, albo giń”. Przeciwstawić temu możemy jednak kultowe już usprawiedliwienie wszelkich nieuzasadnionych działań, czyli stwierdzenie „To jest miś na miarę naszych możliwości!”. Czyli proszę nie pytać o nic, będą prowadzone badania. Zdrowy rozsądek nakazuje zatem ulokować podejmowanie aktywności naukowej bez presji każdorazowego przełożenia jej wyników na aplikację na smartfona, ale jednak z koniecznością wskazania, że jej wyjątkowym celem nie jest jedynie ów miś na miarę możliwości badacza (Zontek, 2014, s. 191).

3. Wyzwania dydaktyczne stojące przed współczesnym uniwersytetem

3.1. Ewolucja form kształcenia

Obserwowane zmiany cywilizacyjne wpływają na jeszcze jeden aspekt pracy naukowców, o którym należy wspomnieć – mianowicie na proces dydaktyczny, który w przypadku większości badaczy zatrudnionych na uczelniach wyższych stanowi integralną część ich obowiązków zawodowych. Jeszcze w drugiej połowie XX wieku najbardziej powszechną formą dydaktyczną charakteryzującą wyższy szczebel edukacji był wykład akademicki, w trakcie którego studenci zapoznawani byli z aktualnym stanem wiedzy w danej dziedzinie naukowej oraz z wynikami badań lub dociekań prowadzonych przez samych wykładowców bądź też przez zespoły przez nich nadzorowane. Proces kształcenia na poziomie wyższym uzupełniany był o ćwiczenia laboratoryjne (głównie w naukach eksperymentalnych i stosowanych) lub o konwersatoria (głównie w dziedzinie humanistyki), w trakcie których studenci mieli okazję doskonalić swoje kompetencje analityczne i wykazywać się indywidualnymi postępami w nauce.

Nakreślony powyżej model kształcenia upowszechnił się również na polskich uczelniach. Formy zajęć dydaktycznych dodatkowo różnicowano poprzez przyjęcie założenia, że wykład akademicki może być prowadzony jedynie przez tak zwanych samodzielnych pracowników naukowych (to znaczy osoby ze stopniem doktora habilitowanego lub tytułem profesora), natomiast zajęcia ćwiczeniowe lub konwersatoryjne mogą być prowadzone przez adiunktów lub asystentów¹. Na etapie postępowania habilitacyjnego zwracano uwagę na konieczność posiadania kompetencji dydaktycznych w zakresie prowadzenia wykładów, czego wyrazem było to, że po złożonym kolokwium habilitacyjnym (odpowiedzi na

1 Przedstawiciele ostatnich dwóch grup pracowników uczelni mieli możliwość wykładania w wyjątkowych sytuacjach: po udzieleniu im przez rady naukowe *veniam legendi*. Obecnie coraz częściej *veniam legendi* udzielane bądź przedłużane jest „mechanicznie” – wystarczającym powodem do tego są na przykład względy polityki kadrowej wydziału/uczelni.

uwagi recenzentów oraz pytania członków rady naukowej jednostki, w ramach której przeprowadzano postępowanie) habilitant musiał wygłosić wykład habilitacyjny, który także stanowił element oceny w ostatecznym głosowaniu nad nadaniem stopnia doktora habilitowanego.

Współcześnie zaobserwować można stopniowe odchodzenie od tego klasycznego podziału zajęć dydaktycznych. W wielu ośrodkach politologicznych wykłady prowadzone są przez adiunktów lub asystentów ze stopniem doktora, natomiast zajęcia konwersatoryjne/laboratoryjne prowadzą także samodzielni pracownicy naukowci. Coraz mniejszą część dydaktyki w ogólnym rozliczeniu godzinowym zajmują zresztą same wykłady: uznaje się je za najmniej efektywną formę nabywania wiedzy i umiejętności, postulując ich uzupełnianie o treści prezentowane audiowizualnie lub wręcz o dyskusję na określone tematy. Obok zajęć ćwiczeniowych lub konwersatoryjnych pojawiają się w programach studiów takie formy dydaktyczne, jak: warsztaty, zajęcia terenowe czy praktyki zawodowe. To zróżnicowanie wynika tyleż z oczekiwań samych studentów, którzy dysponują innymi umiejętnościami i kompetencjami niż studenci przed pięćdziesięciu czy stu laty, co z nacisków urzędników i potencjalnych pracodawców, którzy szkolnictwo wyższe coraz częściej traktują jako kolejny etap edukacji przygotowujący absolwentów do podjęcia pracy, nie zaś – jako szkołę myślenia analitycznego pozwalającą odnaleźć się w coraz bardziej skomplikowanej i zmiennej rzeczywistości społecznej.

3.2. Spór o kompetencje poznawcze pokolenia Y

Nierozstrzygnięty (kto wie, czy kiedykolwiek dający się poddać rozstrzygnięciu) pozostaje spór o kompetencje i umiejętności pokolenia współczesnych studentów, którzy rozpoczęli studiowanie w pierwszej lub drugiej dekadzie XXI wieku. W wielu opracowaniach naukowych podkreśla się po prostu inność perspektywy spojrzenia na świat wynikającą z dorastania w środowisku nowych technologii, środowisku dostarczającym natychmiastowych bodźców i wzmagających oczekiwania natychmiastowych efektów swoich działań (upraszczamy te wnioski, bo nie jest naszym celem dokładna diagnoza kompetencji młodego pokole-

nia – szerzej patrz: Black, 2010). Zróżnicowane pozostają natomiast oceny tego stanu rzeczy. Konserwatyści – tacy jak wspomniany już wcześniej Andrew Keen – wieszczą wręcz upadek cywilizacji związany z powrotem do czasów pisma obrazkowego (współcześnie raczej: przekazu audiowizualnego), postępowcy – jak chociażby Don Tapscott – gloryfikują pozytywną umiejętność adaptacji do zmian, wielokulturowość czy też niezłomną wiarę we własne możliwości, które dostrzegają u przedstawicieli młodego pokolenia (Tapscott, 2010).

Nie ulega wątpliwości, że kadra akademicka nie może pozostać niewrażliwa na przemiany kulturowe, jakie dokonują się w świecie współczesnym (stąd coraz częściej podnoszony jest postulat dostosowania procesu dydaktycznego do warunków percepcyjnych i intelektualnych kolejnych pokoleń studentów), ale jednocześnie nie może zrezygnować z klasycznych funkcji uniwersytetu, jakimi były kreacja pola do publicznej debaty oraz dyskursywny charakter wykuwanej wspólnym wysiłkiem wiedzy (zob. Sajdak 2013, s. 214–222).

Problemem młodego pokolenia – dla którego w pracach socjologicznych rezerwuje się takie określenia, jak „pokolenie Y” (niekiedy nawet „pokolenie Z”) lub „millenials” – nie jest poszukiwanie i odnajdowanie informacji oraz posługiwanie się w tym celu wieloma przydatnymi narzędziami technologicznymi (Sajduk, 2013, s. 21 i n.). Problemem staje się, po pierwsze, „oddzielanie ziarna od plew” – to znaczy odróżnianie źródeł wiarygodnych od tych, które nie nadają się do wykorzystania – a po drugie, umiejętne użycie cyfrowego narzędzia w taki sposób, by realnie mogło ono usprawniać pracę, a nie było jedynie substytutem (wcale nie bardziej efektywnym) narzędzia analogowego. Wielu obecnych studentów uznaje bowiem każdą treść dostępną w zasobach internetu za prawdziwą i godną zaufania (stąd bez przeszkód cytują ją w esejach zaliczeniowych czy też pracach dyplomowych), natomiast narzędzie technologiczne za efektywne tylko wówczas, gdy potrafi się nim intuicyjnie posłużyć (innymi słowy: gdy nie musi się go uczyć). Obie te tendencje mogą powodować frustrację nauczycieli akademickich, nierzadko werbalizowaną i uogólnianą w postaci następujących fraz: „pokolenie współczesnych studentów jest intelektualnie zacofane”, „oni potrafią rozwiązywać tylko testy”, „nic nie czytają”, „niczym się nie interesują”.

Tymczasem badania empiryczne przeczą jednoznacznie tym obiegowym opiniom: pokolenie millenialsów nie jest mniej inteligentne od pokolenia swoich rodziców (wziąwszy pod uwagę badania poziomu inteligencji), ani też mniej odcytane (wziąwszy pod uwagę badania czytelnictwa w różnych grupach wiekowych) (zob. Deal, Altman, Rogelberg, 2010), przyzwyczajenie zaś do testowego weryfikowania poziomu wiedzy nie jest przecież „zasługą” tego pokolenia, ale pokolenia rodziców, którzy zdecydowali o takim, a nie innym modelu edukacji na poziomie podstawowym i średnim.

Niestety – badania wykazują także, że do kategorii mitów należy zaliczyć przekonanie o rzekomej świetnej orientacji młodego pokolenia w problematyce nowych technologii. Duża część z jego przedstawicieli potrafi sprawnie posługiwać się komputerem i telefonem, ale wyłącznie na poziomie rozrywki (gry, sieci społecznościowe, komunikacja wizualna), natomiast nie jest przygotowana do tego, by nabywać coraz to nowych kompetencji związanych ze skomplikowanymi programami czy aplikacjami pozwalającymi na rozwiązywanie realnych problemów. (Zasadność wprowadzenia do szkół przedmiotu „programowanie” jawi się w tym kontekście jako bezdyskusyjna). Kłóci się to z wysoką samooceną współczesnych studentów w obszarze własnych umiejętności cyfrowych ([Wojtaszczyk, 2013](#)).

Drugim zauważalnym negatywnym trendem jest obniżanie się poziomu wiedzy ogólnej, będącej jeszcze do niedawna wyznacznikiem dobrego wykształcenia. W popularnej w kręgach akademickich i wielokrotnie cytowanej książce Mats Alvesson przytacza dowód mający potwierdzać tę hipotezę: w trakcie badań poziomu wiedzy matematycznej studentów I roku studiów inżynierskich na Uniwersytecie Technologicznym w Lund w latach 1997–2005 odkryto, że liczba słabych wyników zwiększyła się dwukrotnie, natomiast liczba najlepszych wyników uległa trzykrotnemu zmniejszeniu (Alvesson 2013, s. 87). Tej samej zresztą tendencji dowodzi – choć nienaukowo – popularny swego czasu w Polsce cykliczny program pt. „Matura to bzdura” emitowany w kanale YouTube obnażający niewiedzę młodych Polaków na tematy związane z różnymi dziedzinami życia społecznego.

3.3. Możliwości zastosowania nowych technologii w politologicznej praktyce dydaktycznej

Wyzwaniem dla politologii w erze cyfrowej jest wykształcenie specjalistów gotowych do prowadzenia badań i analiz dotyczących teorii polityki, systemów politycznych, historii polityki i myśli politycznej, stosunków międzynarodowych, instytucji i organizacji politycznych, postaw i zachowań społecznych w odniesieniu do decyzji politycznych i instytucji władzy (MRPiPS, 2015). Co więcej, współczesny politolog powinien umieć przekazać i udostępniać uzyskaną wiedzę, nie tylko jako podstawę do podejmowania decyzji i działań w sferze publicznej, ale także w toku procesu dydaktycznego. Wśród zawodowych wyzwań politologa wymienia się (zob. MRPiPS, 2015):

- „rozwijanie teorii politologicznych, wyjaśniających uwarunkowania, przebieg i następstwa zachodzących procesów politycznych, zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym;
- rozpoznawanie, na podstawie badań empirycznych, politycznych struktur współczesnych społeczeństw: systemów rządów, politycznej reprezentacji partii politycznych i systemów partyjnych, ruchów społecznych;
- ustalanie historycznych uwarunkowań dokonujących się przeobrażeń społecznych, ekonomicznych i politycznych;
- analizowanie postaw i poglądów społeczeństwa na państwo, gospodarkę, politykę;
- prowadzenie badań empirycznych na zlecenie instytucji i organizacji politycznych, dotyczących: oceny decyzji politycznych rządu, zasadności przepisów prawa stanowionych przez parlament, preferencji politycznych, zachowań wyborczych różnych grup społecznych;
- analizowanie różnych aspektów stosunków międzynarodowych i polityki zagranicznej;
- prowadzenie zajęć dydaktycznych z zakresu wiedzy o społeczeństwie w szkołach średnich oraz nauk o polityce w szkołach wyższych;
- prowadzenie działalności naukowej z zakresu teorii polityki, systemów politycznych, historii polityki i myśli politycznej;

- udział w seminariach i konferencjach naukowych, spotkaniach ekspertów z dziedziny polityki wewnętrznej i zagranicznej;
- prowadzenie działalności publicystycznej (w środkach masowego przekazu);
- wykonywanie ekspertyz politologicznych na zlecenie parlamentu, rządu, prezydenta, partii politycznych i grup interesu.”

Natomiast spośród wielu perspektyw zmian w uniwersyteckim procesie dydaktycznym, które to zmiany wyszczególnił B. Siemieniecki (2014, s. 327–328), na podkreślenie zasługują zwłaszcza:

- odejście od masowości na rzecz zindywidualizowania kształcenia;
- odejście od edukacji formalnej na rzecz samokształcenia;
- odejście od modelu przekazywania przez uniwersytet wiedzy na rzecz poszukiwania i tworzenia na uniwersytecie nowej wiedzy;
- odejście od kształcenia w zakresie przedmiotów do kształcenia kompetencji.

Jeśli więc nawet przyjmiemy, że mechanizmy korygujące, postulowane przez środowisko naukowe, wpłyną na to, że na uczelnie będą przyjmowani kandydaci o większych kompetencjach intelektualnych i kulturowych niż ma to miejsce w tej chwili, nie zmienia to faktu, że będą to osoby wychowane i uformowane w bardzo specyficznym otoczeniu społecznym – otoczeniu zdominowanym przez formy komunikowania medialnego. Mamy tu na myśli nie tylko dane świadczące o pełnym stechnologizowaniu młodego pokolenia (obecnie w Polsce posiadanie komputera lub tabletu lub telefonu komórkowego jest standardem – zob. [Diagnoza Społeczna, 2015](#), s. 355–356), ale także to, że używa ono mediów w sposób dalece bardziej intuicyjny niż przedstawiciele pokolenia ich rodziców (w dużym uproszczeniu, albowiem w obu grupach zdarzają się kreatywni liderzy zmian technologicznych oraz osoby cyfrowo wykluczone). Wyzwaniem pozostaje zatem dla dydaktyków zmodyfikowanie, a być może nawet wymyślenie na nowo, metod nauczania uznawanych dotąd za efektywne, oczywiste i niepodważalne.

Powyższe stwierdzenie warto skonfrontować z opinią, iż postęp technologiczny wcale nie musi oznaczać erozji, zmian czy zaniku tradycyjnych metod nauczania, jak wykład, konwersatorium i seminarium. Badacze przekonują do tego stanowiska, argumentując, że nic nigdy nie zastąpi kontaktu i wymiany zdań z rówieśnikami oraz inspirującej i intelektualnie płodnej dyskusji w ramach relacji uczeń-mistrz. Technologie informacyjne i komunikacyjne mogą tu raczej stanowić uzupełnienie procesu dydaktycznego.

Jedną z metod, które nauczyciele mogą zaadaptować do praktyki dydaktycznej uniwersytetu, jest **zastosowanie gier i symulacji** do rozwiązywania określonych problemów. Może to przybierać różnorodne formy: od grywalizacji jako pomysłu na całą specjalność w ramach programu studiów (vide: [Game-dec](#) w ramach kierunku [Humanistyka 2.0](#) uruchomionego na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), a skończywszy na wplataniu elementów symulacyjnych do programów poszczególnych zajęć dydaktycznych. Tymczasem studenci wciąż bywają zdziwieni na zajęciach, które przeprowadza się w innej formule niż klasyczny wykład (nauczyciel mówi – studenci słuchają) czy konwersatorium (nauczyciel poleca tekst – studenci czytają – tekst jest dyskutowany na zajęciach).

Cytowany już przez nas B. Siemieniecki pisze o dobrej praktyce wielu uczelni na świecie – w tym Harvardu – które wykorzystaty do celów dydaktycznych popularną grę symulacyjną [Second Life](#). Zasady jej funkcjonowania – wiernie odwzorowujące realne stosunki społeczne – pozwalały symulować zjawiska i procesy społeczne, ale także pomagały nawiązywać bliższe relacje na linii student – wykładowca oraz między samymi studentami. *Second Life* było jednak nie tylko platformą dydaktyczną, ale także badawczą – swoistym poligonem doświadczalnym dla badaczy nauk społecznych, którzy swoje hipotezy mogli testować na stosunkowo dużej populacji, nie ponosząc przy tym znaczących kosztów (zob. Siemieniecki, 2014, s. 323).

Wyzwania dydaktyczne, które stają współcześnie przed nauczycielami akademickimi, wymagają od nich ciągłego doskonalenia i nabywania nowych kom-

petencji. W ich przypadku formuła *long-life learning* dotyczy nie tylko uczenia się podczas prowadzenia badań, ale także ciągłego dokształcania się w obszarze dydaktyki akademickiej. Niestety, nie da się nie zauważyć, że w Polsce ta ostatnia jest aktywnością uniwersytecką wyjątkowo niedowartościowaną i spychaną na margines. Pomimo że na studiach doktoranckich kształcą się także kadre akademicką (zob. [Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych](#) [Dz.U. 2011 nr 196 poz. 1169] – § 4, pkt 2), niewiele zajęć poświęconych jest metodyce konkretnych przedmiotów. Doktoranci są zobowiązani do odbycia praktyk dydaktycznych w wymiarze od 10 do 90 godzin rocznie, ale nie musi to wcale oznaczać prowadzenia zajęć ze studentami. Zdarzają się dość liczne przypadki, w których – z uwagi na brak godzin pensum dla etatowych pracowników zatrudnionych w jednostkach – nie przewiduje się żadnych możliwości prowadzenia kursów przez doktorantów. Wówczas praktykę dydaktyczną zaliczają oni, uczestnicząc w zajęciach w charakterze obserwatora, co nie daje im wystarczających kompetencji do tego, by w przyszłości prowadzić atrakcyjne zajęcia.

Technologie informacyjne i komunikacyjne oraz postępująca digitalizacja form i narzędzi nauczania powinny zacząć być traktowane jako czynniki wpływające na politologiczną dydaktykę akademicką. Kreują one bowiem nowe możliwości edukacyjne oraz uatrakcyjniają proces kształcenia, co wpływa na lepsze utrwalenie wiedzy, rozwijanie wymaganych umiejętności i może generować kolejne innowacje w edukacji. Dlatego też warto pokrótce wspomnieć o cyfrowych narzędziach nauczania, które z powodzeniem mogą być wykorzystywane na studiach politologicznych. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

1. **Elektroniczne publikacje** – internet umożliwia dostęp do wysokiej jakości treści naukowych na niespotykaną dotąd skalę. W studiowaniu pomagają cyfrowe repozytoria książek, czasopism i artykułów naukowych, specjalistyczne wyszukiwarki, bazy danych i rejestry. Z myślą o początkujących, ale i o doświadczonych badaczach stworzyliśmy indeks cyfrowych narzędzi politologicznych przydatnych nie tylko w procesie planowania i pro-

wadzenia badań naukowych, ale także w procesie dydaktycznym (indeks zamieszczony jest w drugiej części niniejszej publikacji – nie stanowi jednak wyczerpującej listy źródeł; w naszym zamysle ma stanowić zaledwie wstęp do poszukiwania i gromadzenia kolejnych informacji);

2. **Internetowe aplikacje i serwisy** – internet umożliwia nie tylko szybką wymianę danych, ale także skrócenie dystansu pomiędzy obywatelami a instytucjami lokalnymi, państwowymi i ponadpaństwowymi. Dobrym tego przykładem jest chociażby serwis [ask the EU](#) ułatwiający uzyskanie dostępu do informacji publicznej na poziomie Unii Europejskiej poprzez możliwość stosunkowo prostego wygenerowania obywatelskiego wniosku o dostęp do informacji publicznej.

Na poziomie krajowym podobną funkcję może spełniać aplikacja [moje pismo](#) oferowana na platformie [mojepanstwo.pl](#), której inicjatorem jest fundacja ePaństwo. Wykorzystując odpowiednie szablony, można przy jej pomocy złożyć wniosek o udostępnienie informacji publicznej, wysłać skargę na bezczynność organu lub przestać petycję. Serwis internetowy [mojepanstwo.pl](#) można również traktować jako podstawową bazę danych – szereg aplikacji pozwala śledzić pracę Sejmu RP ([sejmometr](#)), mieć wgląd w strukturę finansów publicznych państwa i poszczególnych gmin ([finanse publiczne](#)), zapoznać się z danymi demograficznymi ([bank danych lokalnych](#)) czy przeglądać teksty aktów prawnych ([prawo](#)). Tę ostatnią funkcjonalność posiada także [Internetowy System Aktów Prawnych](#).

Nauczyciele akademicki mogą także w ramach zajęć, podczas których poruszana jest problematyka badań empirycznych, wykorzystywać funkcjonalności serwisów ułatwiających tworzenie interaktywnych formularzy. Studenci mogą uczyć się konstruować ankiety przy pomocy takich narzędzi, jak: <https://docs.google.com/forms/>, <http://ankiety.interaktywnie.com/>, <http://www.interankiety.pl>, <http://moje-ankiety.pl>. Wyraźnie przy tym należy zaznaczyć, że jest to pomoc przydatna wyłącznie na etapie tworzenia i planowania badań empirycznych – samo ich przeprowadze-

nie musi już wiązać się z doбором odpowiedniej próby badanych, której to usługi większość z dostawców tych narzędzi nie oferuje.

Innym ciekawym narzędziem, które z powodzeniem można wykorzystywać w pracy dydaktycznej, jest tworzenie quizów. Taką funkcjonalność oferuje na przykład serwis <http://www.quizdini.com/> (rejestracja w serwisie jest płatna).

3. **Gry decyzyjne wspomagane komputerowo** – kolejną ciekawą propozycję dydaktyczną stanowi tzw. *problem-based learning*, czyli nauczanie poprzez analizę i rozwiązywanie problemów. Można w tym celu wykorzystywać *case studies* (studia przypadku). Zadaniem prowadzącego zajęcia jest przygotowanie scenariuszy na podstawie realnie zaobserwowanych przypadków (nawiązanie do prawdziwych zdarzeń) lub też na podstawie symulacji i projekcji rzeczywistości. Wykorzystanie analizy przypadków ułatwia prowadzenie dyskusji teoretycznej i praktycznej, skłania także do zadawania pytań.

Odmianę metody nauczania w oparciu o problem stanowi gra decyzyjna (symulacja procesów decyzyjnych). Wymaga ona od uczestników większego zaangażowania i wcześniejszego przygotowania w zakresie obowiązujących w danej strukturze decyzyjnej procesów, zasad tworzenia dokumentów, zakresu oddziaływania innych aktorów, mechanizmów negocjacji. Zadaniem graczy jest rozwiązanie problemu z perspektywy uczestnika sytuacji, któremu przydzielono określoną rolę. W politologii gry decyzyjne dotyczą najczęściej kampanii wyborczych, prac polskiego parlamentu, posiedzeń Rady Unii Europejskiej, obrad Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych i tym podobnych.

Przykładem gry decyzyjnej może być „Parlament polski” – projekt realizowany w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego w ramach kursu „Gry decyzyjne i symulacje polityczne” i koordynowany przez Jacka Ziótkowskiego. Gra ma na celu symulowanie typowych sy-

tuacji związanych z funkcjonowaniem parlamentu. Uczestnicy odgrywają wyznaczone im role, podejmują interakcje o charakterze rywalizacyjnym oraz dążą do maksymalizacji swego wyniku. Gra uczy prezentacji własnych stanowisk, kooperacji (pozytywnej i negatywnej), myślenia taktycznego, racjonalnych kalkulacji. Z kolei w Instytucie Politologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie Andrzej Rudowski organizuje grę „Kampania wyborcza – symulacje gry politycznej”.

Gry symulacyjne mogą być wspomagane komputerowo. Taką funkcjonalność posiada na przykład symulator głosowania w Radzie Unii Europejskiej, który pozwala sprawdzić wyniki głosowania Rady według własnego pomysłu. W przypadku Parlamentu Europejskiego przydatna może się okazać aplikacja portalu [VoteWatch Europe](#) oraz widżety.

W dydaktyce politologicznej, a zwłaszcza w odniesieniu do takich przedmiotów, jak stosunki międzynarodowe, geopolityka czy marketing polityczny, swoją użyteczność potwierdza także grywalizacja (gamifikacja), czyli

zastosowanie technik i mechanizmów używanych w grach komputerowych w innych dziedzinach życia, które wpływają na sposób zachowania poprzez zwiększanie motywacji i zaangażowania w daną czynność (Rodwald, 2015, s. 19).

Najczęściej przybiera ona formę używania komputerowych gier symulacyjnych. Mamy w nich do czynienia z uproszczonym odwzorowaniem świata realnego i jego problemów. Tym niemniej pozwalają one na:

- ukazanie wielości dróg uzyskania sukcesu/wygranej,
- nakłonienie do działania zespołowego,
- naukę reakcji na zdarzenia losowe.

Barierę w stosowaniu gier może stanowić nieodpowiednia infrastruktura uczelni. Używanie symulatorów zazwyczaj wiąże się z koniecznością zakupu licencji. Istotnym ograniczeniem jest konieczność poświęcenia przez wykładowcę czasu na zapoznanie się z grą i opracowanie jej reguł, a potem – na stworzenie systemu oceny działań i postępów studentów (Kamiń-

ski, 2013). Stosowanie symulatorów, oprócz korzyści dydaktycznych, przynosi także inne profity – na przykład wzrost liczby studentów obecnych na wykładach nawet o 34% (Rodwald, 2015, s. 27) czy kształtowanie wśród studentów wizerunku wykładowcy jako osoby nowoczesnej wykorzystującej innowacyjne technologie (Kamiński, 2013, s. 115).

Ciekawym przykładem zastosowania symulacji jest **LegSim** opracowany na University of Washington w Stanach Zjednoczonych. Program umożliwia studentom odegranie roli ustawodawcy. Podczas gry studenci decydują o tym, które ustawy będą procedowane, z kim wejść w koalicję, a przy okazji poznają „od wewnątrz” specyfikę procesu legislacyjnego w Kongresie (Wilkerson, Fruland, 2006, s. 38). W Polsce za przykład może posłużyć wykorzystanie gry „**Geopolitical Simulator 2**” w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego (w ramach zajęć: „prognozowanie i symulacje międzynarodowe”). Studenci odgrywają role przywódców państw (demokratycznych i niedemokratycznych), a ich celem jest osiągnięcie jak najwyższych wskaźników ekonomiczno-społecznych. Mogą podejmować inicjatywy w wielu obszarach: wydatków budżetowych, podatków, wspierania gospodarki, zabezpieczenia emerytalnego, polityki społecznej, wojskowości, polityki wewnętrznej i zagranicznej, ochrony środowiska, kultury. Każda decyzja, na przykład o podwyżce podatków czy wypowiedzeniu wojny, ma jednak swój skutek w postaci spadku poparcia, strajku czy najazdu wroga.

4. **Masowe otwarte kursy online** (ang. *Massive Open Online Courses*) – oferują one niskokosztowy sposób upowszechniania rozmaitych narzędzi i materiałów dydaktycznych (Bitner, Kamińska, 2014, s. 11). Stanowią ciekawe rozwinięcie **e-learningu** – przekazywania na odległość wiedzy, nauczania za pomocą środków elektronicznej transmisji danych. Oprócz tego, że sprzyjają nabyciu wiedzy, pozwalają również porównywać perspektywy badawcze, ukazywać nowe aspekty zagadnień poruszanych na rodzimych i zagranicznych uczelniach. Umożliwiają indywidualizację tempa nauki i powtarzanie zadań. Zalety e-learningu już dawno dostrzegły najważniejsze zagraniczne ośrodki naukowe, tworząc specjalne platformy

zawierające różnego rodzaju kursy². Wielu uczonych uważa wręcz, że formuła *Massive Open Online Courses* z czasem wyprze tradycyjne uniwersyteckie metody dydaktyczne. Z punktu widzenia politologa interesujące powinny być dla niego przede wszystkim:

MIT OpenCourseWare – oferuje ponad 130 kursów w dyscyplinie nauk o polityce;

EdX – w obszarze nauk społecznych w języku angielskim udostępniono 90 kursów oferowanych przez najlepsze światowe uniwersytety, wśród nich kursy poświęcone: wpływowi biologii na zachowania wyborcze, zwalczaniu terroryzmu, prawom człowieka, budowaniu instytucji państwowych i efektywnej administracji państwowej;

iversity – na platformie znajduje się kilka kursów w języku angielskim lub niemieckim podejmujących zagadnienia związane z dyscypliną nauk o polityce, takich jak: instytucje UE, tworzenie unijnych polityk, filozofia polityczna, globalne zarządzanie, decydowanie polityczne;

FutureLearn – zawiera ponad 20 kursów poświęconych problemom politycznym oraz stosunkom międzynarodowym;

Coursera – twórcy portalu proponują 97 anglojęzycznych kursów, między innymi na temat stosunków międzynarodowych, zarządzania oraz relacji etnicznych;

Open Yale Courses – autorzy oferują trzy kursy w dyscyplinie nauk o polityce;

Open2Study – na platformie oferowane są kursy poświęcone fenomenowi przywództwa oraz zmianom klimatycznym;

2 W większości są one bezpłatne. W wielu przypadkach uczestnik musi uiścić opłatę wyłącznie za wydanie certyfikatu zaświadczonego o ukończeniu kursu.

Poynter – zawiera kilka kursów poświęconych problematyce dziennikarstwa politycznego.

5. **Webquesty** – to wykorzystanie przez studentów internetowych zasobów wiedzy i narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych w rozwiązywaniu zadań przedstawionych przez prowadzącego zajęcia. Najczęściej sprowadza się to do sprawdzania przekazywanych wiadomości, wyszukania informacji i dokonania na tej podstawie charakterystyki obiektu, podmiotu, zjawiska lub krótkiej analizy.

Każdy prowadzący zajęcia akademickie powinien indywidualnie dobierać narzędzia i metody dydaktyczne. Nauczanie oparte na technologiach informacyjnych i komunikacyjnych niewątpliwie uatrakcyjni ofertę dydaktyczną polskiego naukowego ośrodka politologicznego. Z pewnością uwalnia potencjał technologii i treści cyfrowych, co powinno przekładać się na poszerzenie zasobu wiedzy, umiejętności i utrwalenie cyfrowych kompetencji studentów.

Krótko scharakteryzowane powyżej narzędzia warte są uwagi, gdyż – jak wskazują badania zawartości sylabusów przedmiotów metodologicznych na kierunku politologia (Ścigaj, 2015, s. 74) – na studiach I i II stopnia prowadzący rzadko wspominają o takich metodach i technikach dydaktyczno-badawczych, jak „eksperyment”, „metoda decyzyjna”, „metoda symulacyjna”.

Chcielibyśmy w tym miejscu zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt popularności internetu, który wiąże się bezpośrednio z redefinicją relacji pomiędzy obywatelem i państwem, a który może mieć duże znaczenie dla politologicznej dydaktyki. Chodzi o następujące koncepcje:

1. *E-government* (e-administracja) – czyli wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych w celu zapewnienia i poprawy jakości usług sektora publicznego (OECD, 2002) poprzez umożliwienie przedsiębiorstwom i obywatelom uzyskania informacji, prowadzenie dialogu i interakcję z organami administracji publicznej (Parlament Europejski i Rada,

2004), jak również wzmocnienie pozycji obywateli poprzez dostęp do informacji i bardziej efektywne zarządzanie (World Bank, 2015);

2. *Open Government* (otwarty rząd) – czyli umożliwienie obywatelom szerokiego dostępu do informacji i ujawniania informacji na temat działań rządu na każdym szczeblu władzy (Open Government Declaration, 2011), włączanie obywateli w podejmowanie decyzji oraz wykorzystywanie ich wiedzy i umiejętności (MAiC, 2013), przejrzystość działań rządu, dostępność usług publicznych i informacji oraz reagowanie na nowe pomysły rządu (OECD, 2009, s. 8).

Dostępność danych statystycznych, dokumentów legislacyjnych oraz innych informacji publicznych może przyczynić się do przyswojenia przez studentów nowego zasobu wiedzy oraz do zwiększenia zainteresowania zarówno postawami obywatelskim, jak i teoriami oraz hipotezami weryfikowanymi w badaniach prowadzonych przez politologów właśnie w odniesieniu do nowych form elektronicznej komunikacji państwa i obywateli.

4. Nowe wyzwania etyczne stojące przed naukowcami

Nowe wyzwania, jakie stają przed naukowcami, ale także nowe możliwości, jakie daje współczesna technologia, powodują powstanie nowych problemów natury etycznej dotyczących prowadzenia badań w dyscyplinie nauk o polityce. Pod pojęciem „etyka” (gr. *éthikós* – obyczajowy, zwyczajowy, od *éthos* – zwyczaj, obyczaj) będziemy rozumieli ogół zasad i norm postępowania, ocen moralnych charakterystycznych dla danej zbiorowości społecznej (w naszej analizie – grupy naukowców, jakimi są politolodzy), wskazujących na to, co jest dobre (wskazane, pożyteczne, obowiązkowe, chwalebne), a co złe (naganne, podłe) (Hartman, 2015, s. 5–10). Problem wymaga szczególnej uwagi, ponieważ etyka i sumienie są „instancjami kontrolnymi”, mechanizmami samo-regulacji nauki w praktyce postępowania badawczego i wyznaczania strategii rozwoju nauki (Promieńska, 2010, s. 158).

4.1. Etyczne zasady prowadzenia badań naukowych

Nieskrępowana wolność wyboru obiektu badań, względna niezależność badaczy, swobodna wymiana myśli i słów są oczywistymi fundamentami nauki, umożliwiającymi jej rozwój. Jak jednak zauważa Janusz Goćkowski:

wolność myślenia i działania naukowego to konsekwencja obarczenia uczonego odpowiedzialnością za czynności i wytwory na polu eksploracji i pedagogiki (Goćkowski, 1988, s. 156).

A zatem naukowiec powinien mieć pełną wolność wyboru, jeśli chodzi o przedmiot swojego badania, natomiast badania przeprowadzić musi zgodnie ze wszystkimi obowiązującymi regułami oraz pod warunkiem, że weźmie pełną odpowiedzialność za to, co w efekcie tego procesu wytworzy. Halina Promieńska twierdzi, że należy walczyć ze wszelkimi przejawami

wyalienowania się nauki od myślenia w kategoriach szeroko rozumianej odpowiedzialności za przyszłość świata i ludzkiej kultury (Promieńska, 2010, s. 158).

W 2014 roku głośnym echem w środowisku badaczy odbiła się sprawa dwóch politologów – Michaela LaCoura z University of California w Los Angeles (odpowiedzialnego za pracę koncepcyjną) oraz Donalda Greena z Columbia University (odpowiedzialnego za metodologię) – którzy badali, w jaki sposób rozmowa aktywistów na rzecz osób LGBTQ z napotkanymi przechodniami może wpłynąć na zmianę opinii tych drugich na temat zrównania w prawach małżeństw i związków osób tej samej płci. Badacze dowodzili tego, że krótka bezpośrednia rozmowa może pozytywnie wpłynąć na zmianę postaw rozmówców, a swój artykuł opublikowali w jednym z najbardziej cenionych na świecie periodyków naukowych – czasopiśmie „Science” (LaCour, Green, 2014).

Publikacja – co oczywiste – wzbudziła zainteresowanie innych politologów. David Broockman ze Stanford University, Joshua Kalla z University of California i Peter Aronow z Yale University postanowili nawet zweryfikować przedstawione

hipotezy i w tym celu przeprowadzili podobne badania. W ich trakcie odkryli, że M. LaCour napisał w artykule nieprawdę. Nie dość, że firma, która miała mu pomóc w zorganizowaniu sondażu, nic o tym nie wiedziała, to na dodatek badacz zataił informacje o sponsorach badań, a część danych zaczerpnął – bez odpowiednich odwołań – z analiz przeprowadzonych w 2012 roku w ramach innego projektu badawczego. Co więcej, ustalono, że w badaniach M. LaCoura wzięła udział inna grupa osób niż ta opisana w publikacji, a „surowe” (nieopracowane jeszcze) dane z eksperymentu zostały zniszczone (Broockman, Kalla, Aronow, 2015). M. LaCour odrzucił wprawdzie oskarżenia, ale na prośbę drugiego autora, D. Greena, artykuł, który ukazał się w „Science”, został wycofany (Morin, 2015).

Powyższy przykład stanowi interesujący punkt wyjścia do rozważań na temat wybranych aspektów etycznych dotyczących prowadzenia badań w erze nauki cyfrowej. Po pierwsze unaoczniał rolę opiekuna naukowego (przełożonego-mistrza, promotora) w procesie badawczym. Jako osoba o bogatym doświadczeniu, dorobku i pozycji powinien on nie tylko doradzić wybór odpowiedniej metodologii, ale także czuwać nad całością prac, weryfikując jej poszczególne etapy, a zatem realnie włączyć się w przedsięwzięcie, zasługując tym samym na uwzględnienie jako pełnoprawny współautor późniejszego artykułu. Nie powinna mieć nigdy miejsca sytuacja, w której opiekun godzi się na umieszczenie nazwiska w artykule, bo albo powiększa to liczbowo jego naukowy dorobek, albo zwiększa szanse na opublikowanie artykułu w czasopiśmie naukowym, podczas gdy nie przyczynia się on wymiennie do jego powstania. Po drugie, opiekun powinien udzielić młodszemu, uczącemu się nadal badaczowi sugestii i porad dotyczących warsztatu – sposobu pracy, gromadzenia materiału, jego opracowania i archiwizacji (by zapobiec niszczeniu danych). Co więcej, powinien zwrócić podopiecznemu uwagę na wszelkie wątpliwości i kwestie etyczne, jakie wiążą się z badaniem dotyczącym mniejszości seksualnych.

Po trzecie, błąd dotyczył zatajenia informacji o sponsorach badań, co z jednej strony nie pozwoliło ocenić i osadzić w odpowiednim kontekście przeprowadzonych ankiet i ich wyników, a z drugiej – stanowiło dowód nierzetelności i samo w sobie obniżyło wiarygodność badacza.

Po czwarte, analizowany przypadek wskazuje, że na żadnym etapie badacze nie przewidywali możliwości replikacji ich badań przez innych.

Po piąte wreszcie, mieliśmy do czynienia z plagiatem – naukowcy przytoczyli w artykule dane bez podania ich autorów i źródła. Niemal pewne jest, że musiało to mieć charakter intencjonalny, gdyż w części metodologicznej badacze cytowali prace innych, a więc nieumiejętność w redagowaniu przypisów można wykluczyć (szerzej zjawisko plagiatu omówione zostanie w rozdziale 4.4.2).

Dotychczasowe rozważania prowadzą do wniosku, że trzeba wyróżnić przynajmniej kilka grup kwestii etycznych dotyczących prowadzonych przez politologów badań. Pierwsza z nich dotyczy traktowania osób, które poddana zostają badaniu, i istotna jest zwłaszcza z punktu widzenia badaczy prowadzących badania empiryczne. Ważne są w tym przypadku takie aspekty jak: dobrowolne uczestnictwo osób w badaniu, poszanowanie ich godności (Galewicz, 2009, s. 51), zapewnienie anonimowości i poufności, udzielenie wyczerpującej informacji na temat badania (jego celu, zasad, przebiegu, zakończenia), unikanie stawiania badanych w stresującej i krępującej sytuacji, niewyrządzanie badanym krzywdy (Babbie, 2008, s. 79–85).

Należy pamiętać o tym, że zarówno samo badanie, jak i prezentacja jego wyników nie mogą być dla nikogo poniżające. Szczególnie uwrażliwieni w tym względzie powinni być badacze grup mniejszościowych i/lub wykluczonych (stąd szczególnie naganne było postępowanie M. LaCoura i D. Greena, którzy zdecydowali się przeprowadzić badania poświęcone przedstawicielom mniejszości seksualnych, ale w ostateczności potraktowali badanych przedmiotowo). Można w tym kontekście zgodzić się z twierdzeniem, że

ciekawość naukowa nie jest bezwarunkowym dobrem i że powstrzymywanie się od zadawania niektórych zasadnych pytań jest jedną z ofiar, którą nawet naukowiec powinien być skłonny uczynić dla godności ludzkiej (Chargaff, 1987, s. 22).

Drugi typ kwestii etycznych dotyczących badań związany jest z wpływem, jaki może wyrzucić na społeczeństwo efekt dociekań naukowców. Syntetycznie ujęto to w Europejskiej Karcie Naukowca, w której czytamy, że

w swoich badaniach naukowcy powinni kierować się dobrem ludzkości oraz zmierzać do poszerzenia granic wiedzy naukowej, jednocześnie korzystając z wolności przekonań i wypowiedzi, a także wolności określania metod rozwiązywania problemów (Komisja Europejska, 2006).

W przypadku nauk o polityce wpływ ten może nie być tak bezpośredni jak w przypadku nauk eksperymentalnych, co nie oznacza, że nie będzie on występował w ogóle. Oczywiście, tak samo jak trudno przewidzieć wyniki badań – a przez to ich społeczne konsekwencje – tak też i nowy zasób wiedzy może w niektórych przypadkach posłużyć „politycznemu szarlatanowi do robienia złych rzeczy” (Shively, 2009, s. 11). Anna Wolff-Powęska twierdzi, że:

decydujące są indywidualna etyka naukowca i poczucie odpowiedzialności. To ważne, komu i w jaki sposób służą wyniki badań. Politolog może i powinien mieć wpływ na świadomość społeczeństwa i kulturę polityczną. Pytanie, które się nasuwa, brzmi, dlaczego, pomimo tłumy politologów i innych badaczy nauk społecznych, świadomość polityczna obywateli jest tak zatrważająca (Wolff-Powęska, 2014, s. 41).

Sytuacja naukowców jest o tyle trudna, że ich przekonania stać mogą w sprzeczności z mniemaniami większości społeczeństwa, a to, co z punktu widzenia dzisiejszych pokoleń wydaje się błędne i szkodliwe, dla kolejnych może okazać się przydatne i właściwe. Obowiązkiem naukowca jest ponadto brak postuszeństwa w myśleniu. Stanisław Ossowski pisze, że badaczowi nie wolno być postusznym:

ani synodowi, ani komitetowi, ani ministrowi, ani cesarzowi, ani Panu Bogu (...). Jeżeli jest postuszny, jeżeli poglądy swoje zmienia na rozkaz, albo jeżeli myśl jego nie jest w zgodzie z jego słowami, sprzeniewierza się swoim obowiązkom, tak jak się sprzeniewierza inżynier, który dla świętego spokoju, albo dla zysku, albo przez lenistwo, albo przez małoduszność pustakami zastępuje żelazobeton albo drewnem granit (Ossowski, 1956, s. 4).

Przechodzimy tym samym do trzeciego aspektu dotyczącego etyczności badań naukowych, który szczególnie mocno ujawnia się w dyscyplinie nauk o polityce – mianowicie do ryzyka ideologizacji procesu badawczego. Politolodzy muszą mieć świadomość ryzyka tkwiącego w zapotrzebowaniu najważniejszych podmiotów politycznych na naukowe argumenty (Grabski, 2010, s. 88). Wypracowane koncepcje, modele, uzyskane wyniki mogą być bowiem wykorzystywane dla uzasadnienia wątpliwych lub społecznie szkodliwych i kontrowersyjnych decyzji polityków nastawionych na uzyskanie doraźnych korzyści wyborczych lub niekiedy na autorytarny styl sprawowania kontroli nad społeczeństwem.

Politolodzy, zważywszy na przedmiot badań, są w stopniu większym aniżeli badacze innych dziedzin wiedzy narażeni na uleganie pokusie ideologizacji przekazu. Nie ma zaś większego zagrożenia

dla sumienia uczonego wiktającego się w partyjną działalność, jak motywacja ideologiczna, gdyż sprowadza ona z drogi racjonalnego myślenia – tłumiąc reguły wykształcone w metodzie naukowej i zastępując je wiernością ideologii obowiązującej w partii (Grabski, 2010, s. 86).

Dlatego też politolodzy łatwo mogą stać się „ofiarami” czy „narzędziami” polityków. Same przekonania polityczne badacza nie powinny mieć wpływu na wyniki badań, te zaś winny być wolne od sądów wartościujących (Babbie, 2008, s. 98). Z drugiej strony trzeba przyjąć, że żaden badacz nie jest wyaliewany społecznie oraz że każdy z naukowców ma swoje poglądy ukształtowane przez doświadczenia i przeżycia własne oraz przez wpływ najbliższego otoczenia rodzinnego i zawodowego. To one stanowią źródło bogactwa prowadzonych przez niego badań. Rację ma więc Earl Babbie, gdy stwierdza, że badacze także są ludźmi i ich postawy często przenikają do ich działalności zawodowej, a „negowanie tego faktu byłoby naiwnością” (Babbie, 2008, s. 98).

Czwarty aspekt etyczny prowadzonych badań dotyczy źródeł ich finansowania. Z jednej strony autorzy Europejskiej Karty Naukowca wyraźnie wskazują na to, że

naukowcy, których badania finansowane są z funduszy państwowych, są również odpowiedzialni za efektywne wykorzystanie pieniędzy podatników. W związku z tym naukowcy powinni przestrzegać zasad starannego, przejrzystego i efektywnego zarządzania finansami (Komisja Europejska, 2006).

Z drugiej strony niedofinansowanie systemu nauki i szkolnictwa wyższego coraz częściej prowadzi do poszukiwania przez naukowców pozabudżetowych źródeł finansowania badań naukowych, co każe zadać pytanie o granice niezależności i autonomii uczzonego.

4.2. Otwartość nauki jako problem etyczny

Kwestią, która rzadko bywa przedmiotem dyskusji o etyce badań naukowych, acz istotną z punktu widzenia rozwoju nauki i jej „otwartości”, jest darmowe udostępnianie wyników badań finansowanych ze środków publicznych. Każdy badacz – w tym także naukowiec reprezentujący dyscyplinę nauk o polityce – może zdecydować, czy publikacje będące efektem jego pracy naukowej udostępni za darmo, czy też będzie chciał za nie uzyskać dodatkową zapłatę (za patologiczne uznajemy sytuacje, w których na publikacjach naukowych sfinansowanych całkowicie ze środków publicznych zarabiają dodatkowo wydawcy, natomiast autorzy nie otrzymują z tego tytułu żadnego lub zgoła symboliczne honorarium). Z punktu widzenia krytyków drugiego z wymienionych zachowań naukowiec pobiera wówczas podwójnie wynagrodzenie za jedną czynność, do której wykonania i tak jest zobowiązany albo na mocy umowy o pracę, albo na mocy innej umowy cywilno-prawnej.

Zasady otwartej nauki

W roku 2008 – w ramach projektu *Science Commons* zostały opracowane 4 podstawowe zasady odnoszące się do otwartej nauki. Są to:

- zapewnienie otwartego dostępu do treści (publikacje, rękopisy, raporty) finansowanych z publicznych pieniędzy;

- zapewnienie otwartego dostępu do narzędzi (oprogramowanie) finansowanych z publicznych pieniędzy;
- przenoszenie danych badawczych finansowanych z publicznych pieniędzy do domeny publicznej (metadane, dane surowe);
- inwestowanie w otwartą cyber-infrastrukturę (sieci, sprzęt, e-laboratoria).

Źródło: Bednarek-Michalska, B. (2011). *Otwarta nauka*. <http://koed.org.pl/pl/otwartosc/otwarta-nauka/> (licencja: CC BY 3.0).

Inną sprawą jest to, że decydując się na odpłatne upublicznienie wyników swoich badań (w postaci książki czy artykułu w czasopiśmie) naukowiec faktycznie utrudnia społeczną kontrolę nad efektami swej pracy. Wprawdzie inni naukowcy – dzięki dostępowi do uczelnianej infrastruktury (bibliotek lub baz czasopism) – są w stanie bez trudu dotrzeć do odpowiednich treści, a następnie – przy zastosowaniu naukowych procedur – rzetelnie zrecenzować, ale obywatele tej możliwości często są pozbawieni (albo nie stać ich na zakup materiałów naukowych, albo nie mieszkają w miejscowościach będących dużymi ośrodkami akademickimi). W niektórych dokumentach wprost podkreśla się to, że każdy pracownik naukowy powinien przeciwstawić się zjawiskom szkodliwym dla rozwoju nauki, w tym ograniczaniu dostępu do materiałów źródłowych czy utrudnianiu swobodnego przepływu informacji naukowej (Komitet Etyki w Nauce PAN, 2001).

Co więcej, w interesie samego naukowca jest publikowanie w otwartym dostępie, ponieważ w ten sposób realnie powiększa się zasób wiedzy i przyczynia się do dalszego rozwoju nauki, umożliwia i ułatwia ocenę własnego dorobku w procesie awansu naukowego, zwiększa szansę wykorzystania i wdrożenia wyników swoich badań (Sidorczuk-Pietraszko, 2014, s. 87). Przedstawiciele administracji rządowej i samorządowej, partii politycznych, think-tanków,

organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy poszukujący rozwiązań i gotowych odpowiedzi

muszą mieć wiedzę, że dany problem był w ogóle przedmiotem badań naukowych oraz że wypracowane zostały pewne rozwiązania (Sidorczuk-Pietraszko, 2014, s. 87).

Dlaczego naukowcy publikują swoje prace?

„Liczba i jakość publikacji stały się w obecnych czasach wyznacznikiem statusu naukowca. Publikacje są postrzegane jako warunek konieczny uzyskania awansu, używa się ich także jako kryterium do porównywania produktywności jednostek badawczych. (...) Poniżej zebraliśmy główne powody, dla których my, naukowcy, publikujemy swoje prace.

DLACZEGO PUBLIKUJEMY:

- Mamy wyniki badań, którymi warto podzielić się ze środowiskiem.
- Przyczyniamy się do postępu naukowego w naszej dziedzinie.
- Zwiększamy prestiż naszej jednostki badawczej.
- Docieramy do wielu odbiorców.
- Powiększamy swój dorobek naukowy.
- Mamy szansę na polepszenie osobistych współczynników (np. h-index). Zyskujemy lepszą opinię w środowisku.
- Zwiększamy swoje szanse na awans.
- Zwiększamy swoje szanse na otrzymanie grantu.
- Z każdą kolejną publikacją stajemy się lepszymi autorami.”

Źródło: Liśkiewicz, T., & Liśkiewicz, G. (2014). Wprowadzenie do efektywnego publikowania naukowego. Łódź: Amber Editing, s. 4 (licencja: CC BY-NC-SA 4.0).

Przykład realizacji powyższych postulatów możemy zaobserwować w Stanach Zjednoczonych, gdzie warunkiem finansowania badań przez Narodowe Instytuty Zdrowia (*National Institutes of Health* – NIH) jest upublicznienie bezpłatnie wyników badań po 12 miesiącach od daty publikacji. Pozostałe agendy rządowe zostały z kolei zobligowane do opracowania strategii udostępniania wyników badań, które finansują. Także w Polsce MNiSW zdecydowało się na opracowanie dokumentu pod tytułem **Kierunki rozwoju otwartego dostępu do treści naukowych w Polsce** (MNiSW, 2015), w którym podkreśla się konieczność realizacji polityki otwartego dostępu do publikacji naukowych będących efektem badań realizowanych przy wsparciu finansowym budżetu państwa. Zgodnie z założeniami tego dokumentu (MNiSW, 2015, s. 4) polityka otwartego dostępu opiera się na przyjęciu pięciu zasad:

1. zasady otwartości – publikacje będące efektem badań finansowanych ze środków publicznych powinny być publicznie dostępne;
2. zasady równoległych dróg – publiczny dostęp może być zapewniony poprzez wspieranie publikacji w otwartych czasopismach naukowych lub też w otwartych repozytoriach;
3. zasady szybkiego dostępu – publikacje powinny być udostępniane natychmiast po terminie ich opublikowania;
4. zasady maksymalizacji jakości treści – publikacje otwarte powinny być jak najbardziej zgodne z opublikowaną przez wydawcę treścią (najlepiej, by były z nią w pełni zbieżne);
5. zasady maksymalizacji korzyści – publikacje powinny być dostępne w modelu otwartego dostępu na jednej z licencji **Creative Commons**.

Omawiając dostępność wyników badań, nie można nie zwrócić uwagi na poprzedzający go aspekt dostępności danych badawczych. Interesujący jest tu przykład przywołanego we wstępie badania zespołu *Open Science Collaboration*. Otóż wszelkie dane zebrane podczas badań zostały opublikowane w otwartym repozytorium i są za darmo dostępne dla każdego (Open Science Framework, 2015). Podobnie było w przypadku innego projektu „ManyLabs” („Many Labs” Replication Project, 2015), którego celem było powtórzenie trzynastu klasycznych eksperymentów psychologicznych. W przedsięwzię-

ciu wzięli udział badacze z Uniwersytetu SWPS. W Polsce istnieje wprowadzie Platforma Politologii Empirycznej, która „stanowi wirtualny ośrodek informacji i wymiany danych z zakresu empirycznych badań nad polityką” (PPE, 2013), nie cieszy się ona jednak dużą popularnością.

Otwartość danych badawczych umożliwia odtworzenie samych badań oraz ich weryfikację przez innych uczonych, a także udoskonalenie warsztatu metodologicznego. To bardzo istotne z punktu widzenia testowania hipotez badawczych i budowy na tej podstawie teorii. Problem powtarzalności badań dotyczy niemal wszystkich obszarów wiedzy, dziedzin i dyscyplin. Warto zwrócić uwagę na to, że w przypadku nauk społecznych przeważają publikacje, które udowadniają, potwierdzają postawione na wstępie hipotezy, a nie je obalają, ubywa zaś tych, które kończą się wykazaniem nieprawdziwości hipotezy (Fanelli, 2010).

Istnieje zagrożenie, że rosnąca konkurencja w dostępie do finansowania badań, a także polityka niektórych wydawnictw naukowych (nastawiona na publikowanie artykułów potwierdzających stawiane hipotezy) może mieć negatywny wpływ na stan nauki. Badacz w obawie przed utratą źródła finansowania (w wyniku niepotwierdzenia hipotezy, a więc „fiaska” badania) będzie skłonny do inicjowania przedsięwzięć, które potwierdzają postawione hipotezy i uwiarygadniają istniejące teorie, a więc pozwalają odnieść „sukces”. Taki system „dyskwalifikujący negatywne wyniki” w literaturze naukowej może skutkować fałszowaniem danych i zniechęcić badaczy do podejmowania projektów o wysokim ryzyku niepowodzenia (Fanelli, 2012).

W ostatnich latach coraz bardziej powszechna staje się koncepcja „odpowiedzialnego prowadzenia badań i innowacji” (*Responsible Research and Innovation* – RRI), czyli transparentnego, interaktywnego procesu, w którym aktorzy społeczni i innowatorzy wspólnie dążą do odpowiedzialnego i akceptowalnego przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju, a także do dostosowania procesu innowacyjnego oraz jego produktów do społecznych potrzeb w celu właściwego wdrożenia osiągnięć nauki i technologii w społeczeństwie

(Schomberg, 2013). Odpowiedzialne prowadzenie badań i innowacji opiera się na sześciu podstawowych elementach (Stankiewicz, 2015, s. 4):

- włączaniu obywateli i interesariuszy w procesy decyzyjne,
- równości płci,
- edukacji naukowej,
- otwartym dostępem do wyników badań finansowanych ze środków publicznych,
- etycznym wymiarze prowadzenia badań,
- współzarządzaniu (*governance*) procesem prowadzenia badań i tworzenia innowacji.

Część powyższych elementów odnajdziemy również w koncepcjach otwartej nauki, która

odwołuje się do dwóch podstawowych zasad prowadzenia badań naukowych: do swobodnej wymiany myśli i wiedzy oraz do weryfikowalności doświadczeń naukowych (Szczęsny, 2013, s. 7).

Jak działają licencje Creative Commons?

„Podstawą licencji Creative Commons jest prawo autorskie, tak więc mogą być one stosowane do publikacji wszystkich rodzajów utworów objętych ochroną prawa autorskiego, np. książek, stron internetowych, blogów, zdjęć, filmów, nagrań wideo, piosenek i innych nagrań dźwiękowych i wizualnych. Prawo autorskie chroni także programy komputerowe, jednak nie zalecamy stosowania licencji Creative Commons do publikacji programów lub ich dokumentacji. (...). Licencje Creative Commons pozwalają określić warunki, na jakich inni mogą skorzystać z Twoich praw autorskich – na przykład z prawa do kopiowania utworu, do tworzenia na jego podstawie kolejnych utworów (tzw. utworów zależnych), prawa do rozprowadzania utworu i (lub) uzyskiwania z tego korzyści majątkowej. Li-

licencje te nie ograniczają zawartego w prawie autorskim prawa do dozwolonego użycia utworu. Licencje nie pozwalają też na kontrolę tych elementów, których nie chroni prawo autorskie, na przykład pomysłów lub idei.

Licencje Creative Commons zobowiązują każdego, kto będzie miał kontakt z utworem, do wykorzystywania go zgodnie z licencją. Oznacza to, że jeśli Paweł posiada kopię utworu, który Ty udostępniłeś na licencji Creative Commons, to może przekazać jego kopię Gawłowi, a Gawłowi również będzie miał prawo wykorzystać utwór – ale tylko zgodnie z licencją Creative Commons. W ten sposób zostają zawarte osobne umowy licencyjne z Pawłem i Gawłem. Jednak – co jest bardzo ważne – w obydwu przypadkach to Ty jesteś Licencjodawcą (a nie np. Paweł wobec Gawła).

Licencje Creative Commons udostępniane są w trzech wersjach: jako Przystępne Podsumowanie (tekst zrozumiały dla przeciętnego użytkownika), Tekst Prawny (tekst przeznaczony dla prawników) oraz Metadane, które potrafią odczytywać komputery i programy. Aby skorzystać z licencji Creative Commons, nie musisz niczego podpisywać.

Źródło: *Jak działają licencje Creative Commons (FAQ dla autorów)*, <http://creativecommons.pl/faq/> (licencja: CC 3.0 Polska).

4.3. Etyka badań naukowych w aktach normatywnych

Etyczny aspekt badań naukowych regulowany jest nie tylko przez przepisy prawa krajowego lub europejskiego, ale także przez rozmaite akty normatywne wypracowane przez środowisko naukowe. W przypadku kontroli jakości pracy

nauczycieli akademickich Prawo o szkolnictwie wyższym przewiduje powołanie instytucji rzecznika dyscyplinarnego. Jego zadaniem ma być ocena postępowania uczonych, którym zarzuca się popełnienie czynu polegającego na:

1. przywłaszczeniu sobie autorstwa albo wprowadzeniu w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania;
2. rozpowszechnieniu, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania;
3. rozpowszechnieniu, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego artystycznego wykonania albo publicznym zniekształceniu takiego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania;
4. naruszeniu cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych w inny sposób;
5. sfalszowaniu badań lub wyników badań naukowych lub dokonaniu innego oszustwa naukowego;
6. przyjęciu lub żądaniu korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy w związku z pełnieniem funkcji lub zajmowaniem stanowiska w uczelni;
7. powołaniu się na wpływy w uczelni, instytucji państwowej lub samorządowej albo wywoływaniu przekonania innej osoby lub utwierdzaniu jej w przekonaniu o istnieniu takich wpływów i podjęciu się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę;
8. udzieleniu albo obietnicy udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w uczelni poprzez wywarcie wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję lub zajmującej stanowisko w uczelni, w związku z pełnieniem tej funkcji lub zajmowaniem stanowiska ([Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym](#) [Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365], art. 144, pkt 3).

Na temat naruszeń zasad etyki w nauce wypowiadać może się komisja do spraw etyki w nauce PAN, uczelniane samorządy doktorantów są zaś zobowiązane do opracowania i promowania kodeksu etyki doktoranta. Z kolei studentom – jako potencjalnym kandydatom na profesjonalnych badaczy – powinno się zwracać szczególną uwagę na problematykę etyczności prowadzenia

badani naukowych w ramach kursów metodologii badań naukowych i kursów etyki akademickiej (MNiSW, 2012a, s. 5).

Polscy politolodzy mogą się posilić niemałą liczbą kodeksów etycznych lub zestawów dobrych praktyk poświęconych prowadzonej przez nich działalności naukowej. Spośród wszystkich obowiązujących dokumentów warto wymienić:

- [Dobre obyczaje w nauce. Zbiór zasad i wytycznych](#) (KEN PAN, 2001);
- [Kodeks etyczny Fundacji na rzecz Nauki Polskiej](#) (FNP, 2006);
- [Kodeks Etyczny Laureatów i Beneficjentów Fundacji na rzecz Nauki Polskiej](#) (FNP, 2010);
- [Kodeks etyki pracownika naukowego](#) (KEN PAN, 2012);
- [Rzetelność badań naukowych oraz poszanowania własności intelektualnej](#) (MNiSW, 2012a);
- [Dobre praktyki w szkołach wyższych](#) (KRASP, 2007);
- [Europejska Karta Naukowca](#) (KE, 2006);
- [Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce](#) (MNiSW, 2011);
- [European Code of Conduct on Research Integrity](#) (ESF, 2010).

4.4. Aktualne problemy praktyczne związane z etyką prowadzenia badań naukowych

4.4.1. Guest authorship i ghostwriting

Z procederem *guest authorship* (inaczej: *honorary authorship*, *gift authorship*) mamy do czynienia wówczas, gdy udział autora w opracowaniu publikacji jest znikomy lub w ogóle nie miał miejsca, a pomimo to zostaje on wymieniony właśnie jako jej autor lub współautor (PBN, 2011). „Autorstwo pozorne” („współautorstwo grzecznościowe”) występuje zwłaszcza wówczas, gdy promotor dopisywany jest jako współautor do publikacji napisanej wyłącznie przez jego studenta lub doktoranta, albo też wówczas, gdy przełożony stosuje tożsamy zabieg w stosunku do prac będących dziełami podwładnych. Celem takiej praktyki jest często skorzystanie z prestiżu, statusu „honorowego autora” i zwiększenie szans na opublikowanie artykułu w cza-

sopiśmie naukowym, a co za tym idzie – powiększenie dorobku naukowego młodego badacza. Tymczasem

żadne obyczaje i tradycje nie usprawiedliwiają uzurpowania sobie przez przełożonych autorstwa dzieł wykonanych przez ich podwładnych, a nadzorowanie bądź organizowanie cudzej pracy badawczej (twórczej) nie jest tym samym, co współudział w niej (MNiSW, 2012b).

Z *ghostwriting* (zamiennie: *ghost authorship*) mamy do czynienia wówczas, gdy ktoś wniósł istotny wkład w powstanie publikacji, ale nie ujawnia się jego udziału ani poprzez wskazanie go jako współautora, ani poprzez wymienienie go w podziękowaniach zamieszczonych w dziele (PBN, 2011). Jest zatem przeciwieństwem *guest authorship*. Tego typu przypadki „ukrytego autorstwa” („przemilczenia autorstwa”) mogą dotyczyć prac dyplomowych. Dzieje się tak wówczas, gdy studenci zlecają ich napisanie innym, zamiast zrobić to samodzielnie. Rzekomy autor nie wymienia w publikacji rzeczywistego autora lub autorów.

W celu wyeliminowania procederów *ghostwriting* i *guest authorship* redakcyjnym czasopism proponuje się wprowadzenie procedur i rozwiązań takich, jak:

1. wymóg ujawnienia wkładu poszczególnych autorów w powstanie publikacji (z podaniem ich afiliacji oraz kontrybucji, to znaczy informacji o tym, kto jest autorem koncepcji, założeń, metod, protokołu itp. wykorzystywanych przy przygotowaniu publikacji), przy czym główną odpowiedzialność ponosi autor zgłaszający manuskrypt;
2. udostępnienie odpowiednich instrukcji, definicji i poinformowanie o skutkach złamania zasad;
3. wymóg podania źródeł finansowania publikacji;
4. dokumentowanie przejawów nierzetelności naukowej (PBN, 2011).

4.4.2. Plagiat i autoplaciat

Kolejnym nadużyciem związanym z autorstwem prac naukowych jest plagiat, czyli przywłaszczenie sobie autorstwa cudzego tekstu, myśli, obrazu, wyników prac, osiągnięć, przypisanie sobie autorstwa istotnego fragmentu lub innych ele-

mentów cudzego utworu lub ustalenia naukowego, brak wymienienia imienia i nazwiska twórcy, źródła umożliwiającego identyfikację wypowiedzi, myśli i dzieła czy nawet zaznaczenia ich inną czcionką (por. [Stanisławska-Kloc, 2011](#), s. 3).

Plagiat potocznie nazywany bywa kradzieżą intelektualną. Coraz częściej wiąże się to zjawisko z wzrastającą popularnością internetu. Bezproblemowy dostęp do ogromnych zasobów informacji spowodował, że część studentów oraz uczonych próbuje oszukać pozostałych badaczy, prace cudze przedstawiając jako prace własne. Przyjmuje to zresztą coraz częściej dość osobliwe formy. Za takie należy uznać metody „kopiuj – wklej” czy tzw. *patchwriting*, zwany także plagiatem internetowym lub „mozaikowym plagiatem” (Duchonová, Hrdináková, 2014, s. 3). Wiele prac zaliczeniowych i naukowych powstało i powstaje poprzez „posklejanie” fragmentów cudzych prac metodą „kopiuj-wklej” w co prawda spójną stylistycznie całość, ale z pominięciem wskazania autorów i źródła zapożyczeń. Aby ukryć cudzą twórczość lub też utrudnić jej wykrycie, „autorzy” tego typu opracowań po skopiowaniu fragmentów zmieniają formę zdań, styl i słownictwo czy wreszcie sposób narracji.

Dotyczy to także tłumaczeń obcojęzycznych tekstów bez wskazania źródła i autora. Proceder ten polega na tym, że fragmenty prac w języku obcym tłumaczone są za pomocą internetowych translatorów, następnie odpowiednio redagowane (usuwanie oczywistych błędów stylistycznych i błędnych tłumaczeń, skrócenie tekstu, zmiana szyku w zdaniach, zastosowanie wyrazów bliskoznacznych) i ostatecznie umieszczane w artykule czy rozdziale książki bez cudzystów, przypisów, źródła i nazwiska autora.

Sprawcy plagiatu najczęściej tłumaczą się: niewiedzą, brakiem znajomości przepisów, wspomnianej uprzednio nieumiejętności sporządzania przypisów, „złośliwością rzeczy martwych” w postaci „zjedzenia” przypisów przez edytor tekstu, przypadkowym skasowaniem. Należy jednak pamiętać, że

nieumiejętność stosowania przypisów nie zwalnia z odpowiedzialności za popełnienie plagiatu! ([Zenderowski, 2008](#), s. 1).

Uzupełniając to, co już stwierdziliśmy, nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego: akty normatywne lub ich urzędowe projekty, urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole, opublikowane opisy patentowe lub ochronne, proste informacje prasowe. Rzetelność naukowa nakazuje jednak, aby podczas analizy aktów prawnych czy polityk i strategii umieszczać źródła dla zachowania jasności wywodu i uwiarygodnienia rozważań.

Na problem ochrony praw autorskich w pracach dyplomowych i zjawisko plagiatu zwracała uwagę Najwyższa Izba Kontroli, która w IV kwartale 2013 r. i I kwartale 2014 r. objęła kontrolą 14 publicznych szkół wyższych. Jak czytamy w raporcie:

programy antyplagiatowe, choć ułatwiają wykrycie nieuprawnionych zapożyczeń, nie mogą zapewnić ochrony oryginalności prac. Ich skuteczność w znacznej mierze determinuje wykorzystywana do porównań baza danych (NIK, 2014).

Potwierdzają to badania Tadeusza Grabińskiego, który przetestował cztery systemy antyplagiatowe: [Plagiat.pl](#), [Otwarty System Antyplagiatowy](#) (OSA), [Podkarpacką Platformę Antyplagiatową](#) (PPA) i [Genuino](#) (PAP, 2015). Niektóre systemy nie odnotowały plagiatu we fragmencie pracy, w którym zastosowano synonimy, zmieniono szyk zdań i wyrazów, podzielono zdanie lub dodano spacje i „białe znaki”. Wynika to właśnie z faktu, iż każdy z systemów „dysponuje inną bazą prac”. Dopiero w 2017 roku w ramach Systemu Informacji o Szkolnictwie Wyższym [POL-on](#) ma zacząć działać Ogólnopolskie Repozytorium Prac Dyplomowych zawierające metadane i pełne teksty prac dyplomowych obronionych po dniu 30 września 2009 roku. Dostęp do ORPD będą miały wszystkie systemy antyplagiatowe (POL-on, 2015).

Rzetelność recenzji naukowych

„Jeśli chodzi o procedury recenzyjne, to najczęstszym przewinieniem jest poniechanie recenzji przez wydawcę naukowego bądź uciekanie się do recenzji grzecznościowych, tym bardziej gdy w ich zamawianiu pośredniczy autor. Zamawianie recenzji, co do których zakłada się, znając recenzenta, jego zwyczaje i stosunki z autorem, że będzie pozytywna, jest tak samo naganne, jak samo pisanie tego rodzaju recenzji. Naganna jest stronniczość (in plus lub in minus) w recenzowaniu, podejmowanie się recenzowania poza granicami własnych kompetencji merytorycznych oraz recenzowanie w warunkach konfliktu interesów, gdy napisanie pozytywnej (albo odwrotnie: negatywnej) recenzji mogłoby przynieść recenzentowi korzyść, a uczynienie na odwrót – stratę. Dobrą metodą pozwalającą obniżyć ryzyko wystąpienia takich nieprawidłowości jest „recenzowanie ślepe”, gdy recenzent nie zna nazwiska autora i odwrotnie. Niestety, skuteczna „anonimizacja” autora i recenzenta jest często niemożliwa.”

Źródło: MNiSW (2012b).

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83.

Art. 29. 1. Wolno przytaczać w utworach stanowiących samoistną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości, w zakresie uzasadnionym wyjaśnianiem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości.

1. Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w podręcznikach i wypisach.

2. ¹Wolno w celach dydaktycznych i naukowych zamieszczać rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów w antologiach.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 2 i 2¹, twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.

Art. 34. Można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła. Podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości. Twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 35. Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słusze interesy twórcy.

Autoplagiatem z kolei nazwiemy

ponowne wykorzystanie (np. opublikowanie) tego samego lub nieco zmodyfikowanego własnego utworu, opatrzonego innym tytułem, w warunkach wprowadzających w błąd, że jest to pierwsze rozpowszechnienie (Barta, Markiewicz, 2010, s. 98) i że mamy do czynienia z nowym utworem (Staniśławska-Kloc, 2011, s. 4),

Celem autoplagiatu jest pomnażanie liczby publikacji poprzez przeredagowanie i minimalną modyfikację treści dzieł, nadanie im nowych tytułów i zgłoszenie w innym wydawnictwie jako odrębnych pozycji, na przykład dla spełnienia kryteriów w postępowaniach awansowych. Autoplagiat (*self-plagiarism*) nazywany jest także „oszukańczym powtórным wykorzystaniem tekstu” (*recycling fraud*), „powtórным wykorzystaniem tekstu” (*text recycling*) lub „ponownym wykorzystaniem tekstu” (*text reuse*), autopowtórzeniem, zapożyczeniem, „mieleniem kotleta”, czyli pisaniem na okrągło o tym samym (Kulczycki, 2014).

**Wyrok Sądu Najwyższego, z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 232/04,
Izba Cywilna**

„W określonych wypadkach uzasadnione może być nawet przytoczenie cudzego utworu w całości, jeżeli następuje to w celu wyjaśniania, analizy krytycznej, nauczania lub uzasadnione jest prawami gatunku twórczości. W każdym razie jednak cytowany urywek lub nawet cały drobny utwór musi pozostawać w takiej proporcji do wkładu własnej twórczości, aby nie było wątpliwości co do tego, że powstało własne, samoistne dzieło.”

Podsumowując: cyfrowy kontekst zachodzących zmian w świecie nauki zwiększył ryzyko wystąpienia plagiatów, autoplagiatów, przypadków *ghost authorship* oraz *guest authorship*. W obliczu istniejących podziałów politycznych istotne jest również ryzyko ideologizacji procesu badawczego i stałe zapotrzebowanie na naukowe argumenty ze stron różnych opcji politycznych. Jak wspominaliśmy, politolodzy, zważywszy na przedmiot badań, są narażeni na pokusy ideologizacji, ukierunkowania przekazu, manipulacji badaniami w celu potwierdzenia „jedynie słusznych hipotez”. Świadomość istniejących zagrożeń to pierwszy krok, by skutecznie się przed nimi bronić.

* * *

W niniejszym rozdziale staraliśmy się zwrócić uwagę na to, jak procesy globalizacyjne wpłynęły na zmianę modelu uprawiania nauki i w których obszarach życia naukowego powodują długofalowe konsekwencje. Stwierdziliśmy, że polskie władze podjęły się w ostatnich latach reform systemu nauki i szkolnictwa wyższego, decydując o wyborze neoliberalnej ścieżki rozwoju tego sektora i kładąc nacisk na konieczność jego dostosowania do wymogów rynkowych (zwłaszcza jeśli chodzi o kształcenie przyszłych kadr dla potrzeb rynku pracy oraz publiczne dezawuowanie humanistycznych i społecznych kierun-

ków studiów). Uznajemy, że ogromnym wyzwaniem stojącym przed polską politologią wciąż pozostaje unowocześnienie akademickiej dydaktyki, która sprostać musi wymogom wykształcenia studentów o znaczących kompetencjach cyfrowych. Wskazaliśmy też na istotne problemy etyczne, które pojawiły się wraz z gwałtownym rozwojem technologii. Niezależnie od przemian społecznych i procesów globalizacyjnych wymogi rzetelności oraz sumienności podczas prowadzenia badań naukowych powinny wciąż wyznaczać ścieżkę postępowania każdego naukowca.

ROZDZIAŁ II

POLSKA POLITOLOGIA W ZMIENIAJĄCYM SIĘ OTOCZENIU

1. Polskie naukowe ośrodki politologiczne – liczba i potencjał

W badaniach przeprowadzonych na potrzeby niniejszej pracy postużyliśmy się operacyjnym pojęciem: „polskie naukowe ośrodki politologiczne”. Wybraliśmy dwa kryteria, na bazie których próbowaliśmy dokonać odpowiedniej kategoryzacji. Przede wszystkim wzięliśmy więc pod uwagę jednostki naukowe prowadzące badania naukowe w zakresie nauk o polityce oraz nauk o polityce publicznej (odróżnić w tym miejscu należy instytucje prowadzące badania naukowe od instytucji eksperckich, gromadzących i analizujących powszechnie dostępne informacje – takich jak think tanki, stowarzyszenia, fundacje czy przedsiębiorstwa prywatne) oraz posiadające prawo do doktoryzowania w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinach nauk o polityce lub nauk o polityce publicznej. Oprócz tego wybieraliśmy jednostki, które oferują kandydatom studia na poziomie licencjackim lub magisterskim lub doktoranckim na kierunku „politologia”, „nauki o polityce”, „polityka publiczna” lub „polityka społeczna”. Korzystaliśmy ze Zintegrowanego Systemu

Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POL-on, który funkcjonuje pod egidą Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W ten sposób wyodrębni-
liśmy następujące polskie naukowe ośrodki politologiczne (prezentujemy je
w kolejności alfabetycznej):

1. Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (INPiD UŚ) – z uprawnieniami do doktoryzowania i habilitowania na poziomie Wydziału Nauk Społecznych UŚ (WNS UŚ);
2. Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (INPiSM UJ) – z uprawnieniami do doktoryzowania oraz – na poziomie Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ (WSMiP UJ) – do habilitowania;
3. Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (INP UJK) – z uprawnieniami do doktoryzowania na poziomie Wydziału Prawa, Administracji i Zarządzania UJK (WPAiZ UJK);
4. Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (INP UKW) – z uprawnieniami do doktoryzowania na poziomie Wydziału Humanistycznego UKW (WH UKW);
5. Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (INP UWM) – z uprawnieniami do doktoryzowania na poziomie Wydziału Nauk Społecznych UWM (WNS UWM);
6. Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego (INP UW) – z uprawnieniami do doktoryzowania i habilitowania na poziomie Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW (WDiNP UW);
7. Instytut Politologii i Europeistyki Uniwersytetu Szczecińskiego (IPiE USz) – z uprawnieniami do doktoryzowania na poziomie Wydziału Humanistycznego USz (WH USz);
8. Instytut Politologii Uniwersytetu Gdańskiego (IP UG) – z uprawnieniami do doktoryzowania;
9. Instytut Politologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (IP UKSW) – z uprawnieniami do doktoryzowania i habilitowania na poziomie Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW (WNHiS UKSW);
10. Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego (IP UO) – z uprawnieniami do doktoryzowania na poziomie Wydziału Historyczno-Pedagogicznego UO (WHP UO);

11. Instytut Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (IP UP KEN) – z uprawnieniami do doktoryzowania i habilitowania na poziomie Wydziału Humanistycznego UP KEN (WH UP KEN);
12. Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego (IP UWr) – z uprawnieniami do doktoryzowania i habilitowania;
13. Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk (ISP PAN) – z uprawnieniami do doktoryzowania oraz habilitowania;
14. Kolegium Ekonomiczno-Społeczne Szkoły Głównej Handlowej (KES SGH) – z uprawnieniami do doktoryzowania w zakresie nauk o polityce publicznej;
15. Wydział Nauk Politycznych Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku (WNP AH) – z uprawnieniami do doktoryzowania;
16. Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (WNPiD UAM) – z uprawnieniami do doktoryzowania oraz habilitowania;
17. Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (WPiSM UMK) – z uprawnieniami do doktoryzowania i habilitowania;
18. Wydział Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (WP UMCS) – z uprawnieniami do doktoryzowania i habilitowania;
19. Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (WPAiS KA AFM) – z uprawnieniami do doktoryzowania;
20. Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego (WSMiP UŁ) – z uprawnieniami do doktoryzowania.

Liczba analizowanych ośrodków (20 – w tym 10 posiadających uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego) jest – przez wzgląd na zastosowane kryteria – mniejsza od liczby jednostek wymienianych chociażby na stronie internetowej Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Na powyższej liście nie uwzględniono bowiem kilku ośrodków publicznych i niepublicznych, w których prowadzi się badania w dziedzinie nauk o polityce (publicznej) i któ-

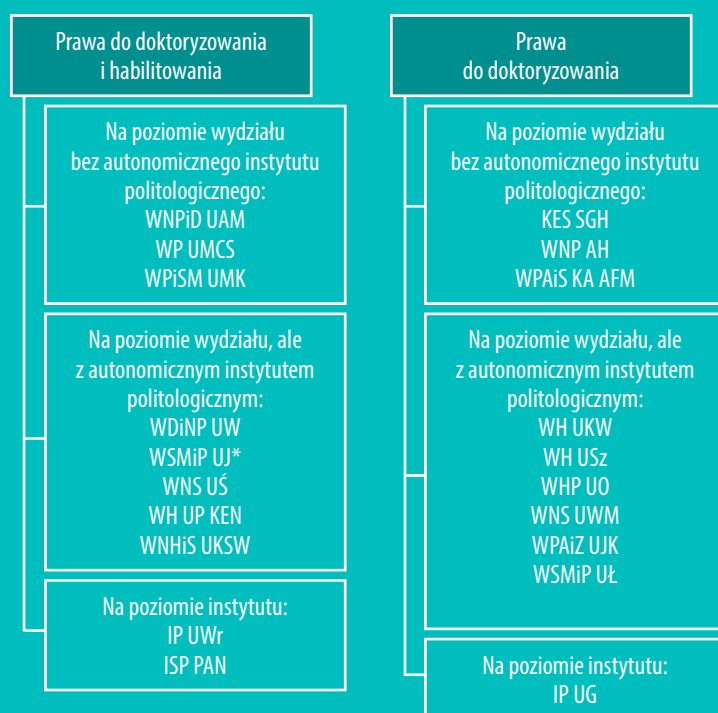
re oferują kandydatom studia na kierunku politologicznym, które jednakże dysponują zbyt słabym potencjałem kadrowym, by móc uzyskać uprawnienia do nadawania stopnia doktora. Mowa tu przykładowo o Instytucie Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego, Instytucie Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego, Instytucie Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Akademii Jana Długosza w Częstochowie czy Instytucie Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Konstrukcja powyższej listy dowodzi tego, że polskie ośrodki politologiczne nie poddają się łatwej klasyfikacji. Silny status wydziału mają jednostki w ramach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wszystkie one posiadają – na poziomie wydziałowym – prawo do doktoryzowania i habilitowania w dziedzinie nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, natomiast różnią się od pozostałych tym, że nie wyodrębniono w ich ramach instytutów. Struktura organizacyjna jest w nich zatem faktycznie dwuszczeblowa (WNPiD UAM oraz WP UMCS podzielone zostały na zakłady, WPiSM UMK – na katedry).

Tożsame uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego posiadają także wydziały: Nauk Historycznych i Społecznych UKSW, Humanistyczny UP KEN, Nauk Społecznych UŚ oraz Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. W ich ramach funkcjonują jednak autonomiczne instytuty odpowiadające za kształcenie na kierunku politologicznym i stanowiące ważne zaplecze minimum kadrowego dla tychże uprawnień. Do tej grupy jednostek zaliczyć należy także ośrodek krakowski, choć tu sytuację dodatkowo komplikuje fakt, że uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego posiada Rada Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ, natomiast uprawnienia do nadawania stopnia doktora przysługuje jednostce niższego rzędu, jaką jest INPiSM. Grupę jednostek z uprawnieniami do habilitowania uzupełniają: Instytut Politologii UW, którego Rada ma prawa do doktoryzowania i habilitowania, ale który jest jednostką podrzędną Wydziału Nauk Społecznych UW, oraz Instytut Studiów Politycznych PAN.

Trzecią grupę tworzą mniejsze ośrodki politologiczne, które dysponują tylko uprawnieniami do nadawania stopnia doktora – w większości przypadków przeniesionymi na poziom wydziału pomimo istnienia autonomicznej (jednak zbyt słabej kadrowo) jednostki odpowiedzialnej za prowadzenie kształcenia na kierunku politologicznym. Należy zaliczyć do nich Instytuty Nauk Politycznych: UJK, UKW oraz UMW, Instytut Politologii i Europeistyki USz oraz Instytut Politologii UO. Na tym tle nieco inaczej prezentuje się przypadek ośrodka gdańskiego, w którym to Rada Instytutu Politologii UG dysponuje uprawnieniami do doktoryzowania. W trzech ośrodkach uprawnienia do nadawania stopnia doktora posiadają Rady Wydziałów: Studiów Międzynarodowych i Politycznych UŁ, Nauk Politycznych AH im. A. Gieysztora oraz Prawa Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, w jednym – kolegium (Kolegium Ekonomiczno-Społeczne SGH) (zob. rys. 1).

Rysunek 1. Struktura analizowanych ośrodków politologicznych z uwzględnieniem praw do nadawania stopni naukowych w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinach nauk o polityce oraz nauk o polityce publicznej

Źródło: opracowanie własne.

* uprawnienie do doktoryzowania posiada rada instytutu, uprawnienie do habilitowania – rada wydziału

2. Podział dyscyplin naukowych

W środowisku polskich politologów kontrowersje wywołała ministerialna decyzja – [Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych](#) (Dz.U. 2011 nr 179 poz. 1065) – o nowym podziale dziedzin i dyscyplin naukowych³. W skali makro dyscyplinę nauk o polityce włączono bowiem do obszaru nauk **społecznych**, wyłączając ją jednocześnie z obszaru nauk **humanistycznych**. W skali mikro dokonano zaś daleko idącej specjalizacji, wyodrębniając sześć różnych dyscyplin o zróżnicowanym statusie ontologicznym i metodologicznym, które to dyscypliny wcześniej – częściowo lub całkowicie – wchodziły w zakres nauk o polityce. Mowa tu kolejno o naukach: o bezpieczeństwie, o obronności, o mediach, o polityce, o polityce publicznej, o poznaniu i komunikacji społecznej ([Rozporządzenie MNiSW w sprawie obszarów wiedzy](#)). Tym samym dziedzina nauk społecznych objęta łącznie dziewięć dyscyplin – oprócz wyżej wymienionych także: pedagogikę, socjologię i psychologię (które – co warto podkreślić – pozostały jednorodne). O skali kontrowersji świadczy to, że część badaczy używa „wojennych” wręcz określeń na opis nowego instytucjonalnego instrumentarium. Konstanty Adam Wojtaszczyk pisze na przykład, że

wyodrębniono nauki o polityce publicznej, **anektując** [pogrubienie moje – PŻ] zarówno część przedmiotu badań należącego do nauk o polityce, jak i nauk o zarządzaniu (Wojtaszczyk, 2015, s. 59).

3 Zaświadczają o tym opinie wygłaszane podczas spotkania członków Komitetu Nauk Politycznych PAN z minister nauki i szkolnictwa wyższego, Barbarą Kudrycką, w lipcu 2012 r. Zob. [Komunikat ze spotkania Komitetu Nauk Politycznych PAN w dniu 4 lipca 2012 r.](#) („Uczestnicy posiedzenia zadawali Pani Minister Barbarze Kudryckiej pytania, które miały wyjaśnić wątpliwości i obawy towarzyszące polskim politologom, reprezentującym środowiska naukowców i dydaktyków. Dotyczyły one między innymi kwestii rozporządzenia w sprawie obszarów wiedzy i dziedzin nauki oraz dyscyplin naukowych, w tym wprowadzenia nowej dyscypliny, nauki o polityce publicznej, bez wystarczająco szerokich konsultacji ze środowiskiem politologów”).

Instytucjonalne wyodrębnienie aż dziewięciu dyscyplin w ramach dziedziny nauk społecznych ma także swoje pragmatyczne konsekwencje. Jak zauważa Grażyna Ulicka, taki podział wymusza pytania o granice poszczególnych dyscyplin, chociażby w kontekście postępowań awansowych, które realizowane są w ich obrębie:

Pytanie, czy dana praca i/lub dorobek mieszczą się w granicach politologii oraz czy spełniają one wymogi (...) stawiane opracowaniom naukowym – to podstawowe kwestie, które rozstrzygają recenzenci prac w postępowaniu awansowym, a także tzw. recenzenci wydawniczy książek i artykułów naukowych (...). Należy tu też zasygnalizować problem stałego doskonalenia podobnych kryteriów przyjmowanych w odniesieniu do projektów zgłoszonych w konkursach o granty badawcze (Ulicka, 2015, s. 102).

Inną konsekwencją sklasyfikowania nauk o polityce jako dziedziny nauk społecznych jest także swoiste „przesunięcie” metodologiczne. Nie ulega wątpliwości, że w części subdyscyplin nauk o polityce (zwłaszcza takich jak teoria polityki czy nauka o stosunkach międzynarodowych – zob. wyodrębnienie subdyscyplin w: Kaufman-Osborn, 2006) badacze częściej korzystali z metod jakościowych oraz umieszczali swoje rozważania w nurtach normatywnym bądź interpretacjonistycznym (by posłużyć się jedną z bardziej znanych klasyfikacji – zob. Marsh, Stoker, 2002), co siłą rzeczy czyniło te badania *stricte* humanistycznymi. W naukach społecznych, takich jak socjologia czy psychologia, zdecydowanie większy nacisk kładziono (przynajmniej w Polsce) na metody empiryczne, dlatego też przyjęto, że ogólnie dokonane przyporządkowanie nauk o polityce do dziedziny nauk społecznych stanowi pewną zachętę do przeorientowania metodologicznego całej dyscypliny – właśnie w kierunku empirycznym⁴.

4 Negatywne oceny poszczególnych metod badawczych są pokłosiem głębokiego sporu pomiędzy zwolennikami stanowiska naukowego a zwolennikami hermeneutyczno-humanistycznego modelu nauki (tak określiła ich w jednej ze swoich prac Barbara Krauz-Mozer [Krauz-Mozer, 2009, s. 19, 21]). W politologii zachodniej spór ten określono mianem konfliktu między behawiorystami, stosującymi głównie ilościowe metody, oraz antybehawiorystami, skłaniającymi się ku metodom krytycznym (to z kolei określenia z pracy Janet Buttolph Johnson, Henry’ego Reynoldsa i Jasona D. Mycoffa [Johnson, Reynolds, Mycoff, 2010, s. 66]). Przedmiotem tego sporu pozostaje odpowiedź na pytanie: czy humanistyczno-społeczną wiedzę naukową można

Pomijając nazewnictwo poszczególnych dyscyplin, wątpliwości metodologiczne oraz niezbieżność decyzji ministerstwa z trendami nauki światowej – w inter- i multidyscyplinarności upatrującej nowych szans na wielkie osiągnięcia badawcze – warto zadać pytanie o merytoryczne uzasadnienie podziału na dwie poszczególne dyscypliny: nauki o polityce oraz nauki o polityce publicznej. Zwłaszcza, że jest to jeden z trzech przypadków w obszarach nauk humanistycznych i społecznych⁵, w którym dwie dyscypliny opisywane są przez ten sam desygnat. Poza wymienionymi „politykami” MNiSW wyodrębniło jeszcze historię i historię sztuki oraz prawo i prawo kanoniczne.

Jerzy Woźnicki w artykule, który – jak wynika z jego konstrukcji – jest dostosowaną do wymogów czasopisma naukowego wersją ekspertyzy, którą posiłkowała się Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów (CKSiT) w procesie implementacji nowej „siatki” dyscyplin, definiuje politykę publiczną jako

podejmowanie przez władzę publiczną powiązanych ze sobą decyzji i działań dla osiągnięcia określonych celów, w sytuacji gdy mechanizmy rynkowe

operacjonalizować przy pomocy zmiennych liczbowych, korzystając z możliwości, jakie niesie za sobą wykorzystanie w nauce komputerów, czy też w naukach humanistycznych i społecznych możliwe jest wyłącznie poznanie polegające na dyskursywnej rekonstrukcji ludzkich zachowań i działań. Przedstawiony powyżej dylemat metodologiczny nie musi mieć jednak charakteru „zero-jedynkowego”. Wspomniani wyżej amerykańscy uczeni twierdzą, że brutalny konflikt między empirystami i interpretacjonistami (skutkujący nawet „zawłaszczaniem” określonych wydziałów i czasopism przez przedstawicieli jednej ze szkół) ustąpił współcześnie miejsca „pokojoyej koegzystencji”. Polega ona na przyjęciu tezy, że w pewnych węższych dziedzinach nauk o polityce lepsze rezultaty badawcze przynoszą metody empiryczne (chodzi głównie o badania dotyczące wyborów, opinii publicznej i ekonomii politycznej), w innych zaś bardziej zasadne jest przyjęcie różnych odmian metody krytycznej (adekwatnych głównie w odniesieniu do badań ideologii, wartości czy komunikacji politycznej).

- 5 Obszar nauk humanistycznych obejmuje dziedziny nauk humanistycznych (dyscypliny: archeologia, bibliologia i informatologia, etnologia, filozofia, historia, historia sztuki, językoznawstwo, kulturoznawstwo, literaturoznawstwo, nauki o rodzinie, nauki o sztuce, nauki o zarządzaniu, religioznawstwo) oraz nauk teologicznych; obszar nauk społecznych obejmuje dziedziny nauk społecznych (wymienione w tekście 9 dyscyplin), nauk ekonomicznych (dyscypliny: ekonomia, finanse, nauki o zarządzaniu, towaroznawstwo) oraz nauk prawnych (dyscypliny: nauki o administracji, prawo, prawo kanoniczne).

nie mają zastosowania albo same nie mogłyby działać dostatecznie efektywnie (Woźnicki, 2012, s. 133).

Definicja ta nie jest pozbawiona mankamentów. W jej konstrukcji zawiera się bowiem aprioryczne założenie oczywistości podziału na takie obszary życia społecznego, w których mechanizmy wolnorynkowe świetnie się sprawdzają, oraz takie, w których nie mają zastosowania lub są nieefektywne. Tymczasem za równie uprawnione można uznać inne twierdzenie, zgodnie z którym mechanizmy wolnorynkowe w każdym obszarze życia społecznego mogą okazać się funkcjonalne lub dysfunkcjonalne, w zależności od uwarunkowań społecznych, politycznych i ekonomicznych, które bądź sprzyjają wolnej konkurencji bądź też prowadzą do monopolizacji rynku i poczucia społecznej deprivacji jednych podmiotów kosztem względnej satysfakcji innych podmiotów. Wówczas wszystkie działania instytucji państwa – w jakimkolwiek obszarze życia społecznego – należałoby uznać za politykę publiczną, co całą ideę wyodrębnienia dyscypliny traktującej o tym zagadnieniu sprowadziłoby do absurdu.

Zdecydowanie bardziej trafne ujęcie zdaje się prezentować J. Woźnicki w dalszej części artykułu, gdy – odchodząc od restrykcyjnych definicji – pisze o polityce publicznej jako o synonimie procesu *policy making*. Zdaniem Grażyny Prawelskiej-Skrzypek – na której list powołuje się ekspert CKSiT – jest to zatem

proces, przez który rząd/władza publiczna przekłada swoje wizje polityczne na strategie, plany i programy, aby osiągnąć zakładane efekty w działaniach na rzecz dobra wspólnego. Polityka publiczna oznacza przekładanie postulatów na działania, godzenie wartości i wizji z interesami i realiami – poruszanie się pomiędzy sporem ideowym a grą interesów (Woźnicki, 2012, s. 134–135).

W tak zarysowanym kontekście zdecydowanie bardziej klarownie jawi się przedmiot badań nowej dyscypliny – aktorzy instytucjonalni, techniki podejmowania decyzji, procesy formułowania celów i strategii czy modele wdrażania polityk sektorowych. Celem prowadzonych badań powinno być natomiast

konceptualizowanie, operacjonalizowanie, a następnie opisywanie, wyjaśnianie oraz ewaluowanie polityki publicznej jako pewnej całości, a także tego, co się na nią składa w poszczególnych jej obszarach (sektorach, branżach, działach) (Woźnicki, 2012, s. 136).

Ujmując politykę publiczną jako proces przekładania idei politycznych oraz wizji rozwoju społecznego na praktykę podejmowania decyzji przez organy władzy publicznej, należy – choćby ze względów pragmatycznych leżących u podstaw zakresienia węższego obszaru badań – wyodrębnić poszczególne dziedziny (sektory, branże), w których ów proces się materializuje. J. Woźnicki czyni to poprzez wyróżnienie konkretnych specjalności, a w ich ramach – kolejnych specjalizacji, nauk o polityce publicznej. Niestety, nie wskazuje przy tym na jasne kryteria, jakimi kieruje się, dokonując takiego, a nie innego podziału. Píše natomiast o:

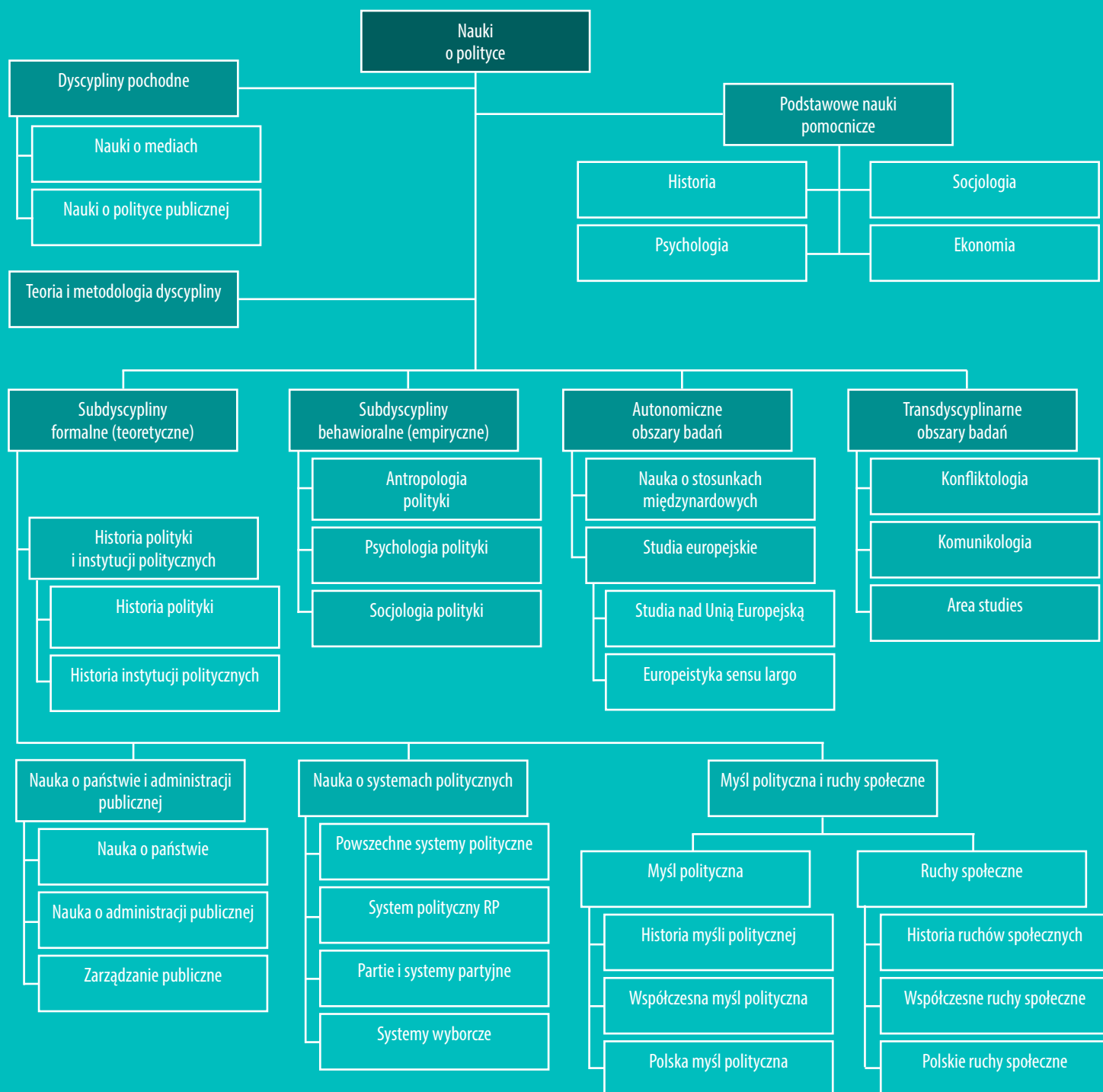
1. teoretycznych i metodologicznych podstawach nauk o polityce publicznej;
2. instrumentach polityki publicznej;
3. polityce rozwoju społeczeństwa wiedzy;
4. polityce społecznej;
5. polityce gospodarczej;
6. polityce spraw wewnętrznych i zagranicznych (Woźnicki, 2012, s. 141–143)⁶.

Wielu politologów otwarcie krytykuje – bazując na naukowej argumentacji – wyodrębnienie nauk o polityce publicznej jako dyscypliny w obszarze nauk społecznych. Wojciech Jakubowski i Łukasz Zamęcki podkreślają, że pojęcie polityk publicznych jest niedookreślone i zasadniczo mieści się w szerokiej definicji polityki (nauki o polityce publicznej mogą być zatem co najwyżej podzbiorem nauk o polityce – zob. wykres 1). Wykazują także, że niedostatecznie dobrze został określony przedmiot badawczy nowej subdyscypliny (Jakubowski, Zamęcki, 2013, s. 154). Autorzy proponują swoją własną koncepcję podzia-

6 Co ciekawe, w innym tekście poświęconym uzasadnieniu konieczności wyodrębnienia nauk o polityce publicznej z dyscypliny nauk o polityce J. Woźnicki wymienia już inne polityki sektorowe, które wcześniej nie znajdowały „właściwego dla siebie miejsca w strukturze dyscyplin naukowych”: a) badania oświatowe; b) badania nad szkolnictwem wyższym; c) badania nad polityką naukową; d) badania nad polityką społeczną; e) badania nad polityką cyfryzacji kraju (Woźnicki, 2015, s. 12).

tu dyscyplin naukowych w ramach dziedziny nauk społecznych i propozycja ta wydaje się być dobrą kanwą do kontynuowania dyskusji na temat statusu nauk o polityce oraz wszystkich innych dziedzin pochodnych i pokrewnych.

Wykres 1. Strukturalizacja nauk o polityce wg W. Jakubowskiego i Ł. Zamęckiego

Źródło: Jakubowski, Zamęcki, 2013, s. 126.

Nowy podział dziedzin i dyscyplin naukowych, ale także rozszerzenie przez ośrodki politologiczne oferty dydaktycznej, spowodowały to, że wiele z nich zdecydowało się wystąpić do CKSiT o przyznanie uprawnień do doktoryzowania i habilitowania w „nowych” dyscyplinach. Dotychczas pozytywnie rozpatrzono następujące wnioski:

1. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dyscyplinie **nauk o polityce publicznej**:
 - Kolegium Ekonomiczno-Społeczne Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie;
 - Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.
2. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dyscyplinie **nauk o mediach**:
 - Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie;
 - Wydział Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;
 - Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego;
 - Wydział Administracji i Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie.
3. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego w dyscyplinie **nauk o poznaniu i komunikacji społecznej**:
 - Instytut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;
 - Wydział Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;
4. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dyscyplinie nauk o poznaniu i komunikacji społecznej:
 - Wydział Nauk Społecznych i Dziennikarstwa Dolnośląskiej Szkoły Wyższej z siedzibą we Wrocławiu.
5. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego w dyscyplinie **nauk o bezpieczeństwie**:
 - Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte;

- Wydział Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej;
 - Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.
6. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie:
- Wydział Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej;
 - Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego;
 - Wydział Cybernetyki Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego;
 - Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie;
7. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego w dyscyplinie **nauk o obronności**:
- Wydział Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej.
8. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora w dyscyplinie nauk o obronności:
- Wydział Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej.

Jedną z ważniejszych konsekwencji procesu wyodrębnienia nowych dziedzin naukowych stały się także zmiany w strukturze paneli tematycznych Narodowego Centrum Nauki, w ramach których to paneli uczeni rywalizują o granty pozwalające finansować prowadzone przez nich badania. Starania o wyłonienie odrębnego panelu podjęto w 2014 roku Polskie Towarzystwo Komunikacji Społecznej. Spotkało się to z decyzją odmowną. Rada NCN postanowiła jednak wyjść naprzeciw postulatom środowiska medioznawców i jeden z subpaneli umieszczonych pierwotnie w panelu „Człowiek i życie społeczne” (HS6) rozszerzono w deskrypcji, nadając jego nazwie następującą postać: „Socjologia kultury i komunikacji społecznej (w tym: medioznawstwo, dziennikarstwo, komunikacja internetowa)” (HS6_16). Dodatkowo zdecydowano także o deskryptywnym rozszerzeniu nazwy jednego z subpaneli w panelu „Kultura i twórczość kulturowa” (HS2), w taki sposób, że przyjęła ona następującą postać: „Nauka o komunikacji i komunikowaniu, podstawy teoretyczne językoznawstwa stosowanego” (HS2_7).

Podobne rozwiązanie zaproponowano sygnatariuszom listu, w którym postulowano osobne usytuowanie nauk o polityce publicznej w strukturze paneli NCN. Tym razem zdecydowano jednak o uwzględnieniu dyscypliny, poszerzając nazwę całego panelu HS5 i nadając tej nazwie postać: „Prawo, nauki o polityce, polityki publiczne” (nie wyodrębniono natomiast osobnych subpaneli poświęconych problematyce polityk publicznych, w związku z czym badacze poszczególnych polityk sektorowych – poza uwzględnioną już wcześniej polityką społeczną – muszą w opisie swoich badań przyporządkowywać je do kategorii „Inne zagadnienia pokrewne” [HS5_11]).

Najbardziej jednak doniosłym efektem nowego instytucjonalnego podziału nauk społecznych jest uaktywnienie się wielu innych dążeń emancypacyjnych. Oczekiwanie wyodrębnienia kolejnych dyscyplin zgłaszają – głównie drogą nieformalną – badacze takich subdyscyplin, jak stosunki międzynarodowe, polityka społeczna czy studia europejskie (Szczepański, 2013, s. 139). Za pochodną tego stanu rzeczy należy uznać także zmiany organizacyjne w wielu jednostkach naukowych – przykładem może być tu choćby podejmowana w ostatnim czasie próba podziału najsilniejszego warszawskiego ośrodka, Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, na dwa mniejsze wydziały.

3. Zmiany w ofercie dydaktycznej polskich naukowych ośrodków politologicznych

W ostatnich latach istotne zmiany zaszły nie tylko w strukturyzacji organizacyjno-naukowej dyscypliny nauk o polityce, ale także w treściach kształcenia oferowanych studentom w ramach zajęć dydaktycznych na kierunkach proponowanych przez poszczególne polskie naukowe ośrodki politologiczne. Przyczyną tych zmian była przede wszystkim zmniejszająca się liczba studentów aplikujących na kierunki politologiczne, a w efekcie – zmniejszająca się liczba studentów przyjmowanych na I rok studiów, przy jednocześnie względnie stabilnej sytuacji kadrowej. Taki stan rzeczy spowodowany był zarówno ogólnymi tendencjami demograficznymi (efekt niżu demograficznego oddziałujący na cały system edukacji), jak i konsekwentnie realizowaną

przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego strategią zniechęcania absolwentów szkół średnich do wyboru studiów o profilu humanistycznym lub społecznym i stymulowania zainteresowania kierunkami stosowanymi (aplikacyjnymi), to jest – powiązanymi z dziedzinami nauk technicznych lub nauk o życiu.

Politologia – jako kierunek studiów – została w tym kontekście szczególnie mocno „poturbowana”, ponieważ w dyskursie publicznym stała się symbolicznym wręcz przykładem kierunku humanistyczno-społecznego, którego ukończenie nie dawało studentom żadnych perspektyw zawodowych, a co gorsza: stanowiło najlepszy sposób na dołączenie do grona bezrobotnych absolwentów uczelni wyższych. Ówczesny premier polskiego rządu, Donald Tusk, przynajmniej kilkakrotnie publicznie dawał wyraz swoim oczekiwaniom związanym z wyborami młodzieży dotyczącymi ich przyszłego życia zawodowego. W I programie Polskiego Radia w dniu 14 października 2012 roku powiedział:

Politologów mamy bardzo dużo, ale miejsc pracy nie ma w ogóle. Spawaczy mamy o wiele za mało. Wiem, że to brzmi mało dumnie, ale lepiej być pracującym, dobrym spawaczem, niż kiepskim politologiem bez pracy (cyt. za: [Tusk: Lepiej być pracującym spawaczem, niż politologiem bez pracy](#), 2012).

Niecały rok później – 2 września 2013 roku – podczas inauguracji roku szkolnego w Zespole Szkół Zawodowych w Kurzętniku (województwo warmińsko-mazurskie) ówczesny premier, chcąc nadać odpowiednią rangę kształceniu zawodowemu, ponownie posłużył się politologicznym porównaniem. Z tą jedną różnicą, że dotychczasowe miejsce spawacza zajął tym razem ślusarz. D. Tusk powiedział wówczas:

Nie ma żadnej przyczyny, aby te tradycyjne, a czasami nowoczesne zawody, których będziecie się uczyć w tej szkole zawodowej były traktowane gorzej niż inne zawody wynikające np. z wykształcenia uniwersyteckiego (...). Dziś, to mówi także całe moje doświadczenie życiowe, w Polsce potrzeba ludzi we wszystkich zawodach. Kluczem jest to, by oni byli dobrzy w tych zawodach. Dobry ślusarz jest tysiącrotnie więcej wart na rynku niż słaby politolog, a o polityku już w ogóle nie mówię (cyt. za: Krawczyk, 2013).

Wypowiedzi D. Tuska wywołały falę środowiskowej krytyki. W wywiadzie prasowym wypowiedzi te komentował prezes Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Roman Bäcker ([Ślusarze z Kurzętnika](#), 2013), w dzienniku „Trybuna”, a następnie na prawach przedruku w popularnym serwisie informacyjnym [natemat.pl](#) – ukazał się długi (jak na warunki prasowe) tekst polemiczny autorstwa Mirosława Karwata ([Karwat](#), 2013). Obecni na wrześniowym zjeździe PTNP delegaci postanowili także zająć wspólne stanowisko, w którym stwierdzili między innymi:

Uczestnicy Zjazdu PTNP wyrażają zaniepokojenie z powodu kilkukrotnego powoływania się przez Premiera Rządu Polskiego na mało znaczącą rolę absolwentów politologii w życiu społecznym w Polsce (...). Nie zgadzamy się z metodologią zastosowaną przez Premiera w publicznych wystąpieniach, kierowanych do młodych ludzi, gdzie zestawiono w sposób nieuprawniony zawody ślusarza i spawacza z zawodem politologa. Takie podejście stygmatyzuje absolwentów politologii, ale także pod znakiem zapytania stawia status dyscypliny naukowej ([PTNP](#), 2013).

Polskie naukowe ośrodki politologiczne przyjęły zróżnicowane strategie radzenia sobie z kryzysem demograficznym i wizerunkowym. Większość z nich – z uwagi na odpowiednio dobre warunki kadrowe – zdecydowała się na uruchomienie nowych kierunków studiów, nie rezygnując przy tym z prowadzenia naborów na studia politologiczne (zob. tab. 1).

Tabela 1. Kierunki studiów prowadzone w polskich naukowych ośrodkach politologicznych

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Kierunki studiów
Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach	Politologia (I i II st.), Dziennikarstwo i komunikacja społeczna (I i II st.), Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe (I st.), Doradztwo polityczne i publiczne (I st.).
Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie	Politologia (I i II st.), Stosunki międzynarodowe (I i II st.), Bezpieczeństwo narodowe (I i II st.), Nauki o polityce (III st.).

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Kierunki studiów
Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach	Politologia (I i II st.).
Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	Politologia (I i II st.) (także 40+), Bezpieczeństwo narodowe (I st.), Innowacyjność i zarządzanie sferą publiczną (I st.), Nauki o polityce (III st.).
Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	Politologia (I i II st.), Bezpieczeństwo narodowe (I i II st.), International Relations – Global and Regional Perspective (I i II st.), Political Science – International Political and Economic Relations (II st.), Nauki o polityce (III st.).
Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego	Politologia (I i II st.), Bezpieczeństwo wewnętrzne (I i II st.), Studia euroazjatyckie (II st.), Nauki o polityce (III st.), Political Science (II st.), Security Studies (II st.), Политические науки (II st.), Political Science and Security Studies (III st.).
Instytut Politologii i Europeistyki Uniwersytetu Szczecińskiego	Politologia (I i II st.), Bezpieczeństwo wewnętrzne (I i II st.), Management instytucji publicznych i public relations (I st.).
Instytut Politologii Uniwersytetu Gdańskiego	Politologia (I i II st.), Bezpieczeństwo narodowe (I i II st.), Dyplomacja (I st.), Nauki o polityce (III st.).
Instytut Politologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	Politologia (I i II st.), Europeistyka (I i II st.), Bezpieczeństwo wewnętrzne (I st.), Nauki o polityce (III st.).
Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego	Politologia (I i II st.), Stosunki międzynarodowe (I i II st.), Dziennikarstwo i komunikacja społeczna (I st.), Zarządzanie informacją w nowych mediach (II st.), Nauki o polityce (III st.), Europa Master (II st. – we współpracy z Johannes Gutenberg University of Mainz oraz z University of Burgundy).

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Kierunki studiów
Instytut Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	Politologia (I i II st.), Bezpieczeństwo wewnętrzne (I i II st.), Stosunki międzynarodowe (I i II st.), Administracja (I i II st.), Prawo (jednolite st. magisterskie), Nauki o polityce (III st.).
Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego	Politologia (I i II st.), Zarządzanie projektami społecznymi (I st.), Polityka publiczna (II st.), Zarządzanie bezpieczeństwem państwa (II st.), Politologia w języku angielskim (I i II st.), Nauki o polityce (III st.).
Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk	Nauki o polityce (III st. w formule połączonych studiów podyplomowych i seminariów doktorskich).
Wydział Nauk Politycznych Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusk	Politologia (I i II st.), Bezpieczeństwo narodowe (I st.).
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Politologia (I i II st.), Stosunki międzynarodowe (I i II st.), Stosunki międzynarodowe w języku angielskim (II st.), Dziennikarstwo i komunikacja społeczna (I i II st.), Bezpieczeństwo narodowe (I i II st.), Zarządzanie państwem (I st.).
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	Politologia (I i II st.), Stosunki międzynarodowe (I i II st.), Dziennikarstwo i komunikacja społeczna (I i II st.), Bezpieczeństwo wewnętrzne (I i II st.), Bezpieczeństwo narodowe (I st.), Polityka publiczna (I st.), Studia wschodnie (I st.).
Wydział Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	Politologia (I i II st.), Stosunki międzynarodowe (I i II st.), International relations (II st.), Dziennikarstwo i komunikacja społeczna (I i II st.), Produkcja medialna (I st.), Polityka spraw publicznych (I st.), Bezpieczeństwo narodowe (I i II st.), Studia wschodnioeuropejskie (I i II st.), Nauki o polityce (III st.).

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Kierunki studiów
Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Stosunki międzynarodowe (I i II st.), Administracja (I i II st.), Dziennikarstwo i komunikacja społeczna (II st.), Nauki o polityce (III st.).
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego	Politologia (I i II st.) (także 35+), Stosunki międzynarodowe (I i II st.), Międzynarodowe studia kulturowe (I i II st.).

Źródło: opracowanie własne.

Analiza danych zawartych w tabeli pozwala wyodrębnić listę kierunków nie-politologicznych, które uruchomione zostały w polskich naukowych ośrodkach politologicznych. Najpopularniejsze z nich to wciąż: stosunki międzynarodowe, bezpieczeństwo narodowe (lub wewnętrzne), dziennikarstwo i komunikacja społeczna. Sukcesywnie postępuje jednak dalsza specjalizacja ośrodków i uruchamianie coraz to nowych kierunków, co spowodowane jest zliberalizowaniem przepisów dotyczących możliwości kreowania autonomicznej oferty dydaktycznej (wcześniej oferta taka kreowana była przez MNiSW, ustalające listę kierunków studiów i minima programowe, które należało w ich ramach realizować – zob. [Kowalski, 2010](#); Olszewski, Puka, 2004). Zgodnie z obowiązującym prawem – *vide*: [Prawo o szkolnictwie wyższym](#), art. 11 – większość ośrodków naukowych może samodzielnie podejmować inicjatywy tworzenia i modyfikowania kierunków studiów (pod warunkiem spełnienia określonych wymogów formalnych – innych dla jednostek posiadających uprawnienie do nadawania stopni doktora habilitowanego, innych – dla jednostek nieposiadających takich uprawnień)⁷. Dzięki tej liberalizacji mogły w ramach polskich naukowych ośrodków politologicznych powstać takie kierunki studiów, jak: zarządzanie projektami społecznymi, produkcja me-

⁷ Przed nowelizacją ustawy w 2011 roku to minister właściwy ds. nauki i szkolnictwa wyższego określał listę kierunków studiów oraz standardy nauczania na poszczególnych kierunkach.

dialna, doradztwo polityczne i publiczne, management instytucji publicznych i public relations, zarządzanie informacją w nowych mediach, innowacyjność i zarządzanie sferą publiczną, studia euroazjatyckie, studia wschodnie, dyplomacja itp.

Innym pomysłem, który pomaga zainteresować potencjalnych studentów wyborem studiów politologicznych, jest wyeksponowanie przez ośrodki „praktycznego” wymiaru studiów, głównie poprzez zaproponowanie kandydatom wyboru atrakcyjnej specjalności. Zdarzają się nawet przypadki, w których w ofercie promocyjnej nazwa kierunku studiów („politologia”) zostaje przestonięta – na przykład przy zastosowaniu odpowiedniej wielkości i kroju czcionki – przez nazwę oferowanych specjalności (takich jak administracja czy dziennikarstwo). Innym problemem jest generowanie dużej liczby atrakcyjnych marketingowo specjalności przy świadomości, że spośród wielu propozycji – ze względu na liczebność grup – możliwe będzie uruchomienie zaledwie kilku (zdarza się, że nawet wyłącznie jednej).

Abstrahując od narzędzi promocji poszczególnych specjalności, warto przyjrzeć się nowym pomysłom specjalnościowym, które różne jednostki próbują wdrożyć w ostatnich kilku latach. Przykładami nowo uruchomionych specjalności na studiach I i II stopnia na kierunku „politologia” w największych polskich naukowych ośrodkach politologicznych są:

- Coaching polityczny;
- Polityka transportowa Unii Europejskiej;
- Logistyka międzynarodowa;
- Obsługa celna;
- Strategia w polityce;
- Reklama i promocja;
- Zarządzanie zasobami ludzkimi;
- Dziennikarstwo polityczne;
- Doradztwo polityczne;
- Instytucje i zarządzanie polityką;
- Współpraca z Chinami;

- Polityka brytyjska;
- Społeczeństwo informacyjne;
- Marketing polityczny i komunikacja medialna;
- Polityka energetyczna;
- Polityka i bezpieczeństwo w przestrzeni miasta;
- Administrowanie instytucjami polityki społecznej;
- Lobbing i doradztwo międzynarodowe.

Niektóre ośrodki politologiczne zdecydowały się na eksperymentalne odejście od klasycznej formuły specjalności, oferując studentom możliwość wyboru tak zwanych modułów kształcenia. Oznacza to, że w ramach jednego modułu studenci realizują pakiet kilku przedmiotów – powiązanych ze sobą tematycznie – które wybierają z przedstawionej im wcześniej modułowej listy. Na taki krok zdecydowano się na przykład na WPiSM UMK, proponując studentom II stopnia politologii wybór zajęć w ramach modułu „administracyjno-europejskiego” oraz „consultingowo-partyjnego” czy w IP UWr, gdzie studenci kierunku zarządzanie projektami społecznymi realizują sześć spośród czternastu zaproponowanych pakietów tematycznych, na które składają się trzy – powiązane ze sobą treściowo – przedmioty (przykładowe pakiety to: polityka regionalna, rynek pracy, ochrona praw człowieka).

Wiele polskich naukowych ośrodków politologicznych upatruje swojej szansy rozwoju w umiędzynarodowieniu działalności dydaktycznej. Oprócz kursów przeznaczonych dla studentów uczestniczących w programach wymiany międzynarodowej (głównie w ramach programu UE Erasmus+, ale także w ramach dwustronnych umów międzyuczelnianych) uruchamiane są także przedmioty specjalnościowe lub fakultatywne prowadzone w językach kongresowych oraz kierunki studiów politologicznych w całości prowadzone w języku angielskim. O skali umiędzynarodowienia świadczą także – dostępne od niedawna – obcojęzyczne wersje stron internetowych wielu jednostek, które zabiegają zarówno o zintensyfikowanie wymiany studenckiej lub o zainteresowanie kandydatów kształceniem na kierunku prowadzonym w języku obcym, jak i o mobilność własnych pracowników dydaktycznych.

Coraz powszechniejsza świadomość konieczności uczenia się przez całe życie (*long-life learning*) oraz chęć podnoszenia przez wielu aktywnie pracujących swoich zawodowych kompetencji spowodowały, że także polskie naukowe ośrodki politologiczne zaczęły dostosowywać swoją ofertę do potrzeb tej grupy odbiorców. Samodzielnie lub korzystając z dofinansowania w ramach różnych programów UE studia politologiczne (lub studia na kierunkach prowadzonych przez takie jednostki) dla osób, które ukończyły 35 lub 40 rok życia, w ostatnich latach otwarto nie tylko w ośrodkach z prawami do nadawania stopni naukowych (toruńskim, bydgoskim), ale także w mniejszych ośrodkach prowadzących kształcenie kierunkowe (białostockim, zielonogórskim, słupskim, pilskim).

W ostatnich latach zaobserwować można zwiększającą się aktywność polskich naukowych ośrodków politologicznych w obszarze uruchamiania studiów podyplomowych. Uczelnie mają możliwość tworzenia studiów podyplomowych, o ile prowadzą kierunek studiów pokrywający się przedmiotowo z treściami kształcenia na takich studiach, oraz dysponują kadrą dydaktyczną do przeprowadzenia cyklu kształcenia. Studia podyplomowe muszą prowadzić do osiągnięcia efektów kształcenia w wymiarze przynajmniej 30 punktów ECTS i muszą trwać co najmniej dwa semestry akademickie. Do najbardziej popularnych studiów podyplomowych uruchamianych przez polskie naukowe jednostki politologiczne wciąż należą te, które pozwalają zdobyć uprawnienia nauczycielskie do nauczania przedmiotu „Wiedza o społeczeństwie” w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Cieszą się one powodzeniem wśród nauczycieli innych przedmiotów, którzy chcą w ten sposób poszerzać zakres swoich zawodowych i merytorycznych kwalifikacji. Pozostałą ofertę studiów podyplomowych zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2. Studia podyplomowe w polskich naukowych ośrodkach politologicznych (w kolejności alfabetycznej)

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Kierunek studiów podyplomowych
Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ	- Wiedza o społeczeństwie - Bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe
Instytut Nauk Politycznych UJK	Brak
Instytut Nauk Politycznych UKW	Bezpieczeństwo lokalne i regionalne
Instytut Nauk Politycznych UŚ	Brak
Instytut Nauk Politycznych UW	- Administracja Rządowa i Samorządowa - Kontrola Instytucji Publicznych - Technologie informacyjno-komunikacyjne w administracji publicznej - Bezpieczeństwo Obrotu Gospodarczego - Bezpieczeństwo Wewnętrzne - Bezpieczeństwo Wewnętrzne – specjalność: zabezpieczenie medyczne sytuacji kryzysowych - Marketing w sferze publicznej - Dydaktyka Wiedzy o Społeczeństwie – 3 semestry - Organizacja i Zarządzanie Oświatą - Etyka i polityka - Edukacja dla Bezpieczeństwa
Instytut Nauk Politycznych UWM	- Etyka i kultura polityczna dla nauczycieli - Wiedza o społeczeństwie i edukacja europejska - Polityka bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe
Instytut Politologii i Europeistyki USz	- Public Realtions - Pozyskiwanie i ochrona informacji - Wiedza o społeczeństwie - Zarządzanie kryzysowe w regionie
Instytut Politologii UG	- Aktywizacja obywatelska – projekty międzysektorowe - Bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe - Dyplomacja współczesna - Organizacja pomocy społecznej - Politologia - Wiedza o Pomorzu
Instytut Politologii UKSW	Brak
Instytut Politologii UO	- Historia i społeczeństwo: dziedzictwo epok - Wiedza o społeczeństwie - Edukacja dla bezpieczeństwa - Wiedza o kulturze

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Kierunek studiów podyplomowych
Instytut Politologii UP KEN	• WoS z elementami przedsiębiorczości • Edukacja prawna i obywatelska • Akademia lidera • Administracja samorządowa • Dyplomacja publiczna • Polityki publiczne
Instytut Politologii UWr	• Zarządzanie bezpieczeństwem państwa • Studia podyplomowe zawodu mediatora • Komunikowanie i kreowanie wizerunku publicznego • Studia podyplomowe kwalifikacyjne wiedzy o społeczeństwie • Zarządzanie kapitałem ludzkim i społecznym
Instytut Studiów Politycznych PAN	• Nauki o polityce (jako metodologiczne podstawy pracy naukowej)
Kolegium Ekonomiczno-Społeczne SGH	• Akademia lobbyingu • Podyplomowe studia audytu, kontroli zarządczej i rachunkowości • Podyplomowe studia bankowości • Centralne i samorządowe procedury obsługi środków europejskich • Podyplomowe studia dla analityków bankowych • Podyplomowe studia dla edukatorów zdrowotnych w zakresie promocji zdrowia, edukacji zdrowotnej i profilaktyki cukrzycy i związanych z nią chorób przewlekłych u dzieci i młodzieży • Podyplomowe studia przedsiębiorczości dla nauczycieli • Podyplomowe studia reklamy • Podyplomowe studia socjologii finansów • Start-up w biznesie • Podyplomowe studia ubezpieczeń • Podyplomowe studia zarządzania podmiotami leczniczymi
Wydział Nauk Politycznych AH	• Wiedza o społeczeństwie i przedsiębiorczości • Bezpieczeństwo firm i instytucji • Coaching i doradztwo polityczno-medialne • Marketing polityczny • Zarządzanie bezpieczeństwem • Zarządzanie zasobami ludzkimi

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Kierunek studiów podyplomowych
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM	• Administracja europejska • Bezpieczeństwo wewnętrzne i międzynarodowe • Studia podyplomowe dla liderów samorządowych • Dziennikarstwo • Dziennikarstwo ekonomiczne • Historia i wiedza o społeczeństwie • Komunikacja międzykulturowa w biznesie • Media relations • Podyplomowe studia ewaluacji, kontroli i audytu projektów UE • Public relations • Reklama i promocja • Studia podyplomowe coachingu • Zamówienia publiczne • Zarządzanie bezpieczeństwem • Zarządzanie finansami w administracji publicznej • Zarządzanie funduszami i projektami UE • Zarządzanie organizacją pozarządową • Zarządzanie projektami wg metodyki TENSTEP™ • Zarządzanie publiczne • Zarządzanie w mediach lokalnych • Zarządzanie zasobami ludzkimi
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK	• Mediacje • Studia podyplomowe z zakresu dyplomacji i stosunków międzynarodowych dla oficerów Wojska Polskiego
Wydział Politologii UMCS	• Fundusze europejskie w samorządzie terytorialnym • Wiedza o społeczeństwie • Marketing internetowy i brokering informacji • Komunikacja społeczna dla prawników • PR, marketing i komunikowanie w ochronie zdrowia • Zarządzanie porządkiem publicznym
Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych KA AFM	• Studia podyplomowe organizuje odrębna uczelniana jednostka – Centrum Studiów Podyplomowych
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych UŁ	• International Marketing Management (w języku angielskim) • Polsko-francuskie studia zarządzania typu MBA (w języku polskim i francuskim) • Dziennikarstwo sportowe i marketing sportu • Bezpieczeństwo narodowe • Biznesowe studia azjatyckie • Studium menedżerów organizacji pozarządowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy oferty dydaktycznej poszczególnych jednostek zamieszczonej na ich stronach internetowych

4. Stosunki pracy w ramach uczelni

Stosunki pracy na uczelni oraz w instytutach badawczych regulowane są zwyczajowo odrębną ustawą oraz kodeksem pracy. Wynika to głównie ze specyfiki prowadzenia badań naukowych oraz konieczności jej uwzględnienia przy – zasadniczo nienormowanym – czasie wypełniania obowiązków zawodowych przez naukowców i nauczycieli akademickich. Z formalnoprawnego punktu widzenia polskie uczelnie (uwaga skupiona zostanie przede wszystkim na nich, ponieważ jedyną jednostką *stricte* badawczą, w której prowadzi się badania politologiczne, pozostaje Instytut Studiów Politycznych PAN) dysponują szerokim spektrum stanowisk, na których zatrudniani mogą być naukowcy (stanowiska naukowe i naukowo-dydaktyczne: asystent, adiunkt, profesor wizytujący, profesor nadzwyczajny, profesor zwyczajny; stanowiska dydaktyczne: starszy wykładowca, wykładowca, lektor/instruktor – zob. [Prawo o szkolnictwie wyższym](#), art. 110, pkt 1–2). Stanowi ono dość wierne odzwierciedlenie tradycyjnej hierarchicznej struktury uniwersytetów. Praktyka funkcjonowania poszczególnych jednostek dowodzi jednak tego, że i w tej materii w ostatnim czasie zaszły głębokie zmiany.

4.1. Prekaryzacja zawodu naukowca

Przed wszystkim zanikła faktycznie praktyka zatrudniania na stanowisku asystenta osób przygotowujących rozprawy doktorskie lub rozpoczynających swoją karierę naukową po uzyskaniu stopnia doktora. Jest to bezpośrednia konsekwencja przyjęcia trójstopniowego podziału studiów (na licencjackie, magisterskie i doktoranckie), wedle którego to podziału doktoranci stali się studentami III stopnia, pomimo że faktycznie wypełniają szereg funkcji zarezerwowanych dla pracowników naukowych (prowadzą zajęcia dydaktyczne, zasiadają w redakcjach czasopism naukowych, uczestniczą w zadaniach badawczych realizowanych przez promotorów itp.).

W literaturze socjologiczno-ekonomicznej w ostatnich latach upowszechniło się pojęcie prekariatu oznaczające odrębną grupę socjoekonomiczną pozba-

wioną siedmiu podstawowych zabezpieczeń pracy charakterystycznych dla epoki przemysłowej (zob. Standing, 2015, rozdz. 1): 1) zabezpieczenia rynku pracy (stworzenie przez rząd możliwości pracy zarobkowej, pełnego zatrudnienia); 2) zabezpieczenia zatrudnienia (ochrona – przy pomocy reguł – przed arbitralnymi zwolnieniami); 3) zabezpieczenia miejsca pracy (zdolność utrzymywania niszy w zatrudnieniu); 4) bezpieczeństwa pracy (ochrona przeciwko wypadkom i chorobom w pracy); 5) zabezpieczenia reprodukcji umiejętności (uzyskanie umiejętności przez naukę zawodu, wykorzystanie kompetencji zatrudnionych); 6) zabezpieczenia dochodu (zapewnienie adekwatnego stałego dochodu); 7) zabezpieczenia reprezentacji (posiadanie własnego przedstawicielstwa interesów, np. związków zawodowych).

Fakt zawierania przez uczelnie umów krótkookresowych – zbliżonych w swojej strukturze do terminowych kontraktów – powoduje, że nie tylko w Polsce, ale i w Europie Zachodniej, coraz częściej mówi się o prekaryzacji zawodu naukowca, zwłaszcza w odniesieniu do osób rozpoczynających dopiero swoją pracę zawodową. Zmniejszająca się liczba studentów oraz coraz większy nacisk na zatrudnianie w ramach tzw. etatów grantowych (ograniczonych zwykle do perspektywy 3–4 lat) sprawia, że władze uczelni coraz rzadziej zatrudniają nowe osoby, usprawiedliwiając się koniecznością utrzymania dyscypliny budżetowej lub dostosowaniem się do wymogów całego systemu (zob. [Biała, 2015](#)). Brak rotacji kadrowej sprzyja z kolei tworzeniu się luki pokoleniowej.

Staje się ona dużym zagrożeniem dla współczesnego uniwersytetu, a w dodatku w dużej mierze uwarunkowana jest systemowo, stąd próby ograniczenia liczby jej negatywnych konsekwencji natrafiają na opór. Jest ona widoczna zwłaszcza w dziedzinach nauk humanistycznych i społecznych, w których prowadzi się przede wszystkim badania podstawowe oraz których głównym źródłem utrzymania i finansowania są dotacje budżetowe. Algorytm wyznaczający wysokość tak zwanej dotacji podstawowej (zob. [Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 marca 2015 r. w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych](#) [Dz.U. 2015 poz. 463], załącznik 1, pkt 3) w sposób bezpośredni uzależnia działalność

naukową jednostek od działalności dydaktycznej (wprowadzone w ostatnich latach zmiany nieco „łagodzą” tę zależność, ale jej nie niwelują – por. [Rekuć, Szczurowski, 2015, s. 327](#)). Tę pierwszą można prowadzić tylko wówczas, gdy odpowiednia liczba studentów uzasadnia prowadzenie tej drugiej. Rodzi to kolejną konsekwencję: w tych jednostkach, które szczególnie mocno odczuły zmniejszającą się liczbę kandydatów na studia, nie ma możliwości zatrudniania kolejnych etatowych (młodych) pracowników ([Cieśliński, 2014](#)). Brak ugruntowanych procedur i środowiskowa niechęć do wypowiedzania umów pracownikom naukowym nielegitymującym się znaczącymi postępami w pracy zawodowej powoduje, że nie funkcjonuje też mechanizm wymiany elit gorszych na lepsze i powoduje powstanie międzypokoleniowych antagonizmów (zob. Kwiek, 2015, s. 33).

Problem biurokratyzacji uczelni

Zmieniającej się funkcji uniwersytetu towarzyszą także transformacje natury organizacyjnej, choć nie zawsze sprzyjają one efektywnej realizacji zadań postawionych przed uczelnią wyższą. Przede wszystkim należy zauważyć wyraźny wzrost liczby pracowników administracyjnych i technicznych związany z: a) wciąż wzrastającym poziomem biurokratyzacji zadań nakładanych na uczelnie przez urzędy na szczeblu centralnym; b) zmieniającym się systemem finansowania szkół wyższych i przesunięciem akcentów na konieczność poszukiwania przez naukowców środków na badania w systemie grantowym. Jak podkreśla Jan Woleński, „świadectwem tych przemian są coraz częstsze przypadki wydawania poleceń naukowcom przez administratorów średniego szczebla czy tłumaczenia, że tego lub owego nie można zrobić” (Woleński, 2014, s. 103).

Biurokratyzacja wzbudza opór. Profesor filozofii, Piotr Nowak, w książce o wielce znamienym tytule – „Hodowanie troglody-

tów. Uwagi o szkolnictwie wyższym i kulturze umysłowej człowieka współczesnego” – postuluje ignorowanie biurokratycznych poleceń, łagodną obstrukcję administracyjnych działań oraz wskazywanie na problematyczność wprowadzanych przepisów. Autor jednocześnie przestrzega, by być przygotowanym na to, że uczelniani biurokraci będą znajdowali powody, by człowieka poniżyć, ośmieszyć i zniszczyć (Nowak, 2014, s. 67). Głośny stał się także wpis w mediach społecznościowych autorstwa politologa, prof. Jacka Bartyzela, który komentując obowiązek ponownego wypełniania sylabusów (tym razem zgodnie z wytycznymi Krajowych Ram Kwalifikacji), pisał:

Stanowczo odmawiam wypełniania sylabusów według podanego nowego wzoru. Uważam, że w dotychczasowej formie – o ile w ogóle potrzebne – zawierają one wszystkie niezbędne i merytoryczne informacje o prowadzonym przedmiocie. Najmowałem się w UMK do pracy naukowej i dydaktycznej a nie do zadośćczynienia papierkowej inwencji biurokratów przez wypełnianie absurdalnych i gargantuicznych rozmiarowo rubryk. Nie jestem też buchalterem, więc nie będę sporządzał „bilansu nakładu pracy studenta” – mogę jedynie udzielić mu niewyszukanej, ale uzasadnionej porady, aby bez wytchnienia ślęczał po nocach nad książkami przy płomyku kaganka, bo wiedza jest tego warta (cyt. za: Bukowski, 2013).

Młodzi naukowcy poszukują zatem zatrudnienia przede wszystkim w sektorze prywatnym, gdzie ceniona jest zwłaszcza ich kreatywność oraz – w większości przypadków – bardzo dobra znajomość języków obcych. Osoby, które wybierają taką ścieżkę kariery, rzadko wracają do zawodu naukowca. Część osób, która nie chce mimo wszystko rezygnować z uprawiania nauki, szuka dla siebie możliwości zatrudnienia, głównie na stanowiskach eksperckich, poza jednostkami akademickimi. Co więcej, w organizacjach pozarządowych czy think-tankach osoby te znajdują przestrzeń do dyskusji z tymi pracownikami jednostek naukowych, którzy poszukują alternatywnych form działania, ponieważ z jakichś przyczyn nie uznają macierzystego miejsca pracy za najlepsze do prowadzenia badań i dyskusowania ich rezultatów.

Można niekiedy odnieść wrażenie, że aktywność i sprawność organizacyjna wielu tego typu instytucji lub organizacji, niebędących częścią systemu szkolnictwa wyższego i nauki, przewyższa znacząco aktywność wielu jednostek naukowych, które powinny – przynajmniej w teorii – stanowić wzorzec inicjowania przedsięwzięć naukowych. W ten sposób ugruntowaną pozycję zbudowały filozoficzne środowiska skupione wokół takich czasopism, jak „Kronos” czy „Praktyka Teoretyczna”, wiele osób ze świata nauki zaangażowanych zostało w projekty Stowarzyszenia im. Stefana Brzozowskiego (umownie: środowisko „Krytyki Politycznej”), Klubu Jagiellońskiego czy Ośrodka Myśli Politycznej. Publikacje oraz debaty prowadzone w tych środowiskach, nawet jeśli politycznie jednoznacznie sprofilowane (czego ostatecznie nie da się uniknąć także w politologicznych jednostkach naukowych), zachowują wszelkie standardy działalności naukowej, nierzadko nawet – głównie ze względów wizerunkowych – używa się w odniesieniu do nich nomenklatury charakterystycznej dla uniwersytetu (przykładowo Stowarzyszenie im. S. Brzozowskiego organizuje cykle wykładów pod hasłem „Uniwersytetu Krytycznego”).

4.2. Zanik praktyki wieloletowości

Nim w środowisku naukowym odczuwalny stał się proces prekaryzacji, uczeni na rynku pracy byli grupą uprzywilejowaną. Lata 90. to lata wyżu demograficznego oraz *prosperity* związanej z tak zwanym boorem edukacyjnym. Okres transformacji ustrojowej i ekonomicznej wiązał się bowiem w Polsce ze wzrostem aspiracji tych grup społecznych, które dotąd pozbawione były możliwości zdobycia wyższego wykształcenia (zob. [Inglot-Brzęk, 2012](#)). Działania władz państwowych stanowiły zachętę do podejmowania kształcenia na poziomie ponadlicealnym. W naturalny sposób wykreowano popyt, którego nie były w stanie zaspokoić uczelnie publiczne. Przeżywały one podówczas prawdziwe „oblężenie” kandydatów, którzy chcieli legitymować się dyplomem wyższej uczelni. Na wielu kierunkach studiów komisje rekrutacyjne stosowały bardzo restrykcyjne kryteria naboru – nierzadko o jedno miejsce na studiach ubiegało się kilkunastu czy nawet kilkudziesięciu kandydatów.

Naprzeciw oczekiwaniom młodego pokolenia wyszły uczelnie niepubliczne, które tworzone nie tylko w dużych miastach (nierzadko było ich tam kilkanaście, w niektórych przypadkach – kilkadziesiąt), ale także w miejscowościach średniej wielkości. Rachunek ekonomiczny powodował, że uczelnie niepubliczne decydowały się głównie na uruchamianie niskokosztowych kierunków studiów – przede wszystkich z zakresu nauk humanistycznych i społecznych (por. [Długosz, 2013](#)). Zaliczała się do nich także politologia: kierunek modny, a jednocześnie niewymagający wówczas inwestycji w specjalistyczne laboratoria czy skomplikowaną aparaturę. Konieczność zapewnienia minimum kadrowego (naukowego i dydaktycznego) dla licznie wówczas powstających w ramach uczelni niepublicznych kierunków politologicznych spowodowała, że uruchomiony został mechanizm zatrudniania jednego pracownika w kilku miejscach pracy.

Jego kres wyznaczył niż demograficzny i spadające zainteresowanie studiami politologicznymi, coraz powszechniej uznawanymi w dyskursie medialnym – wbrew dostępnym danym statystycznym – za „przepis na bezrobocie”. Rynek pracy w istocie nie był w stanie wchłonąć ogromnej liczby politologów wykształconych na przełomie XX i XXI wieku, co spowodowało, że część z nich musiała podjąć pracę w innych sektorach działalności publicznej lub biznesu. Ostatecznie u progu II dekady XXI wieku minister nauki i szkolnictwa wyższego podjęła decyzję o wprowadzeniu w życie regulacji przeciwdziałających uczelnianej wieloetatowości.

Obecnie nauczyciel akademicki może wchodzić w skład minimum kadrowego na kierunku studiów II stopnia tylko wówczas, gdy jednostka prowadząca ten kierunek jest jego podstawowym miejscem pracy, ponadto poza swoim podstawowym miejscem pracy może złożyć wyłącznie jedno oświadczenie o zaliczeniu go do minimum kadrowego ([Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia](#) [Dz.U. 2014 poz. 1370], §12 – §15; [Prawo o szkolnictwie wyższym](#), art. 112a).

Narzędziem informatycznym służącym kontrolowaniu, czy nauczyciele akademicy nie składają – wbrew obowiązującym przepisom – oświadczeń o zaliczeniu do minimum kadrowego w większej liczbie jednostek naukowych, jest [baza POL-on](#) dająca ministerstwu wgląd w dane dotyczące zatrudnienia poszczególnych osób zatrudnionych w ośrodkach badawczych.

Problem wieloetatowości uczelnianej został rozwiązany w sposób budzący wątpliwości. Wydaje się, że mechanizm prostego zakazu był klasycznym „wylaniem dziecka z kąpielą”. Po pierwsze, zakaz konkurencji (bo pod takim hasłem uczelnie zaczęły walczyć z wieloetatowością) nie dotyczy – i dotyczyć ze względów formalnoprawnych nie może – możliwości zatrudniania pracowników naukowych w innych jednostkach niemających charakteru naukowego. Mowa tu przede wszystkim o sektorze prywatnym, sektorze organizacji pozarządowych oraz sektorze publicznym niezwiązanym bezpośrednio z działalnością naukową. Nie istnieją żadne faktyczne przeszkody, by w firmach, organizacjach i urzędach administracji publicznej zatrudnieni byli naukowcy, którzy posiadają już etat w jednostce naukowej (stąd zresztą zmian w tym zakresie nie odczuli przedstawiciele takich zawodów, jak: inżynierowie, lekarze, prawnicy). Jeśli zatem celem reformy miało być realne wykorzystanie czasu pracy na rzecz konkretnego pracodawcy (uniwersytetu lub jednostki badawczej), to zakaz pracy w innej jednostce naukowej tego problemu na pewno nie rozwiązał. By posłużyć się przykładem praktycznym: badacz nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce może w istocie zrezygnować z pracy na rzecz innej niż macierzysta uczelni, ale nie ma żadnych przeszkód, by wymierną stratę finansową powetował sobie zawarciem umowy o pracę z wybranym urzędem administracji publicznej czy międzynarodową korporacją.

Po drugie, nie da się nie zauważyć, że w trakcie wdrażania reformy zastosowano – znany, aczkolwiek krytykowany w wielu pracach z zakresu organizacji i zarządzania – mechanizm odpowiedzialności zbiorowej. Z góry założono, że żaden pracownik naukowy nie jest w stanie efektywnie wypełniać swoich obowiązków dydaktycznych i naukowych, pracując w dwóch miejscach jednocześnie. Otóż dane empiryczne przeczą tak jednoznacznie postawionej te-

zie. Wśród politologów o największym wpływie publikacyjnym na środowisko badaczy odnajdziemy osoby, które jeszcze kilka lat temu były zatrudnione na dwóch (do rzadkości należały mityczne sytuacje cztero-, czy pięcioetatowości) etatach. I odwrotnie: wielu politologów zatrudnionych wyłącznie w jednym miejscu pracy nie posiada dorobku naukowego, który można byłoby określić mianem zadowalającego. Wynika z tego, że na aktywność naukową i publikacyjną wpływa nie tyle wielość zobowiązań płynących z zawartych umów o pracę, co inne czynniki: osobowościowe (umiejętność wielozadaniowości, kreatywność, kompetencje zarządzania czasem) oraz sytuacyjne (status rodzinny, warunki pracy, dostęp do nowoczesnych technologii).

Warto podkreślić, że zjawisko wieloetatowości miało także swój specyficzny kontekst polityczny. Oto od początku lat 90. środowisko naukowe poddane było presji samoograniczenia swoich roszczeń finansowych. Etos nauki i naukowca skutecznie blokował powołanie do życia jakichkolwiek ruchów protestacyjnych czy inicjatyw dialogu na rzecz poprawy statusu materialnego osób zatrudnionych na uczelniach. Władze państwa – a w szczególności kolejni ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe i naukę – ignorowały ten problem, utrzymując jednocześnie patologiczny stan, w którym bierność środowiska naukowego utrzymywano, stwarzając warunki do nieskrępowanego zarabkowania w wielu miejscach jednocześnie bez systematycznej kontroli jakości wykonywanej w ten sposób pracy.

5. Ścieżka awansu naukowego w dyscyplinie nauk o polityce

W ostatnich latach gruntownie zmieniono zasady ubiegania się o stopnie i tytuły naukowe we wszystkich dziedzinach nauki i sztuki. Zmiany te poprzedzone były szeroką dyskusją i konsultacjami urzędników administracji centralnej oraz przedstawicieli środowiska naukowego. Największe kontrowersje wzbudzał (i wciąż – jak się wydaje – wzbudza) pomysł likwidacji stopnia doktora habilitowanego oraz – tym samym – rezygnacji z procedur habilitacyjnych. Liczne głosy protestu oraz obawy związane z procesem pauperyzacji stopni i tytułów

naukowych spowodowały, że koncepcja ta nie znalazła uznania, zdecydowano jednak o znaczącej modyfikacji procedury ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. Znowelizowana [Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki](#) (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm.), a także [Rozporządzenie Ministra i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2015 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora](#) (Dz.U. 2015 poz. 1842) stanowią zupełnie nowe ramy instytucjonalno-prawne dla ubiegania się o kolejne stopnie i tytuły naukowe. W przypadku ubiegania się o stopień doktora wprowadzono kilka istotnych zmian wpływających na przebieg samej procedury. Po pierwsze, ustanowiono nowe – nieobecne formalnie dotąd w polskim systemie nauki – funkcje ([Rozporządzenie MNiSW w sprawie trybu przeprowadzania czynności w przewodzie](#), § 2 pkt 2):

- drugiego promotora – gdy praca ma charakter interdyscyplinarny;
- kopromotora – gdy rozprawa powstaje w ramach współpracy międzynarodowej;
- promotora pomocniczego – gdy zaistnieje potrzeba przydzielenia promotorowi współpracownika, który pomoże w sprawowaniu opieki nad doktorantem (może być to wyłącznie osoba posiadająca już stopień doktora, ale niebędąca samodzielny pracownikiem naukowym).

Po drugie, zdefiniowano, że podstawą nadania stopnia naukowego doktora może być nie tylko rozprawa w formie maszynopisu książki, ale także:

1. sama książka, która została już wydana,
2. spójny tematycznie zbiór rozdziałów w wydanych książkach,
3. spójny tematycznie zbiór artykułów opublikowanych lub przyjętych do druku w czasopismach naukowych,
4. praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna lub artystyczna;
5. samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej, jeżeli wykazuje ona indywidualny wkład kandydata przy opracowywaniu koncepcji, wykonywaniu części eksperymentalnej, opracowaniu i interpretacji wyników tej pracy ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 13, pkt 2–3).

Wszystkie wyżej wymienione dzieła muszą spełniać podstawowy wymóg stawiany rozprawom doktorskim w ustawie o stopniach naukowych i tytułach naukowych, to znaczy muszą stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 13, pkt 1). Ostatni z przytoczonych wymogów wzbudza mimo to szereg wątpliwości, ponieważ kompetencje do samodzielnej pracy naukowej należy także udowodnić, ubiegając się o stopień doktora habilitowanego (czemu zresztą odpowiada nieformalna uczelniana nomenklatura, wedle której samodzielnym pracownikiem naukowym jest pracownik posiadający habilitację).

Po trzecie, umożliwiono recenzentom rozprawy doktorskiej wyrażenie opinii o konieczności jej poprawienia (dotąd musieli oni recenzje zakończyć konkluzywnie poprzez odpowiedź na pytanie, czy praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, czy też ich nie spełnia). Po przekazaniu pracy do poprawy i uzupełnieniu jej przez kandydata ponownie kieruje się ją do tych samych recenzentów, którzy muszą już wówczas sformułować ostateczną ocenę ([Rozporządzenie MNiSW w sprawie trybu przeprowadzania czynności w przewodzie](#), § 6, pkt 6).

Po czwarte, o stopień doktora mogą ubiegać się nie tylko osoby posiadające tytuł zawodowy magistra, ale także absolwenci studiów I stopnia (zakończonych uzyskaniem tytułu licencjata bądź inżyniera), którzy byli beneficjentami programu „Diamentowy Grant” ustanowionego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego i przeznaczonego dla najzdolniejszych studentów posiadających udokumentowane osiągnięcia naukowe ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 13a).

Po piąte wreszcie, zaostorzono kryteria doboru recenzentów w ten sposób, że żaden recenzent rozprawy doktorskiej nie może być członkiem rady jednostki przeprowadzającej przewód doktorski ani też pracownikiem zatrudnionym

w tej samej szkole wyższej lub jednostce naukowej, w której zatrudniona jest osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 20, pkt 5).

Jeszcze dalej idące zmiany dotyczą procedur ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Dotychczas kandydat ubiegający się o taki stopień wskazywał jako podstawę wniosku opublikowane dzieło lub jednotematyczny cykl publikacji. Po dopuszczeniu do kolokwium habilitacyjnego składał je przed właściwą radą. Przyjęcie kolokwium oznaczało dopuszczenie kandydata do wygłoszenia wykładu habilitacyjnego. Dopiero po jego zakończeniu członkowie rady jednostki głosowali nad nadaniem kandydatowi stopnia doktora habilitowanego.

W nowych uregulowaniach prawnych nie zaszyły zasadnicze zmiany, jeśli chodzi o spektrum dzieł, które mogą stanowić osiągnięcie naukowe będące podstawą do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. Są to obecnie:

1. dzieło opublikowane w całości lub w zasadniczej części;
2. cykl publikacji powiązanych tematycznie (wcześniej: jednotematyczny cykl publikacji);
3. zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;
4. część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia.

Zmienił się jednak znacząco tryb procedowania w przedmiotowej kwestii. Wniosek o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego składa w CKSiT sam kandydat, który wskazuje radę naukową właściwą dla przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego. Jeśli rada nie wyrazi zgody na przeprowadzenie takiego postępowania, inną radę wyznacza CKSiT. Po stwierdzeniu poprawności formalnej wniosku i wyznaczeniu rady naukowej przeprowadzającej postępowanie owa rada wyznacza trzech członków komisji habilitacyjnej (w tym jednego recenzenta oraz sekretarza), natomiast CKSiT – czterech kolejnych członków komisji (w tym przewodniczącego i dwóch recenzentów). Po sporządzeniu recenzji (recenzenci mają na to 6 tygodni, licząc od daty

powołania składu komisji habilitacyjnej) odbywa się posiedzenie komisji, podczas którego jej członkowie w głosowaniu jawnym (na wniosek kandydata głosowanie może być jednak tajne) podejmują uchwałę zawierającą opinię w sprawie nadania lub odmowy nadania stopnia doktora habilitowanego. Komisja w uzasadnionych przypadkach związanych z wątpliwościami dotyczącymi przedstawionej dokumentacji może przeprowadzić z wnioskodawcą rozmowę ograniczoną jednak w zakresie przedmiotowym do tematyki jego osiągnięć i planów naukowych ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 18a, pkty 1–10).

Po podjęciu przez komisję uchwały zawierającej opinię w sprawie nadania lub odmowy nadania wnioskodawcy stopnia doktora habilitowanego cała dokumentacja postępowania – w terminie 21 dni od dnia otrzymania recenzji – przekazywana jest radzie jednostki przeprowadzającej to postępowanie. Rada jednostki w ciągu kolejnego miesiąca jest zobligowana do podjęcia ostatecznej decyzji w sprawie nadania lub odmowy nadania stopnia doktora habilitowanego. Co więcej, ustawodawca zastrzegł, że decyzja musi być wydana **na podstawie** opinii wyrażonej przez komisję habilitacyjną ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 18, pkt 5, ppkt 11). Niestety takie sformułowanie nie przesądza jednoznacznie, czy ostateczna decyzja rady powinna być zgodna z opinią komisji (wówczas rolę rady można by określić mianem wyłącznie symbolicznej), czy też rada posiada w tym względzie daleko idącą autonomię (może sugerować się opinią komisji, ale wcale nie musi – co z kolei stawia pod znakiem zapytania sens powoływania samej komisji) (por. Kiebała, 2012, s. 126–127).

Praktyka postępowań dowodzi tego, że rady nie zawsze podejmują decyzje zgodne z opiniami komisji, co sugerowałoby przyjęcie za obowiązujący drugi sposób argumentacji. Intencją ustawodawcy było jednak raczej zobligowanie rady do podjęcia ostatecznej decyzji zgodnej z opinią komisji, ponieważ przewidziano możliwość zastosowania określonych sankcji wobec rady, która ostatecznie zadecyduje odmiennie niż członkowie komisji habilitacyjnej ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 18a, pkt 13). CKSiT może w takim przypadku:

1. zobowiązać jednostkę do przedstawiania CKSiT do zatwierdzenia każdej uchwały o nadaniu stopnia doktora lub doktora habilitowanego;
2. zawiesić uprawnienia do nadawania stopni naukowych czasowo – nie dłużej niż na trzy lata;
3. cofnąć uprawnienia do nadawania stopni naukowych ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 9, pkt 2).

Zmianie uległ także tryb ubiegania się o tytuł profesora. Przede wszystkim postawiono przed kandydatami do tego tytułu nowe wymagania. Oprócz więc tego, że powinni się oni legitymować osiągnięciami znacznie przekraczającymi wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym, muszą także – zgodnie z ustawą o stopniach i tytule naukowym:

1. mieć doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych lub odbyć staże naukowe w instytucjach naukowych (w tym zagranicznych) lub prowadzić prace naukowe w instytucjach naukowych (w tym zagranicznych);
2. posiadać osiągnięcia w opiece naukowej, przez co należy rozumieć uczestnictwo: a) w charakterze promotora w co najmniej jednym przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia, b) w charakterze promotora w co najmniej jednym otwartym przewodzie doktorskim lub w charakterze promotora pomocniczego w co najmniej jednym przewodzie doktorskim zakończonym nadaniem stopnia; c) co najmniej dwukrotnie w charakterze recenzenta w przewodzie doktorskim lub przewodzie habilitacyjnym lub postępowaniu habilitacyjnym ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 26).

Wniosek o nadanie tytułu profesora przedstawia kierownikowi jednostki organizacyjnej uprawnionej do przeprowadzenia postępowania sam kandydat. Następnie rada podejmuje uchwałę o wszczęciu postępowania. Kolejno następuje wyznaczenie przez radę (także w formie uchwały) co najmniej dziesięciu proponowanych kandydatów na recenzentów. Nie mogą być oni członkami rady, w której przeprowadzane jest postępowanie, ani też pracownikami jednostki,

której pracownikiem pozostaje wnioskujący o tytuł profesora. Po przekazaniu uchwał CKSiT ta podejmuje decyzję o wyznaczeniu pięciu recenzentów posiadających tytuł naukowy profesora w zakresie danej lub pokrewnej dziedziny nauki lub też tytułu takiego nieposiadających, ale spełniających łącznie następujące kryteria: a) posiadanie stopnia doktora; b) zatrudnienie przez co najmniej pięć lat w zagranicznej jednostce naukowej na stanowisku profesora; c) samodzielne kierowanie zespołem badawczym przez co najmniej 5 lat; d) promotorstwo co najmniej dwóch doktoratów; e) posiadanie znaczącego dorobku naukowego. Recenzenci powinni mieć międzynarodową renomę. CKSiT może przy tym skorzystać z propozycji zawartych we wcześniejszej przedmiotowej uchwale rady prowadzącej postępowanie, ale nie jest nimi zobligowana ([Ustawa o stopniach naukowych](#), art. 27).

Recenzenci przygotowują recenzje w terminie dwóch miesięcy. Po zapoznaniu się z recenzjami właściwa rada podejmuje uchwałę bądź o poparciu wniosku o nadanie tytułu profesora, bądź też o odmowie poparcia takiego wniosku. Po przekazaniu całości dokumentacji CKSiT w ciągu sześciu miesięcy podejmuje uchwałę o przedstawieniu albo o odmowie przedstawienia kandydata do tytułu profesora. W przypadku podjęcia pierwszej z wymienionych uchwał CKSiT ma 1 miesiąc na złożenie do Prezydenta RP wniosku o nadanie tytułu profesora ([Rozporządzenie MNiSW w sprawie trybu przeprowadzania czynności w przewodzie](#), § 20–23).

Okres między 2011 a 2013 rokiem był okresem przejściowym – do doktorantów, habilitantów oraz ubiegających się o tytuł profesora należała decyzja, czy postępowania awansowe będą prowadzone według „starych” czy „nowych” procedur. Od 1 października 2013 roku postępowania prowadzone są na podstawie omówionych powyżej przepisów.

Nowelizacja ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2011 roku spowodowała jeszcze jedną zmianę wpływającą na kwestie zatrudniania nauczycieli akademickich. Uczelnie oraz jednostki naukowe nie mogą bowiem obecnie zatrudniać na stanowisku asystenta osoby nieposiadającej stopnia naukowego dok-

tora oraz na stanowisku adiunkta osoby nieposiadającej stopnia naukowego doktora habilitowanego przez okres dłuższy niż 8 lat. Do tego okresu nie wlicza się przerw związanych z urlopem macierzyńskim, urlopem na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopem ojcowskim, urlopem rodzicielskim lub urlopem wychowawczym oraz pobieraniem zasiłku chorobowego lub świadczenia rehabilitacyjnego w związku z niezdolnością do pracy ([Prawo o szkolnictwie wyższym](#), art. 120, pkty 1–2). Oznacza to *de facto*, że, pomijając wymienione wyjątki, osoby zatrudnione na uczelni na stanowisku asystenta oraz osoby zatrudnione na stanowisku adiunkta mają osiem lat na uzyskanie odpowiednio stopnia doktora lub doktora habilitowanego. Stanowi to swoistą mobilizację do podejmowania wysiłków na rzecz nieustannego rozwoju naukowego i znajduje odzwierciedlenie w wieku osób, które ubiegają się o awans naukowy (zwłaszcza o stopień doktora habilitowanego) (Kurzępa-Dedo, 2012, s. 142).

Od 1 października 2011 roku do 30 września 2015 roku (4 lata) w dyscyplinie nauk o polityce podjęto decyzję o przeprowadzeniu 104 postępowań habilitacyjnych (zob. tab. 3). Analizie chcieliśmy początkowo poddać dokumentację przedstawioną na stronie internetowej CKSiT. Okazało się jednak, że nie jest ona niestety kompletna⁸. Fakt ten znacznie utrudnił badania dokumentów związanych z procedurami habilitacyjnymi. Oprócz bowiem analizy danych zawartych w bazie CKSiT należało – dla zachowania pełnej rzetelności badawczej – odszukać dokumentację habilitacyjną na stronach jednostek, które posiadają uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego.

8 W zakładce postępowań awansowych w dziedzinie nauk społecznych brakuje dokumentacji dotyczących co najmniej kilku osób. Zdarza się, że w miejscu, w którym powinien znajdować się wniosek habilitanta, widnieje uchwała rady naukowej jednostki; niektóre linki odsyłające do zeskanowanych dokumentów są z kolei nieaktywne.

Tabela 3. Postępowania habilitacyjne w dyscyplinie nauk o polityce w latach 2011–2015 przeprowadzone w tzw. nowym trybie

Osoba	Rada podejmująca decyzję	Rok złożenia wniosku	Forma habilitacji *	Tryb głosowania **	Rezultat postępowania ***	Miejsce zatrudnienia	Rok uzyskania stopnia doktora	Dyscyplina, w której został nadany stopień doktora
POSTĘPOWANIA ZAKOŃCZONE								
Achmatowicz-Otok Anna	WDiNP UW	2013	M	T	O	bd.	1978	Geografia
Bolechów Bartosz	IP UW	2013	CP+	bd.	N	UWr	2001	Nauki o polityce
Burakowski Adam	ISP PAN	2015	M	J	N	PAN	2007	Nauki o polityce
Cześnik Mikołaj	ISP PAN	2013	CP	bd.	N	SWPS	2006	Nauki o polityce
Danecka Marta	ISP PAN	2014	M	J	N	PAN	2005	Nauki o polityce
Filas Ryszard	WNS UŚ	2014	CP	J	N	UJ	1991	Socjologia
Filipkowski Janusz	WDiNP UW	2015	M	J	N	UWM	1999	Filozofia
Frankowski Paweł	WSMiP UJ	2014	M	J	N	UJ	2005	Nauki o polityce
Gagatek Wojciech	WDiNP UW	2014	CP+	J	N	UW	2008	Nauki o polityce
Gałęzowski Marek	ISP PAN	2013	M	J	N	IPN	2003	Historia
Gelles Katarzyna	IP UW	2011	M	bd.	N	UWr	2002	Nauki o polityce
Giedroń Marzenna	WNPiD UAM	2015	M	J	N	USz	1993	Historia
Hut Paweł	WDiNP UW	2014	M	J	N	UW	2002	Nauki o polityce
Indrasczyk Arkadiusz	WP UMCS	2014	M	J	N	UPH Siedlce	2004	Historia
Jańczak Jarosław	WNPiD UAM	2015	CP+	J	N	UAM	2004	Nauki o polityce
Klimkiewicz Beata	WSMiP UJ	2014	CP+	J	N	UJ	2000	Nauki o polityce
Klimowicz Monika	IP UW	2015	CP+	J	N	UWr	2005	Nauki o polityce
Kłaczyński Robert	WH UP KEN	2015	M	J	N	UP KEN	2008	Nauki o polityce
Koczanowicz Leszek	IP UW	2012	CP+	bd.	N	SWPS	1987	Filozofia
Kosowska-Gąstoł	WSMiP UJ	2014	M	J	N	UJ	2001	Nauki o polityce
Kowalczyk Zygmunt	IP UW	2012	M	J	N	UZ	2000	Historia
Kownacki Tomasz	WDiNP UW	2014	M	J	N	UW	2003	Nauki o polityce

Osoba	Rada podejmująca decyzję	Rok złożenia wniosku	Forma habilitacji *	Tryb głosowania **	Rezultat postępowania ***	Miejsce zatrudnienia	Rok uzyskania stopnia doktora	Dyscyplina, w jakiej został nadany stopień doktora
Kozyrska Antonina	WPiSM UMK	2014	M	J	N	UMK	2003	Historia
Kraś Ireneusz	WNPiD UAM	2014	M	J	N	AJD	2005	Socjologia
Krysieniel Krzysztof	IP UW	2012	M	J	N	WSB	2003	Nauki o polityce
Krzywicka Katarzyna	IP UW	2012	CP+	J	N	UMCS	1995	Nauki o polityce
Księżopolski Krzysztof	WDiNP UW → WP UMCS	2014	CP+	J	O	UW	2002	Nauki o polityce
Kuźewska Elżbieta	WNPiDUAM	2014	CP+	J	N	UwB	2005	Nauki o polityce
Kwiatkiewicz Piotr	WNPiD UAM	2013	M	J	N	WSBezp.	2005	Historia
Landowski Zbigniew	WP UMCS	2013	M	J	O	UG	2006	Literaturoznawstwo
Leszczyńska Krystyna	WP UMCS	2015	M	J	N	UMCS	2004	Nauki o polityce
Libionka Dariusz	ISP PAN	2012	CP+	bd.	N	IFiS PAN	1998	Historia
Łukaszewicz Adriana	WDiNP UW	2015	M	J	N	UW	1998	Nauki ekonomiczne
Łukasiewicz Sławomir	ISP PAN	2015	M	J	N	IPN	2004	Historia
Marciniak Ewa	WDiNP UW	2013	M	J	N	UW	2000	Pedagogika
Marzęda-Młynarska Katarzyna	WP UMCS	2014	M	J	N	UMCS	2005	Nauki o polityce
Maszkiewicz Mariusz	IP UW	2013	M	J	O	UKSW	1993	Socjologia
Mazur Marek	WNS UŚ	2015	M	J	N	UŚ	2001	Nauki o polityce
Michalak Ryszard	WH UP KEN	2014	M	J	N	UZ	2001	Historia
Mierzejewski Dominik	WDiNP UW	2013	M	J	N	UŁ	2006	Historia
Migalski Marek	WNS UŚ → WP UMCS	2014	M	J	O	UŚ	2001	Nauki o polityce
Miszcza Krzysztof	WDiNP UW → WNPiD UAM	2012	M	bd.	N	SGH	1993	Nauki o polityce
Moroń Dorota	IP UW	2015	CP+	J	N	UWr	2006	Nauki o polityce
Musiak-Karg Magdalena	WNPiD UAM	2013	CP+	J	N	UAM	2007	Nauki o polityce
Myśliwiec Małgorzata	WNS UŚ	2015	M	J	N	UŚ	2002	Nauki o polityce

Osoba	Rada podejmująca decyzję	Rok złożenia wniosku	Forma habilitacji *	Tryb głosowania **	Rezultat postępowania ***	Miejsce zatrudnienia	Rok uzyskania stopnia doktora	Dyscyplina, w jakiej został nadany stopień doktora
Niewiadomska-Cudak Małgorzata	WP UMCS	2014	M	J	N	WSFiZ	2009	Nauki o polityce
Nowak Ewa	WP UMCS	2014	M	J	N	UMCS	2004	Nauki o polityce
Nowotarski Bartłomiej	IP UW	2013	M	bd.	N	UE Wrocław	1988	Nauki prawne
Oleksiewicz Izabela	WP UMCS	2013	M	J	N	Politechnika Rzeszowska	2004	Nauki o polityce
Osiewicz Przemysław	WNPiD UW	2013	CP+	J	N	UAM	2007	Nauki o polityce
Pacześniak Anna	IP UW	2014	CP+	J	N	UW	2005	Nauki o polityce
Pańków Irena	ISP PAN	2014	CP+	J	N	INP PAN	1986	Nauki o polityce
Pietrzak Edyta	WDiNP UW	2014	M	J	N	AHE w Łodzi	2006	Nauki o polityce
Podolak Małgorzata	WP UMCS	2014	M	J	N	UMCS	1999	Nauki o polityce
Pokrzycka Lidia	WP UMCS	2014	M	J	N	UMCS	2004	Nauki o polityce
Pytlik Bogusław	WNPiD UAM	2013	M	J	N	SGH	2004	Nauki o polityce
Rajca Lucyna	WPiSM UMK	2014	M	J	N	UJK	2000	Nauki o polityce
Reginia-Zacharski Jacek	WP UMCS	2014	M	bd.	N	UŁ	2000	Historia
Riedel Rafał	IP UW	2014	M	J	N	UO	2004	Nauki o polityce
Rysińska Irena	WDiNP UW	2014	M	J	N	UW	1991	Nauki o polityce
Sajna Radosław	WPiSM UMK	2014	M	J	O	UKW	2005	Nauki o polityce
Słodkowska Irena	ISP PAN	2014	M	J	N	PAN	2003	Socjologia
Słomka Tomasz	WDiNP UW	2014	CP	J	N	UW	2004	Nauki o polityce
Sroka Anna	WDiNP UW	2014	M	J	N	UW	2006	Nauki o polityce
Stankiewicz Wojciech	WNPiD UAM	2012	CP+	J	O	UG	1999	Nauki o polityce
Starzyk-Sulejewska Joanna	WDiNP UW	2015	M	J	N	UW	2001	Nauki o polityce
Stępińska Agnieszka	WNPiD UAM	2013	CP	J	N	UAM	2003	Nauki o polityce
Strnad Grażyna	ISP PAN	2015	M	J	N	WSNHiD Poznań	2005	Nauki o polityce

Osoba	Rada podejmująca decyzję	Rok złożenia wniosku	Forma habilitacji *	Tryb głosowania **	Rezultat postępowania ***	Miejsce zatrudnienia	Rok uzyskania stopnia doktora	Dyscyplina, w jakiej został nadany stopień doktora
Surmacz Beata	WP UMCS	2015	M	J	N	UMCS	2001	Nauki o polityce
Szymański Adam	WDiNP UW	2014	CP+	J	N	UW	2006	Nauki o polityce
Turska-Kawa Agnieszka	WNS UŚ	2015	M	J	N	UŚ	2010	Nauki o polityce
Waluch Kazimierz	IP UW	2013	CP+	bd.	O	Szkoła Wyższa w Płocku	2002	Nauki o polityce
Wawrzyk Piotr	WDiNP UW	2013	CP+	bd.	N	UW	2006	Nauki o polityce
Wieciech Tomasz	WSMiP UJ	2014	M	J	N	UJ	2007	Nauki o polityce
Wiktorska-Świećka Aldona	IP UW	2012	M	bd.	N	UWr	2000	Literaturoznawstwo
Witkowska Marta	WDiNP UW	2014	CP+	J	N	UW	2002	Nauki o polityce
Wróblewski Bartosz	WSMiP UJ	2013	M	J	N	URz	2001	Nauki o polityce
Zajączkowski Jakub	WDiNP UW	2015	CP	J	N	UW	2007	Nauki o polityce
Zakrzewski Wojciech	WNPiD UAM	2013	CP+	T	O	PWSZ w Pile	1983	Nauki o polityce
POSTĘPOWANIA W TOKU								
Błasiak Wojciech	WNS UŚ	2013	M	J	w toku	bd.	1985	Socjologia
Borkowski Kazimierz	WDiNP UAM	2015	M	J	w toku	UJK	2001	Nauki o polityce
Graniszewski Leszek	WDiNP UAM	2015	CP	J	w toku	UW	2002	Nauki o polityce
Jabłoński Wojciech	WDiNP UW	2015	M	J	w toku	UW	2005	Nauki o polityce
Kamieński Łukasz	WSMiP UJ	2015	M	J	w toku	UJ	2005	Nauki o polityce
Kępa-Mętrak Jolanta	WNS UŚ	2015	M	J	w toku	UJK	1998	Historia
Kozerski Mariusz	IP UW	2015	M	J	w toku	UWr	2004	Nauki o polityce
Kozłowski Sebastian	WDiNP UW	2015	M	J	w toku	UW	2004	Nauki o polityce
Koźbiał Krzysztof	WSMiP UJ	2015	CP+	J	w toku	UJ	2006	Historia
Kubin Tomasz	WNS UŚ	2015	M	J	w toku	UŚ	2005	Nauki o polityce
Kuszevska Agnieszka	ISP PAN	2015	M	J	w toku	SWPS	2009	Nauki o polityce
Lakomy Miron	WNS UŚ	2015	M	J	w toku	UŚ	2010	Nauki o polityce

Osoba	Rada podejmująca decyzję	Rok złożenia wniosku	Forma habilitacji *	Tryb głosowania **	Rezultat postępowania ***	Miejsce zatrudnienia	Rok uzyskania stopnia doktora	Dyscyplina, w której został nadany stopień doktora
Leszczyński Tadeusz	WDiNP UW	2015	M	J	w toku	PWSZ Ciechanów	2005	Nauki wojskowe
Lipska-Sondecka Agnieszka	WH UP KEN	2015	M	J	w toku	Koszalińska WSNH	2003	Nauki o polityce
Paradowski Przemysław	IP UW	2015	M	J	w toku	bd.	2004	Historia
Rdzanek Grzegorz	IP UW	2015	M	bd.	w toku	UW	2002	Nauki o polityce
Rewizorski Marek	WNPiD UAM	2015	CP+	J	w toku	AP w Słupsku	2010	Nauki o polityce
Sieklucki Dominik	WSMiP UJ	2015	M	J	w toku	UJ	2004	Nauki o polityce
Spytek-Bandurska Grażyna	WDiNP UW	2015	M	J	w toku	UW	2003	Nauki o polityce
Szustek Anna	WDiNP UW	2015	M	J	w toku	UW	1993	Nauki o polityce
Tomaszewski Waldemar	WDiNP UW	2015	M	J	w toku	UWM	2006	Nauki o polityce
Trojnar Ewa	WSMiP UJ	2015	M	J	w toku	UJ	2008	Nauki o polityce
Ukielski Paweł	ISP PAN	2015	CP	J	w toku	PAN	2006	Nauki o polityce
Więclawski Jacek	WDiNP UAM	2015	M	J	w toku	UWM	2005	Nauki o polityce
Żarna Krzysztof	WSMiP UJ	2015	M	J	w toku	URz	2005	Historia

Źródło: opracowanie własne.

Legenda:

* M – monografia autorska;

CP+ – cykl publikacji powiązanych tematycznie, w skład którego wchodzi autorska monografia;

CP – cykl publikacji powiązanych tematycznie.

** J – głosowanie jawne; T – głosowanie tajne.

*** N – nadanie stopnia doktora habilitowanego; O – odmowa nadania stopnia doktora habilitowanego.

Decyzję o nadaniu lub o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego rady podjęty, jak dotąd, w 79 przypadkach⁹, 25 postępowań wciąż pozostaje w toku. Na 79 podjętych uchwał 70 dotyczyło nadania stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce, 9 – odmowy nadania takiego stopnia. Odsetek odmów w postępowaniach, którym nadano formalny bieg, wyniósł więc 11,4%, a odsetek nadań – 88,6% (zob. tab 4).

Tabela 4. Liczba uchwał podjętych o nadaniu i odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego ogółem (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

	Liczba uchwał	Odsetek wszystkich podjętych uchwał
Nadania	70	88,6%
Odmowa nadania	9	11,4%

Źródło: obliczenia własne.

W podziale na płeć habilitantów ujawniają się pewne dysproporcje (zob. tab. 5). W grupie wszystkich rozpoczętych postępowań 42 z nich dotyczy kobiet (40,4%), a 62 – mężczyzn (59,6%). Jeśli wziąć natomiast pod uwagę wyłącznie postępowania zakończone, to zdecydowanie częściej sukces odnosiły kobiety – dotychczas podjęto tylko jedną decyzję o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego kobiecie, natomiast 8 decyzji odmownych podjęto w przypadku mężczyzn. Ko-

9 Status postępowania Małgorzaty Niewiadomskiej-Cudak: Rada Wydziału Politologii UMCS w dniu 28 listopada 2014 roku podjęła uchwałę o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego w tym przypadku, ale po odwołaniu się dr M. Niewiadomskiej-Cudak – na kolejnym posiedzeniu w dniu 19 grudnia 2014 roku – uchyliła poprzednią uchwałę w przedmiotowej sprawie i postanowiła nadać stopień doktora habilitowanego odwołującej się osobie. 27 kwietnia 2015 roku CKSiT wydała jednak postanowienie o wstrzymaniu z urzędu wykonania uchwały Rady WP UMCS z dnia 19 grudnia 2014 roku z uwagi na to, że zdaniem CKSiT Rada nie miała możliwości uchylenia uchwały z 28 listopada 2014 roku, ponieważ jedynym organem uprawnionym do wydania decyzji po złożeniu przez habilitanta odwołania od uchwały Rady jest właśnie CKSiT. W systemie POL-on (Ogólnopolski wykaz nauczycieli akademickich i pracowników naukowych) odnotowano jednak nadanie Małgorzacie Niewiadomskiej-Cudak stopnia doktora habilitowanego.

biety zatem rzadziej występują z wnioskiem awansowym (co często wiąże się ze statystycznym rozkładem: w ogólnej liczbie osób zatrudnionych w jednostkach naukowych wciąż większą grupę stanowią mężczyźni), natomiast częściej odnoszą sukces w postaci uzyskania kolejnego stopnia naukowego.

Tabela 5. Postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce z uwzględnieniem kryterium płci (lata 2011–2015 – tzw. nowy tryb)

	Ogółem postępowań		Nadania w postępowaniach zakończonych	Odmowy nadania w postępowaniach zakończonych
Kobiety	42	40,4%	35 (97,2% spośród wszystkich zakończonych)	1 (2,8% spośród wszystkich zakończonych)
Mężczyźni	62	59,6%	35 (81,49% spośród wszystkich zakończonych)	8 (18,6% spośród wszystkich zakończonych)

Źródło: obliczenia własne.

Najczęściej wybieranym ośrodkiem, w którym politolodzy ubiegają się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego, jest Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. Rada naukowa tego wydziału w zakończonych postępowaniach podjęła dwadzieścia dwie uchwały o nadaniu stopnia doktora habilitowanego, podjęto także jedną uchwałę o odmowie nadania tego stopnia. Kolejnymi – według kryterium liczby przeprowadzonych postępowań habilitacyjnych – są ośrodki wrocławski, poznański oraz lubelski. Rady naukowe tych jednostek podejmowały uchwały zarówno o nadaniu, jak i o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego, przy czym na Wydziale Politologii UMCS współczynnik sukcesu był najniższy (zob. tab. 6)¹⁰.

10 Odnotowanie tego faktu nie uprawnia do wysnucia dalej idących wniosków. Analizowana liczba postępowań jest po pierwsze zbyt mała, by orzekać o prawidłowościach, a po drugie – rada naukowa WP UMCS dwukrotnie podejmowała decyzje w postępowaniach, które były do niej kierowane przez CKSiT po odmowie wszczęcia procedury przez rady jednostek naukowych wskazywanych we wnioskach habilitantów.

Tabela 6. Postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce z uwzględnieniem ośrodków naukowych (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

Rada Naukowa	Liczba postępowań ogółem	Liczba postępowań zakończonych	Uchwały o nadaniu stopnia		Uchwały o odmowie nadania stopnia	
WDiNP UW	23	17	16	94,1%	1	5,9%
IP UW	17	14	12	85,7%	2	14,3%
WNPiD UAM	16	12	10	83,3%	2	16,7%
WP UMCS	13	13	10	76,9%	3	23,1%
ISP PAN	11	9	9	100%	0	0%
WSMiP UJ	10	5	5	100%	0	0%
WNS UŚ	8	4	4	100%	0	0%
WPiSM UMK	3	3	2	66,7%	1	33,3%
WH UP KEN	3	2	2	100%	0	0%
Σ	104	79	70	88,6%	9	11,4%

Źródło: obliczenia własne.

Wiele kontrowersji w środowisku naukowym wzbudza kwestia spójności dyscypliny osiągnięć będących podstawą nadania stopnia doktora i doktora habilitowanego. Brak formalnego wymogu dotyczącego prowadzenia badań w ramach jednej tylko dyscypliny naukowej w ciągu całej kariery naukowej wydaje się oczywisty: trudno wymagać od naukowców ścisłego trzymania się ram dyscypliny, powinno się ich raczej namawiać do poszukiwania kolejnych nieeksplorowanych obszarów badawczych. Problem pojawia się wówczas, gdy zmiana „uprawianej” dyscypliny następuje w sposób sztuczny – nie jest efektem zmiany zainteresowań badawczych i przyjęcia innej niż dotychczas stosowanej metodologii, ale stanowi raczej instytucjonalną woltę czynioną z pobudek pragmatycznych.

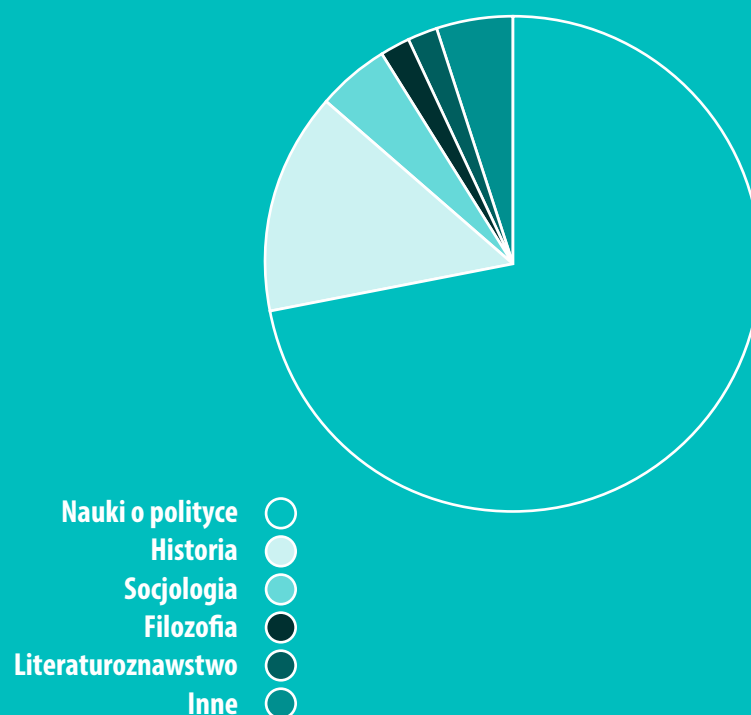
Dane liczbowe potwierdzają jednak, że zdecydowana większość postępowań jest kontynuacją badań w dyscyplinie, w której habilitanci uzyskiwali stopień

doktora, to jest nauk o polityce. Największą grupę osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce, a niebędących doktorami tej dyscypliny, uzyskiwała stopień doktora w dyscyplinie historii (15 przypadków), nieco mniej – bo 5 osób – w dyscyplinie socjologii, po 2 osoby w dyscyplinach literaturoznawstwa oraz filozofii, pojedyncze przypadki dotyczyły dyscyplin: geografia, pedagogika, nauki prawne, nauki ekonomiczne i nauki wojskowe (zob. tab. 7 oraz wykres 2).

Tabela 7. Dyscyplina dotąd reprezentowana przez ubiegających się o stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

Dyscyplina	Liczba
Nauki o polityce	75
Historia	15
Socjologia	5
Filozofia	2
Literaturoznawstwo	2
Geografia	1
Pedagogika	1
Nauki wojskowe	1
Nauki prawne	1
Nauki ekonomiczne	1
RAZEM	104

Wykres 2. Dyscyplina dotąd reprezentowana przez ubiegających się o stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

Źródło: opracowanie własne.

Źródło: opracowanie własne.

Nie ma żadnych podstaw do stwierdzenia, że określone jednostki są wybierane przez habilitantów przez wzgląd na reprezentowaną przez nich dotychczas dyscyplinę naukową. Rozkład postępowań na poszczególne jednostki nie wykazuje w tym aspekcie znaczących deformacji. 6 postępowań habilitacyjnych kandydatów nielegitymujących się stopniem doktora w zakresie nauk o polityce wszczęto dotąd w IP UWr oraz na WDiNP UW, 4 – w ISP PAN, po 3 – na WNPiD UAM, WP UMCS i WSMiP UJ (zob. tab. 8).

Tabela 8. Dyscyplina dotąd reprezentowana przez ubiegających się o stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce w podziale na poszczególne ośrodki naukowe (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

	Historia	Socjologia	Inne	Razem	Odsetek wszystkich
WDiNP UW	1	0	5	6	26,09%
IP UWr	2	1	3	6	35,29%
WNPiD UAM	2	1	0	3	18,75%
WP UMCS	2	0	1	3	23,08%
ISP PAN	3	1	0	4	36,36%
WSMiP UJ	2	1	0	3	30,0%
WNS UŚ	1	1	0	2	25,0%
WPiSM UMK	1	0	0	1	33,33%
WH UP KEN	1	0	0	1	33,33%
RAZEM	15	5	9	29	27,88%

Źródło: opracowanie własne.

Podobnie nie ma podstaw, by sądzić, że reprezentowana dotąd przez habilitantów dyscyplina wpływa znacząco na ostateczny wynik postępowania (zob. tab. 9). Wśród kandydatów posiadających stopień doktora w zakresie historii współczynnik sukcesu wyniósł nawet 100%. Nieco mniejszy jest on w przypadku kandydatów posiadających stopień doktora w zakresie nauk o polityce

(89,3%), natomiast najniższy okazał się wśród habilitantów posiadających stopień doktora w zakresie socjologii, ale w tym przypadku przyczyną tego wyniku może być niewielka liczba zakończonych postępowań (4).

Tabela 9. Współczynnik sukcesu w postępowaniach habilitacyjnych w podziale na dyscypliny dotąd reprezentowane przez ubiegających się o stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

	Nauki o polityce	Historia	Socjologia	Inne
Zakończone postępowania	56	11	4	9
Uchwała o nadaniu	50	11	3	7
Uchwała o odmowie nadania	6	0	1	2
Współczynnik sukcesu	89,28%	100,0%	75,0%	77,78%

Źródło: opracowanie własne.

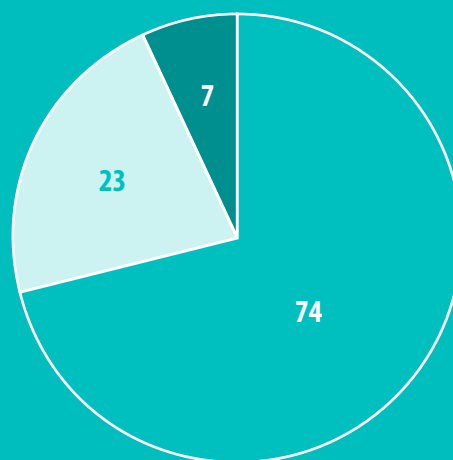
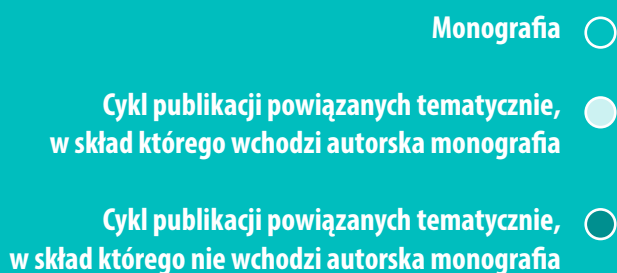
Pomimo tego, że tryb postępowania habilitacyjnego sprzed nowelizacji przepisów w 2011 roku (tzw. „stary tryb”) przewidywał możliwość przedstawienia jako osiągnięcia habilitacyjnego jednotematycznego cyklu publikacji, to w środowisku naukowców (zwłaszcza w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych) upowszechnił się pogląd, że to właśnie dopiero w nowej procedurze habilitacyjnej umożliwiono kandydatom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego skorzystanie z tej ścieżki awansu. Dane liczbowe w istocie wskazują na to, że w dyscyplinie nauk o polityce liczba wniosków, w których kandydaci do stopnia doktora habilitowanego prezentują jako osiągnięcie naukowe cykl publikacji powiązanych tematycznie, jest znacząca (stanowią one 29% wszystkich wniosków). Co ciekawe – na ów cykl nie zawsze składają się tylko i wyłącznie artykuły pomieszczone w czasopiśmie lub rozdziały w monografiach zbiorowych. Coraz częstsza staje się praktyka uwzględniania w ramach cyklu publikacji także wydanej monografii autorskiej (w niektórych przypadkach nawet dwóch monografii). Można przypuszczać, że habilitanci w ten sposób wzmacniają – przynajmniej w aspekcie ilościowym i wizerunkowym – swoją pozycję, choć z drugiej strony – swoście się asekurują (zob. tab. 10 oraz wykres 3).

Tabela 10. Forma osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

	Monografia autorska	Cykl publikacji powiązanych tematycznie, w skład którego wchodzi autorska monografia	Cykl publikacji powiązanych tematycznie, w skład którego nie wchodzi autorska monografia	RAZEM
WSZYSTKIE JEDNOSTKI	74	23	7	104
w tym:				
WDiNP UW	17	4	2	23
IP UW	10	7	0	17
WNPiD UAM	7	7	2	16
WP UMCS	12	1	0	13
ISP PAN	7	2	2	11
WSMiP UJ	8	2	0	10
WNS UŚ	7	0	1	8
WPiSM UMK	3	0	0	3
WH UP KEN	3	0	0	3

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 3. Forma osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie nauk o polityce

Źródło: opracowanie własne.

Warto zauważyć, że monografie autorskie wchodzące w skład cyklu publikacji powiązanych tematycznie także pozostają zróżnicowane. Niekiedy są to pozycje najnowsze, wydane najdalej kilkanaście miesięcy przed złożeniem wniosku, niekiedy jednak habilitanci decydują się na dołączenie do wniosku pozycji starszych, opublikowanych kilka lub nawet kilkanaście lat przed formalnym rozpoczęciem postępowania habilitacyjnego. Objętość monografii stanowiących część cyklu publikacji tematycznie powiązanych pozostaje zróżnicowana: od najdziemy wśród habilitantów autorów dzieł ponadtrzystustronicowych, ale także autorów krótkich – najwyżej kilkudziesięciostronicowych – rozpraw.

Nowy tryb postępowań habilitacyjnych ujawnił również istnienie swoistego problemu aktualności dorobku naukowego. Umożliwienie wskazania we wniosku habilitacyjnym podstawy postępowania w postaci cyklu publikacji powiązanych tematycznie – bez zakreslenia jego ram czasowych – spowodowało, że zdarzyły się przypadki, w których do oceny przedstawiano prace sprzed dziesięciu lub nawet sprzed ponad dwudziestu lat.

Idea prezentowania jako podstawy oceny dorobku habilitanta cyklu publikacji powiązanych tematycznie – przez wzgląd na wzrastającą popularność takiej praktyki – wzbudzała także wątpliwości samego ustawodawcy. Pierwotnie w tekście ustawy postugiwano się pojęciem „jednotematyczny cykl publikacji”, co wywoływało liczne kontrowersje. Wynikało bowiem z niego, że ustawodawca dopuszcza wyłącznie taką sytuację, w której przedstawiane do oceny publikacje są jednotematyczne. W rzeczywistości jednak kolejne prace tych samych autorów nigdy nie są jednotematyczne (chyba że dokonuje się autoplgiatu lub publikuje oficjalnie teksty wcześniej tylko anonsowane). Dlatego też podczas kolejnej nowelizacji przepisów zdecydowano o zmianie sformułowania „jednotematyczny cykl publikacji” na „cykl publikacji powiązanych tematycznie”.

Nadal jednak nie czyni to postępowania habilitacyjnego w pełni przejrzystym. W naukach humanistycznych i społecznych nierzadką praktyką pozostaje zestawianie ze sobą najlepszych prac opublikowanych przez habilitanta i dopiero

po tym poszukiwanie spójnej klamry tematycznej spajającej dzieła. Wydaje się, że tak sztucznie skonstruowany dorobek, nawet jeśli cechuje się dużą dozą oryginalności, zawsze pozostanie jakościowo odmienny od autorskiej monografii naukowej.

Wątpliwości wzbudza ponadto dołączanie do dorobku habilitacyjnego rozdziałów w monografiach zbiorowych redagowanych przez habilitanta. Ta sama osoba występuje bowiem w tych pracach zarówno jako redaktor merytoryczny (jest to osoba dokonująca wstępnej selekcji tekstów oraz kontrolująca poprawność warsztatową, tematyczną i językową kolejnych części pracy), jak i autor będący częścią zespołu autorskiego, niepodlegający jednak tożsamym kryteriom selekcji prac (bo też i trudno sobie wyobrazić sytuację, w której redaktor odrzuca tekst napisany przez siebie samego). Podobny problem dotyczy artykułów помещonych w czasopismach, w których autor pełni ważną funkcję (redaktora naczelnego, sekretarza redakcji, redaktora tematycznego czy redaktora statystycznego). Występuje wówczas wyraźny konflikt interesów, którego nie niweluje nawet profesjonalny proces recenzyjny – po prostu rada redakcyjna jest pierwszym podmiotem oceniającym jakość nadsyłanych propozycji publikacyjnych i na tym etapie członkowie redakcji czasopisma są w sytuacji uprzywilejowanej. Niestety, recenzenci habilitacyjni rzadko zwracają uwagę na takie kwestie, traktując publikację jako daną i niewymagającą zweryfikowania pod kątem ewentualnych nadużyć związanych z pozostawaniem w konflikcie interesów.

Dane liczbowe nie pozwalają na udowodnienie hipotezy istnienia związku pomiędzy szansą na uzyskanie stopnia doktora habilitowanego a formą dzieła będącego podstawą wniosku w tym zakresie. Na 79 prowadzonych dotychczas postępowań habilitacyjnych w 53 jako podstawę wniosku wskazano monografię, a w 26 – cykl publikacji powiązanych tematycznie (w aż 21 z nich jednym z dzieł stanowiących cykl była autorska monografia, jedynie w 6 postępowaniach taka monografia nie pojawiła się w cyklu). Odmowa nadania stopnia doktora habilitowanego dotyczyła 5 kandydatów, którzy za osiągnięcie uznali monografię oraz 4, którzy za osiągnięcie uznali cykl publikacji powiązanych tematycznie (zob. tab. 11).

Tabela 11. Współczynnik sukcesu w postępowaniach habilitacyjnych w podziale na formę dzieła wskazanego jako podstawa wniosku o ubiegania się o stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce (lata 2011–2015, tzw. nowy tryb)

	Monografia	Cykl publikacji powiązanych tematycznie, w skład którego wchodzi autorska monografia	Cykl publikacji powiązanych tematycznie, w skład którego nie wchodzi autorska monografia	Razem
Zakończone postępowania	53	21	5	79
Uchwała o nadaniu stopnia	48	17	5	70
Uchwała o odmowie nadania stopnia	5	4	0	9
Współczynnik sukcesu	90,57%	80,95%	100%	88,61%

Źródło: opracowanie własne.

6. Politolodzy w nowym systemie grantowym – raport z badań

Zmiana modelu finansowania nauki i szkolnictwa wyższego polegała – co znajdowało potwierdzenie w wielu wystąpieniach urzędników MNiSW w okresie wprowadzania reform – między innymi na ograniczeniu bezpośredniego subsydiowania poszczególnych jednostek naukowych, a w zamian za to – na zwiększeniu zakresu wspomagania konkretnych przedsięwzięć badawczych realizowanych bądź to przez pojedynczych uczonych, bądź to przez wieloosobowe zespoły naukowe. Temu służyć miało przeniesienie kompetencji rozdziału środków finansowych na realizację projektów badawczych do dwóch nowo utworzonych agencji grantowych: Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) oraz Narodowego Centrum Nauki (NCN). Zakładano przy tym, że głównym za-

daniem pierwszej z nich będzie wspieranie badań stosowanych i przemysłowych, natomiast drugiej z nich – wspieranie badań podstawowych¹¹.

Mechanizmy systemów grantowych zostały w literaturze poświęconej polityce naukowej dokładnie przeanalizowane. Spośród głównych zalet takich systemów wymienia się zwłaszcza: 1) konkurencję pomiędzy zespołami naukowców skutkującą wzrostem poziomu prowadzonych badań; 2) zwiększenie liczby publikacji naukowych; 3) większy poziom motywacji wśród pracowników naukowych; 4) lepsze możliwości redystrybucji środków finansowych trafiających bezpośrednio do beneficjentów. Jednakże z globalnego punktu widzenia dostrzec można także poważne wady systemów grantowych, do których zalicza się przede wszystkim: 1) nierównomierny podział zasobów pomiędzy ośrodki („błędne koło”: zespoły wspierane mogą prowadzić wysokiej jakości badania i publikować w wielu miejscach, tym samym wzrasta automatycznie ich szansa na sukces w kolejnych konkursach); 2) konserwatyzm opinii eksperckich skutkujący niewielką szansą na dofinansowanie projektów ryzykownych i wybitnych; 3) zniechęcanie naukowców do udziału w konkursach poprzez zbyt niski współczynnik sukcesu; 4) biurokracyzm i formalizm procedur zarówno na etapie składania wniosków, jak i na etapach administrowania oraz rozliczania projektów.

Z punktu widzenia badaczy reprezentujących dyscyplinę nauk o polityce (mieszczącą się w szerszej dziedzinie nauk społecznych) najważniejszą agencją grantową, która organizuje konkursy na projekty badawcze, pozostaje NCN. Możli-

11 Zgodnie z przepisami **badania stosowane** to prace badawcze zmierzające do zdobycia nowej wiedzy i zorientowane na zastosowanie w praktyce, **badania przemysłowe** to prace badawcze zmierzające do zdobycia nowej wiedzy i umiejętności w celu opracowywania nowych produktów, procesów i usług lub wprowadzania znaczących ulepszeń do istniejących produktów, procesów i usług, natomiast **badania podstawowe** to prace badawcze eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane w celu zdobywania nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów bez nastawienia na bezpośrednie praktyczne zastosowanie lub użytkowanie ([Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 roku o zasadach finansowania nauki](#), Dz.U. Nr 96, poz. 615 z późn. zm., art. 2, pkt 3).

wości pozyskiwania środków na badania w NCBiR są bardzo ograniczone, co wynika z tego, że prowadzone w tej dyscyplinie analizy rzadko kiedy mają charakter stosowany czy przemysłowy. Być może większe znaczenie drugi z wymienionych grantodawców będzie miał dla naukowców rozpoczynających swoje badania w nowej dyscyplinie nauk o polityce publicznej (możliwości bezpośredniego stosowania rezultatów badań są w niej zdecydowanie większe). Samo MNiSW ogłosiło wprowadzić Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, w ramach którego organizuje konkursy na realizację projektów badawczych mających znaczenie dla kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ale doświadczenia trzech dotychczasowych edycji wskazują na to, że są one przeznaczone przede wszystkim dla przedstawicieli dziedziny nauk humanistycznych (reprezentanci dziedziny nauk społecznych otrzymują wsparcie incydentalnie).

W ramach prowadzonych badań przeanalizowaliśmy wyniki dwóch najpopularniejszych konkursów organizowanych przez NCN pod nazwami *Sonata* oraz *Opus*. W ramach pierwszego z nich dofinansowanie uzyskać mogą projekty kierowane przez osoby, które posiadają stopień doktora, ale dopiero rozpoczynają swoją naukową karierę (do dziewiątej edycji konkursów dotyczyło to osób, które uzyskały stopień doktora nie wcześniej niż 5 lat przed złożeniem wniosku; począwszy od edycji dziesiątej okres ten wydłużono do 7 lat). W ramach konkursów *Opus* możliwe jest natomiast dofinansowanie projektów kierowanych przez naukowców, wobec których nie mają zastosowania powyższe ograniczenia. Regulamin oceny wniosków wyraźnie jednak premiuje w tym drugim przypadku kierowników posiadających znaczący i rozpoznawalny dorobek naukowy, co sprawia, że konkurs ten często (choć nieformalnie) traktowany jest jako konkurs przeznaczony dla doświadczonych naukowców.

Wprowadziliśmy także na potrzeby analiz operacyjne pojęcie „politologiczne projekty grantowe”, przez które rozumiemy projekty spełniające jedno z dwóch kryteriów:

1. projekt realizowany jest w polskim naukowym ośrodku politologicznym (o kryteriach wyodrębnienia tych ośrodków pisaliśmy w rozdz. II.1);

2. projekt realizowany jest pod kierunkiem naukowca posiadającego stopień naukowy w dyscyplinie nauk o polityce.

Zdajemy sobie sprawę z komplikacji, jakie może wywołać przyjęcie właśnie takich, a nie innych kryteriów. Ich zastosowanie doprowadziło do wykluczenia z listy politologicznych projektów grantowych (zob. tab. 12 i 13) badań, które swoimi tytułami zdradzały silne inklinacje politologiczne, ale prowadzone były:

- a) w ośrodkach nieprowadzących tego typu studiów ani nieposiadających praw do nadawania stopni naukowych w dyscyplinie nauk o polityce oraz
- b) przez osoby, które legitymują się stopniami bądź tytułami naukowymi zdobytymi w ramach innych – zwykle pokrewnych – dyscyplin (jako przykład można tu wymienić projekty koordynowane przez Jerzego Hausnera z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie czy projekty pod kierunkiem Pawła Swianiewicza z Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego).

Z drugiej strony na tak utworzonej liście znalazło się kilka projektów, których tytuły wskazują na powiązania z innymi niż nauki o polityce dyscyplinami naukowymi (głównie z naukami prawnymi), ale są realizowane przez etatowych pracowników ośrodków politologicznych. Wydaje nam się jednak, że tych kilka wyjątków nie wpływa na rzetelność i trafność wniosków, które wywodzimy z analizy zebranych danych.

Tabela 12. Lista politologicznych projektów grantowych, które uzyskały wsparcie finansowe z Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursów *Sonata* 1–9.

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika	Kierownik	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel NCN
SONATA 1							
1.	Antropologiczny wymiar procesu integracji europejskiej	dr	Michał Paweł Gierycz	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	Wydział Nauk Historycznych i Społecznych	98 750	HS5
2.	Polityczny konstytucjonalizm w teorii i praktyce ustrojowej państw anglosaskich	dr	Tomasz Wiecech	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	53 300	HS5

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika	Kierownik	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel NCN
3.	Drogi i bezdroża do niemieckich cmentarzy wojennych z okresu drugiej wojny światowej w Polsce	dr	Joanna Szymoniczek	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	52 480	HS5
4.	Edukacja jako nowe źródło międzynarodowej potęgi państwa	dr	Anna Wojciuk	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	83 000	HS5
5.	Josiah Warren – pierwszy amerykański anarchista?	dr	Magdalena Modrzejewska	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	68 770	HS5
6.	G20 i triada instytucjonalna w systemie global governance	dr	Marek Rewizorski	Politechnika Koszalińska	Instytut Polityki Społecznej i Stosunków Międzynarodowych	65 930	HS5
7.	Transformacja modelu komunikowania politycznego w Polsce poprzez nowe media: longitudinalne badanie wybranych narzędzi internetowych	dr	Michał Bartosz Jacuński	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	63 585	HS6
8.	Socjologiczna analiza procesu legislacyjnego w świetle wybranych tez teorii systemów Niklasa Luhmanna	dr	Agnieszka Kloskowska-Dudzińska	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	99 000	HS6
SONATA 2							
1.	Partycypacja wyborcza diaspory polskiej w wyborach krajowych od 1989 roku	dr	Magdalena Lesińska	Uniwersytet Warszawski	Ośrodek Badań nad Migracjami	67 584	HS5
2.	Lokalne obywatelstwo społeczne w polityce społecznej na przykładzie usług opiekuńczych nad dzieckiem do lat 5	dr	Maria Theiss	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	144 000	HS5
3.	Zarządzanie ryzykiem na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. Granica wschodnia Polski	dr	Anna Karolina Moraczewska	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Politologii	77 900	HS5
4.	Model decydowania politycznego małych państw na arenie międzynarodowej na przykładzie polityki zagranicznej Republiki Słowackiej w latach 1993–2012	dr	Piotr Artur Bajda	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	96 500	HS5
6.	Polska w stosunkach transatlantyckich – narzędzia, perspektywy i znaczenie Polski w kształtowaniu debaty transatlantyckiej	dr	Małgorzata Zachara	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	94 900	HS5
7.	Kanada jako mocarstwo selektywne. Rola i pozycja międzynarodowa Kanady po 1989 roku	dr	Marcin Paweł Gabrys	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	120 250	HS5

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika	Kierownik	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel NCN
8.	Islamizm i pluralizm – ugrupowania islami- styczne w Egipcie i Tunezji po Arabskiej Wiośnie	dr	Konrad Pędziwiatr	Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera		191 183	HS5
SONATA 3							
1.	Europeizacja partii politycznych i grup intere- su w kontekście Partnerstwa Wschodniego	dr	Agnieszka Katarzyna Cianciara	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	108 000	HS5
2.	Kontrola demokratyczna i legitymizacja Europejskiej Polityki Zagranicznej na przykładzie polityki rozszerzenia UE i Europejskiej Polityki Sąsiedztwa	dr	Magdalena Góra	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	314 380	HS5
SONATA 4							
SONATA 5							
1.	Ocena efektywności działań młodych krajów donatorów w wspieraniu demokracji w krajach demokratyzujących się	dr	Paulina Pospieszna	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	419 840	HS5
2.	Dylematy bezpieczeństwa militarnego państw azjatyckich – wewnętrzne uwarunkowania sekurytyzacji	dr	Łukasz Dariusz Fijałkowski	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	124 800	HS5
3.	Legitymizacja demokratyczna i autonomia instytucjonalna agencji Unii Europejskiej	dr	Natalia Michalina Kohtamäki	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	Wydział Prawa i Administracji	101 720	HS5
4.	Izba druga w procesie racjonalizacji parlamen- tarnego systemu rządów na tle doświadczeń francuskich	dr	Łukasz Krzysztof Jakubiak	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	74 360	HS5
SONATA 6							
1.	Legalne cele w konfliktach zbrojnych z perspektywy państw i podmiotów pozapaństwowych	dr	Patrycja Grzebyk	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	105 480	HS5
2.	Model idealny partnerstwa strategicznego pomiędzy państwem a organizacją międzynarodową	dr	Lucyna Czechowska	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych	401 075	HS5
SONATA 7							
1.	Niesystemowa opozycja w Rosji – rola i znaczenie w rosyjskiej polityce wewnętrznej	dr	Olga Maria Nadszakała	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego	111 020	HS5

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika	Kierownik	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel NCN
2.	Koniec partycypacji, koniec deliberacji? Krytyka i obrona demokracji przedstawicielskiej	dr	Janusz Grygieńć	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Wydział Humanistyczny	95 940	HS1
3.	Łączenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym w Polsce z perspektywy capability approach	dr	Anna Kurowska	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	171 260	HS4
SONATA 8							
1.	Reakcje wobec ekstremizmu politycznego w państwie demokratycznym – „walcząca demokracja” w działaniu. Analiza na przykładzie Polski	dr	Aleksandra Moroska-Bonkiewicz	Dolnośląska Szkoła Wyższa		112 882	HS5
2.	Kultura organizacyjna mediów publicznych w ekosystemach cyfrowych: ludzie, wartości i procesy	dr	Michał Bartosz Głowacki	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	254 684	HS6
SONATA 9							
1.	Porozumienia pakietowe w procesie legislacyjnym Unii Europejskiej	dr	Adam Stanisław Kirpsza	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	134 880	HS5
2.	Zróżnicowana integracja i perspektywy akcesyjne Turcji a potencjał geopolityczny Unii Europejskiej	dr	Jakub Mikołaj Wódka	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	58 556	HS5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NCN.

Tabela 13. Lista politologicznych projektów grantowych, które uzyskały wsparcie finansowe z Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursów *Opus* 1–9.

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
OPUS 1							
1.	Europejska wspólnota wywiadowcza in statu nascendi	dr hab.	Artur Sławomir Gruszczak	Uniwersytet Jagielloński;	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	99 899	HS5
2.	Polityka Stanów Zjednoczonych wobec regionów o niskim stopniu zainteresowania na przykładzie krajów Afryki Północnej i subregionu andyjskiego na przełomie XX i XXI wieku	dr	Rafał Wordliczek	Uniwersytet Jagielloński;	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	112 010	HS5
3.	Rola euroatlantyckiego systemu w wielobiegunowym świecie w kontekście kształtującego się nowego ładu globalnego	prof. dr hab.	Józef Maciej Fiszer	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	219 600	HS5
4.	Dyskryminacja pośrednia w prawie Unii Europejskiej: ewolucja, istota oraz relacje ze zbliżonymi koncepcjami prawnymi	dr hab.	Justyna Zofia Maliszewska-Nienartowicz	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych	48 460	HS5
5.	Obraz prezydencji Polski w Unii Europejskiej (2011) w wybranych tytułach prasy polskiej	dr hab.	Mariusz Kolczyński	Uniwersytet Śląski	Wydział Nauk Społecznych	83 125	HS5
6.	Zmiany w procesie decyzyjnym za rządów Partii Demokratycznej w Japonii	dr	Karol Żakowski	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	74 750	HS5
7.	Rządzenie w przestrzeni ponadnarodowej	dr hab.	Agnieszka Rothert	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	113 280	HS5
8.	Europejskie partie polityczne jako struktury wielopoziomowe	dr	Beata Kosowska-Gąstoł	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	58 500	HS5
9.	Cerkiew prawosławna i grekokatolicka jako elementy systemu politycznego na Ukrainie	dr	Michał Wawrzonek	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	98 410	HS5
10.	Soft power we współczesnych stosunkach międzynarodowych	dr hab.	Robert Edmund Łoś	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	136 110	HS5
11.	Wolność badań naukowych w świetle prawa międzynarodowego	dr	Joanna Rezmer	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych	42 900	HS5

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
12.	Wpływ deformacji wyborczych na systemy polityczne. Analiza deformacji wyborczych w wybranych systemach większościowych, proporcjonalnych i mieszanych	dr hab.	Jan Piotr Iwanek	Uniwersytet Śląski	Wydział Nauk Społecznych	98 750	HS5
13.	Podmioty gospodarki społecznej w polityce Unii Europejskiej	dr	Monika Katarzyna Klimowicz	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	33 800	HS5
14.	Aktywność społeczna i polityczna mniejszości ukraińskiej w Polsce po 1989 r. – determinanty, płaszczyzny, formy i efekty	dr	Małgorzata Maria Franczak	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu	Instytut Społeczno-Prawny	56 580	HS5
15.	Międzynarodowe Trybunały Karne w perspektywie porównawczej	dr hab.	Klaus Bachmann	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie	Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych	54 960	HS3
OPUS 2							
1.	Współczesne Niemcy i stosunki polsko-niemieckie w latach 2004–2013	dr hab.	Krzysztof Malinowski	Instytut Zachodni – Instytut Naukowo-Badawczy im. Zygmunta Wojciechowskiego		29 940	HS5
2.	Wpływ prawosławia na przemiany kultury politycznej na Białorusi, Ukrainie oraz na obszarze jurysdykcji Patriarchatu Serbskiego	dr	Michał Wawrzonek	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	177 190	HS5
3.	Unia Europejska wobec regionu śródziemnomorskiego: między polityką wspólną a interesami państw członkowskich	dr hab.	Justyna Zając	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	105 638	HS5
4.	Geostrategiczny wybór Rosji u zarania nowego tysiąclecia	dr hab.	Joachim Jerzy Diec	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	235 456	HS5
5.	Elity administracyjne i polityczne państwa: kariery, tożsamości, relacje	dr hab.	Ewa Janina Nalewajko	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	236 760	HS5
6.	Perspektywy nowego ładu światowego	prof. dr hab.	Longin Pastusiak	Akademia Finansów	Instytut Spraw Społecznych i Stosunków Międzynarodowych	77 050	HS5
7.	Przywództwo polityczne na Bałkanach w XIX i XX wieku – typologia, uwarunkowania historyczne i kulturowe	dr hab.	Mirosław Jan Dymarski	Polska Akademia Umiejętności		61 650	HS3

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
8.	Polska lokalna wobec integracji europejskiej – dekada doświadczeń	prof. dr hab.	Zdzisław Mach	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	239 242	HS6
9.	Wpływ europejskich organizacji biznesu na kształtowanie polityk publicznych Unii Europejskiej	dr	Urszula Kurczewska	Szkoła Główna Handlowa	Kolegium Ekonomiczno-Społeczne	63 500	HS6
OPUS 3							
1.	Kryzysy w procesie integracji europejskiej i sposoby ich przezwyciężania	prof. dr hab.	Konstanty Adam Wojtaszczyk	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	348 240	HS5
2.	Suwerenność – przemiany kategorii w ujęciu teoretycznym	prof. dr hab.	Bogdan Witold Szlachta	Akademia Ignatianum w Krakowie	Wydział Pedagogiczny	297 500	HS5
3.	Nagroda Nobla jako symbol globalnych norm i idei społecznych	prof. dr hab.	Elżbieta Helena Stadtmüller	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	97 655	HS5
4.	Unia Europejska wobec procesów transformacyjnych w Egipcie po roku 2011	dr hab.	Radosław Arkady Fiedler	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	185 095	HS5
5.	Klasyczna refleksja polityczna w polskiej opinii publicznej	prof. dr hab.	Zbigniew Włodzimierz Rau	Uniwersytet Łódzki	Wydział Prawa i Administracji	186 260	HS5
6.	Podstawowa literatura przedmiotu a kształt współczesnej politologii. Political science, Politische Wissenschaft i politologia w ujęciu porównawczym	dr hab.	Janusz Andrzej Wiśniewski	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	207 600	HS5
7.	Sąd konstytucyjny jako podmiot współkształtujący warunki uczestnictwa państwa członkowskiego w Unii Europejskiej. Analiza prawnoporównawcza	dr	Magdalena Bainczyk	Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Wydział Stosunków Międzynarodowych	66 713	HS5
8.	Estetyka traumy: afektywna percepcja a reprezentacja Holokaustu w miejscach pamięci	dr	Dorota Golańska	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	132 051	HS2
9.	W czym interesie? – polityka niemiecka PRL w latach 1944/45–1989/90	dr hab.	Barbara Wanda Jarząbek	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	113 400	HS3
10.	Migracje i europeizacja. Budowanie tożsamości europejskiej w perspektywie instytucjonalnej i interakcyjnej	dr	Marcin Galent	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	188 620	HS6

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
OPUS 4							
1.	Wojny Zachodu. Przyczyny, uwarunkowania, przebieg i następstwa wojskowych interwencji państw zachodnich w okresie pozimnowojennym	prof. dr hab.	Roman Józef Kuźniar	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	194 040	HS5
2.	Polskie elity polityczne wobec stosunków Polski z Niemcami w ramach Unii Europejskiej	dr hab.	Krzysztof Andrzej Malinowski	Instytut Zachodni – Instytut Naukowo-Badawczy im. Zygmunta Wojciechowskiego		88 700	HS5
3.	Badanie stanu dyscyplin „nauka o stosunkach międzynarodowych” i „studia europejskie” w Polsce	dr hab.	Jacek Czaputowicz	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	66 960	HS5
4.	Polityka etniczna współczesnych państw Europy Środkowo-Wschodniej	prof. dr hab.	Henryk Chałupczak	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Politologii	270 920	HS5
5.	Polityki europejskie w dobie zmian modelu integracji europejskiej	dr hab.	Tomasz Grzegorz Grosse	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	299 880	HS5
6.	Kryzys państwa. Od ujęcia tradycyjnego do współczesnego na przykładzie Katalonii i Szkocji	dr hab.	Robert Wiszniowski	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	60 235	HS5
7.	Prewencja masowych naruszeń praw człowieka	dr	Agnieszka Bieńczyk-Missala	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	98 280	HS5
8.	Polityczne znaczenie inwestycji prowadzonych przez Państwowe Fundusze Majątkowe w Europie Środkowej i Wschodniej	dr	Tomasz Kamiński	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	103 596	HS5
9.	Perspektywy rozwoju nowych państw naftowych w Afryce na przykładzie Ugandy	dr	Andrzej Polus	Polskie Centrum Studiów Afrykanistycznych		70 397	HS5
10.	Polityka społeczna wobec starzenia się i starości w Polsce w latach 2015–2035. Aspekty teoretyczne i praktyczne	dr hab.	Piotr Błędowski	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych		171 565	HS5
11.	Intencjonalizm lub funkcjonalizm – dynamika polityki eksterminacyjnej Niemieckiej Rzeszy wobec Herero	dr hab.	Klaus Bachmann	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie	Wydział Kulturoznawstwa i Filologii	131 200	HS5
12.	Erytrea i jej destabilizujący wpływ na sytuację polityczną w Rogu Afryki	dr hab.	Robert Janusz Kłosowicz	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	119 600	HS5

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
13.	Zrównoważony rozwój a globalne dobra publiczne w teorii i praktyce organizacji międzynarodowych	prof. dr hab.	Ewa Maria Latoszek	Szkoła Główna Handlowa	Kolegium Ekonomiczno-Społeczne	301 250	HS4
14.	Standard ochrony danych osobowych w obszarze współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych w Unii Europejskiej	dr	Agnieszka Anna Grzelak	Szkoła Główna Handlowa	Kolegium Ekonomiczno-Społeczne	99 625	HS4
OPUS 5							
1.	Analiza i diagnoza przestrzeni wolności religijnej w wybranych sąsiadujących krajach Europy (Polska, Czechy, Niemcy)	dr hab.	Robert Wiszniowski	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu		162 725	HS5
2.	Niemiecko-francuskie przywództwo w Unii Europejskiej w XXI wieku. Problemy i wyzwania	prof. dr hab.	Bogdan Koszel	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	218 400	HS5
3.	Nauka o stosunkach międzynarodowych w Polsce na tle innych państw – podobieństwa i różnice	dr hab.	Jacek Krzysztof Czaputowicz	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	62 280	HS5
4.	Organ przedstawicielski jako uczestnik procesu lokalnego współzrządzenia. Przykład Anglii, Finlandii, Polski i Słowenii	dr	Katarzyna Radzik-Maruszak	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Politologii	277 330	HS5
5.	Mysł polityczna Stronnictwa Narodowego (1928-1939)	dr	Aneta Sylwia Dawidowicz	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Politologii	133 900	HS5
6.	Idee i tożsamość w chińskiej polityce zagranicznej	dr	Dominik Marek Mierzejewski	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	175 500	HS5
7.	Europejska Polityka Sąsiedztwa: koncepcja wielopoziomowego zarządzania, procesy reform oraz perspektywa pogłębionej współpracy w regionie	prof. dr hab.	Katarzyna Ida Żukrowska	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	Kolegium Ekonomiczno-Społeczne	157 880	HS5
8.	Polityka społeczna wobec starzenia się ludności Polski – analiza dla lat 1971–2013	dr hab.	Barbara Halina Szatur-Jaworska	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	70 800	HS5
9.	Finansowanie federalnych kampanii wyborczych a przyszłość demokracji w Stanach Zjednoczonych Ameryki	dr hab.	Paweł Laidler	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	117 000	HS5
10.	Intergovernmentalizm a ponadnarodowość? Zagadka polityki zagranicznej Unii Europejskiej po Traktacie z Lizbony	dr	Monika Ewa Sus	Uniwersytet Wrocławski	Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy Brandta	98 721	HS5

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
11.	Wpływ kryzysu gospodarczego na działanie systemu politycznego. Analiza przypadku Grecji, Hiszpanii i Włoch	dr	Małgorzata Anna Myśliwiec	Uniwersytet Śląski w Katowicach	Wydział Nauk Społecznych	131 560	HS5
12.	Innowacje w zarządzaniu rozwojem regionalnym w Polsce	dr hab.	Aldona Izabela Wiktorska-Świąćka	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	199 920	HS5
13.	Kondycja kosmopolityczna. Poza wspólnotę i społeczeństwo otwarte	dr	Dorota Dralus	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	76 950	HS1
OPUS 6							
1.	Wiedza polityczna w Polsce	dr hab.	Mikołaj Aleksander Cześnik	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie		558 675	HS5
2.	Parki technologiczne jako kluczowy element regionalnej polityki wsparcia internacjonalizacji innowacyjnych firm sektora MSP	dr hab.	Marek Wróblewski	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	289 250	HS5
3.	Polski model dyplomacji publicznej	prof. dr hab.	Beata Katarzyna Ociepka	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	104 809	HS5
4.	Wymiary aktywności międzynarodowej władz regionalnych na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej, Republiki Indii i Federacji Rosyjskiej	dr hab.	Małgorzata Ewa Pietrasiak	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	179 972	HS5
5.	Zmiany instytucjonalne w polityce zagranicznej Japonii po reformie rządu centralnego na początku XXI wieku	dr	Karol Żakowski	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	270 920	HS5
6.	Videotestament – prawo spadkowe wobec nowych technologii. Analiza prawnoporównawcza	dr hab.	Mariusz Załucki	Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych	138 750	HS5
7.	Unia Europejska wobec przyspieszonego rozwoju Chińskiej Republiki Ludowej	prof. dr hab.	Zdzisław Walenty Puślecki	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	664 080	HS5
8.	Koabitacja na poziomie gminnym w Polsce	dr	Monika Barbara Sidor	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Politologii	128 050	HS5
9.	Sekularyzacja myślenia politycznego w Rosji. Przejście od religijnej koncepcji „właściwego istnienia” do koncepcji imperium i geopolityki	dr hab.	Włodzimierz Aleksander Marciniak	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	180 000	HS1

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
10.	Korespondencja i publicystyka Dawida Lazera z Palestyny/Izraela (1941-1974)	dr	Elżbieta Kossewska	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	144 470	HS2
OPUS 7							
1.	Wpływ reguł wyborczych na jakość demokracji lokalnej w Polsce	dr hab.	Radosław Markowski	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie	Wydział Kulturoznawstwa i Filologii	828 230	HS5
2.	Normatywne źródła prawa w post-modernistycznym społeczeństwie a proces prawotwórczy	dr hab.	Tadeusz Wojciech Biernat	Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych	148 800	HS5
3.	Badanie skali zjawiska gerrymanderingu w polskich wyborach do rad gmin w 2014 r.	dr	Jarosław Flis	Uniwersytet Jagielloński	Centrum Badań Ilościowych nad Polityką	141 690	HS5
4.	Warunkowość i kontraktualizm w pomocy społecznej: lokalne zróżnicowanie i społeczne konsekwencje	dr	Paweł Poławski	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych		287 208	HS5
5.	Partycypacja polityczna Polaków – nowe wyzwania i formy aktywności	prof. dr hab.	Jan Ryszard Garlicki	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	221 400	HS5
6.	Państwo członkowskie w systemie decyzyjnym Unii Europejskiej. Przykład Polski	dr	Piotr Antoni Tosiek	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Politologii	59 800	HS5
7.	Analiza polskiej polityki europejskiej w latach 2004–2014. Założenia, aktorzy, wyzwania i oceny	dr hab.	Zbigniew Czachór	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	343 307	HS5
8.	Językowy savoir-vivre polski i niemiecki. Studium konfrontatywne	prof. dr hab.	Małgorzata Marcjanik-Dąbkowska	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	272 160	HS2
OPUS 8							
1.	Atlas geografii politycznej Polski. Polska w świecie współczesnym	dr hab.	Marcin Wojciech Solarz	Uniwersytet Warszawski	Wydział Geografii i Studiów Regionalnych	160 940	HS5
2.	Demokracja bezpośrednia w Europie Środkowej i Wschodniej po 1989 roku: wymiar formalno-prawny i praktyczny. Analiza politologiczna	prof. dr hab.	Maria Marczevska-Rytko	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Wydział Politologii	268 048	HS5
3.	Unia Europejska wobec Azji Środkowej – uwarunkowania regionalne i międzynarodowe	dr hab.	Tadeusz Wallas	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	321 960	HS5

Lp.	Tytuł projektu	Stopień naukowy kierownika projektu	Kierownik projektu	Jednostka realizująca projekt		Kwota finansowania	Panel HS
4.	Wykorzystanie sieci neuronowych w badaniach politologicznych	dr hab.	Łukasz Wordliczek	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	206 882	HS5
5.	Centrypetalny model systemu politycznego dla państw wieloetnicznych. Badanie porównawcze dwóch przypadków	dr hab.	Krzysztof Trzcinski	Polska Akademia Nauk	Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych	89 380	HS5
6.	E-voting jako alternatywna procedura głosowania w elekcjach państwowych. Doświadczenia wybranych państw a perspektywy wdrożenia e-głosowania w Polsce	dr hab.	Magdalena Małgorzata Musiał-Karg	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	559 983	HS5
7.	Rola Niemiec w procesach decyzyjnych Unii Europejskiej w XXI w.	prof. dr hab.	Bogdan Koszel	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa	69 120	HS5
8.	W poszukiwaniu bezpieczeństwa na rynku pracy. Migracje zarobkowe z Polski i do Polski a atrakcyjność polskiego rynku pracy	dr hab.	Maciej Duszczyk	Uniwersytet Warszawski	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych	298 704	HS5
9.	Kapłan w ruskich naukach dla duchowieństwa w metropolii kijowskiej (Rzeczpospolita XVI -XVII w.)	dr	Alicja Nowak	Uniwersytet Jagielloński	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych	96 200	HS1
10.	Polskie Państwo Podziemne wobec Holocaustu	dr hab.	Dariusz Libionka	Polska Akademia Nauk	Instytut Filozofii i Socjologii	145 141	HS3
11.	Rządy solidarnościowe w Polsce w latach 1989-1993 wobec podstawowych problemów transformacji ustrojowej	prof. dr hab.	Antoni Kazimierz Dudek	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	Wydział Nauk Historycznych i Społecznych	100 100	HS3
12.	Kształtowanie kapitału marki w mediach społecznościowych – badania eksperymentalne w oparciu o rzeczywiste marki z różnych kategorii produktowych	dr	Małgorzata Karpińska-Krakowiak	Uniwersytet Łódzki	Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych	207 890	HS4
OPUS 9							
1.	Weryfikacja hipotezy klątwy surowcowej w Afryce Subsaharyjskiej. Przypadek Tanzanii	dr hab.	Andrzej Polus	Uniwersytet Wrocławski	Wydział Nauk Społecznych	98 034	HS5
2.	Elita post-transformacyjna a elita Polski należącej do Zachodu. Reprodukacja czy wymiana?	dr	Witold Marek Betkiewicz	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	155 316	HS5
3.	O ekonomicznych podstawach supremacji geopolitycznej	dr hab.	Tomasz Grzegorz Grosse	Polska Akademia Nauk	Instytut Studiów Politycznych	274 200	HS5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NCN.

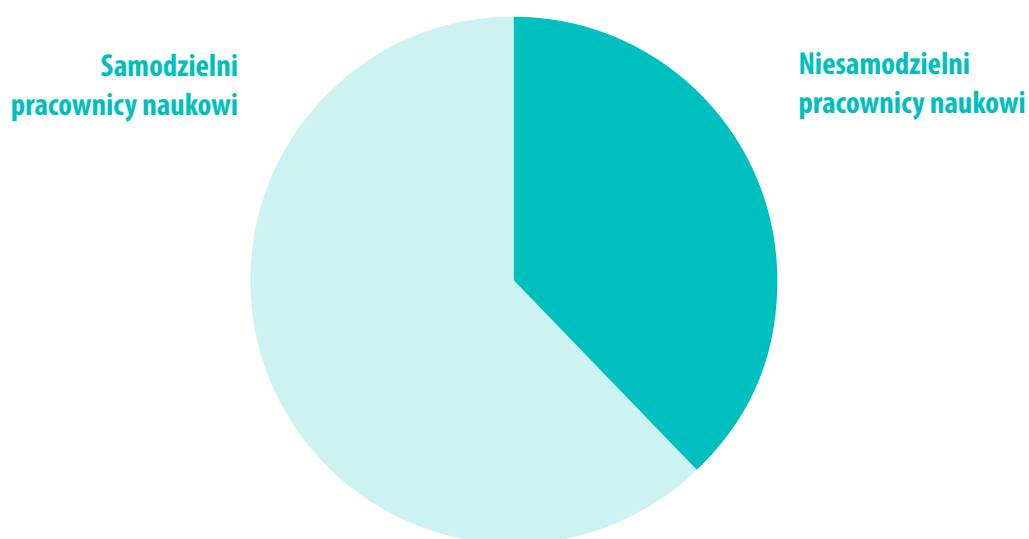
Analizując powyżej zgromadzone dane, trzeba, po pierwsze, zauważyć, że od 2010 roku w dziewięciu edycjach analizowanych konkursów uzyskano wsparcie finansowe dla wielu – bo aż 125 – politologicznych projektów grantowych. Dofinansowano je kwotą w wysokości ponad 20 milionów złotych. Średnio na jeden projekt przypadało ponad 162 tysiące złotych, a maksymalna wartość sfinansowanego projektu wyniosła prawie 900 tysięcy złotych. Są to kwoty porównywalne z innymi dyscyplinami nauk humanistycznych, ale znacząco niższe od przynajmniej kilku dyscyplin z obszaru nauk społecznych (zwłaszcza psychologii i ekonomii).

Po drugie, analiza danych wskazuje na to, że nakłady przeznaczone na finansowanie badań w systemie grantowym sukcesywnie spadają. W dziewiątej edycji konkursów zdecydowano o sfinansowaniu jedynie dwóch projektów zgłoszonych w ramach konkursu *Sonata* (i to w kwocie nieprzekraczającej w sumie 200 tysięcy złotych) oraz trzech projektów zgłoszonych w ramach projektu *Opus*. Ogólna liczba dofinansowanych projektów w ramach panelu HS uległa wówczas znaczącemu zmniejszeniu. Nie dysponowaliśmy danymi pozwalającymi zmierzyć współczynnik sukcesu, który dotyczyłby jedynie politologicznych projektów grantowych, ale nawet ogólne dane prezentowane przez NCN świadczą o tym, że prawdopodobieństwo uzyskania finansowania przy ograniczonym budżecie tej agencji grantowej jest stosunkowo niewielkie: w 2014 roku współczynnik sukcesu w większości konkursów wyniósł 10–18% (NCN, 2015). Może to skutecznie zniechęcać naukowców do poświęcania czasu na przygotowywanie kolejnych wniosków grantowych (w środowisku naukowym na dobre zadomowiło się nawet pojęcie „loterii grantowej”).

Po trzecie, pomimo tego że konkurs *Sonata* przeznaczony jest wyłącznie dla osób rozpoczynających karierę naukową (w ani jednym przypadku finansowania nie otrzymał projekt kierowany przez samodzielnego pracownika naukowego), utrzymuje się dysproporcja w rozdziale środków pomiędzy pracowników niesamodzielnych i samodzielnych. W analizowanych dwóch konkursach pierwsza z wymienionych grup uczonych otrzymała dofinansowania w łącznej kwocie

ponad 7,5 miliona złotych, natomiast druga grupa – w łącznej kwocie ponad 12,5 miliona złotych (zob. wykres 4).

Wykres 4. Podział środków finansowych uzyskanych w konkursach grantowych przez samodzielnych i niesamodzielnych pracowników naukowych (dotyczy politologicznych projektów grantowych finansowanych wyłącznie w konkursach *Sonata* i *Opus*)

Źródło: opracowanie własne.

Po czwarte, potwierdzenie w wynikach analiz znajduje wielokrotnie formułowana teza, że systemy grantowe wzmacniają przede wszystkim najsilniejsze jednostki naukowe. Biorąc pod uwagę kryterium wielkości uzyskanego wsparcia finansowego, wyróżnić można jednostki flagowe, które uzyskały wsparcie dla co najmniej 10 projektów w wysokości ponad 1,6 miliona złotych (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński oraz Polska Akademia Nauk), jednostki aspirujące, które uzyskały wsparcie dla kilku lub kilkunastu projektów w wysokości mieszczącej się w przedziale 1–1,6 miliona złotych (Szkola Wyższa Psychologii Społecznej, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Wrocławski oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) oraz pozostałe jednostki, które uzyskały wsparcie dla pojedynczych projektów w łącznej kwocie nieprzekraczającej 1 miliona złotych (zob. tab. 14).

Tabela 14. Podział środków przyznanych przez NCN w konkursach *Sonata* i *Opus* na poszczególne jednostki naukowe (dotyczy politologicznych projektów grantowych)

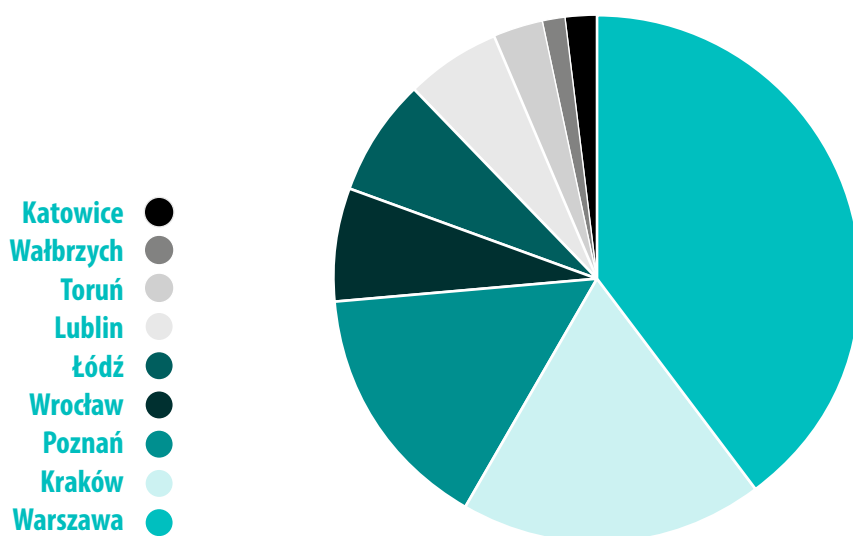
Jednostka	Łączna wartość sfinansowanych projektów	Liczba sfinansowanych projektów	Średnia wartość sfinansowanego projektu
Uniwersytet Warszawski	3 283 080,00	20	164 154,00
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	2 989 385,00	10	298 938,50
Uniwersytet Jagielloński	2 751 539,00	20	137 576,95
Polska Akademia Nauk	1 828 333,00	13	140 641,00
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie	1 573 065,00	4	393 266,25
Uniwersytet Łódzki	1 467 049,00	9	163 005,44
Uniwersytet Wrocławski	1 247 759,00	11	113 432,63
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	1 215 948,00	7	173 706,85
Szkoła Główna Handlowa	622 255,00	4	155 563,75
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	588 375,00	4	147 093,00
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	458 773,00	2	229 386,50
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	354 263,00	3	118 087,66
Uniwersytet Śląski	313 435,00	3	104 478,33
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego	300 570,00	3	100 190,00
Akademia Ignatianum w Krakowie	297 500,00	1	297 500,00
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu	219 305,00	2	109 652,50
Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera	191 183,00	1	191 183,00
Instytut Zachodni - Instytut Naukowo-Badawczy im. Zygmunta Wojciechowskiego	118 640,00	2	59 320,00
Dolnośląska Szkoła Wyższa	112 882,00	1	112 882,00
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	111 020,00	1	111 020,00
Akademia Finansów	77 050,00	1	77 050,00
Polskie Centrum Studiów Afrykanistycznych	70 397,00	1	70 397,00

Jednostka	Łączna wartość sfinansowanych projektów	Liczba sfinansowanych projektów	Średnia wartość sfinansowanego projektu
Politechnika Koszalińska	65 930,00	1	65 930,00
Polska Akademia Umiejętności	61 650,00	1	61 650,00
	20 319 386,00	125	162 555,08

Źródło: opracowanie własne.

Jeszcze silniej ta dysproporcja ujawnia się w szerszym społecznym kontekście, a mianowicie wówczas, gdy weźmie się pod uwagę dystrybucję środków do poszczególnych ośrodków akademickich (przez ośrodek akademicki rozumieć należy miasto, w którym siedzibę ma kilka jednostek naukowych – taką definicję przyjmuje też NCN). Niemal 3/4 wszystkich środków pozyskanych na realizację politologicznych projektów grantowych trafiło do jednostek naukowych mających swoją siedzibę w trzech miastach: Warszawie, Krakowie i Poznaniu (zob. wykres 5).

Wykres 5. Procentowy podział środków finansowych na realizację politologicznych projektów grantowych pomiędzy poszczególne ośrodki akademickie

Źródło: opracowanie własne.

Po piąte, analiza wyników konkursów grantowych w kontekście badań prowadzonych w zakresie nauk o polityce nie potwierdza hipotezy, by w tej konkretnej dyscyplinie występował problem wielograntowości, któremu – wedle słów przewodniczącego Rady NCN (Jajszczyk, 2014, s. 290) – próbuje przeciwdziałać ta agencja grantowa. Na podstawie analizy ogólnie dostępnych danych możemy stwierdzić oczywiście tylko niewystępowanie zjawiska w jego podstawowej formie – realizacji wielu zróżnicowanych zadań badawczych przez tego samego kierownika projektu. Jedynie bowiem nieliczni politolodzy pełnili dotychczas funkcję kierowników projektów dwukrotnie. Nie jesteśmy w stanie natomiast jednoznacznie stwierdzić, czy problem wielograntowości nie multiplikuje się na niższych szczeblach realizacji projektu – czyli w sytuacji, w której te same osoby uczestniczą w pracach bardzo wielu zespołów jako szeregowi lub techniczni wykonawcy projektów.

Po szóste wreszcie, analiza danych wskazuje na to, że badaczom trudno jest dostosować się do sztywnych ram dziedzinowych, jakie zostały narzucone przez Radę NCN – zwłaszcza, że panele konkursowe nie pokrywają się z podziałem na obszary, dziedziny i dyscypliny obowiązującym na mocy ministerialnego rozporządzenia. Tym samym badacze legitymujący się stopniami naukowymi w dyscyplinie nauk o polityce rywalizować muszą w jednym panelu z uczonymi posiadającymi stopnie naukowe nie tylko w innej dyscyplinie, ale nawet dziedzinie. Wydaje się, że w pełni rzetelne i kompetentne porównywanie wniosków grantowych z tak odrębnych – nie tylko przedmiotowo, ale i metodologicznie – dziedzin i dyscyplin nauki jest praktycznie niemożliwe. Kierując się tymi obawami, część osób składających do NCN wnioski grantowe decyduje się na umieszczenie ich w panelach ściślej odpowiadającym obszarom ich badań, aniżeli posiadanym stopniom naukowym czy miejscu zatrudnienia.

* * *

W niniejszym rozdziale wskazaliśmy na to, jak przemiany demograficzne oraz reformy instytucjonalne przeprowadzone w ostatnich latach wpłynęły na funkcjonowanie polskich naukowych ośrodków politologicznych. Dokonały one

przede wszystkim istotnego przemodelowania oferty dydaktycznej (uruchomienie nowych kierunków studiów, umiędzynarodowienie, położenie większego nacisku na różne formy kształcenia ustawicznego) oraz dostosowały się do nowych procedur i zasad finansowania.

Polscy politolodzy są coraz bardziej aktywni jeśli chodzi o procedury awansowe oraz o pozyskiwanie środków grantowych. W ostatnich czterech latach pozytywnie zakończyło się aż siedemdziesiąt postępowań habilitacyjnych (przeprowadzonych w tzw. nowym trybie), kolejne dwadzieścia cztery postępowania są w toku. W tym samym okresie w dwóch najpopularniejszych konkursach grantowych organizowanych przez NCN (*Sonata* i *Opus*) polscy politolodzy pozyskali na swoje badania niebagatelną kwotę ponad 20 milionów złotych.

Nie da się jednak nie zauważyć, że przemiany społeczne, polityczne i prawne powodują także powstanie nowych problemów, które dotyczą środowisko polskich politologów. Coraz bardziej widoczna staje się luka pokoleniowa, coraz częściej także młodzi naukowcy są zatrudniani w ramach krótkookresowych umów, przyznawanych zwykle na czas realizacji grantów. Pozbawia ich to tym samym komfortu prowadzenia nieskrępowanych badań naukowych. Niewielka atrakcyjność finansowa zawodu naukowca powoduje także, że duża liczba zdolnych doktorantów wybiera nienaukową ścieżkę zawodową. Długofalowe konsekwencje tego stanu rzeczy mogą okazać się dla dyscypliny fatalne.

ROZDZIAŁ III

POPULARYZACJA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-DYDAKTYCZNEJ W ERZE NAUKI CYFROWEJ

Współczesna zmiana charakteru pracy naukowej dotyczy właściwie wszystkich etapów tej pracy: począwszy od poszukiwania źródeł finansowania badań (wcześniej przede wszystkim stałe dotacje na realizację zadań statutowych, obecnie – konieczność poszukiwania środków zewnętrznych, na przykład w agencjach grantowych lub w sektorze prywatnym), poprzez sam proces twórczy (wcześniej długotrwały i skomplikowany, dziś – dzięki postępowi technologicznemu – znacznie bardziej stechnicyzowany), a skończywszy na upowszechnieniu wyników (wcześniej polegającym na złożeniu pracy do druku, obecnie coraz częściej wzbogaconym o komponent popularyzatorski i PR-owy). Znaczenie tych aktywności powoduje, że naukowcy coraz częściej zaczynają być więc wspierani nie tylko przez pracowników technicznych i administracyjnych swoich macierzystych uczelni, ale także przez prywatne podmioty oferujące uczonym pomoc na poszczególnych etapach prowadzonych badań. W Polsce rynek takich usług wciąż pozostaje – poza nielicznymi wyjątkami, takimi jak firma ProScholars.pl (zob. poniżej wywiad z twórcami tego projektu) – słabo zagospodarowany.

Rozmowa z twórcami projektu „Proscholars.pl” Jakubem Jakubowskim oraz Filipem Białym (WNPiD UAM):

Skąd wziął się pomysł na projekt ProScholars.pl?

Jako doktoranci, dydaktycy i pracownicy administracyjni spędziliśmy wiele lat na uniwersytecie. Mogliśmy doświadczyć tego, w jaki sposób oceniana jest nasza praca. Na początku dostrzegaliśmy głównie mankamenty systemu oceny, zarazem jednak musieliśmy się w owym systemie odnaleźć. Trzeba było więc zadać sobie pytanie, jak najlepiej wykorzystać swój ograniczony czas, by nie tylko dobrze wykonywać swoją pracę, lecz także zadbać o jej pozytywną ocenę. Z tą ostatnią kwestią wiąże się przede wszystkim konieczność poszukiwania sposobów udostępniania i upowszechnienia wyników prowadzonych badań. Dowiadując się coraz więcej na ten temat, stwierdziliśmy, że zdobytym doświadczeniem warto podzielić się z innymi naukowcami, którzy zmagają się z podobnymi problemami.

Jakie usługi oferujecie potencjalnym klientom?

Staramy się przede wszystkim zaspokajać te potrzeby środowiska naukowego, z którymi sami miewaliśmy (i miewamy!) problemy, a które z punktu widzenia zasad oceny i sposobów poszukiwania informacji w dzisiejszych czasach wydały nam się wręcz nieodzowną częścią pracy naukowca. Promujemy więc dorobek naukowy pracowników akademickich tam, gdzie dziś się go poszukuje, a zatem w Internecie: w repozytoriach, bazach danych, naukowych serwisach społecznościowych (Academia.edu, ResearchGate.net i innych), księgarniach *online*. Staramy się także pamiętać o budowaniu dla naszych klientów sieci kontaktów, które mogą być przydatne w tworzeniu mię-

dzynarodowych projektów naukowych czy uprawdopodobnieniu bycia zacytowanym w wartościowych, zagranicznych publikacjach. Prócz tego dostarczamy zindywidualizowaną informację naukową – na podstawie zainteresowań badawczych przesyłamy naukowcom regularne wiadomości z nowymi publikacjami czy zbliżającymi się konferencjami. Dodatkowo wspieramy procesy wydawnicze i organizujemy zagraniczne kwerendy biblioteczne, wychodząc z założenia, że koszt takich działań jest mniejszy niż zorganizowanie wyjazdu studyjnego we własnym zakresie. Wydaje nam się to ważne z punktu widzenia np. prawdopodobieństwa otrzymania grantu badawczego.

Jakie korzyści mogą odnieść naukowcy, którzy decydują się na popularyzowanie swojego dorobku w internecie?

Oprócz zaspokojenia zwyczajnej ludzkiej próżności, która każe chwalić się tym, co uznajemy za ważne i wartościowe, jest wiele argumentów, które podpowiadają, aby nie pisać do szuflady, a chwalić się swoimi osiągnięciami w sposób możliwie jak najszerszy. Po pierwsze, zależy nam na dotarciu z dorobkiem osób i instytucji, które wspieramy, możliwie do największej liczby zainteresowanych daną tematyką naukowców. Zwiększa to szanse na wzrost indeksu cytowań, co ma realny wpływ na ocenę naszej pracy. To z kolei wiąże się z drugim ważnym elementem działalności naukowej – koniecznością zabiegania o finansowanie swojej pracy. Uważamy, że nie bez przyczyny we wnioskach grantowych jesteśmy pytani o nasze indeksy cytowań – im są wyższe, tym bardziej rośnie prawdopodobieństwo uzyskania lepszej oceny, a zatem i finansowania projektu badawczego. Ponadto w dzisiejszych czasach umiejętność ułatwiania odnajdywania naszej pracy może przetożyć się na propozycje innych naukowych wyzwań, takich jak zaproszenie do udziału w zespole badawczym czy do przygotowania recenzji pracy

naukowej. Jest także metodą budowania rozpoznawalnego wizerunku eksperta w zakresie swojej specjalizacji.

Czy Wasza działalność spotyka się z głosami krytycznymi? Czego dotyczą i jak na nie odpowiadacie?

Oczywiście zdajemy sobie sprawę, że eksplorujemy dość nowe terytorium, więc będziemy spotykać się z różnymi głosami na temat naszej pracy. Często pytani jesteśmy o mierzalność naszych działań oraz związane z prawami autorskimi ograniczenia w zakresie upowszechniania prac naukowych. Istotnie, nie jesteśmy w stanie zagwarantować natychmiastowego sukcesu, możemy natomiast powiedzieć, że systematyczne wykorzystanie opracowanych przez nas metod zdecydowanie zwiększa szanse uzyskania pozytywnych efektów. Z kolei w przypadku braku możliwości publikacji niektórych tekstów w otwartym dostępie staramy się negocjować indywidualnie z wydawnictwami.

Jesteśmy jednak bardzo przekonani do słuszności obranego przez nas kierunku. Uważamy, iż przy aktualnych warunkach oceny naszej pracy właściwie nie ma alternatywy poza większą otwartością w zakresie udostępniania swojego dorobku. Za ważną część swojej pracy uznajemy jednak konieczność uświadamiania pracowników nauki i przekonywania ich do tego, w co sami głęboko wierzymy. Mamy nadzieję że dzięki temu dodożymy swoją niewielką cegiełkę do rozwoju i popularyzacji nie tylko dorobku pracowników akademickich z osobna, lecz także polskiej nauki jako takiej.

W niniejszym rozdziale wskazujemy na narzędzia cyfrowe, które coraz częściej wykorzystywane są przez badaczy na poszczególnych etapach prac, ale skupiamy się przede wszystkim na analizie przemian, które nastąpiły w zakresie komunikacji naukowej polskich politologów oraz polskich naukowych ośrodków politologicznych. Przy tym samą komunikację naukową rozumiemy jako proces udostępniania wiedzy przez naukowców (Sabata, 2013, s. 135), ale obejmujący zarówno komponent profesjonalny (gromadzenie wiedzy i dzielenie się nią z innymi badaczami – w języku angielskim *scholarly communication*), jak i popularyzatorski (komunikowanie wyników badań na zewnątrz – w języku angielskim *science communication*) (zob. też: Kulczycki, 2012, s. 2). W odniesieniu do pierwszego analizujemy segment polskich naukowych czasopism politologicznych, w odniesieniu do drugiego – aktywność polskich naukowych ośrodków politologicznych oraz polskich politologów w internecie.

1. Narzędzia cyfrowe w pracy naukowca

Wzrost znaczenia nowych technologii w procesie badawczym spowodował również wzrost zainteresowania badaniami nad zachowaniami naukowców – nad tym, jak pracują i jakich narzędzi używają, by usprawnić swoją pracę. Takie szeroko zakrojone badania prowadzą aktualnie naukowcy z Uniwersytetu w Utrechcie – Jeroen Bosman i Bianca Kramer. Na potrzeby swoich analiz wyodrębnili oni ponad sto różnych narzędzi, które w ciągu kilku ostatnich lat oddano naukowcom do użytku (Tools datacards, 2015).

Ci sami autorzy proponują przyjęcie, że współczesna nauka powinna rozwijać się w oparciu o model G-E-O: *good* – *efficient* – *open* (Bosman, Kramer, 2015). Te trzy komponenty można w języku polskim określić mianem dobrej jakości, efektywności i otwartości. Po to, by nauka mogła być coraz lepsza jakościowo, potrzebne są zmiany w procesie zarządzania badaniami, na co największy wpływ mają instytucje rządowe oraz poszczególne ośrodki badawcze. Instrumentarium działań na rzecz poprawy jakości badań jest bardzo szerokie i obejmuje między innymi: przeciwdziałanie konfliktowi interesów,

dbałość o replikację i powtarzalność procedur badawczych, miarodajność ocen, skuteczną kontrolę jakości, uznanie dla wkładu w rozwój nauki, przeciwdziałanie oszustwom i plagiatom. Efektywność pracy zespołów badawczych oraz uczonych poprawić mogą pojedyncze narzędzia technologiczne oraz standaryzacja czynności w procesie badawczym, natomiast z perspektywy systemowej takie działania, jak: kreowanie sieci powiązań naukowych, odejście od restrykcji dotyczących objętości publikacji, umożliwienie publikowania „zerowych wyników” (efektów badań zakończonych niepowodzeniem), dbałość o szybkie tempo recenzowania oraz publikowania czy zachowanie wysokich standardów publikacyjnych (w tym zapobieganie kradzieżom własności intelektualnej). W przypadku otwartości nauki chodzi o zmiany natury kulturowej, ekonomicznej i prawnej (prawa autorskie), takie jak: wprowadzenie zasady jawności recenzji, otwarty dostęp do sprawozdań z przeprowadzonych badań, prosty język komunikacji naukowej, udostępnianie szkiców artykułów (*draft version*) do dyskusji, otwarty dostęp do publikacji, udostępnianie prac w oparciu o wolne licencje ([Bosman, Kramer, 2014](#)) (szerzej o otwartości nauki pisaliśmy w rozdz. 1.4.2).

Biorąc pod uwagę kryterium innowacyjności, J. Bosman i B. Kramer wyróżniają następujące style pracy naukowców ([Bosman, Kramer, 2014](#)):

- tradycyjne – korzystanie w pracy z narzędzi znanych wszystkim naukowcom i mających swoje zastosowanie głównie w czasach początków technologicznej rewolucji; jedyną nowatorską aktywnością pozostaje w tym przypadku korzystanie z zasobów internetu;
- nowoczesne – budowanie sieci relacji oraz korzystanie z efektu skali, jakie daje w internecie możliwość pokonywania przestrzennej bariery;
- innowacyjne – poszukiwanie rzeczywistych zmian sposobów postępowania badawczego, do którego było się przyzwyczajonym (na przykład zmiana w sekwencji aktywności badawczych);
- eksperymentalne – ciągły rozwój, nastawienie na radykalne zmiany w swoim postępowaniu badawczym, testowanie niepewnych technologii, świadomość ryzyka.

Współczesny proces badawczy holenderscy naukowcy dzielą na następujące etapy, w których użyteczne są inne narzędzia cyfrowe (Bosman, Kramer, 2014):

1. Odkrywanie – etap polegający na poszukiwaniu danych oraz wyników badań już przeprowadzonych; przed rewolucją technologiczną polegał na wykonaniu kwerendy bibliotecznej oraz przeglądzie zamówionych do czytelnicy czasopism. Obecnie wspomagany jest takimi narzędziami, jak:
 - [GoogleScholar](#);
 - [GoogleBooks](#);
 - [Paperity](#);
 - [WorldCat](#).
2. Analizowanie – etap polegający na uporządkowaniu oraz przetworzeniu uzyskanych w badaniach danych ilościowych oraz jakościowych; przed rewolucją technologiczną polegał na wykonywaniu ręczną metodą skomplikowanych obliczeń. Obecnie wspomagany jest między innymi następującymi narzędziami:
 - [Excel](#);
 - [rOpenSci](#);
 - [GoogleForms](#);
 - [SPSS](#).
3. Pisanie – etap polegający na „ubrani” wyników badań w formę tekstu, który następnie zostanie upowszechniony i skierowany do szerokiego grona odbiorców; przed rewolucją technologiczną polegał na ręcznym zapisaniu tez oraz dowodów (w późniejszym czasie wykorzystywano maszyny do pisania). Obecnie wspomagany jest następującymi narzędziami:
 - [Mendeley](#);
 - [Papers](#);
 - [Zotero](#);
 - [GoogleDocs](#);
 - [Word](#).

4. Publikowanie – etap polegający na poszukiwaniu najlepszej platformy do udostępnienia wyników swoich badań (obecnie przede wszystkim odpowiednich czasopism i wydawców).
5. Upowszechnianie – wykorzystanie możliwości rozpropagowania opublikowanych już wyników swoich badań – obecnie głównie przy wykorzystaniu naukowych sieci społecznościowych i repozytoriów, takich jak:
 - [ResearchGate](#);
 - [Academia.edu](#);
 - [FigShare](#);
 - [repozytoria instytucjonalne](#);
 - [Otwórz Książkę](#);
 - [Depot Ceon](#).
6. Ocenianie – wykorzystanie cyfrowych narzędzi do oceny popularności swoich prac oraz wpływu, jaki wywierają one na badania innych naukowców – obecnie najczęściej wykorzystywane są w tym celu takie bazy, jak:
 - [Publish or Perish](#);
 - [Google Scholar Citation](#);
 - [Web of Science](#);
 - [Scopus](#).

Na każdym z powyższych etapów badacze mogą oczywiście korzystać z wielu innych narzędzi, które oferowane są albo w wolnym dostępie (bezpłatnie, bez konieczności wykupienia licencji), albo też przez firmy specjalizujące się w obsłudze aplikacji wspomagających pracę naukową. Wiele spośród narzędzi posiada funkcjonalności, które mogą być wykorzystywane na różnych etapach pracy badawczej. W odniesieniu do wcześniejszej klasyfikacji stylu pracy poszczególnych naukowców J. Bosman i B. Kramer proponują przyporządkowanie określonych narzędzi do konkretnego stylu pracy (zob. tab. 15)

Tabela 15. Narzędzia warsztatowe dla naukowców w zależności od etapu prac nad tekstem oraz od stylu pracy naukowca – klasyfikacja J. Bosmana i B. Kramer

	Poszukiwanie	Analizowanie	Pisanie	Publikowanie	Upowszechnianie	Ocenianie
Tradycyjne	Web of Science	SPSS	MS Word + EndNote	Nature	ResearcherID	Journal Citation Report
Nowoczesne	Google Scholar	R	GoogleDocs + RefWorks	ArXiv + PLoS	Repozytoria instytucjonalne	EigenFactor + PLOS ALM + SNIP
Innowacyjne	Mendeley	Zooniverse + Hive-bench	Authorea + Colwiz	FigShare + PeerJ	ResearchGate + ORCID	Peerage of Science + Altmetric
Eksperymentalne	Sparrho + Utopia-Docs	rOpenSci + iPython Notebooks	WriteLateX + DocEar	The Winnower	Kudos	Publons + PubPeer

Źródło: 101 Innovations in Scholarly Communication. 2015.

Mimo tak wielu możliwości wciąż wielu naukowców nie wykorzystuje pełnego spektrum narzędzi badawczych ułatwiających codzienną pracę naukową i – co czasem zdecydowanie ważniejsze – oszczędzających czas spędzany dotąd na żmudnych i monotonicznych czynnościach technicznych (temu służą przykładowo popularne [menedżery bibliografii](#)). Niektórzy uważają wręcz, że zgłębianie wiedzy i studiowanie to ogromny wysiłek (nie tylko intelektualny) i jeśli ktokolwiek podważa jego sens (na przykład oferując narzędzie ułatwiające pracę) podważa sens tego wysiłku. Nawet badacze nowych mediów potrafią wypowiadać się o przydatnych narzędziach z dużą dozą sceptycyzmu, pisząc przykładowo o wyszukiwarce GoogleBooks jako o „nowince”, nie doceniając jej znaczenia dla zwiększenia efektywności pracy naukowej (Goban-Klas 2014, s. 304). Tymczasem warsztat pracy naukowca to jeden z tych elementów szeroko rozumianego systemu nauki, który ma niebagatelny wpływ na efektywne prowadzenie badań i publikowanie ich wyników.

2. Założenia systemu „publikuj albo giń”

Przyjęty w Polsce w ostatnich latach system kompleksowej oceny jednostek naukowych polega na okresowym przyznawaniu tym jednostkom kategorii po stwierdzeniu spełnienia przez nie licznych kryteriów, spośród którym jednym z ważniejszych staje się liczba publikacji pracowników danej jednostki w ocenianym okresie ([Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 października 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym](#), Dz.U. 2015 Poz. 2015). Publikacjom tym przypisuje się określoną liczbę punktów. Zgodnie z załącznikiem 5 przytaczanego rozporządzenia w grupie nauk humanistycznych i społecznych stosuje się następujące reguły punktowania:

1. publikacje w czasopismach naukowych wymienionych i sklasyfikowanych w odrębnych wykazach Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – zgodnie z punktacją określoną w odpowiednim wykazie (*de facto*: lista A – 15–50 punktów; lista B – 1–15 punktów; lista C – 10–25 punktów);
2. recenzowana publikacja zamieszczona w zagranicznym czasopiśmie naukowym niesklasyfikowanym w ministerialnym wykazie – 5 punktów;
3. publikacja w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych uwzględnionych w uznanej bazie publikacji o zasięgu międzynarodowym, wskazanej przez ministra – liczba punktów odpowiada najniższej punktowanej publikacji w czasopiśmie naukowym wymienionym w części A wykazu ministra (obecnie: 15 punktów);
4. monografia autorska (gdy liczba autorów nie przekracza trzech, a w jednostce naukowej zatrudniony jest co najmniej jeden z nich¹²) – 25 punktów;

12 Gdy liczba autorów wynosi czterech lub więcej jednostka naukowa otrzymuje liczbę punktów proporcjonalną do udziału liczby autorów będących jej pracownikami w ogólnej liczbie autorów. Gdy liczba autorów wynosi czterech i więcej i wszyscy oni są zatrudnieni w ocenianej jednostce naukowej – 15 punktów. Gdy liczba autorów wynosi czterech i więcej i łączna objętość rozdziałów autorstwa osób zatrudnionych w ocenianej jednostce (w której musi być także zatrudniony redaktor tomu) wynosi co najmniej 6 arkuszy – 15 punktów.

5. wybitna monografia autorska (gdy liczba autorów nie przekracza trzech, a w jednostce naukowej zatrudniony jest co najmniej jeden z nich¹³) – 50 punktów;
6. rozdział w monografii wieloautorskiej – 5 punktów (gdy liczba autorów rozdziału wynosi dwóch lub więcej, jednostka, której pracownikiem jest autor rozdziału, otrzymuje 2,5 punktu);
7. rozdział w wybitnej monografii wieloautorskiej – 10 punktów;
8. redakcja monografii wieloautorskiej – 5 punktów;
9. redakcja wybitnej monografii wieloautorskiej – 10 punktów.

Uzależnienie kategoryzacji jednostek naukowych od liczby zgromadzonych przez nie punktów nie powinno bezpośrednio przekładać się na ocenę pracy poszczególnych pracowników naukowych. W rzeczywistości jest inaczej: począwszy od etapu studiów doktoranckich, poprzez karierę na szczeblu doktorskim, wreszcie pomiędzy uzyskaniem habilitacji a profesurą, pracowników – mniej lub bardziej otwarcie – ocenia się przez pryzmat liczby punktów zgromadzonych dzięki opublikowanym tekstom (na niektórych wydziałach określa się na przykład nieformalną liczbę punktów, która uprawnia do otrzymania nagrody czy wszczęcia procedury awansowej). Kryteria tej oceny często – choć nie zawsze – są wiernym odzwierciedleniem kryteriów przyjmowanych podczas parametryzacji jednostek naukowych: naukowiec „zbiera” punkty za rozdział opublikowany w monografii zbiorowej, za artykuł opublikowany w czasopiśmie naukowym czy też za ukazującą się drukiem monografię.

13 Gdy liczba autorów wynosi czterech lub więcej jednostka naukowa otrzymuje liczbę punktów proporcjonalną do udziału liczby autorów będących jej pracownikami w ogólnej liczbie autorów. Gdy liczba autorów wynosi czterech i więcej i wszyscy oni są zatrudnieni w ocenianej jednostce naukowej – 30 punktów. Gdy liczba autorów wynosi czterech i więcej i łączna objętość rozdziałów autorstwa osób zatrudnionych w ocenianej jednostce (w której musi być także zatrudniony redaktor tomu) wynosi co najmniej 6 arkuszy – 30 punktów. Podstawę do uznania monografii naukowej za dzieło „wybitne” stanowi prestiżowa nagroda, przyznana w okresie objętym oceną: nagroda Prezesa Rady Ministrów, ministra, właściwego Wydziału Polskiej Akademii Nauk, Komitetu Naukowego Polskiej Akademii Nauk, Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, zagranicznego towarzystwa naukowego, organizacji międzynarodowej lub ogólnopolskiego towarzystwa naukowego o szczególnym prestiżu (zob. pkt 8.4. przytaczanego rozporządzenia).

Aneta Pieniądz zauważa, że zwrócenie uwagi raczej na wydajność publikacyjną, niżli na oryginalność („ilość kosztem jakości”) nie jest jedyną negatywną konsekwencją „punktozy”. Być może nawet ważniejszą konsekwencją jest wykreowanie postawy „nowego naukowca” (skojarzenia z projektem „nowego człowieka” wydają się być jak najbardziej słuszne), którego cechują: skrajnie indywidualistyczne nastawienie na sukces, obojętność wobec problemów otaczającego świata, brak zdolności myślenia i działania wspólnotowego, brak więzi z miejscem, w którym prowadzi się badania naukowe (Pieniądz 2014, s. 206). Autorka pisze:

„Można by rzec, że darwinowska zasada przystosowania do warunków znajduje doskonałe potwierdzenie w tym zjawisku i, co gorsza, można takie postawy zrozumieć. W końcu gra się o własną przyszłość (...). Marny nauczyciel, który przysparza jednostce punktów publikacjami, będzie oceniony lepiej niż najlepszy choćby dydaktyk” (Pieniądz 2014, s. 206–207).

Wprowadzony system ma wiele wad. W przypadku dziedziny nauk o polityce podkreślić możemy zwłaszcza: a) brak uwzględnienia w dorobku naukowym poszczególnych badaczy rozdziałów w pracach zbiorowych oraz artykułów w czasopiśmie, które nie były – bo jeszcze kilka lat temu wcale nie musiały być – indeksowane w bazach czasopism lub nie mogą być udostępnione – przez wzgląd na przeniesienie autorskich praw majątkowych na podmioty trzecie – w internecie w oparciu o tak zwane wolne licencje; b) podatność tworzonych w ten sposób rankingów na określone „mody naukowe” (współcześnie istnieje większe prawdopodobieństwo cytowania, jeśli prowadzi się badania nad Unią Europejską, aniżeli wówczas, gdy swoje prace poświęca się rekonstrukcji i krytycznej analizie myśli politycznej danego filozofa); c) ocena dokonań pracowników wbrew zasadzie, że „prawo nie działa wstecz” (pracownicy, publikując, nie znają liczby punktów, które przyznawane są poszczególnym czasopismom).

Warto jednak podkreślić, że pomimo – zasygnalizowanych tu zaledwie – niedoskonałości systemu punktowej oceny jakości pracy uczonych jest on powszechnie akceptowany przez młodych naukowców, rozpoczynających dopiero swoją zawodową karierę. Jak wskazuje Marek Kwiek, młodzi naukowcy wolą być oceniani w odniesieniu do być może ułomnych, ale jasnych kryteriów,

niż być zdani na subiektywne oceny starszych uczonych, od których decyzji zależą chociażby naukowe awanse. „Punktoza” staje się tym samym swoistym remedium na tradycyjnie feudalne stosunki panujące dotąd w ramach uczelni (Kwiek, 2015, s. 442–447).

3. Polskie naukowe czasopisma politologiczne

Środowisko polskich politologów do czasu reform wprowadzonych przez minister Barbarę Kudrycką publikowało przede wszystkim w monografiach (autorskich oraz zbiorowych). Istniejące wówczas czasopisma naukowe nie miały charakteru problemowego, były raczej sprawozdaniami z dokonań pracowników określonych ośrodków naukowych. „Studia Politologiczne” były afiliowane przy Uniwersytecie Warszawskim, „Studia Polityczne” – przy Instytucie Studiów Politycznych PAN, „Politeja” – przy Uniwersytecie Jagiellońskim, „Wrocławskie Studia Politologiczne” – przy Uniwersytecie Wrocławskim, „Przegląd Politologiczny” – przy Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, „Athenaum” – przy Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Wskutek zmian instytucjonalnych polegających głównie na transformacji systemu oceniania jednostek naukowych (tzw. procesu parametryzacji) doszło także do wyraźnej modyfikacji strategii publikacyjnych poszczególnych naukowców. Znacznie częściej decydują się oni obecnie na zamieszczanie swoich artykułów w czasopismach naukowych – głównie ze względu na to, że artykuły te w porównaniu z innymi formami upowszechniania badań są najlepiej – w skali punktowej – oceniane. Dość wspomnieć, że w procesie parametryzacji jednostek za okres 2013–2017 monografia autorska „warta” jest 25 punktów (wyjątek uczyniono dla monografii wybitnych – te „warte” są 50 punktów), natomiast za jeden artykuł w wysoko punktowanych polskim czasopiśmie naukowym jednostka naukowa może otrzymać nawet 15 punktów.

Wobec wzrostu znaczenia czasopism naukowych w ocenie pracy zarówno jednostek naukowych, jak i pojedynczych naukowców, wydało się nam za-

sadne zwrócenie uwagi na rynek polskich politologicznych czasopism naukowych oraz przeanalizowanie zmian, jakie w ostatnich latach zaszły na tym rynku. W tym celu z listy wszystkich polskich czasopism naukowych zgłoszonych do oceny w 2015 roku wybraliśmy te, których redakcje same zakwalifikowały dany tytuł do dyscypliny „nauki o polityce” lub „nauki o polityce publicznej”. Otrzymaliśmy w ten sposób listę 131 polskich naukowych czasopism politologicznych, które zostały ocenione – w skali 0–15 punktów – wedle kryteriów zawartych w [Komunikacie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 czerwca 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych](#) i umieszczone na liście B wykazu czasopism naukowych (rok ewaluacji: 2015) (zob. tab. 16).

Tabela 16. Zestawienie polskich politologicznych czasopism naukowych wraz z liczbą punktów przyznawanych za publikację (lista B wykazu czasopism MNiSW)

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
15 PUNKTÓW		
14 PUNKTÓW		
Ask: Research & Methods	The Ohio State University – the Institute of Philosophy and Sociology, Polish Academy of Sciences	OA
Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne	Wydawnictwo Adam Marszałek	OA
Barometr Regionalny	Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu	OA
Przegląd Europejski	Instytut Europeistyki, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW	OA
Przegląd Politologiczny	Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM	OA
Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej	Instytut Europy Środkowo-Wschodniej	OA
Środkowoeuropejskie Studia Polityczne	Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM	OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
13 PUNKTÓW		
Myśl Ekonomiczna i Polityczna	Uczelnia Łazarskiego w Warszawie	OA
Polish Political Science Yearbook	Wydawnictwo Adam Marszałek	Brak OA
Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego	Uniwersytet Jagielloński	Brak OA
Roczniki Nauk Społecznych	Towarzystwo Naukowe KUL	1 rok
Studia Politologiczne	Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego	1 rok
Studia Polityczne	Instytut Studiów Politycznych PAN	Brak OA
Zarządzanie Publiczne	Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie	1 rok
12 PUNKTÓW		
Annales UMCS, Sectio K: Politologia	Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej	OA
Polityka Społeczna	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	2 lata
Przegląd Zachodni	Instytut Zachodni	1 rok
Rocznik Polsko-Niemiecki	Instytut Studiów Politycznych PAN	Brak OA
Stosunki Międzynarodowe – International Relations	Uniwersytet Warszawski	1 rok
Studia Europejskie	Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego	1 rok
11 PUNKTÓW		
Ad Americam: Journal of American Studies	Księgarnia Akademicka Sp. z o.o.	Brak OA
International Studies. Interdisciplinary Political and Cultural Journal	Walter de Gruyter & Co	OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje	Polska Akademia Nauk, Komitet Nauk o Pracy i Polityce Społecznej – Uniwersytet Warszawski, Instytut Polityki Społecznej	OA
Revista del CESLA	Centrum Studiów Latynoamerykańskich, Uniwersytet Warszawski	OA
Rocznik Integracji Europejskiej	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM	OA
TEKA Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych	Polska Akademia Nauk, Oddział w Lublinie	OA
Zagadnienia Naukoznawstwa	Polska Akademia Nauk	OA
10 PUNKTÓW		
Historia i Polityka	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	OA
Pamięć i Sprawiedliwość. Pismo naukowe poświęcone historii najnowszej	Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	1 rok
Studia Humanistyczno-Społeczne	Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach	OA
Yearbook of Polish European Studies	Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego	OA
9 PUNKTÓW		
ΣΟΦΙΑ. Pismo filozofów krajów słowiańskich	Stowarzyszenie Filozofów Krajów Słowiańskich	OA
Central and Eastern European Migration Review	Uniwersytet Warszawski, Ośrodek Badań nad Migracjami	OA
Chorzowskie Studia Polityczne	Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu	OA
Cywilizacja i Polityka	Wydawnictwo Adam Marszałek	Brak OA
Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne	Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach	OA
Krakowskie Studia Międzynarodowe	Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM	Brak OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego. Studia i Prace	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	OA
Polityka i Społeczeństwo	Uniwersytet Rzeszowski	OA
Preferencje Polityczne	Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UŚ	OA
Przegląd Prawa Konstytucyjnego	Wydawnictwo Adam Marszałek	OA
Studia Wyborcze	Łódzkie Towarzystwo Naukowe	Brak OA
Studia Zachodnie	Uniwersytet Zielonogórski	Brak OA
Wschodnioznawstwo	Oficina Wydawnicza Arboretum	OA
Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Acta Politica	Uniwersytet Szczeciński	OA
8 PUNKTÓW		
Białoruskie Zeszyty Historyczne	Białoruskie Towarzystwo Historyczne	OA
Facta Simonidis. Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Zamościu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu	OA
Kultura i Polityka	Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera	OA
Kwartalnik Naukowy OAP UW „e-Politikon”	Uniwersytet Warszawski Ośrodek Analiz Politologicznych	OA
Pogranicze. Polish Borderlands Studies	Uniwersytet Opolski	OA
Praca i Zabezpieczenie Społeczne	Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne S.A.	Brak OA
Praca socjalna	Instytut Rozwoju Służb Społecznych	Brak OA
Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja	Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW	OA
Przegląd Strategiczny	Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM Poznań	OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
Rocznik Strategiczny	Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski (Instytut Stosunków Międzynarodowych)	Brak OA
Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego	Towarzystwo Naukowe Płockie	OA
Społeczeństwo i Polityka. Pismo Edukacyjne	Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora w Pułtusku	OA
7 PUNKTÓW		
Ameryka Łacińska	Centrum Studiów Latinoamerykańskich	OA
Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Politologica	Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie	OA
Chrześcijaństwo – Świat – Polityka	Instytut Politologii UKSW	OA
Civitas. Studia z filozofii polityki	ISP PAN	Brak OA
Dialogi polityczne. Filozofia, społeczeństwo, prawo	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	OA
Ekonomia Społeczna	Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie	OA
Europa Regionum	Uniwersytet Szczeciński	OA
Horyzonty Polityki	Akademia Ignatianum w Krakowie	OA
Nowy Prometeusz	Studium Europy Wschodniej, Uniwersytet Warszawski	Brak OA
Państwo i Społeczeństwo	Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM	Brak OA
Prace Komisji Środkowoeuropejskiej PAU	Polska Akademia Umiejętności	OA
Reality of Politics. Estimates – Comments – Forecast	Wydawnictwo Adam Marszałek	OA
Securitologia	Collegium Civitas	OA
Studia Politicae Universitatis Silesiensis	Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Śląskiego	Brak OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
The Peculiarity of Man	Wydawnictwo Adam Marszałek	Brak OA
Torun International Studies	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	OA
Wrocławskie Studia Politologiczne	Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego	OA
Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach. Studia z Nauk Społecznych	Wydawnictwo Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach	OA
6 PUNKTÓW		
Biuletyn Historii Pogranicza	Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział w Białymstoku	1 rok
Copernicus Journal of Political Studies	Wydawnictwo Adam Marszałek	OA
MAZOWSZE Studia Regionalne	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego	OA
Nowa Krytyka. Czasopismo filozoficzne	Uniwersytet Szczeciński	Brak OA
Nowa Polityka Wschodnia	Wydawnictwo Adam Marszałek	Brak OA
Polish Political Science Review. Polski Przegląd Politologiczny	Uniwersytet Wrocławski	OA
Polityka i Bezpieczeństwo	Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego	bd
Przegląd Geopolityczny	Stowarzyszenie Instytut Geopolityki	OA
Przegląd Narodowościowy – Review of Nationalities	Oficina Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego	OA
Rocznik Filozoficzno-Społeczny Civitas Hominibus	Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi	1 rok
Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość	Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna	OA
Studia Mazowieckie	Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora	Brak OA
Studia Orientalne	Wydawnictwo Adam Marszałek	Brak OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
Studia Podlaskie	Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku	OA
The Polish Quarterly of International Affairs	Polski Instytut Spraw Międzynarodowych	1 rok
Trzeci Sektor	Fundacja Instytut Spraw Publicznych	Brak OA
Wrocławskie Studia Erazmiańskie	Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego	OA
Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie	Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi	OA
5 PUNKTÓW		
Eastern Review	Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego	OA
Myśl Ludowa	Ludowe Towarzystwo Naukowo-Kulturalne	OA
Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój	Kasa im. Józefa Mianowskiego – Fundacja Popierania Nauki	bd
New Eastern Europe	Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego	Brak OA
Niepodległość. Czasopismo poświęcone najnowszym dziejom Polski	Instytut Józefa Piłsudskiego Poświęcony Badaniu Najnowszej Historii Polski	bd
Normy, dewiacje i kontrola społeczna	Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW	OA
Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne	Uniwersytet Jagielloński	OA
Pisma Humanistyczne	JAK - studio graficzne	OA
Polish Journal of Political Science	Jarosław Szczepański	OA
Polityka Zdrowotna	Krajowy Instytut Ubezpieczeń	OA
Pro Fide Rege et Lege	Klub Zachowawczo-Monarchistyczny	Brak OA
Studia i analizy europejskie	Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy	OA
Studia i Badania Naukowe	Ateneum - Szkoła Wyższa w Gdańsku	OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
Świat Idei i Polityki	Wydawnictwo Adam Marszałek	Brak OA
Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	OA
Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Turystyki i Ekologii	Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej	OA
4 PUNKTY		
Acta Universitatis Wratislaviensis. Niemcoznawstwo	Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego	bd
Gdańskie Studia Azji Wschodniej	Uniwersytet Gdański	Brak OA
Gdańskie Studia Międzynarodowe	Uniwersytet Gdański	Brak OA
Glaukopis	Fundacja „Glaukopis”	3 lata
Poliarchia	Księgarnia Akademicka Sp. z o.o.	Brak OA
Prawo i Polityka	Fundacja Niepodległości	OA
Przegląd Polsko-Polonijny	Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej	3 lata
Res Politicae	Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie	OA
Warsaw East European Review	Studium Europy Wschodniej, Uniwersytet Warszawski	Brak OA
Władza sądenia	Katedra Socjologii Polityki i Moralności, Uniwersytet Łódzki	OA
3 PUNKTY		
Ante Portas. Studia nad bezpieczeństwem	Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Św.	OA
Journal of Geography, Politics and Society	Uniwersytet Gdański	bd
Konteksty społeczne	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	OA

Tytuł czasopisma	Wydawca czasopisma	Dostęp*
Refleksje. Pismo naukowe studentów i doktorantów WNPiD UAM	Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	OA
Wolność i Solidarność	Europejskie Centrum Solidarności	OA
Zabezpieczenie Społeczne. Teoria, Prawo, Praktyka. Zeszyty Naukowe Zakładu Zabezpieczenia Społecznego IPS UW	Uniwersytet Warszawski	Brak OA
Zeszyty Gdyńskie	Wyższa Szkoła Komunikacji Społecznej w Gdyni	OA
2 PUNKTY		
Homo Politicus. Roczniki Politologiczne	Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi	OA
Societas et Ius	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	OA
Studia Politica Germanica	Uniwersytet Warszawski	OA
Studia Politologica Ucraino-Polona	Polskie Towarzystwo Naukowe w Żytomierzu	Brak OA
Zoon Politikon	Collegium Civitas	OA

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiej Bibliografii Naukowej.

* Dostęp:

OA (OpenAccess) – bezpłatny dostęp on-line do najnowszych numerów czasopisma (niezależnie od licencji);

brak OA – brak bezpłatnego dostępu on-line do czasopisma;

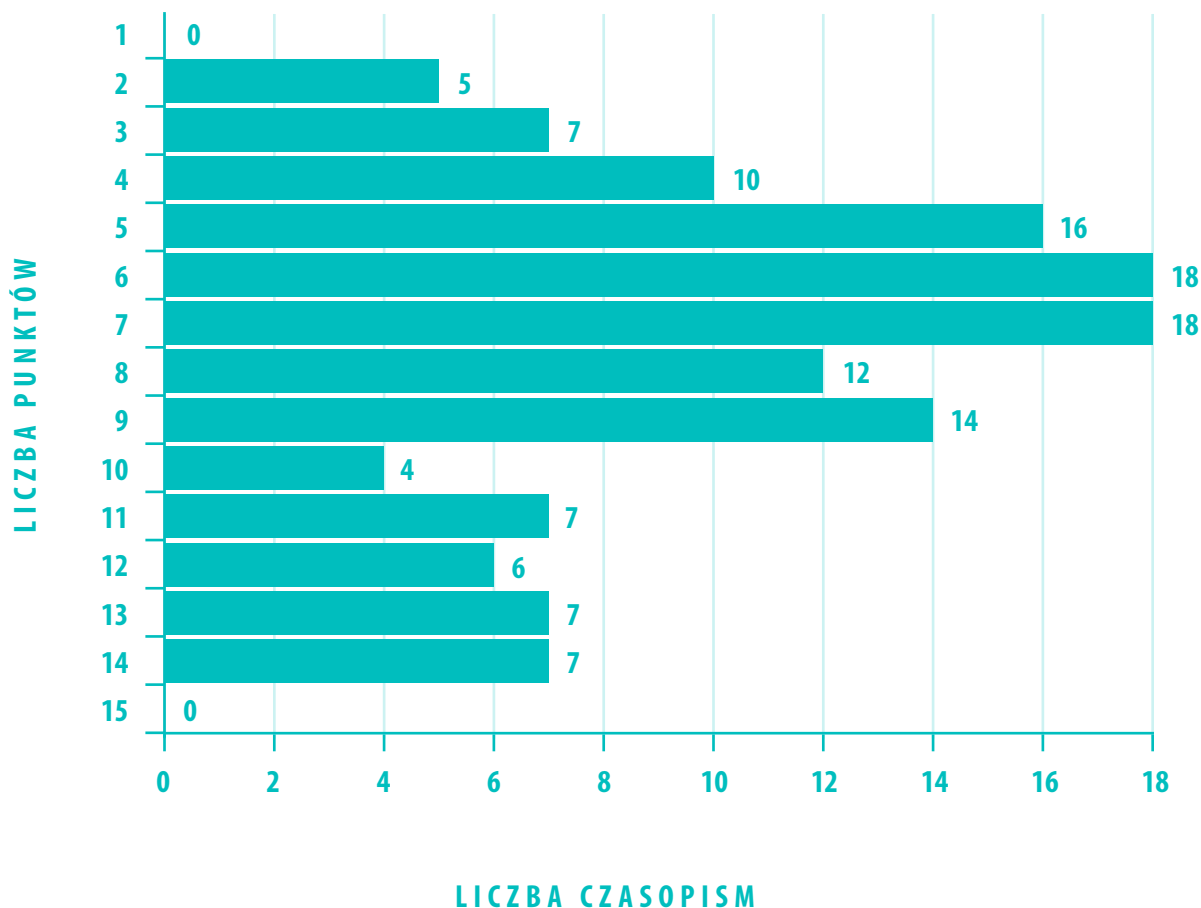
1 rok/2 lata – okres karencji, po którym możliwy jest bezpłatny dostęp on-line do danego numeru czasopisma.

W ostatnich latach polskie czasopisma politologiczne przeszły głęboki proces transformacji. Nie da się nie zauważyć bezpośredniego związku pomiędzy instytucjonalnym premiowaniem publikacji w czasopismach naukowych przez MNiSW a tą transformacją. W ciągu ostatnich 5 lat redakcje wszystkich czasopism uległy pełnej profesjonalizacji, podobnie proceduralnym rygorom został podporządkowany proces recenzowania artykułów.

Należy zauważyć sam wzrost liczby czasopism – w 2015 roku w samej tylko dyscyplinie „nauki o polityce” sklasyfikowano ich 111. Po dodaniu do tego zbioru czasopism przypisanych tematycznie przez redaktorów do nowej dyscypliny „nauki o polityce publicznej” otrzymaliśmy ogólną liczbę 131 polskich politologicznych czasopism naukowych. Połowę z nich (dokładnie – 50,38%) stanowią czasopisma średniej jakości – ocenione w przedziale 6–10 punktów. 20,61% czasopism uzyskało ocenę równą lub wyższą niż 11 punktów, natomiast 29,01% czasopism – ocenę równą lub niższą niż 5 punktów (zob. wykres 6). Na uwagę zasługuje również zwiększenie częstotliwości wydawania czasopism oraz zwiększenie liczby tekstów anglojęzycznych.

Wydaje się, że ogólna liczba polskich politologicznych czasopism naukowych jest zbyt duża i w najbliższym czasie należy spodziewać się jej zmniejszenia. Będzie to powodowane, po pierwsze, zmianą w strukturze ośrodków naukowych – z uwagi na coraz mniejszą popularność politologicznych kierunków studiów niewielkie ośrodki nie będą zainteresowane rozwojem badań prowadzonych w tej dyscyplinie nauki – a po drugie ze zmianą strategii publikacyjnych samych naukowców – mając do dyspozycji co najmniej kilkanaście dobrze ocenianych periodyków, nie będą oni kierować swoich tekstów do redakcji czasopism o bardzo wąskim zasięgu.

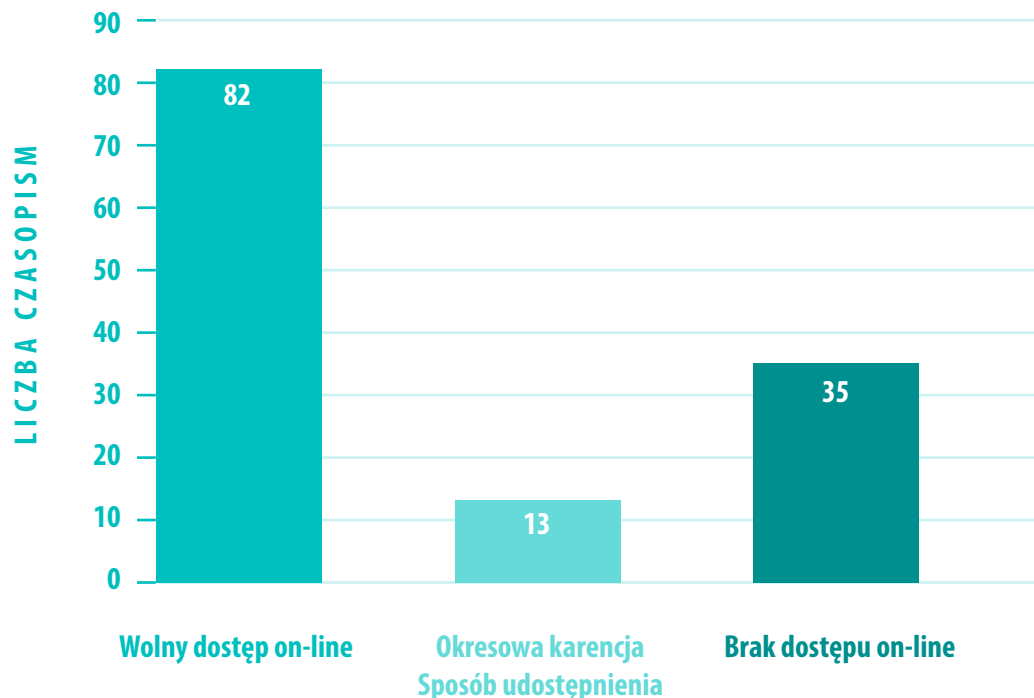
Wykres 6. Liczba polskich naukowych czasopism politologicznych w podziale punktowym

Źródło: opracowanie własne.

Pozytywnym aspektem instytucjonalnych zmian w ocenie czasopism naukowych jest „uwolnienie” ich dostępu. Zdecydowana większość analizowanych czasopism politologicznych jest w pełni dostępna on-line. W niektórych przypadkach redakcje zdecydowały się na pewien (z reguły roczny) okres karencji, po którym zamieszczane są pełne egzemplarze numerów. Najczęściej wydawcy oferują obie formy dostępu: darmową elektroniczną oraz płatną papierową. Do wyjątków należą obecnie czasopisma, do których dostęp on-line jest niemożliwy (zob. wykres 7).

Wykres 7. Dostęp on-line do zawartości polskich naukowych czasopism politologicznych

Źródło: opracowanie własne.

Mimo wszystko wciąż wiele elementów związanych z udostępnianiem zawartości czasopism on-line wymaga poprawy:

- niewiele redakcji informuje autorów i czytelników, na podstawie jakiej licencji udostępniane są poszczególne artykuły;
- nie wszędzie dostęp on-line jest intuicyjny; niekiedy nawet doświadczony użytkownik internetu musi poświęcić kilka minut na odnalezienie właściwego miejsca podlinkowania tekstów;
- na stronach internetowych nie występują indeksy ani wyszukiwarki słów kluczowych – przy liczbie ponad stu trzydziestu polskich naukowych czasopism politologicznych staje się to po prostu koniecznością;
- panuje duża rozbieżność w zakresie platform udostępniania numerów: niektóre redakcje preferują umieszczenie tekstów bezpośrednio

na stronie (problem może wiązać się z pojemnością serwera), inne – w oficjalnych repozytoriach uczelni, jeszcze inne – w bazach danych, z których korzystają bezpłatnie lub do których wykupiły dostęp.

4. Polska politologia w internecie

W skali globalnej w internecie w każdej sekundzie pojawiają się 10 502 posty na Twitterze, 2 950 fotografii na Instagramie, 2 350 postów na Facebooku, internauci przesyłają 30 901 gigabajtów danych, wyszukiwarka Google przyjmuje 51 514 zapytań, a na kanale YouTube wyświetlanych jest 110 993 klipów (*Internet World Stats*, 2015). W formie cyfrowej jest obecnie przechowywanych 8 251 eksabajtów danych, a do końca 2015 roku liczba ta wzrośnie do trudnej do wyobrażenia wielkości 178 531 657 EB (*Ministry of Defence United Kingdom*, 2014, s. 56). Ten ogrom strumienia danych współtworzą także polscy politolodzy. Sieć staje się dla wielu naukowców narzędziem, kanałem, platformą interakcji, a także – co może jeszcze ważniejsze – przestrzenią badania wpływu ruchów społecznych, decydentów, polityków, przedsiębiorstw, organizacji międzynarodowych, społeczności i społeczeństw.

Wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (*Information and Communication Technologies – ICT*), czyli urządzeń i narzędzi ułatwiających rejestrowanie, przechowywanie, wyszukiwanie, pozyskiwanie, analizę, przetwarzanie, transmisję, prezentację i wymianę informacji w formie elektronicznej, a opartych na komputerach, oprogramowaniu i sieciach przesyłania danych coraz bardziej powszechne staje się już nie tylko w laboratoriach i instytutach badawczych, ale w życiu codziennym (chodzi tu głównie o takie narzędzia, jak: internet, bluetooth, telefonia komórkowa) (GUSa, 2015).

4.1. Aktywność internetowa polskich naukowych ośrodków politologicznych

Analiza zawartości stron internetowych nie jest zadaniem łatwym. Naukowcy posługują się wieloma metodami, które pomagają ocenić, czy dany serwis

internetowy jest przyjazny użytkownikom, czy też nie. Problem tkwi jednak w tym, że wzorce komunikacji internetowej oraz możliwości technologiczne zmieniają się stosunkowo szybko: wygląd strony internetowej jeszcze niedawno uznawany za zadowalający, dziś już może uchodzić za archaiczny i przestarzały. Dodatkowo odbiór wielu elementów graficznych zależy od indywidualnych gustów odbiorców i tym sposobem wymyka się obiektywnej ocenie¹⁴. Świadomie zatem zrezygnowaliśmy z bodaj najpopularniejszej metody ilościowej oceny serwisów internetowych, która polega na przypisaniu określonym kryteriom wartości punktowej mierzącej, czy kryterium to zostało spełnione, zostało spełnione tylko częściowo lub nie zostało spełnione w ogóle (dla przykładu: używając tej metody, można badać funkcjonalność strony internetowej poprzez sprawdzenie, czy użytkownik ma dostęp do wersji obcojęzycznej – jeśli ma, w ramach kryterium „umiędzynarodowienia serwisu” przyznaje się stronie 1 punkt, jeśli tylko część zawartości jest przetłumaczonych na język obcy – 0,5 punktu, jeśli z kolei strona nie posiada obcojęzycznego odpowiednika – 0 punktów).

Naszą analizę serwisów internetowych polskich ośrodków politologicznych ograniczyliśmy do wskazania istotnego kryterium poprawiającego funkcjonalność serwisów – języka komunikatów prezentowanych na stronach. Wychodzimy z założenia, że współcześnie serwis internetowy jest najważniejszą platformą komunikacyjną pomiędzy jednostką naukową a wszystkimi osobami oraz instytucjami zainteresowanymi jej działalnością. Funkcję promocyjną (marketingową) powinna ona pełnić nie tylko w odniesieniu do potencjalnych kandydatów na studia prowadzone w jednostce, ale także w odniesieniu do innych naukowców, interesariuszy oraz absolwentów. Funkcji informacyjnej nie może ograniczać wyłącznie do aktualnych studentów oraz spraw związanych z bieżącym funkcjonowaniem. Funkcji integracyjnej nie sposób zaś przy

14 Jeśli chodzi o strony internetowe polskich naukowych ośrodków politologicznych, to żaden ośrodek nie zdecydował się na ich sformatowanie w dominującej współcześnie szacie graficznej, której głównym motywem jest zdjęcie profilowe wraz z najważniejszym przekazem i kilkoma najważniejszymi zakładkami. Strony są „przetłumaczone” informacjami i w większości nieintuicyjne.

jej pomocy wypełnić bez powiązania jej funkcjonalności z innymi dostępnymi narzędziami technologicznymi – głównie serwisami społecznościowymi.

Jednym z celów naszego badania była diagnoza przystępności językowej analizowanych stron internetowych polskich ośrodków politologicznych. Podstawowym pytaniem metodologicznym było pytanie o to, które teksty należałoby poddać analizie i przy wykorzystaniu jakiego narzędzia. Uznaliśmy, że wspólną dla niemal wszystkich witryn internetowych jest zakładka prezentująca dany ośrodek politologiczny (zwykle zatytułowana „o nas” lub „o wydziale” / „o instytucie”). Porównanie tych właśnie tekstów jest jednak nie tylko miarodajne i spełniające kryterium tożsamości porównywanych obiektów (to podstawowy warunek rzetelnego badania porównawczego), ale przynosi też odpowiedź na pytanie o ewentualną skuteczność zabiegów promocyjnych. Nie ulega wątpliwości, że zakładka „o nas” powinna pełnić przede wszystkim funkcję promującą, a autorzy tekstów w niej umieszczanych muszą mieć na względzie zróżnicowanie socjodemograficzne potencjalnych odbiorców (z historią i profilem jednostki mogą chcieć się zapoznać zarówno kandydaci na studia oraz ich rodzice, jak też inni naukowcy).

Przy badaniu przystępności językowej stron internetowych wykorzystaliśmy aplikację „[Jasnopis](#)” przygotowaną przez zespół pod kierownictwem Włodzimierza Gruszczyńskiego na Uniwersytecie Humanistycznospołecznym SWPS (szerzej o aplikacji zob.: Gruszczyński i in., 2015). Aplikacja może być wykorzystana do badania wielu elementów wpływających na przejrzystość tekstów. Za najważniejsze w interesującym nas kontekście uznaliśmy:

1. Ogólną klasę trudności tekstu (biorącą pod uwagę wszystkie szczegółowe parametry określające jego przejrzystość) – zawartą w skali od 1 (tekst najprostszy) do 7 (tekst specjalistyczny, skomplikowany, możliwy do odczytania tylko przez wykształconych odbiorców);
2. Indeks czytelności FOG (indeks Gunninga) – mierzący stopień przystępności tekstu przy uwzględnieniu:
 - form hasłowych – tj. przyjęciu, że wyrazy trudne to takie, których formy hasłowe mają 4 sylaby lub więcej;

- form tekstowych – tj. przyjęciu, że wyrazy trudne to takie, których formy odnalezione w tekście mają 4 sylaby lub więcej.

Skala FOG:

1–6 – język bardzo prosty (zrozumiały dla uczniów szkoły podstawowej);

7–9 – język prosty (zrozumiały dla uczniów gimnazjów);

10–12 – język dość prosty (zrozumiały dla uczniów liceum);

13–15 – język dość trudny (zrozumiały dla studentów studiów I stopnia);

16–17 – język trudny (zrozumiały dla studentów studiów II stopnia);

Powyżej 18 – język bardzo trudny (zrozumiały dla specjalistów i osób dobrze wykształconych).

- Średnią długość słowa (mierzoną w sylabach);
- Średnią długość zdania (mierzoną w wyrazach);
- Stosunek liczby rzeczowników do liczby czasowników.

Tabela 17. Stopień przejrzystości tekstów na stronach internetowych polskich politologicznych ośrodków naukowych mierzony przy pomocy aplikacji *Jasnopsis*

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Analizowany tekst (link)	Klasa trudności	FOG formy hasłowe	FOG formy tekstowe	Średnia długość słowa (sylaby)	Średnia długość zdania (słowa)	Stosunek l. rzeczowników do l. czasowników
Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ	„Historia Instytutu i Wydziału”	6	15,84	18,73	2,52	24	7,16
Instytut Nauk Politycznych UJK	„INP UJK”	6	16,54	18,6	2,54	21	8,17
Instytut Nauk Politycznych UKW	„Opis Instytutu”	6	13,4	15,87	2,58	15	7,17
Instytut Nauk Politycznych UŚ	„Kandydat”	7	15,3	18,31	2,58	21	9,4
Instytut Nauk Politycznych UW	„Historia INP UW”	6	16,07	18,86	2,51	22	7,16
Instytut Nauk Politycznych UWM	„O nas”	5	12,26	13,91	2,33	19	5,38
Instytut Politologii i Europeistyki USz	„Historia”	6	17,73	20,97	2,55	27	8,56
Instytut Politologii UG	„O nas”	6	14,07	14,68	2,49	17	11,25
Instytut Politologii UKSW	„O Instytucie”	7	18,33	20,94	2,56	26	8,32
Instytut Politologii UO	„Historia”	6	11,78	15,5	2,68	14	5,69
Instytut Politologii UP KEN	„O Instytucie”	7	15,64	17,78	2,7	17	16,3

Ośrodek politologiczny (alfabetycznie)	Analizowany tekst (link)	Klasa trudności	FOG formy hasłowe	FOG formy tekstowe	Średnia długość słowa (sylaby)	Średnia długość zdania (słowa)	Stosunek l. rzeczowników do l. czasowników
Instytut Politologii UWr	„O nas”	6	17,37	19,62	2,59	26	5,75
Instytut Studiów Politycznych PAN	„O Instytucie”	7	17,14	19,88	2,56	25	8,13
Kolegium Ekonomiczno-Społeczne SGH	„O Kolegium”	7	21,9	23,62	2,65	30	10,63
Wydział Nauk Politycznych AH	„O Wydziale”	5	11,07	12,75	2,35	16	5,29
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM	„O Wydziale”	5	12,27	13,49	2,42	15	4,32
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK	„Historia”	6	12,52	15,73	2,64	18	7,16
Wydział Politologii UMCS	„Historia”	5	12,62	14,56	2,34	18	6,08
Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych KA AFM	„O Wydziale”	5	11,64	13,97	2,42	15	5,26
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych UŁ	„Opis”	5	10,76	13,85	2,51	14	3,17
ŚREDNIA		5,95	14,71	17,08	2,53	20	7,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie aplikacji *Jasnopis*.

Wyniki badania zaprezentowane w tabeli jednoznacznie dowodzą tego, że polskie politologiczne ośrodki naukowe tworzą teksty promocyjne, które są zbyt trudne do przyswojenia dla przeciętnego użytkownika internetu. Jedynie sześć spośród dwudziestu jednostek osiągnęło 5-punktową klasę trudności, co znajduje odzwierciedlenie we względnej przejrzystości tekstu. Poziom współczynników FOG dodatkowo wzmacnia tę tezę – nawet jeśli przyjąć bardziej liberalną interpretację i odnieść je do form hasłowych poszczególnych wyrazów, wciąż większość ośrodków plasować się będzie w przedziale 13-15. Oznacza to, że prezentowane teksty są zrozumiałe przede wszystkim dla osób, które kształcą się na poziomie wyższym. W naturalny sposób tworzy się wówczas bariera pomiędzy ośrodkiem naukowym a potencjalnym kandydatem, który nie ma problemu ze zrozumieniem treści, jeśli współczynnik FOG jest niższy aniżeli 13. Gdyby przyjąć bardziej restrykcyjną interpretację współczynnika (to znaczy wyodrębniając wyrazy trudne na podstawie form użytych w tek-

ście, a nie form hasłowych) okaże się, że jedynie jedna jednostka prezentuje swoje treści przejrzyście dla osób, które mają wykształcenie licealne.

Niemal wszystkie polskie naukowe ośrodki politologiczne posiadają nie tylko własne strony internetowe, ale także profile na portalu społecznościowym Facebook. Nieliczne korzystają z innych form komunikacji interaktywnej – takich jak konta na portalach: Twitter, Flickr czy Instagram, czy też profil na popularnym kanale udostępniania plików audiowizualnych, jakim jest YouTube (te ostatnie służą przede wszystkim do transmitowania obrad konferencji, wykładów oraz zamieszczania filmów promocyjnych – nie stanowią więc istotnego elementu komunikacji sprzężonej zwrotnie). Strategie komunikacyjne prezentowane na najpopularniejszym portalu społecznościowym przez administratorów pozostają także bardzo zróżnicowane.

Nie ma na przykład jednego wzorca zdjęcia profilowego, które umieszczane jest na Facebooku. Najczęściej spotykanym motywem było umieszczanie zdjęcia budynku, w którym mieści się dany ośrodek naukowy. Z punktu widzenia budowania identyfikacji z miejscem zabieg ten można byłoby uznać za udany. Problem tkwi jednak w tym, że część z zaprezentowanych budynków nie należy do miejsc szczególnie reprezentacyjnych, w związku z tym osłabiona zostać może przez to funkcja promocyjna fanpage'a. Na ciekawy zabieg zdecydował się w tym kontekście Instytut Nauk Politycznych UW, który zamieścił zdjęcie archiwalne. Stosunkowo często spotykany jest także motyw graficzny prezentujący nazwę ośrodka oraz pewną dodatkową informację. Może być to jego adres, zachęta do studiowania, cytat lub adres internetowy. Jeśli administratorzy facebookowych profili polskich naukowych ośrodków politologicznych decydują się na zamieszczenie na zdjęciu profilowym osób, to są to zazwyczaj albo studenci (lub modelki/modele odgrywający ich role), albo pracownicy naukowci. Co ciekawe, liczba polubień fanpage'a nie jest uzależniona od częstotliwości wpisów – większe znaczenie ma tu wielkość ośrodka. Liczbę powyżej tysiąca polubień notują następujące ośrodki akademickie: Poznań, Warszawa, Kraków, Toruń, Lublin, Katowice i Wrocław (zob. tab. 18).

Tabela 18. Aktywność na profilach Facebook polskich naukowych ośrodków politologicznych (listopad 2015 r.)

Ośrodek	Zdjęcie profilowe	Aktualność (skala 1-5)	Liczba polubień
INPiD UŚ	Budynek wydziału	4	1403
INPiSM UJ	Barwy i logo + adres	3	1124
INP UJK	Sala plenarna Sejmu	3	395
INP UKW	Kadra akademicka	2	604
INP UW	Zdjęcie archiwalne budynku	3	4159
INP UWM	Barwy i logo + reklama	2	517
IPiE USz	Studenci podczas absolutorium	5	788
IP UKSW	Budynek wydziału	4	1728
IP UG	Budynek wydziału	4	586
IP UO	Studenci podczas absolutorium	3	940
IP UP KEN	Barwy i logo + reklama („studium”)	2	2216
IP UW	Cytat Charlesa de Gaulle’a	4	1075
ISP PAN	Promocja akcji społecznej	3	1159
WNPiD UAM	Nazwa, adres strony, studentka	5	6125
WPiSM UMK	Władze wydziału z hasłem „Your brain is your brand”	4	2467
WP UMCS	Loga kół naukowych	3	1717

Źródło: opracowanie własne.

4.2. Aktywność internetowa polskich politologów

Popularność rozmaitych kanałów popularnonaukowych wskazuje na to, że przestrzeń do komunikowania wyników badań wciąż pozostaje w internecie przez naukowców niezagospodarowana. Tytułem przykładu warto wymienić chociażby wykłady TEDx, które zostały pomyślane jako forum debaty publicznej na waż-

ne społecznie tematy. Są to krótkie – przeważnie 15- lub 20-minutowe – wystąpienia ekspertów (nie zawsze naukowców), którzy albo przekazują publiczności określone informacje związane z własną działalnością naukową/zawodową, albo też próbują przekonać ich do swoich racji. Formuła ta celowo nie jest przesadnie skonwencjonalizowana – ma zachęcić mówców do kreatywności i jak najbardziej interesującego (z punktu widzenia słuchaczy i widzów) zaprezentowania tematu. Elastyczne pozostają także ramy tematyczne wystąpień oraz ich charakter. Oczywiście można w tym miejscu podnieść zarzut, że TEDx staje się „sptyconą” wersją akademickiego wykładu, przez co obniża automatycznie prestiż tego drugiego, ale trudno nie zauważyć, że dzięki temu formatowi miliony ludzi na świecie miały okazję zapoznać się z określonymi problemami badawczymi.

Innym dowodem zapotrzebowania odbiorców nowych mediów na wiarygodną i ciekawie podaną informację jest popularność youtuberów, którzy na swoich popularnonaukowych kanałach prezentują ciekawostki ze świata nauki. Wyróżnić można przy tym dwa rodzaje youtubowych kanałów popularnonaukowych: a) prezentujących zagadnienia związane wyłącznie z jedną dyscypliną lub dziedziną nauki (np. językoznawcze); b) zorientowanych na przekazywanie ciekawostek z różnych dziedzin nauki (przykład: „Polimaty” Radosława Koterskiego). Jak w wielu przypadkach popularności internetowej, kluczem do odniesienia sukcesu kanałów popularnonaukowych staje się wiarygodność i wizerunek osoby godnej zaufania oraz znającej się na rzeczy.

Także politolodzy próbują swoich sił w nowych mediach, choć – mimo wielkiego uznania dla odwagi wkraczania na nowe pola upowszechniania wiedzy – są to w Polsce działania organizowane na małą skalę i traktowane przez środowisko badaczy raczej z pobłażaniem, aniżeli z pełną aprobatą. Na prowadzonym od kilku lat portalu „Nowa politologia” publikowano jeszcze do niedawna mini-wykłady politologów, choć w odniesieniu do wymagań, które stawiają wystąpieniom publicznym internauci, uznać należałoby je mimo wszystko za zbyt statyczne i – co może nawet ważniejsze – pozbawione waloru cykliczności i aktualności (podejmowano w nich przed wszystkim kwestie teoretyczne i abstrakcyjne). Tymczasem współczesne środki technologiczne, dostępne

praktycznie dla każdego, dają możliwość zaaranżowania wystąpień lub wywiadów w formie nie tylko atrakcyjnej treściowo, ale także intertekstualnie.

Przykładem może być dla polskich politologów aktywność dwóch czeskich naukowców zatrudnionych na Uniwersytecie Masaryka w Brnie (Miloš Gregor i Otto Eibl), którzy – w ramach prowadzonego przez [Katedrę Politologii kanału YouTube](#) – prowadzą rozmowy z ekspertami specjalizującymi się w konkretnych obszarach tematycznych. Wywiady te dotyczą najczęściej bieżących wydarzeń w krajowym systemie politycznym lub też w przestrzeni międzynarodowej – dają potencjalnemu widzowi możliwość zapoznania się z wiarygodną, a jednocześnie podaną w przystępnym języku (prowadzący często proszą gości o wytłumaczenie skomplikowanych zjawisk i zależności przy pomocy metafor lub porównań), informacją. Eksperci-naukowcy mają zaś możliwość swobodnej wypowiedzi, nieograniczonej reżimem czasowym, znanym chociażby z całodobowych serwisów informacyjnych.

Celem kolejnego z naszych badań było przeanalizowanie obecności polskich politologów w internecie. Obecność rozumiemy jako posiadanie profilu na Twitterze lub własnego bloga, względnie strony internetowej, oraz aktywność na nich, to znaczy dodawanie wpisów (postów), zaznaczanie innych postów jako ulubione, podawanie ich dalej, wszelkie interakcje z innymi użytkownikami portali i stron. Nie uwzględniono podstron uczelnianych – wyszliśmy z założenia, że posiadanie podstrony czy odpowiedniej zakładki w ramach serwisu uczelnianego z sylwetką badacza jest standardem. Ze względu na to, iż trudno rozstrzygnąć, czy aktywność na Facebooku może być zaliczana do aktywności eksperckiej (ten serwis społecznościowy ma bardziej charakter osobisty), nie brano go pod uwagę.

Aby przeprowadzić badanie, konieczne okazało się uprzednie stworzenie bazy polskich politologów – polityków (szczebla krajowego), ekspertów i naukowców posiadających przynajmniej tytuł zawodowy magistra politologii. W tym celu wykorzystano:

- listy członków sekcji Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych dostępne on-line,

- strony internetowe polskich naukowych ośrodków politologicznych,
- dane osobowe zamieszczone przez posłów w kadencji 2011–2015 – dane zaczerpnięto ze strony sejm.gov.pl (brano pod uwagę osoby, które w zawodzie wpisały „politolog” oraz miały wykształcenie politologiczne),
- bazę POL-on,
- listy ekspertów polskich think tanków i ośrodków analitycznych zajmujących się badaniem aktywności politycznej.

W ten sposób otrzymano bazę ponad tysiąca polskich politologów. Następnie dokonano analizy ich obecności w sieci. Pod uwagę wzięliśmy profile i strony internetowe:

1. podpisane imieniem i nazwiskiem politologa,
2. na których w okresie od lipca do listopada 2015 roku systematycznie publikowano wpisy poświęcone problematyce politycznej i/lub politologicznej.

Nie ujęto osób, których nie można było zidentyfikować z powodu braku wpisów, postów, opisu, zdjęcia, afiliacji w profilu lub na stronie.

Analiza wykazała, iż jedynie około 17% polskich politologów posiada aktywne konto na Twitterze, zaś około 2,5% z nich posiada własną stronę internetową lub blog (zob. tab. 19). Okazało się dodatkowo, iż konta oraz blogi posiadają najczęściej politolodzy z tytułem zawodowym magistra, badacze zaś ze stopniem doktora lub doktora habilitowanego oraz profesorowie – bardzo rzadko. W zestawieniu dominują blogi i strony osób aktywnych zawodowo w świecie polityki, biznesu i organizacji pozarządowych. Świadczy to o tym, że internet wciąż pozostaje niezagospodarowaną przestrzenią, jeśli chodzi o środowisko polskich naukowców prowadzących własne badania w dyscyplinie nauk o polityce (publicznej). Jest to również o tyle zaskakujące, że swoje aktywne konta na portalu społecznościowym Twitter posiadają tak znani współcześni badacze, jak Patrick Dunleavy, Aleks Szczerbiak, Florian Bieber, Simon Hix, Tim Judah, James Ker-Lindsay czy Paul Taggart.

Tabela 19. Aktywność polskich politologów w internecie

Nazwisko i imię	Profil na Twitterze	Blog/strona internetowa
Annusewicz Olgierd	https://twitter.com/annusewicz	
Arent Iwona	https://twitter.com/IwonaArent	
Bachrynowski Szymon	https://twitter.com/SBachrynowski	
Bajda Piotr	https://twitter.com/piotrбайда	
Bernacki Włodzimierz	https://twitter.com/W_Bernacki	http://www.wlodzimierzbernacki.pl/
Biały Filip	https://twitter.com/fbialy	http://www.filipbialy.pl
Borońska-Hryniewiecka Karolina	https://twitter.com/K_Boronska	
Brudzińska Kinga	https://twitter.com/KingaBrudzinska	
Brudziński Joachim	https://twitter.com/jbrudzinski	http://www.joachimbrudzinski.pl/
Bryc Agnieszka	https://twitter.com/AgnieszkaBryc	
Bujak Piotr	https://twitter.com/PiotrBujak	http://www.piotrbujak.pl/
Burakowski Adam	https://twitter.com/Adam_Burakowski	
Burdelski Marceli	https://twitter.com/MarceliPolmb	
Cianciara Agnieszka	https://twitter.com/AgaCianciara	
Chodkowski Konstanty	https://twitter.com/konstantych?lang=pl	http://konstanty.chodkowski.net/
Choroś Błażej	https://twitter.com/BlazejChoros	
Czapiewski Tomasz	https://twitter.com/tomekczapiewski	
Czułda Robert	https://twitter.com/robertczulda	
Ćwiek-Karpowicz Jarosław	https://twitter.com/jcwiekkarpowicz	
Dardziński Piotr	https://twitter.com/pdardzinski	
Dąbrowski Andrzej	https://twitter.com/PoselDabrowski	
Dębski Sławomir	https://twitter.com/slawomirdebski	http://www.seweryndmowski.pl/
Dmowski Seweryn	https://twitter.com/seweryndmowski	
Dobrzyński Leszek	https://twitter.com/l_dobrzynski	
Dudek Antoni		http://antoni.dudek.salon24.pl/

Nazwisko i imię	Profil na Twitterze	Blog/strona internetowa
Dudzińska Agnieszka	https://twitter.com/agdudz	
Dyner Anna Maria	https://twitter.com/Anna_M_Dyner	
Eberhardt Adam	https://twitter.com/adam_eberhardt?lang=pl	
Fellner Radosław	https://twitter.com/R_Fellner	
Flis Jarosław		http://jaroslawflis.salon24.pl/ http://jaroslawflis.blog.tygodnikpowszechny.pl/
Gierada Artur	https://twitter.com/arturgierada	http://arturgierada.eu/
Gil Grzegorz	https://twitter.com/gilgrzegorz	
Głogowski Aleksander	https://twitter.com/alexglogowski	
Gniazdowski Mateusz	https://twitter.com/M_Gniazdowski	
Gniota Paweł	https://twitter.com/gniecios	https://towybory.wordpress.com/
Gołota Konrad	https://twitter.com/KonradGolota	
Gowin Jarosław	https://twitter.com/Jaroslaw_Gowin	http://jgowin.pl
Hofman Adam	https://twitter.com/AdamHofman	
Iwiński Tadeusz	https://twitter.com/tadeusziwinski	www.iwinski.pl
Jaki Patryk	https://twitter.com/PatrykJaki	http://www.jaki.pl/
Jakóbik Wojciech	https://twitter.com/wjakobik	http://wjakobik.com/
Jakubowski Jakub	https://twitter.com/kubajakubowski	http://kubajakubowski.pl/
Jańczak Jarosław		http://jaroslawjanczak.eu/pl/
Kacprzyk Artur	https://twitter.com/ArturKacprzyk	
Kamiński Tomasz	https://twitter.com/KaminskiTomas	
Kandzia Agnieszka		http://agnieszkakandzia.blogspot.com/
Kędzierski Michał	https://twitter.com/mlkedzierski	
Kielar Adam	https://twitter.com/AdamKielar	
Kolczyński Mariusz	https://twitter.com/mkolczynski	
Kołodziej Szymon	https://twitter.com/Sz_Kolodziej?lang=pl	http://szymonkolodziej.salon24.pl/

Nazwisko i imię	Profil na Twitterze	Blog/strona internetowa
Kołodziejczak Kinga	https://twitter.com/K_Kolodziejczak	
Kowalski Krzysztof	https://twitter.com/ChrisKowalsk	
Kowalski Grzegorz	https://twitter.com/grzes_ko	
Kozłowski Sebastian	https://twitter.com/kozlowskiseb	http://kozlowski.warszawa.pl/
Krawczyk Tomasz	https://twitter.com/tfkrawczyk	
Kreżołek Piotr	https://twitter.com/PawelKrezolek	
Kropiwnicki Robert	https://twitter.com/RKropiwnicki	
Król Piotr	https://twitter.com/KrolPiotr1	http://piotrkrol.info.pl/
Krulikowski Paweł	https://twitter.com/PKrulikowski	
Kugiel Patryk	https://twitter.com/PKugiel	
Kupiecki Robert	https://twitter.com/RKupiecki	
Kuś Michał	https://twitter.com/michalkus4	
Lasota Marek	https://twitter.com/mareklasota	
Lipiński Dariusz	https://twitter.com/DarLipinski	http://dariuszlipinski.pl/
Lissewski Piotr	https://twitter.com/plissewski?lang=pl	http://www.blog.lissewski.pl/
Lorenz Wojciech	https://twitter.com/LorenzWojciech	
Łada Agnieszka	https://twitter.com/AgnieszkaLada?lang=pl	http://www.tokfm.pl/blogi/lada_po_europie
Machnik Bartłomiej	https://twitter.com/machnikbartek	
Maguś Wojciech	https://twitter.com/w_magus	
Maranowski Paweł	https://twitter.com/paw_mar	
Marcinkowski Bartosz	https://twitter.com/barmarcinkowski	http://bmarcinkowski.com/
Matyja Rafał	https://twitter.com/portretelity?lang=pl	https://rafalmatyja.wordpress.com/
Michalak Julia	https://twitter.com/Julia_Michalak	
Miller Leszek	https://twitter.com/LeszekMiller	http://www.miller.pl/
Migalski Marek	https://twitter.com/mmigalski	
Napieralski Grzegorz	https://twitter.com/gnapieralski	

Nazwisko i imię	Profil na Twitterze	Blog/strona internetowa
Niklewicz Konrad	https://twitter.com/konradniklewicz	
Nitras Stanisław	https://twitter.com/SlawomirNitras	
Nowak Daniel	https://twitter.com/daniellnowak	http://senorepublice.blogspot.com/
Nowak Sławomir	https://twitter.com/SlawomirNowak	
Nowakowski Paweł	https://twitter.com/Paw_Nowakowski	http://napiecieachillesa.salon24.pl/
Ociepa Marcin	https://twitter.com/MarcinOciepa	http://marcinociepa.pl/
Osiewicz Przemysław		http://przemyslawosiewicz.eu/
Ostrowski Artur	https://twitter.com/OstrowskiArtur	
Ozdoba Paweł	https://twitter.com/PawełOzdoba	http://www.czytambolubie.net/
Pawłuszko Tomasz		http://laboratorium-swiata.blogspot.com/
Piotrowski Marcin A.	https://twitter.com/Ajatollah_MAP	
Pisarski Zbigniew	https://twitter.com/Pisarski	
Poboży Błażej	https://twitter.com/pobozy	
Popławski Kazimierz	https://twitter.com/kazpoplawski	
Pomaska Agnieszka	https://twitter.com/pomaska	http://www.pomaska.pl/
Pugacewicz Tomasz	https://twitter.com/t_pugacewicz	
Puka Lidia	https://twitter.com/lidiapuka	
Pyzik Piotr	https://twitter.com/piotrpyzik	http://www.piotrpyzik.pl/
Rękawek Kacper	https://twitter.com/KacperRekawek	
Raś Kinga	https://twitter.com/KingaDudzinska2	
Rol Marcin	https://twitter.com/RolMarcin	
Rother Agnieszka	https://twitter.com/ag7nieszka	
Rydliński Bartosz	https://twitter.com/rydlinski?lang=pl	
Sasnal Kamil		http://schumi.salon24.pl/
Sikorski Radosław	https://twitter.com/sikorskiradek	http://www.radeksikorski.pl/
Sługocki Waldemar	https://twitter.com/WSługocki	http://www.waldemarslugocki.pl/

Nazwisko i imię	Profil na Twitterze	Blog/strona internetowa
Sokołowski Jacek	https://twitter.com/jksokolow	http://jks.salon24.pl/
Sowiński Sławomir	https://twitter.com/sowinskislawomi	
Stefanik Zbigniew		http://zbigniew-stefanik.blog.pl/ http://zbigniewstefanik.salon24.pl/
Stępińska Agnieszka		http://agnieszkastepinska.pl/
Sula Piotr	https://twitter.com/piotrsula	
Szałek Benon	https://twitter.com/benon101	
Szczerski Krzysztof	https://twitter.com/kszczerski	
Szewczak Natalia	https://twitter.com/nszewczak?lang=pl	http://linia38.com/author/linia38/
Szysko Karol	https://twitter.com/karol_szysko	
Tomczyk Cezary	https://twitter.com/CTomczyk	http://www.cezarytomczyk.eu
Trzaskowski Rafał	https://twitter.com/trzaskowski_	
Wawrzyk Piotr	https://twitter.com/Piotr_Wawrzyk	
Van den Bosch Jeroen	https://twitter.com/jervdbosch	
Witczak Mariusz	https://twitter.com/mswitczak	http://www.mariuszwitczak.pl
Zajac Kamil	https://twitter.com/KamilZajac316	
Zaborski Marcin	https://twitter.com/marcin_zaborski	
Zaremba Renata	https://twitter.com/RenataZaremba	http://renatazaremba.com/
Żornaczuk Tomasz	https://twitter.com/TZornaczuk	
Żukiewicz Przemysław	https://twitter.com/p_zukiewicz	http://zukiewicz.eu

Źródło: opracowanie własne.

Politolog jako ekspert

Dyscyplina nauk o polityce (publicznej) jest szczególnie podatna na zakusy celebrytyzacji ekspertów. Po pierwsze dlatego, że jej przedstawiciele zapraszani są do komentowania wydarzeń politycznych nieomal każdego dnia. Wpłynęło na to zwłaszcza upowszechnienie się telewizyjnych i radiowych kanałów tematycznych, a także portali internetowych, które relacjonują działalność polityczną w sposób nieprzerwany przez całą dobę. Zapotrzebowanie na komentarz ekspercki rzadko jest jednak motywowane rzeczywistą chęcią zgłębienia danej problematyki. Częściej ekspert pełni funkcję symbolicznego uwiarygodnienia materiału (kilkosekundowa wypowiedź profesora prestiżowego uniwersytetu czyni materiał dużo bardziej „poważnym”) lub też – co może wydać się obrazoburcze – wypełnia czas antenowego (szczególnie jeśli mowa o kanałach nadających w paśmie 24-godzinny).

Funkcja eksperta zmienia zresztą wyraźnie swoje znaczenie. Stopnie i tytuły naukowe nie są już jedynym gwarantem jakości posiadanych informacji oraz wygłaszanych sądów. W mediach coraz większą popularnością cieszą się – samowłańczy nierzadko – eksperci w określonej wąskiej dyscyplinie naukowej. Popularność współczesnego eksperta wynika z faktu łatwości zorganizowania internetowej platformy, która służy do kreacji wizerunku eksperckiego, oraz z reguły większej dostępności czasowej takich ekspertów dla mediów. Podczas gdy ekspert-naukowiec wciąż musi pozostawać podporządkowany rygorom metodologii prowadzenia badań i wciąż musi brać odpowiedzialność za każde wypowiedziane publicznie słowo (wszak podpira je autorytet całej dziedziny), ekspert-domator może w każdej chwili i na dowolnej podstawie pozwolić sobie na wygłoszenie sądu, który następnie równie łatwo może odwołać

bądź zrewidować. W świadomości społecznej programowo jednak będzie budował wizerunek osoby, która „wypowiada się na określony temat”, ergo: jest znawcą tego tematu.

* * *

W powyższym rozdziale nie tylko staraliśmy się wskazać na istotność położenia większego nacisku na wykorzystanie cyfrowych narzędzi usprawniających pracę naukową (zarówno w skali mikro: przez poszczególnych naukowców prowadzących własne badania naukowe, jak i w skali makro: przez ośrodki naukowe, w których prowadzone są badania naukowe), ale też próbowaliśmy sprawdzić, jakie elementy komunikacji naukowej w środowisku polskich politologów funkcjonują sprawnie, a jakie wciąż wymagają poprawy.

Do niewątpliwych sukcesów komunikacyjnych należy zaliczyć znaczącą profesjonalizację dużej części polskich naukowych czasopism politologicznych. Zainteresowani tą problematyką czytelnicy nie powinni mieć dużego problemu z dotarciem do wartościowych artykułów pomieszczonych w konkretnych periodykach. Redakcje większości z nich prowadzą aktualne strony internetowe, poszczególne numery często udostępniane są on-line i bezpłatnie. Na pozytywną ocenę zasługują także profile polskich politologicznych ośrodków na portalu Facebook – większość administratorów dokłada starań, by były to atrakcyjne platformy wymiany informacji oraz prezentowania osiągnięć naukowców i studentów.

W porównaniu z nimi słabiej prezentują się natomiast oficjalne strony internetowe, których zawartość nie odpowiada oczekiwaniom współczesnych internautów – przede wszystkim dotyczy to skomplikowanego i nieatrakcyjnego języka przekazu. Uwagę zwraca także bardzo niski poziom aktywności pojedynczych badaczy w internecie – polscy naukowcy prowadzący badania w dyscyplinie nauk o polityce (publicznej) praktycznie nie prowadzą własnych

stron internetowych, nie są też obecni na najpopularniejszych portalach społecznościowych. Zmniejsza to niewątpliwie szansę na upowszechnienie przez nich wyników swoich prac badawczych.

CZĘŚĆ II

Indeks politologicznych źródeł cyfrowych

Niniejsza część opracowania powstała poprzez zastosowanie – swoiście zreinterpretowanej – procedury pozyskiwania informacji metodą kuli śnieżnej, jednakże dostosowaną do specyfiki planowanej indeksacji. Polegało to na tym, iż podczas analizy zawartości poszczególnych witryn internetowych oraz profili w portalach społecznościowych traktowano te serwisy jako „cyfrowych respondentów”, którzy – poprzez linki i odniesienia – wskazywali kolejne źródła – przydatne bazy i wyszukiwarki, polecane strony czy narzędzia. Kryterium wyboru stron do zamieszczenia w spisie stanowiła odpowiedź na pytanie, czy dana strona/serwis/portal zawiera albo oferuje dostęp do wiedzy przydatnej w pracy politologa, zbieżnej z treścią nauczania przedmiotów na studiach politologicznych. Uzupełnieniem powyższej procedury było dołączenie do tak powstałej listy tworzonych od wielu lat – na potrzeby własne – baz danych źródłowych i zasobów.

Zdajemy sobie sprawę, że brakuje w niniejszym opracowaniu np. odniesień do organów i instytucji wszystkich państw świata, linków do wszystkich ordynacji wyborczych, albo wszystkich europejskich ośrodków badania opinii. Dlatego ponawiamy zamieszczony na wstępie publikacji apel do wszystkich zainteresowanych o współpracę i wskazanie, co jeszcze powinno się znaleźć w indeksie, co powinniśmy uwzględnić, a także – jak lepiej uporządkować bazę danych (adres kontaktowy: rfellner@wp.pl). Liczymy, że nowatorskie podejście do opracowania indeksu i wysiłki włożone w próbę usystematyzowania źródeł wiedzy spotkają się z życzliwym przyjęciem środowiska politologicznego.

Trzeba zaznaczyć, że umieszczenie w niniejszym podręczniku linków nie stanowi gwarancji, że znalezione przy ich pomocy materiały stanowią wyczerpujące i rzetelne źródła informacji. Ostatecznie to zawsze do badacza należy obowiązek weryfikacji pozyskanej wiedzy, ocena opisanych badań czy stwierdzenie ich

przydatności w dalszej analizie. Opisy wybranych pozycji indeksu zostały zaczerpnięte z ich stron internetowych.

1. Instytucje i organizacje politologiczne

Polskie naukowo-dydaktyczne ośrodki politologiczne

Instytut Historii i Politologii Akademii Pomorskiej w Słupsku

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego

Instytut Humanistyczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile

Instytut Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego

Instytut Nauk Politycznych Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie

Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Instytut Nauk Politycznych im. J. Karskiego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu

Instytut Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego

Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego

Instytut Nauk Społecznych Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemyśle

Instytut Politologii Akademii Ignatianum w Krakowie

Instytut Politologii i Europeistyki Uniwersytetu Szczecińskiego

Instytut Politologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie

Instytut Politologii Uniwersytetu Gdańskiego
Instytut Politologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego
Instytut Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie
Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego
Instytut Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego
Instytut Studiów Politologicznych PAN
Instytut Studiów Politycznych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Katedra Studiów Społecznych, Politycznych i Międzynarodowych Collegium Civitas w Warszawie
Wydział Humanistyczny Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi
Wydział Nauk Politycznych Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego

Politologiczne towarzystwa naukowe

Afryka

Cameroonian Political Science Society
South African Association of Political Studies – SAAPS
Association Tunisienne d'Études Politiques – ATEP

Ameryka Łacińska

Argentine Society of Political Analysis – SAAP
Bolivian Political Science Association – ABCP

Brazilian Political Science Association – ABCP
Chilean Political Science Association – ACCP
Colombian Political Science Association – ACCPOL
Uruguayan Political Science Association

Ameryka Północna

Canadian Political Science Association – CPSA
Mexican Political Science Association – AMECIP
American Political Science Association – APSA

Azja

Indian Political Science Association
Israel Political Science Association – ISPSA
Japanese Political Science Association – JPSA
Association of Political Studies (Kazakhstan)
Lebanese Political Science Association
Political Science Association of Nepal
Korean Political Science Association – KPSA
Chinese Association of Political Science (Taipei)
Political Association of Thailand
Philippine Political Science Association

Europa

Austrian Political Science Association – AuPSA
Belgian Political Science Association – ABSP
Croatian Political Science Association – CPSA
Czech Political Science Association – CSPV
Danish Political Science Association – DPSA
European Consortium for Political Research ECPR
European Political Science Association EPSA
Finnish Political Science Association – FPSA
Association française de science politique – AFSP

Georgia Political Science Association *

German Political Science Association – DVPW

Hellenic Political Science Association – HPSA

Hungarian Political Science Association – MPTT

Political Studies Association of Ireland – PSAI

Italian Political Science Association – SISP

Lithuanian Political Science Association – LPA

Luxembourg Political Science Association

Dutch Political Science Association – NKWP

Norwegian Political Science Association – NSF

Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych – PTNP

Portuguese Political Science Association – APCP

Romanian Association of Political Science

Russian Political Science Association – RPSA

Society for Political Science of Serbia

Slovak Political Science Association

Slovenian Political Science Association – SPOD

Spanish Association of Political and Administrative Science – AECPA

Swedish Political Science Association – SWEPSA

Swiss Political Science Association – ASSP

Turkish Political Science Association

Ukrainian Political Science Association

Political Studies Association of the UK – PSA

Australia i Oceania

Australian Political Studies Association – APSA

2. Prywatne portale politologiczne

Nowa Politologia

Biegun Wydarzeń

3. Analizy i wyniki wyborów

Projekty badań wyborczych

American National Election Study

Australian Election Study (AES)

Austrian National Election Study (AUTNES)

British Election Studies Information System

British Election Study

Canadian Election Study

Comparative National Elections Project

Comparative Study of Electoral Systems

Danish election project

European Election Studies (EES)

German Longitudinal Election Study

Hungarian Election Study

Dutch Parliamentary Election Study (DPES)

Icelandic National Election Study

Italian National Election Study (ITANES)

India National Election Study

Irish National Election Study (INES)

Israel National Election Studies (INES)

New Zealand Election Study (NZES)

Polskie Generalne Studium Wyborcze

Portuguese Election Study

Portuguese Voting Behaviour

Providing an Infrastructure for Research on Electoral Democracy in the European Union (PIREDEU)

Swedish National Election Studies (SNES)

Swiss Electoral Studies (SELECTS)

Wyborcze bazy danych

ACE Electoral Knowledge Network

African Elections Database

Constitutionnet – virtual library of constitution building

Database of Political Institutions Dataset (1975-2012)

Direct Democracy Database

Election Baza danych o wynikach wyborów w Zjednoczonym Królestwie.

Election Resources

ElectionGuide

Electoral System Design

European Election Database

Global Database on Elections and Democracy

Manifestoproject – political preferences survey

ParlGov

Parties and Elections in Europe

Party Government Data Set (PGDS)

Political Data Yearbook

Political Database of the Americas (PDBA)

Political Finance Database

Psephos Baza danych wyników wyborów w 182 krajach świata.

The Constituency-Level Elections Archive (CLEA)

USA Election Atlas

4. Parlamentarne ośrodki badawcze

Polska: Biuro Analiz Sejmowych

Wielka Brytania: Libraries of the House of Commons and House of Lords and the Parliamentary Office of Science and Technology (POST)

USA: Law Library of Congress

Irlandia: Oireachtas Library & Research

Australia: Parliamentary Library

Niemcy: Research and External Relations Directorate-General
Kanada: Library of Parliament

5. Bazy danych statystycznych

Polska:

Dziedzinowe Bazy Wiedzy GUS

Bank Danych Lokalnych GUS

Portal Geostatystyczny GUS

System Monitorowania Rozwoju STRATEG

Baza Demografia GUS

Wskaźniki makroekonomiczne GUS

Statystyczne Vademecum Samorządowca

Baza infografik GUS i budżetów Eurostat

Baza organizacji i instytucji polskich i polonijnych za granicą

Dane Publiczne Serwis, który ma za zadanie zgromadzić w jednym miejscu dane o szczególnym znaczeniu dla rozwoju innowacyjności w państwie i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Dostawcami danych są: organy administracji rządowej; fundusze celowe; Zakład Ubezpieczeń Społecznych; Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego; Narodowy Fundusz Zdrowia; państwowe instytuty badawcze; państwowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyjątkiem uczelni, Polskiej Akademii Nauk oraz jednostek naukowych. Zbiory danych można przeszukiwać wedle kategorii, dostawcy danych, po słowach kluczowych, a także wpisując frazę w wyszukiwarce. Wyniki wyszukiwania można dodatkowo filtrować, aby dotrzeć do interesujących danych.

Mojapolis.pl Celem serwisu jest ułatwienie dostępu do danych o społeczno-ekonomicznej kondycji gmin, powiatów i województw. Wskaźniki publikowane w mojapolis.pl pochodzą ze statystyki publicznej oraz danych admi-

nistracyjnych i odnoszą się zarówno do cech społeczno-demograficznych mieszkańców, jak i jakości życia, gospodarki czy środowiska naturalnego danego regionu, a także działań podejmowanych przez samorządy i inwestycji unijnych. Korzystać z nich mogą różne środowiska: od władz lokalnych i decydentów odpowiedzialnych za tworzenie i ewaluację polityk publicznych przez działaczy organizacji pozarządowych, aktywnych obywateli, akademików i studentów po przedstawicieli mediów. Mojapolis.pl ułatwia porównywanie danych z różnych źródeł, przygotowywanie lokalnych i regionalnych diagnoz czy ewaluacji polityk publicznych, tworzenie programów edukacyjnych lub rzeczniczych.

Naszakasa.org.pl Dostęp do danych finansowych każdej gminy w Polsce.

Nauka Polska To najstarsza baza danych Ośrodka Przetwarzania Informacji – Państwowego Instytutu Badawczego, prowadzona od 1990 r. Stanowi obszerne źródło wiedzy o prowadzonych w Polsce badaniach, ludziach nauki, instytucjach naukowych oraz organizowanych w Polsce targach, wystawach i konferencjach. Dane pochodzące z serwisu służą do analizy polskiej aktywności badawczej, a także wspierają decydentów w kreowaniu polityki naukowej państwa.

POL-on Jest to zintegrowany system informacji o szkolnictwie wyższym, który wspiera pracę Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także Głównego Urzędu Statystycznego oraz Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów. Jego istotnym zadaniem jest stworzenie globalnej bazy danych o jednostkach naukowych, wyższych uczelniach i nauce polskiej. Gromadzone dzięki niemu informacje wspierają procesy decyzyjne Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego odnośnie do polskich uczelni oraz jednostek naukowych. POL-on ułatwia podejmowanie decyzji o ukierunkowaniu wydatków na kształcenie i pomoc materialną dla uczelni wyższych. Pewien zakres informacji zebranych w systemie udostępniany jest publicznie.

Polska Bibliografia Naukowa Portal Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego gromadzący informacje dotyczące polskich i zagranicznych czasopism

naukowych oraz publikacji polskich naukowców. Umożliwia obecnie: stworzenie publicznej bibliografii naukowej osób i instytucji, zapoznanie się z dorobkiem polskich naukowców, zapoznanie się z dorobkiem polskich instytucji naukowych, złożenie ankiety czasopisma naukowego (w czasie tur ewaluacji czasopism naukowych), deponowanie pełnych tekstów publikacji naukowej w centralnym repozytorium PBN.

Studia-o-Polsce Pierwsza platforma internetowa, która umożliwia wymianę wiedzy, doświadczeń oraz kontaktów między specjalistami z różnych dziedzin nauki zajmującymi się studiami o Polsce, uprawianymi w sensie area studies. Pol-Int jest portalem międzynarodowym, interdyscyplinarnym, ponadpokoleniowym oraz wolno dostępnym. Redagowany jest w trzech językach: polskim, niemieckim i angielskim.

Zagranica

Aneki Jest niezależną stroną internetową popularyzującą wiedzę na temat krajów i regionów świata. Stanowi kompleksowe źródło kontynentalnych i światowych rankingów i zestawień. Dane do zestawień pochodzą z wielu źródeł, w tym agencji ONZ i CIA Fact Book.

Baza statystyki międzynarodowej Google

China Data Center University of Michigan Baza chińskich danych statystycznych.

CIA World Factbook Przygotowywany przez analityków CIA dla decydentów politycznych zbiór faktów o każdym: państwie, terytorium zależnym, jednostce geograficznej. Factbook dostarcza informacji na temat historii, ludzi, rządu, gospodarki, energetyki, geografii, komunikacji, transportu, spraw wojskowych i spraw ponadnarodowych 267 podmiotów.

Data World Bank Zbiór informacji statystycznych Banku Światowego.

Global Terrorism Database (GTD) Baza typu open-source zawierająca informacje na temat wydarzeń terrorystycznych na całym świecie od roku 1970 do roku 2014. W odróżnieniu od innych baz danych GTD obejmuje systematyczne dane na temat krajowych i międzynarodowych ataków terrorystycznych, które miały miejsce w tym okresie i obecnie obejmuje ponad 140 000 przypadków.

IndexMundi Portal, który gromadzi dane statystyczne z wielu źródeł i udostępnia je w postaci przyjaznych dla użytkownika map, wykresów i tabel.

IMF Databank Bank danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

International Disaster Database Baza zawiera podstawowe dane na temat występowania i skutków ponad 18 000 katastrof na świecie od 1900 roku do chwili obecnej. Baza danych jest skompilowana z różnych źródeł, w tym agencji ONZ, organizacji pozarządowych, firm ubezpieczeniowych, instytutów badawczych i agencji prasowych.

Internet Live Stats Serwis prezentujący w czasie rzeczywistym statystyki dotyczące ruchu w sieci na całym świecie.

LABORSTA Baza danych Międzynarodowej Organizacji Pracy zawierająca statystyki dotyczące ponad 200 krajów i terytoriów.

NationMaster Serwis statystyki międzynarodowej dostarczający informacji z zakresu geopolityki, ekonomii, geografii, obronności i kultury bazując na danych z m.in.: CIA Fact Book, agencji ONZ i OECD. Umożliwia prowadzenie badań porównawczych.

OECD Stat Bank danych OECD.

Statistikk, datasett og ressurser på nett Zbiór danych statystycznych Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu w Oslo.

Theodora Serwis zawierający informacje o historii 350 krajów, ich geografii, populacji, władzach, gospodarce, prognozach. Zawiera także zdjęcia i mapy.

TradingEconomics Serwis oferuje dokładne informacje ze 196 krajów, w tym dane historyczne dla ponad 300 000 wskaźników ekonomicznych, kursów walutowych, indeksów giełdowych, rentowności obligacji skarbowych i cen surowców. Dane są oparte na oficjalnych źródłach.

Worldometers Światowe statystyki na żywo dotyczące populacji, rządu, ekonomii, społeczeństwa, mediów, środowiska, żywności, wody, energii i zdrowia.

6. Naukowe serwisy społecznościowe

Academia.edu Sieć naukowa umożliwiająca dostęp do tysięcy prac naukowych oraz profili naukowców z całego świata.

ResearchGate Największa profesjonalna sieć naukowa zrzeszająca ponad 8 milionów badaczy umożliwiająca wymianę publikacji, kontakt z naukowcami z całego świata (zadawanie pytań do społeczności, informowanie o konferencjach, oferty pracy).

Mendeley Zaawansowany menedżer bibliografii i narzędzie do współpracy w ramach grup badawczych (dostępny także w formie aplikacji), zawiera wszystkie elementy niezbędne dla badacza: od narzędzi pozwalających na pracę z materiałami naukowymi w postaci elektronicznej, współpracę z bazami danych i wyszukiwarkami/katalogami naukowymi, współpracę z edytorami tekstów, przez narzędzia do pracy w grupach, do środków umożliwiających budowę wizerunku naukowego w Internecie, dzielenie się wiedzą, nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów naukowych, publikowanie własnych prac naukowych.

7. Administracja publiczna w Polsce

Prezydent RP

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Premier RP

Rządowe Centrum Legislacji

Sejm

- Biblioteka Sejmowa
- Biuro Analiz Sejmowych
- EDL-S Europejskie Dokumenty Legislacyjne w Sejmie
- Ośrodek Informacji i Dokumentacji Europejskiej Biblioteki Sejmowej
- Baza ustaw Biblioteki Sejmowej (prawo krajowe i unijne)

Senat

Opracowania Biura Analiz i Dokumentacji

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Agencja Nieruchomości Rolnych

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Agencja Rezerw Materiałowych

Agencja Rynku Rolnego

Agencja Wywiadu

Archiwa Państwowe

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego

Biuro Ochrony Rządu

Centralne Biuro Antykorupcyjne

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych

Główny Inspektorat Farmaceutyczny

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Główny Inspektorat Sanitarny

Główny Inspektorat Transportu Drogowego

Główny Inspektorat Weterynarii

Główny Urząd Geodezji i Kartografii

- Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej (KSNG)

Główny Urząd Miar

Główny Urząd Nadzoru Budowlanego

Główny Urząd Statystyczny

Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

Instytut Energii Atomowej

Instytut Pamięci Narodowej

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej

Komenda Główna Policji

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

Krajowa Szkoła Administracji Publicznej

Naczelny Sąd Administracyjny

Narodowy Bank Polski

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Zdrowia

Najwyższa Izba Kontroli

Państwowa Agencja Atomistyki

Państwowa Inspekcja Pracy

Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa

Państwowa Komisja Wyborcza

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Polska Akademia Nauk

Polska Organizacja Turystyczna

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

Polski Komitet Normalizacyjny

Polskie Centrum Akredytacji

Polskie Centrum Badań i Certyfikacji

Rada do Spraw Uchodźców
Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa
Rada Ochrony Pracy
Rządowe Centrum Bezpieczeństwa
Rzecznik Praw Dziecka
Rzecznik Praw Obywatelskich
Sąd Najwyższy RP
Służba Więzienna
Stałe Przedstawicielstwo Rzeczypospolitej Polskiej przy Unii Europejskiej
Straż Graniczna RP
Trybunał Konstytucyjny RP
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych
Urząd do Spraw Cudzoziemców
Urząd Dozoru Technicznego
Urząd Komunikacji Elektronicznej
Urząd Lotnictwa Cywilnego
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Urząd Patentowy
Urząd Regulacji Energetyki
Urząd Transportu Kolejowego
Urząd Zamówień Publicznych
Wojskowa Agencja Mieszkaniowa
Wyższy Urząd Górniczy
Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Ministerstwa

Ministerstwo Cyfryzacji
Ministerstwo Edukacji Narodowej
Ministerstwo Energii
Ministerstwo Finansów
Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej
Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Ministerstwo Obrony Narodowej
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Ministerstwo Rozwoju
Ministerstwo Skarbu Państwa
Ministerstwo Sportu i Turystyki
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Ministerstwo Spraw Zagranicznych

- Traktaty.msz.gov.pl Internetowa Baza Traktatowa MSZ zawiera wykazy i teksty umów międzynarodowych, których Polska jest lub była stroną. Są to umowy obowiązujące oraz te, które swoją moc obowiązującą już utraciły. IBT zawiera także umowy, którymi Polska zamierza się związać (tj. umowy jeszcze nieobowiązujące, ale w stosunku do których rozpoczęto krajową procedurę traktatową). IBT zawiera wykazy umów międzynarodowych, którymi Polska związała się od 1918 roku lub w stosunku do których rozpoczęto krajową procedurę traktatową.
- [E-step](#) Portal Ministerstwa Spraw Zagranicznych, który pozwala na monitorowanie procesu transpozycji prawa UE do prawa polskiego.

Ministerstwo Sprawiedliwości

- [Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych](#)
- [System Analizy Orzeczeń Sądowych – SAOS](#)
- [Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych](#)
- [Baza orzeczeń Sądu Najwyższego](#)

Ministerstwo Środowiska

Ministerstwo Zdrowia

Samorządy wojewódzkie

[Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego](#)

[Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego](#)

[Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego](#)

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Samorząd Województwa Mazowieckiego
Samorząd Województwa Opolskiego
Samorząd Województwa Podkarpackiego
Samorząd Województwa Podlaskiego
Samorząd Województwa Pomorskiego
Samorząd Województwa Śląskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego
Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego

8. Instytucje Unii Europejskiej

Główne organy, instytucje i urzędy UE

Parlament Europejski
European Parliamentary Technology Assessment
European Centre for Parliamentary Research and Documentation
Rada Europejska
Rada Unii Europejskiej
Komisja Unii Europejska
Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
Europejski Bank Centralny
Europejski Trybunał Obrachunkowy
Europejska Służba Działań Zewnętrznych
Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny
Komitet Regionów
Europejski Urząd Statystyczny
Europejski Bank Inwestycyjny

Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich
Europejski Inspektor Ochrony Danych
Europejska Szkoła Administracji
Europejski Urząd Doboru Kadr
Urząd Publikacji

Agencje zdecentralizowane

Agencja ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki (ACER)
Agencja Europejskiego GNSS (GSA)
Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA)
Centrum Satelitarne Unii Europejskiej (Satcen)
Centrum Tłumaczeń dla Organów Unii Europejskiej (CdT)
European Public Prosecutor's Office (in preparation) (EPPO)
Europejska Agencja Chemikaliów (ECHA)
Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy (EU-OSHA)
Europejska Agencja Bezpieczeństwa Lotniczego (EASA)
Europejska Agencja ds. Bezpieczeństwa na Morzu (EMSA)
Europejska Agencja ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji (ENISA)
Europejska Agencja ds. Leków (EMA)
Europejska Agencja ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (eu-LISA)
Europejska Agencja Kolejowa (ERA)
Europejska Agencja Kontroli Rybołówstwa (EFCA)
Europejska Agencja Obrony (EDA)
Europejska Agencja Środowiska (EEA)
Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich (FRONTEX)
Europejska Fundacja Kształcenia (ETF)
Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy (EURO-FOUND)
Europejskie Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC)

Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA)
Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (Cedefop)
Europejskie Kolegium Policyjne (CEPOL)
Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE)
Europejski Instytut Innowacji i Technologii (EIT)
Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA)
Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (EUNB)
Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (EUNGiPW)
Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (EUNUiPPE)
Europejski Urząd Policji (EUROPOL)
Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO)
Instytut Unii Europejskiej Studiów nad Bezpieczeństwem (EUISS)
Jednolita Rada ds. Restrukturyzacji (SRB)
Organ Europejskich Regulatorów Łączności Elektronicznej (BEREC)
Wspólnotowy Urząd Ochrony Odmian Roślin (CPVO)
Urząd ds. Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (OHIM)
Zespół ds. Współpracy Sądowej w Unii Europejskiej (EUROJUST)

Agencje wykonawcze

Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (EACEA)
Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw (EASME)
Agencja Wykonawcza Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERC)
Agencja Wykonawcza ds. Konsumentów, Zdrowia, Rolnictwa i Żywności (CHAFEA)
Agencja Wykonawcza ds. Badań Naukowych (REA)
Agencja Wykonawcza ds. Innowacyjności i Sieci (INEA)

Agencje i organy Euratomu

Europejska Wspólnota Energii Atomowej
Agencja Dostaw Euratomu (ESA)

Europejskie Wspólne Przedsięwzięcie na rzecz Realizacji Projektu ITER i Rozwoju Energii Termojądrowej („Fusion for Energy”)

Repozytoria UE

CORDIS Baza projektów finansowanych ze środków unijnych od 1990 r.

Eur-lex Portal umożliwia bezpłatny dostęp, w 24 językach urzędowych UE, do: Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej, aktów prawnych UE (unijne traktaty, dyrektywy, rozporządzenia, decyzje, akty prawne w wersji skonsolidowanej itp.), aktów przygotowawczych (wnioski ustawodawcze, sprawozdania, zielone i białe księgi itp.), orzecznictwa UE (wyroki, postanowienia itp.), umów międzynarodowych, dokumentów EFTA, innych dokumentów podanych do wiadomości publicznej. EUR-Lex umożliwia także śledzenie przebiegu procedur ustawodawczych. Ta baza danych jest aktualizowana codziennie i zawiera ponad 3 miliony dokumentów obejmujących okres od 1951 roku. Każdy dokument wyświetla się wraz z dokładnymi informacjami na jego temat (miejsce publikacji, daty, słowa kluczowe itp.).

Europa.eu Oficjalny portal Unii Europejskiej.

European Parliament Legislative Observatory Baza danych na potrzeby monitorowania procesu decyzyjnego UE.

IPEX Platforma wymiany informacji pomiędzy parlamentami krajowymi i europejskimi dotyczących zagadnień związanych z Unią Europejską.

N-Lex Serwis umożliwiający przeszukiwanie krajowych baz aktów prawnych państw członkowskich UE.

Parlament Europejski Think Tank Dokumenty (badania naukowe, *policy papers*, analizy i ekspertyzy) przydatne przy opracowywaniu nowych aktów prawnych UE.

Portal otwartych danych Unii Europejskiej Uniwersalny punkt dostępu do coraz bogatszego zakresu danych gromadzonych przez instytucje i inne organy Unii Europejskiej (UE). Dane można swobodnie wykorzystywać do celów zarówno komercyjnych, jak i niekomercyjnych.

Urzędowa organizacyjna baza danych Unii Europejskiej „Who is who” Elektroniczna baza kadr i jednostek administracyjnych instytucji, organów i agencji UE. Baza danych jest dostępna we wszystkich językach urzędowych UE.

Wspólnotowy Serwis Informacyjny na temat Badań i Rozwoju Podstawowa, publiczna baza danych i portal Komisji Europejskiej do upowszechniania informacji o wszelkich projektach badawczych dofinansowywanych ze środków unijnych oraz ich wynikach. W witrynie i bazie znajdują się wszystkie informacje publiczne, którymi dysponuje Komisja (karty informacji o projektach, opublikowane raporty i wyniki prac), treści mające wspomagać komunikację i praktyczne zastosowanie (wiadomości, wydarzenia, przykłady udanych projektów, magazyny, wielojęzyczne „wyniki w skrócie” skierowane do szerszej publiczności) oraz komplet hipertęczy do zasobów zewnętrznych, takich jak publikacje i witryny o otwartym dostępie.

9. Parlamenty na świecie

Afganistan – House of Representatives

Albania – Kuvendi i Shqipërisë

Algieria – Council of the Nation

Algieria – National Peoples’s Assembly

Andora – General Council

Argentyna – Congress of the Nation

Armenia – National Assembly

Australia – House of Representatives and Senate

Austria – National Council and the Federal Council

Azerbejdżan – National Assembly

Bahrajn – Majlis Al-Nuwab
Bangladesz – Jatiyo Sangshad
Barbados – House of Assembly and Senate
Belgia – Chamber of Deputies
Belgia – Senate
Benin – National Assembly
Bhutan – National Assembly
Bhutan – National Council
Białoruś – Council of the Republic
Białoruś – House of Representatives
Boliwia – Chamber of Deputies
Boliwia – Senate
Bośnia i Hercegowina – Parlamentarna skupština
Brazylia – Chamber of Deputies
Brazylia – Federal Senate
Bułgaria – National Assembly
Burkina Faso – National Assembly
Burundi – National Assembly
Burundi – Senate
Chile – National Congress
Chorwacja – Hrvatski Sabor
Cypr – House of Representatives
Czechy – Chamber of Deputies
Czechy – Senate
Dania – Folketing
Dominikana – Senate
Dominikana – Chamber of Deputies
Estonia – Riigikogu
Federacja Rosyjska – Council of the Federation
Federacja Rosyjska – State Duma
Fidżi – Parliament of the Republic of Fiji
Filipiny – House of Representatives
Finlandia – Eduskunta – Riksdagen

Francja – National Assembly
Francja – Senate
Grecja – Parliament of the Hellenes
Gruzja – Parliament of Georgia
Gwatemala – Congress of the Republic
Hiszpania – Congress of Deputies
Hiszpania – Senate
Holandia – House of Representatives and Senate
Indie – House of the People and Council of States
Iran – Islamic Consultative Assembly
Irlandia – Houses of the Oireachtas
Islandia – Althingi
Izrael – Knesset
Japonia – House of Councillors
Japonia – House of Representatives
Kanada – House of Commons and Senate
Kazachstan – House of Representatives and Senate
Kolumbia – Senate
Korea – National Assembly
Kostaryka – Legislative Assembly
Liban – National Assembly
Litwa – Seimas
Luksemburg – Chamber of Deputies
Łotwa – Saeima
Madagaskar – National Assembly
Malezja – House of Representatives and Senate
Malta – House of Representatives
Meksyk – Chamber of Deputies
Meksyk – Senate
Mołdawia – Parliament of the Republic of Moldova
Namibia – National Assembly and National Council
Niemcy – Bundesrat
Niemcy – Bundestag

Nikaragua – National Assembly
Norwegia – Stortinget
Nowa Zelandia – House of Representatives
Paragwaj – Senate
Peru – Congress of the Republic
Portugalia – Assembly of the Republic
Republika Południowej Afryki – National Assembly and National Council of Provinces
Rumunia – Senate
Słowacja – National Council
Słowenia – National Assembly
Słowenia – National Council
Stany Zjednoczone Ameryki Północnej – House of Representatives
Stany Zjednoczone Ameryki Północnej – Senate
Szwajcaria – Federal Assembly
Szwecja – Riksdag
Tajlandia – House of Representatives of Thailand and Senate of Thailand
Tasmania – House of Assembly and Tasmanian Legislative Council
Trynidad i Tobago – House of Representatives and Senate
Turcja – Grand National Assembly
Uganda – Parliament of the Republic of Uganda
Ukraina – Verkhovna Rada
Urugwaj – General Assembly
Wenezuela – National Assembly
Węgry – National Assembly
Wielka Brytania – House of Commons and House of Lords
Wietnam – National Assembly
Włochy – Chamber of Deputies and Senate
Zambia – National Assembly
Zjednoczone Emiraty Arabskie – Federal National Council

10. Konstytucje wybranych państw

Albania	Norwegia
Andora	Polska
Australia	Portugalia
Austria	Republika Południowej Afryki
Belgia	Rosja
Brazylia	Rumunia
Bułgaria	Republika Południowej Afryki
Chile	Słowacja
Chorwacja	Słowenia
Cypr	Stany Zjednoczone
Czechy	Szwajcaria
Dania	Szwecja
Finlandia	Turcja
Francja	Ukraina
Grecja	Watykan
Hiszpania	Węgry
Holandia	Wielka Brytania
Irlandia	Włochy
Islandia	
Izrael	
Japonia	
Kanada	
Liechtenstein	
Litwa	
Luksemburg	
Łotwa	
Macedonia	
Malta	
Mołdawia	
Monako	
Niemcy	

11. Partie polityczne i ruchy społeczne

Polska

Biało-Czerwoni

Demokraci.pl

Demokracja Bezpośrednia

Konfederacja Polski Niepodległej

Kongres Nowej Prawicy

Krajowa Partia Emerytów i Rencistów

Liga Polskich Rodzin

Narodowe Odrodzenie Polski

Nowoczesna

Partia Kobiet

Partia Korwin

Partia Pracy

Partia Razem

Partia Zieloni

Platforma Obywatelska

Polska Lewica

Polska Partia Pracy

Polska Partia Socjalistyczna

Polska Razem

Polskie Stronnictwo Ludowe

Prawica Rzeczypospolitej

Prawo i Sprawiedliwość

Ruch Kukiza

Ruch Narodowy

Samoobrona

Socjaldemokracja Polska

Sojusz Lewicy Demokratycznej

Solidarna Polska

Twój Ruch

Unia Polityki Realnej
Unia Pracy

Grupy i frakcje polityczne w Parlamencie Europejskim

Grupa Europejskiej Partii Ludowej (Chrześcijańscy Demokraci)
Grupa Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów w Parlamencie Europejskim
Europejscy Konserwatyści i Reformatorzy
Grupa Porozumienia Liberatów i Demokratów na rzecz Europy
Konfederacyjna Grupa Zjednoczonej Lewicy Europejskiej / Nordycka Zielona Lewica
Grupa Zielonych / Wolne Przymierze Europejskie
Grupa Europa Wolności i Demokracji Bezpośredniej
Europa Narodów i Wolności

12. Międzynarodowe organizacje, stowarzyszenia i porozumienia

Agencja Energii Jądrowej przy Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD-NEA)
Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB)
Assembly of European Regions
Association of European Election Officials (ACEEEO)
Council of European Municipalities and Regions
Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju
Europejskie Centrum Badań Parlamentarnych i Dokumentacji (ECPRD)
G20
Grupa Wyszehradzka
Inter-Parliamentary Union
Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)
Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC)

Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO)
Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)
Porozumienie między burmistrzami
Rada Europy
Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (AESAN)
Unia Metropolii Polskich
Union of International Associations (UIA)
World Steel Association

13. System Narodów Zjednoczonych

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)
United Nations Development Programme (UNDP)
United Nations Children's Fund (UNICEF)
United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)
World Food Programme (WFP)
United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)
United Nations Population Fund (UNFPA)
United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)
United Nations Environment Programme (UNEP)
United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees (UNRWA)
UN Women
United Nations Human Settlements Programme (UNHABITAT)
United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)
Grupa Banku Światowego
International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)
International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)
International Development Association (IDA)
International Finance Corporation (IFC)
Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)
Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF)
Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego (ICAO)

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO)
Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO)
Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO)
Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO)
Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa (IFAD)
Międzynarodowa Organizacja Morska (IMO)
Światowa Organizacja Meteorologiczna (WMO)
Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO)
Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM)
Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny (ITU)
Światowy Związek Pocztowy (UPU)
Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO)
Organizacja ds. Zakazu Broni Chemicznej (OPCW)
Międzynarodowa Agencja Energetyczna (IAEA)
Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (WTO)
Światowa Organizacja Handlu (WTO)

14. Think tanki, organizacje III sektora, watchdogi

Polska

Center for European Policy Analysis (CEPA)
Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE)
Centrum im. Adama Smitha
Client Earth
demosEUROPA – Centrum Strategii Europejskiej
Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych
Forum Obywatelskiego Rozwoju
Fundacja Amicus Europae
Fundacja „Dyplomacja i Polityka”
Fundacja ePaństwo

Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego
Fundacja im. Stefana Batorego
Fundacja Media 3.0
Fundacja Rektorów Polskich
Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Helsińska Fundacja Praw Człowieka
Instytut Allerhanda
Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
Instytut Badań Strukturalnych
Instytut Edukacji Ekonomicznej im. Ludwiga von Misesa
Instytut Kościuszki
Instytut mikroMAKRO
Instytut Obywatelski
Instytut Sobieskiego
Instytut Spraw Obywatelskich (INSPRO)
Instytut Spraw Publicznych (ISP)
Klub Jagielloński,
Koalicja Otwarty Rząd
Narodowe Centrum Studiów Strategicznych
Ośrodek Myśli Społecznej im. Ferdynanda Lassalle'a
Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM)
Portal Organizacji Pozarządowych
Sieć Obywatelska „Watchdog”
Stowarzyszenie 61/mamprawowiedziec.pl
Warszawski Instytut Studiów Ekonomicznych
Warsaw Enterprise Institute

Europa

Albania

Institute for Democracy and Mediation

Austria

Institut für Europäische Integrationsforschung

Institut für Höhere Studien (IHS) – Institute for Advanced Studies

European Space Policy Institute (ESPI)

Belgia

Brussels European and Global Economic Laboratory (Bruegel)

Carnegie Europe

Centre for European Policy Studies

Centre for Research on the Epidemiology of Disasters – CRED

EGMONT – The Royal Institute for International Relations
European Policy Centre

European Centre for International Political Economy

European confederation of relief and development NGOs – CONCORD

European Enterprise Institute

European Institute for Asian Studies

European Peacebuilding Liaison Office (EPLO)

European Union Institute for Security Studies

Friends of Europe

Group for Research and Information on Peace and security (GRIP)

International Crisis Group

United Nations University Institute on Comparative Regional Integration Studies (UNU – CRIS)

Lisbon Council for Economic Competitiveness

Madariaga – College of Europe Foundation

Observatoire Social Européen

Trans European Policy Studies Association

Bułgaria

Institute for Market Economics (IME)

Cypr

Mediterranean Policy Centre

Czechy

Center for Economics and Politics
Central and Eastern European Bankwatch Network
Institute for Democracy and Economic Analysis
Institute for European Policy
Institute of International Relations Prague
Liberal Institute
Policy Association for an Open Society (PASOS)
Prague Security Studies Institute

Dania

Labour Institute for Economic Research

Estonia

The Academy of Liberalism
Estonian Foreign Policy Institute
The Estonian Institute for Futures Studies

Finlandia

Finnish Institute of International Affairs
Labour Institute for Economic Research

Francja

French Institute of International Relations
Forum Carolus
Institut européen de Recherche sur la Coopération Méditerranéenne et Euro-Arabe
Notre Europe
Cercle des Européens
Confrontations Europe
Europe 2020
Fondation pour l'innovation politique
Fondation Robert Schuman

FRS Fondation pour la recherche stratégique
Groupe des Belles Feuilles
IFRI Institut français des relations internationales
Institut Montaigne
Nouvelle Europe
Jacques Delors Institute

Grecja

Hellenic Foundation for European & Foreign Policy
International Centre for Black Sea Studies
EKEME – The Greek Centre of European Studies and Research

Hiszpania

Centro de Información y Documentación Internacionales, CIDOB (Barcelona
Centre for International Affairs)
European think tank for global action FRIDE
Real Instituto Elcano
Fundacion Alternativas

Holandia

Centre for the Law of EU External Relations
Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
The Cicero Foundation
European Institute of Public Administration
Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'
The Hague Centre for Strategic Studies
European Centre for Development Policy Management

Irlandia

Institute of European Affairs
The Economic and social Research Institute

Litwa

Institute of International Relations and Political Science
Lithuanian Free Market Institute (LFMI)

Łotwa

Baltic International Centre for Economic Policy Studies (BICEPS)
Centre for European and Transition Studies
Latvian Institute of International Affairs (LIIA)
Providus Center for Public Policy

Niemcy

Centre for European Policy
CENTRUM FÜR ANGEWANDTE POLITIKFORSCHUNG (Center for Applied Policy Research)
Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik (German Council on Foreign Relations)
Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (German Development Institute)
European Stability Initiative
Friedrich-Ebert-Stiftung
Fundacja Konrada Adenauera
Institute for European Politics (IEP)
Liberales Institut
Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung
Stiftung Wissenschaft und Politik (German Institute for International and Security Affairs)
Transparency International

Norwegia

ARENA Centre for European Studies

Rosja

Institute of Contemporary Development

Rumunia

European Institute of Romania

Słowacja

The F. A. Hayek Foundation

Institute of Economic and Social Studies (INESS)

Slovak Foreign Policy Association

Institute for Public Affairs

Słowenia

Svetilnik

Centre for European Perspective

Szwajcaria

Center for Security Studies

International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD)

International Relations and Security Network (ISN)

South Centre

Szwecja

International Institute for Democracy and Electoral Assistance

Institute for Security and Development Policy

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)

Swedish Institute for European Policy Studies (SIEPS)

Turcja

Global Political Trends Center (GPoT Center)

Istanbul Policy Center

Turkish Economic and Social Studies Foundation

Ukraina

Institute for Economic Research and Policy Consulting

Węgry

Republikon Institute
Free Market Institute
ICEG European Center

Włochy

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF)
Centro Studi sul Federalismo
L'Istituto Affari Internazionali
Istituto Bruno Leoni
Italian Institute for International Political Studies (ISPI)
The Robert Schuman Centre for Advanced Studies

Wielka Brytania

Bruges Group
Centre for Economic Policy Research
Centre for European Reform
Chatham House
Counterpoint
Electoral Reform Society
European Foundation
European Institute at the London School of Economics
European Policies Research Centre (EPRC)
European Policy Forum
European Trade Union Institute
Federal Trust for Education and Research
Foreign Policy Centre
Institute for European Environmental Policy
Institute for Government
Institute for Strategic Dialogue
Institute of Development Studies
International Institute for Strategic Studies
Open Europe

Overseas Development Institute
Policy Network

Powiązane z frakcjami w PE:

European Ideas Network – Grupa Europejskiej Partii Ludowej
Wilfried Martens Centre for European Studies – Grupa Postępowego Sojuszu
Socjalistów i Demokratów
Foundation For European Progressive Studies – European Liberal Democrats
(ALDE)
European Liberal Forum (ELF)
Centre Maurits Coppieters – European Free Alliance (EFA)
New Direction – The Foundation for European Reform – Europejscy Konser-
watyści i Reformatorzy

Stany Zjednoczone

Atlantic Council
Brookings Institution
Carnegie Endowment for International Peace
Centre for Strategic and International Studies (CSIS)
Center for Transatlantic Relations
European Institute
Foreign Policy Association
Foreign Policy Research Institute
Freedom House
German Marshall Fund of the United States (GMF)
Global Policy Forum
Heritage Foundation
International Foundation for Electoral Systems (IFES)
International Peace Institute
National Democratic Institute
Property Rights Alliance (PRA)
RAND Corporation

The Peterson Institute for International Economics
The Wilson Center

Pozostałe

Academy of Macroeconomic Research (AMR)
Australian Strategic Policy Institute
Centro Brasileiro de Relações Internacionais
Centro de Estudios Públicos, CEP
Centro de Investigación para el Desarrollo
Chinese Academy of Social Sciences (CASS)
China Institute for Reform and Development (CIRD)
China Institute of Contemporary International Relations (CICIR)
China Institute of International Studies
Fundação Getulio Vargas (FGV)
Fudan University Center for China Development Model Research
Institute for Liberty and Democracy
LibertadyDesarrollo
Korea Development Institute (KDI)
Shanghai Academy of Social Sciences
The Japan Institute of International Affairs (JIIA)

15. Bazy i repozytoria umożliwiające wolny dostęp do źródeł i materiałów

[Agregator Centrum Otwartej Nauki](#) Wspólny punkt dostępu do zasobów polskich otwartych repozytoriów. Zapewnia ich większą widoczność, szerszą dostępność i łatwiejsze wyszukiwanie.

[Audiovisual Library of International Law of United Nations](#) Biblioteka ONZ zawierająca teksty międzynarodowych umów i traktatów, wideocasty i podcasty.

BASE (Bielefeld Academic Search Engine) Jest jedną z największych na świecie wyszukiwarek dokumentów naukowych w wolnym dostępie (Open Access). Jej administracją zajmuje się Biblioteka Uniwersytecka w Bielefeldzie w Niemczech.

BazHum Baza bibliograficzna polskich naukowych czasopism humanistycznych i społecznych. Baza gromadzi metadane bibliograficzne: rejestruje całą zawartość czasopism – od pierwszych numerów do bieżących. Twórcą kolekcji jest Muzeum Historii Polski w Warszawie.

British Library EThOS Katalog brytyjskich rozpraw doktorskich opublikowanych w wolnym dostępie.

China Doctoral Dissertations Baza ponad 280 tys. chińskich prac doktorskich.

CiNii Serwis zawierający informację o ok. 17 milionach artykułów opublikowanych w Japonii oraz umożliwiający dostęp do 4 milionów artykułów i prac dyplomowych dostępne w wersji pełnotekstowej.

DART-Europe Międzynarodowy projekt naukowej platformy cyfrowej udostępniającej wyłącznie prace dyplomowe i dysertacje doktorskie. Zawiera ponad 300 000 pełnotekstowych prac badawczych z 424 uniwersytetów.

DiVA Portal umożliwiający dostęp do publikacji naukowych i prac dyplomowych z 40 skandynawskich uniwersytetów i instytutów badawczych.

doiSerbiaPhD Baza rozpraw doktorskich obronionych na serbskich uniwersytetach.

DSpace@MIT Wirtualna biblioteka Massachusetts Institute of Technology.

EPLex Repozytorium Międzynarodowej Organizacji Pracy zawierające informacje na temat ustawodawstwa dotyczącego zatrudnienia.

Europeana Wspólny punkt dostępu do zbiorów bibliotek, archiwów i muzeów w całej Europie. Jest zaufanym źródłem zawierającym ważne elementy dziedzictwa kulturowego: obrazy (malarstwo, rysunki, mapy, fotografie i zdjęcia obiektów muzealnych), teksty (książki, czasopisma, listy, pamiętniki i archiwalia), dźwięki (muzyka i nagrania głosowe uwiecznione na wstążkach, taśmach i płytach oraz audycje radiowe), filmy (obrazy filmowe, kroniki i audycje telewizyjne).

European Commission Library and e-Resources Centre ECLAS zawiera spis wszystkich zbiorów bibliotecznych Biblioteki Głównej Komisji Europejskiej od 1978 r.

Federacja Bibliotek Cyfrowych Zbiory polskich instytucji kultury on-line liczące ponad 2,5 miliona obiektów.

International Constitutional Law Repozytorium aktów konstytucyjnych państw świata w języku angielskim.

Internet Archive Biblioteka zawierająca miliony darmowych książek, filmów, oprogramowania, muzyki w formacie cyfrowym.

Internet Archive WayBackMachine Archiwum 452 miliardów stron internetowych.

Interuniversity Consortium for Political and Social Research (ICPSR) Archiwum ponad 500 000 plików badań wykorzystywanych w naukach społecznych. Znajduje się w nim 16 specjalistycznych zbiorów danych, m.in. w zakresie edukacji, wymiaru sprawiedliwości, uzależnień, terroryzmu i in.

La Referencia Sieć otwartej nauki, którą tworzą repozytoria z Argentyny, Brazylii, Kostaryki, Chile, Kolumbii, Ekwadoru, Salwadoru, Meksyku i Peru.

Lectorium Otwarte dziedzinowe repozytorium naukowe, umożliwiające przechowywanie i publiczne udostępnianie dorobku polskich uczonych zajmujących się naukami historycznymi i pokrewnymi. Powstało na wzór najbardziej znanych tego typu repozytoriów funkcjonujących w naukach ścisłych.

Lithuanian Electronic Theses and Dissertation (ETD) Baza litewskich rozpraw doktorskich i prac dyplomowych.

LSE Theses Online Baza rozpraw doktorskich London School of Economics and Political Science.

Member state law – European e-justice Obowiązujące w państwach członkowskich UE prawo krajowe.

Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General Baza danych zawierająca informacje o ponad 500 umowach wielostronnych złożonych u Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

NARCIS Serwis zapewniający dostęp do informacji naukowej (w tym open access), publikacji z repozytoriów wszystkich holenderskich uniwersytetów i instytutów badawczych.

Oel.nik.org.kg Baza prac dyplomowych i artykułów naukowych z Kazachstanu, Tadżykistanu i Kirgistanu.

PARLINE database on national parliaments Baza danych na temat struktury, metod pracy i sposobu wyboru 266 izb parlamentarnych w 190 krajach świata.

PQDT Open Otwarta część amerykańskiej komercyjnej bazy danych dysertacji i rozpraw – ProQuest® Dissertations & Theses.

ProQuest Największe płatne pojedyncze repozytorium prac dyplomowych obejmujące 3,8 miliona dzieł z 88 krajów.

Re3data.org Globalny rejestr repozytoriów danych badawczych (empirycznych) z różnych dyscyplin naukowych, w tym nauk o polityce.

ReliefWeb Wyspecjalizowany serwis Biura Koordynacji Spraw Humanitarnych Organizacji Narodów Zjednoczonych (OCHA) zawierający informacje o pomocy humanitarnej, katastrofach naturalnych i światowych kryzysach od 1996 r.

Shodhganga Repozytorium prac dyplomowych z Indii

Social Science Research Network (SSRN) Baza streszczeń ponad 634 400 prac naukowych oraz pełnych wersji 529 500 dokumentów tekstowych.

Tesis Doctorales en Xarxa Baza ponad 22 tysięcy hiszpańskich prac dyplomowych

The UN Register of Conventional Arms Rejestr światowego handlu bronią konwencjonalną między państwami Organizacji Narodów Zjednoczonych.

The University of Hong Kong Scholars Hub Repozytorium zawierające prace z zakresu różnych dyscyplin, stanowiące część systemu informacji naukowej University of Hong Kong.

Theses Canada Portal Baza prac dyplomowych z Kanady.

Theses France Baza francuskich prac dyplomowych.

TRAVAIL – Database of Conditions of Work and Employment Laws Baza danych na temat prawa pracowniczego w ponad 100 krajach na całym świecie.

UK Web Archive Archiwum brytyjskich stron internetowych od 2004 r.

United Nations Geospatial Information Section Serwis Organizacji Narodów Zjednoczonych zawierający mapy państw członkowskich.

[VILP](#) Wielojęzyczna baza traktatów międzynarodowych.

[World Legal Information Institute](#) Darmowe repozytorium aktów prawnych z 123 państw świata.

16. Bazy czasopism i repozytoria o ograniczonym dostępie

[Ebscohost](#)

[Refworks](#)

[Webofknowledge](#)

[ScienceDirect](#)

17. Katalogi i wyszukiwarki

[Academicindex.net](#) Wyszukiwarka tekstów naukowych.

[Academic Research Microsoft](#) Serwis indeksujący publikacje naukowe.

[Allnewspapers](#) Katalog stron www: gazet, rozgłośni radiowych, stacji telewizyjnych, agencji prasowych z całego świata.

[CiteSeerX](#) Cyfrowa biblioteka literatury naukowej i katalog rozproszonych materiałów naukowych.

[EISIL](#) Elektroniczny system informacji o prawie międzynarodowym prowadzony przez Amerykańskie Towarzystwo Prawne, będący w istocie katalogiem stron www zawierających źródła prawa międzynarodowego.

[Electronic Resource Guide](#) Katalog stron www zawierających źródła prawa międzynarodowego.

Fulltextreports Wyszukiwarka dokumentów uczelni, ośrodków badawczych, korporacji, agencji rządowych, grup interesu, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń zawodowych, instytutów badawczych, stowarzyszeń i innych.

Galaxy Wyszukiwarka i katalog stron www z różnych obszarów wiedzy.

Global ETD Search Wyszukiwarka rozpraw doktorskich i prac dyplomowych.

Google Scholar Usługa upraszcza wyszukiwanie tekstów naukowych. W jednym miejscu można wyszukiwać materiały z wielu dziedzin i źródeł: artykuły recenzowane, prace naukowe, książki, streszczenia i artykuły pochodzące z wydawnictw naukowych, towarzystw naukowych, repozytoriów materiałów zgłoszonych do publikacji, uniwersytetów i innych organizacji akademickich. Wyszukiwarka Google Scholar ułatwia znalezienie najbardziej odpowiednich naukowych materiałów źródłowych.

Hong Kong Institutional Repositories Thesis Search Katalog prac dyplomowych z ośrodków naukowych Hong Kongu.

International Relations and Area Studies Gateway Wyszukiwarka opisów bibliograficznych i pełnych tekstów z zakresu stosunków międzynarodowych.

Microsoft Academic Wyszukiwarka naukowa firmy Microsoft. Zapewnia dostęp do informacji o naukowcach, do stron uczelni, wyszukuje prace naukowe, artykuły, strony czasopism, materiały konferencyjne, także w języku polskim.

National ETD Portal South African theses and dissertations Katalog metadanych prac magisterskich i doktorskich University of Cape Town.

NIRA's World Directory of Think Tanks Baza think tanków z całego świata.

Open AccessTheses and Dissertations Wyszukiwarka prac dyplomowych i rozpraw doktorskich w wolnym dostępie.

Repositório Científico de Acesso Aberto de Portugal Portal agregujący prace naukowe w otwartym dostępie pochodzące z portugalskich repozytoriów instytucjonalnych.

Science.gov Serwis przeszukuje ponad 60 baz danych i ponad 2200 stron internetowych z 15 wybranych agencji federalnych USA, oferując 200 mln dokumentów naukowych, wyników badań.

SocialSearcher Wyszukiwanie treści, słów kluczowych i haseł w mediach społecznościowych.

The European Research Papers Archive Baza danych zawierająca 1925 artykułów 19 think tanków i instytutów badawczych

Virtual Library Najstarszy na świecie katalog stron www, którego założycielem jest Tim Berners-Lee, twórca języka HTML i sieci www.

Trove Metawyszukiwarka i serwis bibliograficzny National Library of Australia.

UCD Library Katalog University College Dublin Library zawierający także bazę prac dyplomowych **UCD Theses Collection**

WorldCat Jest największym światowym katalogiem – zawiera ok. 61 mln. opisów bibliograficznych publikacji drukowanych i elektronicznych: książek, czasopism, artykułów, nagrań dźwiękowych czy video. Umożliwia on sprawdzenie poprawności opisu bibliograficznego lub lokalizację poszukiwanej pozycji.

WorldWideScience Serwis wykorzystujący krajowe i międzynarodowe bazy danych naukowych i portali.

18. Ośrodki badania opinii publicznej

Polska

CBOS
Diagnoza Społeczna
Ewybory
Gfk
HomoHomini
Ibris
Ipsos
Millwardbrown
PolskieBadanieInternetu
TajnikiPolityki
TNSGlobal

Stany Zjednoczone

Gallup
PewResearch
Pollingreport
Pollster

19. Indeksy i rankingi

Civility Report Raport nt. praw człowieka w państwach ONZ.

Global Peace Index, Terrorism Index Indeks pokoju i terroryzmu.

Democracy Ranking of the Quality of Democracy Ranking jakości demokracji.

Doing Business Analizuje regulacje mające zastosowanie do prowadzenia działalności gospodarczej w poszczególnych krajach.

HIHD – Historical Index of Human Development Historyczny Indeks Rozwoju Społecznego bazujący na czterech składowych: oczekiwanej długości życia w chwili urodzenia obywatela, poziom edukacji (umiejętność czytania i pisanie, skolaryzacja, dostęp do wiedzy), poziom PKB na mieszkańca.

HIEL – Historical Index of Economic Liberty Historyczny Indeks Wolności Gospodarczej oparty na czterech składowych: regulacje prawne dotyczące ochrony własności prywatnej, inflacja, poziom ceł i inne ograniczenia w handlu międzynarodowym oraz dostępie do rynku, ograniczeniach prowadzenia działalności gospodarczej.

Human Development Index (HDI) Wskaźnik Rozwoju Społecznego ocenia jakość życia w krajach świata biorąc pod uwagę ich opiekę zdrowotną, edukację oraz zarobki wyrażone w parytecie siły nabywczej.

Inequality-adjusted Human Development Index (IHDI) Wskaźnik Rozwoju Społecznego Uwzględniający Nierówność to zmodyfikowany wskaźnik HDI, obniżający ocenę, jeżeli dystrybucja danych dóbr w społeczeństwie jest nierówna.

Gender Inequality Index (GII) Wskaźnik Nierówności Płci odzwierciedla dyskryminację kobiet w obszarach opieki zdrowotnej, statusu społecznego i rynku pracy.

Multidimensional Poverty Index (MPI) Wieloaspektowy Wskaźnik Ubóstwa, który podobnie jak HDI bada opiekę zdrowotną, edukację i standard życia, jednak oparty jest na sondażach gospodarstw domowych.

Gender Development Index (GDI) Wskaźnik Rozwoju Płci ocenia nierówność rozwoju płci, osobno dla kobiet i mężczyzn, w trzech podstawowych dziedzinach życia: zdrowie (przewidywana długość życia), edukacji (przewidywana długość nauki) oraz stopień partycypacji w zasobach ekonomicznych (mierzone w stosunku do osiąganego przez kobietę i mężczyznę dochodu).

International Property Rights Index (IPRI) Międzynarodowy Indeks Praw Własności (IPRI) to porównawcze studium opisujące poziom ochrony praw własności w 131 krajach świata.

20. Słowniki

European Thesaurus on International Relations and Area Studies Wielojęzyczny tezaurus obejmujący 8 200 terminów z zakresu stosunków międzynarodowych i dziedzin pokrewnych.

Eurovoc Wielojęzyczny, wszechstronny tezaurus obejmujący terminologię z zakresu poszczególnych obszarów działalności Unii Europejskiej, w szczególności działalności parlamentarnej.

Infoplease Serwis pełniący rolę encyklopedii, słownika, tezaurusu, kalendarium i atlasu. Zawiera informacje oparte na danych statystycznych, faktach i źródłach historycznych.

Inter-Active Terminology for Europe Międzyinstytucjonalna wielojęzyczna baza terminologiczna służąca do sprawdzania terminów związanych z Unią Europejską.

Multi-languages Dictionary of Parliamentary Terms Wielojęzyczny (PL, CZ, HU, SK, EN, DE, FR) słownik zwrotów i terminów parlamentarnych.

The United Nations Terminology Database UNTERM Baza terminologiczna Organizacji Narodów Zjednoczonych.

21. Varia

Chiefs of State and Cabinet Members of Foreign Governments Uaktualniany co tydzień informator o aktualnie urzędujących przywódcach państw świata, członkach rządów i najważniejszych urzędnikach państwowych.

Europa Rapid Baza wszystkich komunikatów prasowych organów, instytucji i agencji Unii Europejskiej.

mojePaństwo Jest zestawem aplikacji, dzięki którym można kontrolować i wpływać na działania administracji państwa.

Who Governs Baza danych zawierająca informacje o składzie rządów i systemie partyjnym w 48 europejskich krajach.

ZAKOŃCZENIE

Wielu badaczy – zarówno prowadzących swoje badania w obszarze polityki naukowej państwa, jak i zatrudnionych w jednostkach naukowych – zastanawia się nad przyszłością sektora nauki i szkolnictwa wyższego, przewidując, że w dalszym ciągu będzie on poddany przeobrażeniom kulturowo-ekonomicznym (zob. Blondel, Vannesson, 2010; Eisfeld, Pal, 2009; Kwiek, 2010). Wpłyne na to z pewnością zmiana struktury demograficznej społeczeństw Europy Zachodniej, które będą bardziej skłonne do finansowania systemów emerytalnych lub systemów opieki zdrowotnej aniżeli do przeznaczania znaczących części środków budżetowych na działalność sektora edukacyjnego (zob. Kwiek, 2015, s. 24–35). W dobie upowszechnienia dostępu do wiedzy oraz coraz szerzej zakrojonej i coraz bardziej świadomej kontroli społecznej nad pracą naukowców spodziewać należy się także nacisku na środowisko akademickie dotyczącego każdorazowego potwierdzania społecznej (często także: ekonomicznej) użyteczności prowadzonych przez nich działań.

We wstępie do niniejszej pracy postawiliśmy cztery główne pytania badawcze. Zastanawialiśmy się, po pierwsze, w jaki sposób polskie naukowe ośrodki politologiczne zareagowały na zauważalny spadek zainteresowania politologią wiązany z przemianami na rynku pracy oraz problemami demograficznymi. Trzeba przyznać, że władze niemal wszystkich ośrodków kreatywnie i efektywnie starają się na bieżąco modyfikować strategie i plany działania, tak by negatywne trendy medialno-demograficzne nie przekładały się bezpośrednio na stan zatrudnienia w poszczególnych jednostkach naukowych. W tym celu opracowano projekty oraz uruchomiono wiele nowych kierunków studiów, których wspólnym mianownikiem wciąż pozostaje nabywanie kompetencji społecznych przydatnych w takich sektorach, jak: administracja publiczna, media, partie polityczne, organizacje pozarządowe, służby mundurowe. Na

podkreślenie zasługuje fakt ciągłego dostosowywania oferty dydaktycznej do zmieniających się potrzeb i oczekiwań osób dorosłych, które chcą podnosić swoje kwalifikacje: uruchamianie nowych studiów podyplomowych, studiów w językach obcych czy też studiów wieczorowych przeznaczonych dla osób aktywnych zawodowo.

Zastanawialiśmy się, po drugie, w jakim stopniu zmiany instytucjonalne w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego w ostatnich pięciu latach wpłynęły w Polsce na dyscyplinę nauk o polityce. Przyznać trzeba, że wpływ ten okazał się bardzo znaczący: począwszy od kwalifikacji nauk o polityce do obszaru nauk społecznych (a nie humanistycznych), poprzez wyodrębnienie nowych dyscyplin naukowych (zwłaszcza: nauk o polityce publicznej, nauk o mediach, nauk o bezpieczeństwie), skończywszy na nowych procedurach awansowych. Zmiany dotyczące dyscypliny mają więc charakter zarówno metodologiczny, jak i instytucjonalny. Analiza toczących się postępowań habilitacyjnych w dyscyplinie nauk o polityce wykazała jednak, że istotne transformacje organizacyjne nie zaburzają codziennej pracy badaczy oraz ośrodków naukowych i nie dezorganizują w sposób istotny prowadzonych badań naukowych. Nie zmienia to faktu, że powodują one liczne kontrowersje, o których środowisko politologów dyskutuje na konferencjach naukowych oraz na łamach politologicznych czasopism. Te ostatnie w ciągu ostatnich pięciu lat także przeszły swoistą metamorfozę – znacząco usprawniono proces redagowania periodyków, wprowadzono rzetelne procedury recenzyjne, większość redakcji zdecydowała się bezpłatnie udostępnić zawartość czasopism swoim czytelnikom.

Zapytaliśmy, po trzecie, o to, jak intensywnie polscy politolodzy oraz polskie naukowe ośrodki politologiczne wykorzystują nowe technologie do komunikowania wyników badań oraz popularyzacji swojej działalności naukowo-dydaktycznej. W tym aspekcie zaobserwowaliśmy niestety najmniejszy postęp. Strony internetowe polskich naukowych ośrodków politologicznych są – najłagodniej rzecz ujmując – niedoskonałe i nieintuicyjne z punktu widzenia przeciętnego użytkownika internetu. Niewielka liczba politologów zajmuje się także w internecie popularyzacją badań i swojego dorobku naukowego. Kon-

ta w najpopularniejszych serwisach społecznościowych prowadzą zwłaszcza freelancerzy, politycy oraz osoby zatrudnione w organizacjach pozarządowych. Pewną nadzieją napawa fakt wzrostu znaczenia serwisów społecznościowych przeznaczonych dla naukowców i coraz częstszej obecności w nich polskich politologów.

Liczymy na to, że będąca odpowiedzią na czwarte pytanie badawcze stworzona przez nas baza danych stanie się także pomocnym narzędziem w pracy politologów. Jesteśmy bowiem zdania, że efektywne wykorzystanie narzędzi i technologii internetowych stanowi nie tylko wyzwanie, ale i wielką szansę dla nauk o polityce.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 roku o zasadach finansowania nauki (Dz.U. 2010 nr 96 poz. 615 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz.U. 2011 nr 179 poz. 1065).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kształcenia na studiach doktoranckich w uczelniach i jednostkach naukowych (Dz.U. 2011 nr 196 poz. 1169).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej (Dz.U. 2013 poz. 1571).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz.U. 2014 poz. 1370).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2014 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. 2014 poz. 1480).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 marca 2015 r. w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych (Dz.U. 2015 poz. 463).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 października 2015 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym (Dz.U. 2015 poz. 2015).

Rozporządzenie Ministra i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2015 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2015 poz. 1842).

DOKUMENTY I RAPORTY:

Diagnoza Społeczna, 2015, [Warunki i jakość życia Polaków: raport](#). J. Czapieński, T. Panek (red.). Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.

European Science Foundation [ESF], 2010, [European Code of Conduct on Research Integrity](#).

Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej [FNP], 2006, [Kodeks etyczny Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej](#).

Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej [FNP], 2010, [Kodeks Etyczny Laureatów i Beneficjentów Fundacji na rzecz Nauki Polskiej](#).

Komisja Europejska [KE], 2006, [Europejska Karta Naukowca](#).

Komitet Etyki w Nauce PAN [KEN PAN], 2001, [Dobre obyczaje w nauce](#).

Komitet Etyki w Nauce PAN [KEN PAN], 2012, [Kodeks etyki pracownika naukowego](#).

Komitet Nauk Politycznych PAN [KNP PAN], 2012, [Komunikat ze spotkania Komitetu Nauk Politycznych PAN w dniu 4 lipca 2012 r.](#)

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich [KRASP], 2007, [Kodeks „Dobre praktyki w szkołach wyższych”](#).

Many Labs Replication Project, 2015. *Investigating Variation in Replicability: A “Many Labs” Replication Project*.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego [MNiSW], 2011, [Dobre praktyki w procedurach recenzyjnych w nauce](#).

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego [MNiSW], 2012a, [Rzetelność w badaniach naukowych oraz poszanowanie własności intelektualnej](#).

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego [MNiSW], 2012b, [Publikowanie prac naukowych](#).

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego [MNiSW], 2015, [Kierunki rozwoju otwartego dostępu do treści naukowych w Polsce](#).

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej [MRPiPS], 2015, [Klasyfikacja zawodów i specjalności: Politolog](#).

Najwyższa Izba Kontroli [NIK], 2014, [Ochrona praw autorskich w pracach dyplomowych w szkołach wyższych](#).

Najwyższa Izba Kontroli [NIK], 2015, [Informacja o wynikach kontroli: kształcenie na kierunkach zamawianych](#).

Narodowe Centrum Nauki [NCN], 2015, [Statystyki konkursów](#).

Open Science Framework, 2015, Estimating the Reproducibility of Psychological Science.

Parlament Europejski i Rada [PE], 2004, Decyzja 2004/387/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie interoperatywnego świadczenia ogólnoeuropejskich usług eGovernment dla administracji publicznej, Dz.U. L 144 z 30.4.2004, Polskie wydanie specjalne: Rozdział 13 Tom 034 P. 864 – 874.

Polska Bibliografia Naukowa [PBN], 2011, [Wyjaśnienie dotyczące „ghostwriting”](#).

Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych [PTNP], 2013, [Stanowisko delegatów Zjazdu Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych w sprawie doniesień prasowych nt. wystąpień Premiera RP Donalda Tuska nawiązujących do miejsca absolwentów politologii na rynku pracy w Polsce](#).

Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku [WUP], 2013, [Bezrobotni absolwenci szkół wyższych w województwie pomorskim w 2012 roku](#).

MONOGRAFIE I ARTYKUŁY NAUKOWE:

Almond, G.A. (1989). *A Discipline Divided: Schools and Sects in Political Science*. London–New Delhi: SAGE Publications, Inc.

Alvesson, M. (2013). *The Triumph of Emptiness. Consumption, Higher Education and Work Organization*. Oxford: Oxford University Press.

Antonowicz, D. (2015). *Między siłą globalnych procesów a lokalną tradycją. Polskie szkolnictwo wyższe w dobie przemian*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

- Babbie, E. (2009). *Podstawy badań społecznych*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Barta, J. & Markiewicz, R. (2010). *Prawo autorskie*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Bast, C., & Samuel, L. (2008). Plagiarism and Legal Scholarship in the Age of Information Sharing: The Need For Intellectual Honesty. *Catholic University Law Review* 57(6), 777–816.
- Black, A. (2010). GenY: Who They Are and How they Learn, *Educational Horizons* 88(2), 92–101.
- Blondel, J., & Vennesson, P. (2010). The Future of Political Science. *European Political Science* 9, s22–s29.
- Bourdieu, P. (2009). *O telewizji. Panowanie dziennikarstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Deal, J.J., Altman, D.G., & Rogelberg, S.G. (2010). Millennials at Work: What We Know and What We Need to Do (If Anything). *Journal of Business & Psychology* 25(2), 191–199.
- Dear, P. (2009). *Revolutionizing the Sciences: European Knowledge and Its Ambitions, 1500-1700*. (2nd Edition). Princeton: Princeton University Press.
- Długosz, P. (2013). [Efekt odwrócenia – przypadek polskiego systemu edukacji](#). *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja* 63(3), 89–110.
- Eisfeld, R., & Pal, L.A. (2009). Political Science in Central-East Europe and the Impact of Politics: Factors of Diversity, Forces of Convergence. *European Political Science*, 9(2), 223–243.

- Fanelli, D. (2010). "Positive" Results Increase Down the Hierarchy of the Sciences. *PLOS ONE* 5(4).
- Fanelli, D. (2012). Negative results are disappearing from most disciplines and countries. *Scientometrics* 90(3), 891–904.
- Filisiuk, B., & Gołębek, A. (2015). Możliwości komercjalizacji wyników badań naukowych w instytutach badawczych – modele, procedury, bariery oraz dobre praktyki. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie* 77, 63–73.
- Galewicz, W. (2009). O etyce badań naukowych. *Diametros* 19, 48–57.
- Goćkowski, J. (1988). Wolność i odpowiedzialność w uprawianiu nauki. Stanisław Ossowski o normalnym życiu naukowym. *Etyka* 24, 155–181.
- Grabski, M. W. (2010). Uczony w polityce. *Nauka* 3, 85–88.
- Harris, S.J. (2006). Networks of Travel, Correspondence, and Exchange. In: L. Daston, K. Park, D.C. Lindberg, & R.L. Numbers (eds.). *The Cambridge History of Science. Vol. III: Early Modern Science*. (p. 341–362). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hartman, J. (2015). *Etyka! Przewodnik dla grzeszników*. Warszawa: Agora SA.
- Henry, J. (2008). *The Scientific Revolution and the Origins of Modern Science*. (3rd Edition). Basingstoke–New York: Palgrave Macmillan.
- Huff, T.E. (2011). *Intellectual Curiosity and the Scientific Revolution: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Inglot-Brzęk, E. (2012). [Przemiany demograficzne a rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce](#). *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* 26, 216–229
- Jajszczyk, A. (2014). Narodowe Centrum Nauki a jakość uczelni wyższych. W: P. Sztompka & K. Matuszek (red.), *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*. (s. 279–282). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Jakubowski, W, & Zamęcki, Ł. (2012). Status teoretyczny nauk o polityce publicznej. *Społeczeństwo i Polityka* 32(3), 149–160.
- Jakubowski, W, & Zamęcki, Ł. (2013). Status teoretyczny nauk o polityce. Głos w dyskusji na marginesie II Ogólnopolskiego Kongresu Politologii. *Społeczeństwo i Polityka* 35(2), 113–130.
- Jakubowski, W., Załęski, P., & Zamęcki, Ł. (2013). *Nauki o polityce. Zarys koncepcji dyscypliny*. Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora w Pułtusku – Narodowa Akademia Nauk Republiki Kirgiskiej – Oficyna Wydawnicza ASPRA Jr.
- Janowski, K. B. (2011). [Politologii polskiej meandry](#). *Przegląd Politologiczny* 1, 7–23.
- Johnson, J.B., Reynolds, H.T., & Mycoff, J.D. (2010). *Metody badawcze w naukach politycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kaufman-Osborn, T.V. (2006). Dividing the Domain of Political Science. On the Fetishism of Subfields. *Polity* 38(1), 41–71.
- Keen, A. (2007). *Kult amatora. Jak internet niszczy kulturę*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Kiebała, A. (2012). Kariera naukowa – zdobywanie stopni i tytułów naukowych. W: S. Waltoś, A. Rozmus (red.). *Kariera naukowa w Polsce. Warunki prawne*,

społeczne i ekonomiczne. (s. 107–136). Warszawa: Wolters Kluwer Polska sp. z o.o..

Kowalski, T. (2010). *Politologia w ofercie dydaktycznej polskich uczelni. Informacja i analiza*. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 35–36(1–2), 294–308.

Krauz-Mozer, B., (2009). Politologia z punktu widzenia metodologii sensu largo, W: A. Antoszewski i in. (red.), *Teoretyczne i metodologiczne wyzwania badań politologicznych w Polsce*. (s. 11 – 26). Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Krauz-Mozer, B., Borowiec, P., & Ścigaj, P. (2011). *Kim jesteś politologu? Tom I*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Krauz-Mozer, B., Borowiec, P., & Ścigaj, P. (2012). *Kim jesteś politologu? Tom II*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Kurzępa-Dedo, K. (2012). Kariera akademicka w świetle przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym. W: S. Waltoś, & A. Rozmus (red.). *Kariera naukowa w Polsce. Warunki prawne, społeczne i ekonomiczne*. (s. 107–136). Warszawa: Wolters Kluwer Polska sp. z o.o.

Kwiek, M. (2010). *Transformacje uniwersytetu. Zmiany instytucjonalne i ewolucje polityki edukacyjnej w Europie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Kwiek, M. (2015). *Uniwersytet w dobie przemian*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

LaCour, M. J., & Green, D. (2014 – retracted in 2015). When contact changes minds: An experiment on transmission of support for gay equality. *Science* 346(6215), 1366–1369.

Lasswell, H.D., & Kaplan, A. (1965). *Power and Society. A Framework for Political Inquiry*. New Heaven–London: Yale University Press.

- Lindberg, D.C. (2008). *The Beginnings of Western Science: The European Scientific Tradition in Philosophical, Religious, and Institutional Context, Prehistory to A.D. 1450*. (2nd Edition). Chicago–London: The Chicago University Press.
- Łoś-Nowak, T. (eds.). (2001). *Politologia w Polsce. Stan badań i perspektywy rozwojowe*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Mannheim, K. (1974). *Człowiek i społeczeństwo w dobie przebudowy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Marsh, D., & Stoker, G. (eds.) (2002). *Theory and Methods in Political Science*. Basingstoke – New York: Palgrave Macmillan.
- Mojśiewicz, C. (2005). *Rozmowy o polskiej politologii*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Olszewski, E. & Puka, A. (2004). Studia politologiczne w Polsce. *Polityka i Społeczeństwo*, 1, 39–80.
- Nowak, P. (2014). Hodowanie troglodytów. Warszawa: Fundacja Augusta hrabiego Cieszkowskiego.
- Olszewski, E. (eds.). (1997). *Politologia w szkolnictwie wyższym w Polsce*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Ossowski, S. (1956). Taktyka i kultura. *Przegląd Kulturalny* 13(187). Przedruk artykułu dostępny na: <http://lewicowo.pl/taktyka-i-kultura>.
- Pieniądz, A. (2014). Dylematy humanistów: czy nowy model kariery zawodowej? W: P. Sztompka & K. Matuszek (red.), *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*. (s. 205–210). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Principe, L.M. (2011). *Scientific Revolution: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.

Promieńska, H. (2010). [Etyka w nauce. Nowe wyzwania i nowe dylematy](#). *Nauka* 3, 145–162.

Rekuć, W. & Szczurowski, L. (2015). [Zmiany czynników podziału zasadniczej dotacji dydaktycznej w jednostce szkoły wyższej](#). *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 386. 317–328.

Ryszka, F. (1991). *Nauka o polityce a jej nauczanie*. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.

Sajdak A. (2013). *Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

Sajduk, B. (2013). [Nowoczesna dydaktyka akademicka: kto kogo uczy](#). Kraków: Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera.

Schomberg, R. (2013). A Vision of Responsible Research and Innovation. In: R. Owen & J. Bessant & M. Heintz (eds.), *Responsible Innovation: Managing the Responsible Emergence of Science and Innovation in Society* (p. 51–74). Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.

Shackleton, R. (1961). *Montesquieu: a critical biography*. New York: Oxford University Press.

Shively, W. P. (2009). *The craft of political research* (7th ed.). New Jersey: Pearson Higher Ed.

Siemieniecki, B. (2014). Uniwersytet w świecie mediów i technologii informacyjnej. W: P. Sztompka & K. Matuszek (red.), *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*. (s. 319–330). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Sidorczyk-Pietraszko, E. (2014). Wykorzystanie publikacji elektronicznych w upowszechnianiu wyników projektu badawczego. W: B. M. Powichrowska (red.), *W kierunku gospodarki elektronicznej – wyzwania, narzędzia, dobre praktyki, Tom 1. Upowszechnianie wiedzy w warunkach gospodarki elektronicznej* (s. 87–99). Białystok: Wyższa Szkoła Ekonomiczna.
- Standing, G. (2015). *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stanisławska-Kloc, S. (2011). [Plagiat i autoplagiat](#). *Infos* 16(108).
- Stankiewicz, P. (2015). [Współzarządzanie nauką i technologią](#). *Infos* 17(200).
- Szadkowski, K. (2015). *Uniwersytet jako dobro wspólne. Podstawy krytycznych badań nad szkolnictwem wyższym*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Szczepański, J. (2013). [Dyscyplina nauk o polityce. Status teoretyczny i prawny](#). *Spółeczeństwo i Polityka* 35(2), 131–148.
- Szczęsny, P. (2013). [Otwarta nauka](#). Toruń: Stowarzyszenie EBIB.
- Śniegocka, A. (2009). *Rozmowa kwalifikacyjna. O czym nie wiedzą kandydaci do pracy – sekrety rekrutujących*. Gliwice: Wydawnictwo Helion.
- Tapscott, D. (2010). *Cyfrowa dorosłość. Jak pokolenie sieci zmienia nasz świat*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Ulicka, G. (2015). Dlaczego pytanie o granice politologii jest ważne? *Politeja* 36(4), 99–118.

- Wendt, H., & Renn, J. (2012). Knowledge and Science in Current Discussions of Globalization, In: J. Renn (ed.). *The Globalization of Knowledge in History*. (p. 53–76). Berlin: Edition Open Access.
- Wojtaszczyk, K. (2013). *Poziom kompetencji wirtualnych pokolenia Y i C ocena na podstawie autodiagnozy studentów*. *E-mentor* 49(2), 22–28.
- Wojtaszczyk, K.A. (2015). Granice nauki o polityce jako dyscypliny naukowej. *Politeja* 36(4), 51–63.
- Woleński, J. (2014). Relacje międzypokoleniowe w środowisku naukowym. W: P. Sztompka & K. Matuszek (red.), *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*. (s. 101–112). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wolff-Powęska, A. (2014). Science and politics: a difficult partnership. *Przegląd Zachodni* 3(352), 39–62.
- Woźnicki, J. (2012). *Nowa dyscyplina – „nauki o polityce publicznej” usytuowana w dziedzinie nauk społecznych*. *Nauka* 1, 133–151.
- Woźnicki, J. (2015). Nauki o polityce publicznej – cztery lata rozwoju w symbiozie z politologią. *Politeja* 36(4), 9–25.
- Zontek, W. (2014). Czy badania mają być inspirowane przede wszystkim ciekawością, chęcią poznania, czy tylko potrzebami rynku? W: P. Sztompka & K. Matuszek (red.), *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*. (s. 185–191). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Żukowski, A. (2006). *Politologia jako dyscyplina i kierunek kształcenia. Zarys problematyki*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

PRASA I INTERNET:

- Biała, P. (2015). Młodzi gdańscy naukowcy – z grantami, lecz bez etatu. <http://www.gdansk.pl/biznes/Mlodzi-naukowcy-z-grantami-lecz-bez-etatu,a,45650>.
- Bosman, J. & Kremer, B. (2015). 101 Innovations in Scholarly Communication: How researchers are getting to grip with the myriad of new tools. <http://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2015/11/11/101-innovations-in-scholarly-communication/>.
- Broockman, D., Kalla, J., & Aronow, P. (2015). Irregularities in LaCour (2014). http://stanford.edu/~dbroock/broockman_kalla_aronow_lg_irregularities.pdf.
- Cieśliński, J. (2014). Algorytm niszczenia nauki i szkolnictwa wyższego. „PAUza Akademicka – Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności”. Nr 270. http://pauza.krakow.pl/270_2014.pdf.
- Karwat, M., (2013). Politolog – premierowi. „Trybuna” 8 września.
- Krzemińska, A. (2014). Filozoficzny węzeł gordyjski. „Polityka”. <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/nauka/1567015,1,filozofia-na-wygnaniu.read>.
- Kulczycki, E. (2012). Blogi i serwisy naukowe. Komunikacja naukowa w kulturze konwergencji. <http://ekulczycki.pl/wp-content/uploads/2012/05/Blogi-i-serwisy-naukowe.pdf>.
- Kulczycki, E. (2014). Mielenie kotleta, czyli jak smakuje autoplagiat. http://ekulczycki.pl/warsztat_badacza/mielenie-kotleta-czyli-jak-smakuje-autoplagiat.

- Jenkins, N. (2015). Alarm Over Huge Cuts to Humanities and Social Sciences at Japanese Universities. "Time". <http://time.com/4035819/japan-university-liberal-arts-humanities-social-sciences-cuts/>.
- Kudrycka, B. (2012). Gospodarka dla uczelni, uczelnie dla gospodarki. To się opłaci! "Gazeta Wyborcza". http://wyborcza.pl/1,75968,11732957,Gospodarka_dla_uczelni__uczelnie_dla_gospodarki__To.html.
- Morin, M. (2015). Researcher accused of fraud in gay marriage study responds to critics. <http://www.latimes.com/science/sciencenow/la-sci-sn-retraction-response-20150529-story.html>.
- Sheriff, L. (2015). Ernst & Young Removes Degree Classification From Entry Criteria As There's 'No Evidence' University Equals Success. "Huffington Post". http://www.huffingtonpost.co.uk/2015/08/04/ernst-and-young-removes-degree-classification-entry-criteria_n_7932590.html.
- Ślusarze z Kurzętnika (2013). Z prof. Romanem Bäckerem rozmawia Adam Willma. „Gazeta Pomorska” 6 września.
- Tusk: Lepiej być pracującym spawaczem, niż politologiem bez pracy* (2012). http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,12667925,Tusk__Lepiej_byc_pracujacym_spawaczem__niz_politologiem.html.
- Zenderowski, R. (2008). Plagiat. Istota – rodzaje – skutki (w odniesieniu do prac pisemnych na studiach wyższych), <http://www.zenderowski.republika.pl/plagiat.pdf>.